

สารบัญ

เรื่องที่	เรื่อง	หน้า
1	ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7	1-15
2	การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ด้วยการเรียนรู้ผสมผสานแบบสร้างสรรค์เป็นฐานโดยการเล่านิทาน สำหรับนักเรียนชั้นอนุบาล 3 โรงเรียนพระกุมารเยซูขอนแก่น	16-31
3	ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู	32-44
4	การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การหารทศนิยม โดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขัน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสวนมะเดื่อ	45-56
5	การพัฒนารูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยหลักการมีส่วนร่วมของครูและผู้บริหารโรงเรียนตระพังพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช	57-69
6	ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กาฬสินธุ์	70-84
7	การพัฒนาแผนที่ความคิดแบบดิจิทัลร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านจับใจความ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2	85-96
8	รูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า ตำบลแม่หวะ อำเภอลำปาง	97-111
9	ประสบการณ์การผ่านพ้นของผู้ติดสุรา กรณีศึกษาเจ้าหน้าที่ผู้ช่วยเหลือคนไข้สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี	112-128
10	การสร้างเครือข่ายบนพื้นที่ทางสังคมสู่การพัฒนาทางด้านจิตใจและปัญญาในจังหวัดลำปาง	129-143

ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7
Buddhist Leadership of School Administrators under the Office of
Phrapariyattidhamma General Education Department Area 7

พระมหาณัฐพล ปณฺณพโล (สีมพันธ์), เอกชาตรี สุขเสน
Phramaha Natthapon Paññabalo (Seemeepon), Akchatree Suksen
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
Mahamakut Buddhist University Isan Campus
Author for Correspondence: Email: kaynathapon555@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 และเพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 กลุ่มเป้าหมายได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 88 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.31$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด 1 ด้าน ได้แก่ ด้านมีความชอบธรรม ($\bar{X} = 4.51$) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน ได้แก่ ด้านมีความเสียสละ ($\bar{X} = 4.26$) ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ($\bar{X} = 4.24$) และด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ ($\bar{X} = 4.23$) 2) ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำแนกตาม ตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน และระดับการศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์การทำงาน และระดับการศึกษาต่างกัน มีภาวะผู้นำเชิงพุทธแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนผู้บริหารสถานศึกษาที่มีตำแหน่งต่างกัน พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ; ภาวะผู้นำเชิงพุทธ; ผู้บริหารสถานศึกษา

Received:20/03/2566, Revised:27/05/2566, Accepted: 29/05/2566

Abstract

The purposes of this research were; 1) to study the level of Buddhist Leadership of School Administrators under the Office of Phrapariyattidhamma General Education Department Area 7, 2) to compare the Buddhist Leadership of School Administrators under the Office of Phrapariyattidhamma General Education Department Area 7. The data were collected from administrators totaling 88 persons by using the questionnaire and analyzed the data by frequency, percentage, mean, Standard Deviation, t-test and One-way ANOVA.

The findings were as follows; 1) The Buddhist Leadership of School Administrators under the Office of Phrapariyattidhamma General Education Department Area 7 could be discussed results classified by different level that the overall was at high level mean ($\bar{x}$ = 4.31). While considering in each aspect, it was found that the highest mean level was Moral Leadership ($\bar{x}$ = 4.51), Selfless Leadership ($\bar{x}$ = 4.26), Relative Leadership ($\bar{x}$ = 4.24) and Proficient Leadership ($\bar{x}$ = 4.23) respectively 2) The comparison of the Buddhist Leadership of School Administrators under the Office of Phrapariyattidhamma General Education Department Area 7 classified by position, work experience and degree found that the school administrators were in the different work experience and degree were statistically significantly different at 0.05. However, the school administrators were in the different position was not statistically significantly different.

Keywords: Leadership; Buddhist Leadership; School Administrator

1. บทนำ

ปัจจุบันนี้ ความเปลี่ยนแปลงของโลกเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งด้านวิทยาการและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้แต่ละประเทศไม่สามารถปิดตัวอยู่โดยลำพัง ต้องร่วมมือและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การดำรงชีวิตของคนในแต่ละประเทศ มีการติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกันมากขึ้น มีความร่วมมือในการปฏิบัติการกิจและแก้ปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันมากขึ้น มีความร่วมมือในการปฏิบัติการกิจและแก้ปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันมากขึ้น ในขณะเดียวกันสังคมโลก ปัจจุบันนี้ได้มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาทำหน้าที่แทนแรงงานคน ทำให้มนุษย์ต้องเร่งพัฒนาทักษะต่าง ๆ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกฝ่ายในประเทศไทยต้องให้ความร่วมมือกันทั้งภาครัฐและเอกชน สถาบันต่าง ๆ ที่จะต้องร่วมมือกันพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศเพื่อให้ประเทศไทยมีศักยภาพมากพอในการต่อสู้บนเวทีโลก ซึ่งจะมีการนำยุทธศาสตร์ชาติมาเป็นกรอบในการพัฒนา (สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย, 2555) โดยการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พุทธศักราช 2562-2580 ในยุทธศาสตร์ที่ 3 “ยุทธศาสตร์การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน” เป็นยุทธศาสตร์ที่พัฒนาคนให้มีความพร้อมทั้งทางกาย ใจ สติปัญญา มีการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นเหตุเป็นผล มีคุณธรรมจริยธรรม โดยมีแนวทางใน

การพัฒนาคนให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต มุ่งยกระดับคุณภาพทางการศึกษา ปลุกฝังระเบียบวินัย คุณธรรม จริยธรรม ซึ่งผู้ที่เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าวคือ ผู้บริหารสถานศึกษา (สำนักงาน เลขาธิการสภาการศึกษา, 2564)

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา มีลักษณะการบริหารโดยมีสภาการศึกษาของคณะสงฆ์ ควบคุมส่งเสริมการจัดการศึกษาโดยตรง การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมในปัจจุบัน มีการบริหารคล้ายกับ โรงเรียนสายสามัญทั่วไป แต่การจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมจะเน้นการจัดการศึกษาด้าน พระพุทธศาสนากับสมณเพศ ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมควรมีคุณลักษณะผู้บริหารแบบมืออาชีพ มีความรู้ความสามารถสูง เพราะเชื่อว่าโรงเรียนจะมีคุณภาพหรือไม่ขึ้น ขึ้นอยู่กับผู้บริหารเป็นสำคัญ แต่ เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ต้องพบกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย ผู้บริหารจำนวนมากมีข้อบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ผู้นำทางด้านการบริหารงาน ขาดคุณธรรม จริยธรรมมาใช้ในการบริหาร (กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2535)

ภาวะผู้นำเป็นสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับผู้นำในการที่จะบริหารองค์การต่าง ๆ เพราะผู้นำต้องอาศัยภาวะ ผู้นำเป็นปัจจัยขับเคลื่อนในการพัฒนาองค์การนั้น ๆ และในขณะเดียวกันผู้นำควรเป็นผู้ที่มีหลักธรรมในการ บริหารชุมชนหรือองค์การให้มีความสุข ไม่ให้เกิดความขัดแย้ง และเป็นผู้ที่สามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้น ได้ คุณลักษณะของบุคคลที่มีภาวะผู้นำจะต้องมี คือ คุณลักษณะภายนอก คุณลักษณะภายใน และมีความ แตกต่างจากบุคคลอื่น มีความสามารถทำให้ผู้อื่นคล้อยตาม เคารพเชื่อฟังและพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการ ปฏิบัติงานมีรูปแบบ โดยใช้วิธีการบริหารที่สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ถือว่าหลักธรรมที่ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงค้นพบเป็นหลักปฏิบัติที่สามารถนำมาใช้พัฒนาภาวะผู้นำได้เป็นอย่างดี ดังนั้น ผู้บริหารควรรู้จักภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา และควรประยุกต์ใช้หลักธรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับผู้ปกครอง หรือผู้นำที่ปรากฏในพระไตรปิฎก รวมทั้ง ควรมีความอดทนอดกลั้น มีจิตใจหนักแน่นมั่นคง เป็นผู้นำที่เน้น คุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม ความซื่อสัตย์ มีความละเอียดใจตนเอง โดยไม่ทำความชั่วและเกรงกลัวผลของ ความชั่ว ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น โดยมุ่งให้เกิดประโยชน์สุขแก่ปวงชนหรือหมู่คณะ เป็นผู้เสียสละ เพื่อประโยชน์ส่วนรวม (สุธานะส เพชรโปร และบรรจบ บรรณรุจิ, 2559 : 60-72) จึงเป็นหน้าที่ของผู้นำที่ จะต้องฝึกฝนพัฒนาตนเอง เพราะว่าการฝึกก็คือการศึกษา ศึกษาก็คือพัฒนา พัฒนาชีวิตด้วยการศึกษา โดยคน ต้องฝึกตนให้ดียิ่งขึ้น เอาดีได้ด้วยการฝึก ในเมื่อธรรมชาติของมนุษย์เป็นสัตว์ที่ต้องฝึก จะดีจะเล็ชจะประเสริฐ ได้ด้วยการฝึก ก็แสดงว่าการศึกษาคือเรื่องที่สุดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์ ที่จะต้องงอกงามไปด้วย การศึกษา จึงย้ำให้ชัดอีกทีว่า มนุษย์ คือสัตว์ที่ต้องศึกษา (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2564)

สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ตั้งอยู่ที่วัดศรีนวล ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000 โดยมีความรับผิดชอบครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัด เลย จังหวัดหนองบัวลำภู และจังหวัดขอนแก่น ปัจจุบันมีโรงเรียนทั้งสิ้น 44 โรง และมีห้องเรียนระดับชั้น มัธยมศึกษาตอนต้น 135 ห้อง และห้องเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 91 ห้อง รวมทั้งสิ้น 226 ห้อง (กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2565) และจากสภาพทั่วไปของสถานศึกษาใน

สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จากการประเมินศักยภาพภายในของการศึกษาพระปริยัติธรรม และสภาพแวดล้อมภายนอก พบว่า จุดอ่อน (Weakness) ของการศึกษาแผนกสามัญศึกษา คือ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ยังมีทักษะและความรู้ที่ไม่เพียงพอต่อการบริหารสถานศึกษา และยังขาดการบริหารจัดการที่ชัดเจน มีประเด็นที่ควรได้รับการพัฒนาอยู่อีกมาก เช่น ด้านความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการศึกษา ด้านการนิเทศติดตามและประเมินผล ด้านการสร้างศาสนทายาท และการดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนา รวมถึงขาดภาวะผู้นำเชิงพุทธที่สมควรแก่การบริหารหรือทางวิชาการ

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 เพื่อทราบถึงระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา และเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน และระดับการศึกษา

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7

2.2 เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน และระดับการศึกษา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เรื่อง ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำนวน 88 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) จำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 2 ตอน โดยมีรายละเอียดดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม สอบถามเกี่ยวกับ ตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน และระดับการศึกษา มีลักษณะคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ตอนที่ 2 ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 สอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี 2) ด้านมีความเสียสละ 3) ด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ 4) ด้านมีความชอบธรรม ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) ของลิเคิร์ต (Likert Scale) มี 5 ระดับ ดังนี้ ระดับมากที่สุด ระดับมาก ระดับปานกลาง ระดับน้อย และระดับน้อยที่สุด หากคุณภาพเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เพื่อตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไข สำนวนภาษา ตลอดจนเนื้อหาให้สอดคล้องกับจุดประสงค์

ของการวัดตามนियามศัพท์เฉพาะ เลือกข้อความที่มีดัชนีความสอดคล้องระหว่างคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวัดตามนियามศัพท์เฉพาะตั้งแต่ 0.60-1.00 มาใช้เป็นข้อความในแบบสอบถาม ตามหลักวิธีของโรวินลลีและแฮมเบิลตัน (Rovinelli & Hambleton, 1997) พบว่า ข้อคำถามจำนวน 20 ข้อ มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00 ทุกข้อ และหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยการหาสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ซึ่งกำหนดความเชื่อมั่นไม่ต่ำกว่า 0.80 ขึ้นไป ตามหลักวิธีของ ครอนบาค (Cronbach, 1970) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.806 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว แล้วนำไปแปลผลเปรียบเทียบกับเกณฑ์เฉลี่ย 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีภาวะผู้นำเชิงพุทธอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีภาวะผู้นำเชิงพุทธอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีภาวะผู้นำเชิงพุทธอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีภาวะผู้นำเชิงพุทธอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีภาวะผู้นำเชิงพุทธอยู่ในระดับน้อยที่สุด

4. ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ตารางที่ 4.1 แสดงค่าความถี่และค่าร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม		ความถี่	ร้อยละ
1. ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการ	44	50.00
	รองผู้อำนวยการ	44	50.00
2. ประสบการณ์การทำงาน	มากกว่า 10 ปี	52	59.10
	ตั้งแต่ 5-10 ปี	22	25.00
	น้อยกว่า 5 ปี	14	15.90
3. ระดับการศึกษา	ปริญญาโท	43	48.90
	ปริญญาตรี	36	40.90
	ปริญญาเอก	9	10.20

จากตารางที่ 4.1 พบว่า กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ มีตำแหน่งเป็น ผู้อำนวยการ จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 และรองผู้อำนวยการ จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การทำงาน มากกว่า 10 ปี จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 59.10 และส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปริญญาโท จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 48.90

**ตารางที่ 4.2 ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขต
การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 โดยรวม**

ภาวะผู้นำเชิงพุทธ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านมีความชอบธรรม	4.51	0.17	มากที่สุด
2. ด้านมีความเสียสละ	4.26	0.29	มาก
3. ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี	4.24	0.34	มาก
4. ด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ	4.23	0.34	มาก
ภาวะผู้นำเชิงพุทธ	4.31	0.21	มาก

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านมีความชอบธรรม อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 และพบว่าอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน ได้แก่ ด้านมีความเสียสละ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.24 และด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23

**ตารางที่ 4.3 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขต
การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำแนกตามตำแหน่ง**

ภาวะผู้นำเชิงพุทธ	ผู้อำนวยการ		รองผู้อำนวยการ		t	Sig.
	($\bar{x}$)	(S. D.)	($\bar{x}$)	(S. D.)		
ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี	4.30	0.34	4.19	0.33	0.190	0.664
ด้านมีความเสียสละ	4.29	0.28	4.24	0.30	0.397	0.530
ด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ	4.21	0.36	4.25	0.32	0.606	0.439
ด้านมีความชอบธรรม	4.52	0.18	4.50	0.15	0.384	0.537
ภาวะผู้นำเชิงพุทธ	4.33	0.23	4.29	0.29	0.464	0.498

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีตำแหน่งแตกต่างกัน มีภาวะผู้นำเชิงพุทธไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ 1 ที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้ง 4 ด้าน

ตารางที่ 4.4 แสดงค่าเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหาร
สถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7
จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน

ภาวะผู้นำเชิงพุทธ	SV	SS	df	MS	F	Sig.
ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี	ระหว่างกลุ่ม	.949	2	.475	4.419*	.015
	ภายในกลุ่ม	9.130	85	.107		
	รวม	10.080	87			
ด้านมีความเสียสละ	ระหว่างกลุ่ม	.638	2	.319	3.991*	.022
	ภายในกลุ่ม	6.793	85	.080		
	รวม	7.431	87			
ด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ	ระหว่างกลุ่ม	1.421	2	.710	6.853*	.002
	ภายในกลุ่ม	8.810	85	.104		
	รวม	10.231	87			
ด้านมีความชอบธรรม	ระหว่างกลุ่ม	.065	2	.032	1.113	.333
	ภายในกลุ่ม	2.473	85	.029		
	รวม	2.538	87			
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	.637	2	.318	7.932**	.001
	ภายในกลุ่ม	3.411	85	.040		
	รวม	4.048	87			

* $p < 0.05$ ** $p < 0.01$

จากตารางที่ 5.4 แสดงผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยใช้สถิติทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) โดยรวม พบว่า ค่า Sig = .001 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 หมายความว่า ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีภาวะผู้นำเชิงพุทธแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ด้านมีความเสียสละ และด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ

ตารางที่ 4.5 แสดงค่าเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหาร
สถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7
จำแนกตามระดับการศึกษา

ภาวะผู้นำเชิงพุทธ	SV	SS	df	MS	F	Sig.
ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี	ระหว่างกลุ่ม	2.091	2	1.045	11.124*	.000
	ภายในกลุ่ม	7.989	85	.094		
	รวม	10.080	87			
ด้านมีความเสียสละ	ระหว่างกลุ่ม	.724	2	.362	4.589*	.013
	ภายในกลุ่ม	6.707	85	.079		
	รวม	7.431	87			
ด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ	ระหว่างกลุ่ม	1.302	2	.651	6.196*	.003
	ภายในกลุ่ม	8.929	85	.105		
	รวม	10.231	87			
ด้านมีความชอบธรรม	ระหว่างกลุ่ม	.204	2	.102	3.725*	.028
	ภายในกลุ่ม	2.333	85	.027		
	รวม	2.538	87			
ภาวะผู้นำเชิงพุทธ	ระหว่างกลุ่ม	.935	2	.468	12.771**	.000
	ภายในกลุ่ม	3.112	85	.037		
	รวม	4.048	87			

* $p < 0.05$ ** $p < 0.01$

จากตารางที่ 5.6 แสดงค่าเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำแนกตามระดับการศึกษา โดยใช้สถิติทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) โดยรวม พบว่า ค่า Sig= .000 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 หมายความว่า ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีภาวะผู้นำเชิงพุทธแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ด้านมีความเสียสละ ด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ และด้านมีความชอบธรรม

5. อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

5.1 ระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.31$) กล่าวคือ คุณสมบัติของผู้นำที่นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ไปใช้ในการประพฤติปฏิบัติและบริหารงาน และชักจูงผลักดันผู้ปฏิบัติตามให้ดำเนินงานไปสู่เป้าหมายได้ สร้างความพอใจในหมู่สมาชิก และเป็นไปตามความคาดหวังของสังคม โดยอาศัยหลักธรรมเป็นแนวปฏิบัติร่วมกับการตัดสินใจในการบริหารงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระเทพปริยัติเมธี (2553) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการจัดการความขัดแย้งในสังคมไทย พบว่า ภาวะผู้นำเชิงพุทธ คือ ผู้ที่มีความรอบรู้รอบคอบและต้องประกอบด้วยการเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ความสามารถความรับผิดชอบในการทำงานและมีทักษะด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มองผู้ใต้บังคับบัญชาในแง่ดี มีความยุติธรรม มีความเสียสละ ไม่มีทิฐิฐิมานะ ปราศจากอคติ ซึ่งคุณธรรมต่าง ๆ เหล่านี้ จะต้องมียุติในตัวของผู้ที่จะทำให้เกิดประโยชน์และประสิทธิภาพสูงสุดในการทำงาน ด้วยการบริหารตน การบริหารคน การบริหารงานในองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ขวภาพัฒน์ อนัญสฤติพัฒน์ (2560) ได้ศึกษาวิจัยภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียน มัธยมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระทองเลี่ยม ธิรคุโณ (แฝงจันดา) (2564) ได้ทำการศึกษาภาวะผู้นำตามแนวพุทธศาสตร์ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำตามแนวพุทธศาสตร์ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$)

5.2 ด้านมีความชอบธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$) กล่าวคือ ผู้บริหารที่มีความซื่อสัตย์และมีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตน ปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคมและกฎหมาย ประพฤติตนได้ถูกต้องตามจารีตประเพณี เป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือจนได้รับการยอมรับและความเชื่อถือจากผู้ร่วมงาน มีหลักธรรม คือมีสัจจะ มีความเที่ยงธรรม มีอุเบกขา และมีความสุจริต ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ Weber (1978) ว่า ความชอบธรรมเป็นผลมาจากการยินยอมปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคมและกฎหมายที่เป็นทางการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภาณุวัฒน์ บุญธัญกิจ (2563) ได้ศึกษาวิจัยภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครตามทัศนะของผู้บริหารและครู ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำด้านความยุติธรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$)

5.3 ด้านมีความเสียสละ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.26$) กล่าวคือ ผู้บริหารให้ความช่วยเหลือเมื่อเห็นผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน โดยการสละกำลังกาย กำลังทรัพย์ เวลา หรือความสุขส่วนตัว มีการเผื่อแผ่แบ่งปันด้วยใจที่ประกอบด้วยความเมตตา มีความปรารถนาดีมีน้ำใจต่อผู้อื่น ไม่เอาเปรียบผู้อื่นเพราะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน มีการเผื่อแผ่เกื้อกูลอันเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นเพื่อเป็นการลดอันตรายของตนเอง มีหลักธรรมคือ

มีการให้ทาน มีการเสียสละ มีจาคะ และมีกำลังแห่งการสงเคราะห์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระมหาพิทักษ์ จิตตโสภโณ (2563) ได้ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักความเสียสละของ พระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า ความเสียสละ คือ การแบ่งปัน การให้ความช่วยเหลือ การเผื่อแผ่เกื้อกูลด้วยจิตใจเมตตากรุณา เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น และเพื่อการลดอัตตาตัวตน สอดคล้องกับงานวิจัยของ นพวรรณ แก้วมัน (2562) ได้ศึกษาวิจัยคุณธรรมผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานบุคคลตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและพนักงานครูในโรงเรียน สังกัดเทศบาลจังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า คุณธรรมผู้บริหารสถานศึกษาด้านความเสียสละอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.05$)

5.4 ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.24$) กล่าวคือ ผู้บริหารมีการใช้ศาสตร์และศิลป์สร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น มีการติดต่อสื่อสารโดยมุ่งให้เกิดความร่วมมือกัน ติดต่อกันเพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานเพื่อสัมฤทธิ์ผลที่ดี มีการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้ร่วมงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร มีหลักธรรมในการปฏิบัติงานคือความมีเมตตา มีความไม่โกรธ รู้จักพูดให้ได้ผล และจิตตะ คือการเอาใจใส่ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ Gellerman (1996) ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์กรใดองค์กรหนึ่ง ซึ่งถ้าหากว่ามีความสัมพันธ์อันดีจะก่อให้เกิดความชอบพอและสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันและกัน จะยังส่งผลให้เกิดความสัมฤทธิ์ผลในการทำงาน แต่ถ้าขาดสัมพันธ์ภาพที่ดี ก็จะทำให้เกิดความขัดแย้งหรือไม่เข้าใจกันและส่งผลให้งานส่วนรวมขององค์กรล้มเหลวได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสุตวุฒิจิณ (ปรีชา ญาณวทณ) (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนากภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษาในกรุงเทพมหานคร ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$)

5.5 ด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$) กล่าวคือ ผู้บริหารมีความรู้ความสามารถอย่างโดดเด่นในด้านที่ตนเองได้ศึกษามา มีทักษะและประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน มีความรู้และเทคนิคในงานที่ทำจนได้รับการยอมรับจากผู้ร่วมงาน มีความโดดเด่นด้านสติปัญญาและมีวิจรรย์ญาณที่ดีในการปฏิบัติงาน มีหลักธรรม คือมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ มีกำลังปัญญา มีวิมังสา ความหมั่นตรึงตรอง และแถลงเรื่องลึกซึ้งได้ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ David Epstein (2564) ว่า ความเชี่ยวชาญเฉพาะสามารถเป็นแรงผลักดันให้ไปถึงเส้นชัย หรือการรู้กว้าง และรู้อย่างหลากหลาย จะทำให้เราประสบความสำเร็จ การตั้งมั่นในทักษะเฉพาะคือหัวใจหลักของการประสบความสำเร็จยิ่งในยุคที่ทุกคนต่างมองหาความเป็นเลิศเฉพาะทาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาวิฑูร ธมฺมโชโต (แสงอินทร์) (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนากภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษาในกรุงเทพมหานคร ด้านคุณธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.43$)

5.6 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีภาวะผู้นำเชิงพุทธไม่แตกต่างกัน

อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารมีการอบรม ศึกษา ดูงาน มีการประชุมประจำเดือน และพัฒนาตนเองอยู่เป็นประจำ ทำให้เกิดความรู้ มีวิสัยทัศน์ในการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วัฒนสันต์ แสงจันทา (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำตามแนวพุทธศาสตร์ของผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์ส่งเสริมประสิทธิภาพการศึกษา อำเภอมืองร้อยเอ็ด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามตำแหน่ง ได้แก่ ผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการ โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

5.7 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ที่มีประสบการณ์การทำงานที่ต่างกัน มีภาวะผู้นำเชิงพุทธแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 อาจเป็นเพราะว่าประสบการณ์การทำงานของผู้บริหารที่เพิ่งเข้ามาปฏิบัติงานกับที่ปฏิบัติงานมานานแล้ว มีความคิดเห็นและการรับรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสุชิน วชิรญาณ (เชยผลบุญ) (2564) ได้ศึกษาวิจัยการประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงานที่ต่างกัน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

5.8 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ที่มีระดับการศึกษาที่ต่างกัน มีภาวะผู้นำเชิงพุทธแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และจากการเปรียบเทียบรายคู่พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีระดับการศึกษาในระดับปริญญาเอก มีภาวะผู้นำเชิงพุทธในแต่ละด้านมากกว่าผู้บริหารสถานศึกษาที่มีระดับการศึกษาที่ต่ำกว่า อาจเนื่องมาจากผู้บริหารที่มีการศึกษาที่สูงกว่า มีประสบการณ์การเรียนรู้ที่มากกว่า และมีโอกาสได้พัฒนาความรู้ความสามารถมากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิวัฒน์ ทรรหาญ (2561) ได้ศึกษาวิจัยภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาในการจัดการศึกษากลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาม่วงสว่าง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ผู้ศึกษาขอเสนอแนะจากผลการวิจัยดังนี้

6.1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา ควรมีการสร้างภาวะผู้นำเชิงพุทธ ซึ่งประกอบด้วย 1) ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี 2) ด้านมีความเสียสละ 3) ด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ และ 4) ด้านมีความชอบธรรม ตลอด

ทั้งด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการทำงานมาบูรณาการ เพื่อให้การบริหารงานในสถานศึกษา เกิดสภาพคล่อง ประสบความสำเร็จ และบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด

6.1.2 สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 ควรมีการสร้างภาวะผู้นำเชิงพุทธให้กับผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะในการปฏิบัติตามกรอบทักษะภาวะผู้นำเชิงพุทธ เพื่อให้สถานศึกษาได้ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความสามารถทั้งด้านความรู้และประสบการณ์ที่สามารถนำไปปฏิบัติงานได้

6.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

6.2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต หรือหน่วยงานอื่น ๆ

6.2.2. ควรมีการศึกษาวิจัยแนวทางที่จะพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขตหรือหน่วยงานอื่น ๆ

7. ข้อค้นพบจากการวิจัย

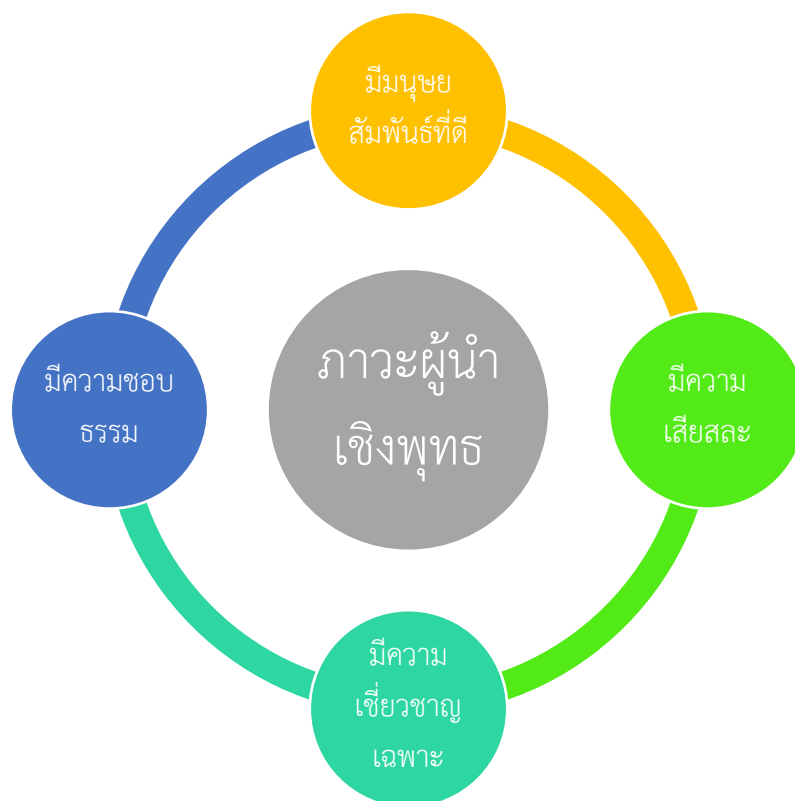
ภาวะผู้นำเชิงพุทธ คือ คุณสมบัติของผู้นำที่นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปใช้ในการประพฤติปฏิบัติและบริหารงาน และชักจูงผลักดันผู้ปฏิบัติตามให้ดำเนินงานไปสู่เป้าหมายได้ สร้างความพอใจในหมู่สมาชิก และเป็นไปตามความคาดหวังของสังคม โดยอาศัยหลักธรรมเป็นแนวปฏิบัติร่วมกับการตัดสินใจในการบริหารงาน ประกอบด้วยด้านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ด้านมีความเสียสละ ด้านมีความเชี่ยวชาญเฉพาะ และด้านมีความชอบธรรม ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาจากทัศนะของนักปราชญ์ นักการศึกษา และนักวิชาการ จำนวน 10 ท่าน จำแนกประเด็นที่แสดงถึงหลักธรรมที่มีความสอดคล้องกับภาวะผู้นำเชิงพุทธ จัดหมวดหมู่เป็นหมวดหมู่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีความหมายเหมือนกันและคล้ายคลึงกันที่สุดและเลือกเฉพาะหมวดหมู่ที่มีความถี่สูงสุดได้ 4 หมวดด้วยกัน เรียงตามความถี่สูงสุด ดังนี้

หมวดที่ 1 ได้แก่ เมตตา ความไม่โกรธ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รู้จักพูดให้ได้ผล และจิตตะ คือการเอาใจใส่ ซึ่งผู้วิจัยสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงพุทธชื่อว่า มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

หมวดที่ 2 ได้แก่ ทาน การเสียสละ จาคะ และกำลังการสงเคราะห์ ซึ่งผู้วิจัยสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงพุทธชื่อว่า มีความเสียสละ

หมวดที่ 3 ได้แก่ มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ ด้านกำลังปัญญา วิมังสา และการแถลงเรื่องลึกล้ำได้ชัดเจน ซึ่งผู้วิจัยสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงพุทธชื่อว่า มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ

หมวดที่ 4 ได้แก่ สัจจะ ความเที่ยงธรรม อุเบกขา และกำลังแห่งสุจริต ซึ่งผู้วิจัยสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงพุทธชื่อว่า มีความชอบธรรม สรุปได้ดังภาพ

ภาพที่ 1 ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารศึกษา

ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

8. บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2535). **ประวัติการปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ
- กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2565). **แผนกสามัญศึกษา**. สืบค้นจาก <https://deb.onab.go.th/th/page/item/index/id/13#> ,สืบค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2565
- ชวภาพัฒน์ อนุญสสถิตพัฒน์. (2560). **ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นพวรรณ แก้วมั้น. (2562). **คุณธรรมผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานบุคคลตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและพนักงานครูในโรงเรียน สังกัดเทศบาลจังหวัดสระบุรี**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- นิวัฒน์ ทรหาญ. (2561). **ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาในการจัดการศึกษา กลุ่มพัฒนาคุณภาพการศึกษาม่วงสว่าง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3**.

สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). **วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1.** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พระครูสุตวุฒิคุณ (ปรีชา ญาณวฑฺฒโน). (2560). **รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาในกรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระทองเลี่ยม ธิรคุโณ (แฝงจันดา). (2564). **ภาวะผู้นำตามแนวพุทธศาสตร์ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระเทพปริยัติเมธี (สฤณี สิริโร). (2553). **ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการจัดการความขัดแย้งในสังคมไทย.** (รายงานวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาพิทักษ์ จิตโตโสภโณ. (2563). **แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยหลักความเสียสละของพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท.** วารสารพุทธมคค์ ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม – ธันวาคม, 2563 หน้า 8 – 15.
- พระมหาวิฑูร ธมมโชโต (แสงอินทร์). (2561). **กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา.** คุุณิพนธ์ ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุชิน วชิรลาโณ (เชยผลบุญ). (2564). **การประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์.** หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์.
- ภาณุวัฒน์ บุญธัญกิจ. (2563). **ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครตามทัศนะของผู้บริหารและครู.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการศึกษา, วิทยาลัยครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- วัฒน์ต์ แสงจันดา. (2563). **ภาวะผู้นำตามแนวพุทธศาสตร์ของผู้บริหารสถานศึกษา ศูนย์ส่งเสริมประสิทธิภาพการศึกษาอำเภอเมืองร้อยเอ็ด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1.** สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2564). **พุทธธรรม (ฉบับปรับขยาย).** (พิมพ์ครั้งที่ 55). กรุงเทพฯ: บริษัท ทำทรายกนก (2000) จำกัด.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). **นวัตกรรมการบริหารจัดการสถานศึกษาในการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ: กรณีตัวอย่างโรงเรียนไผ่กิ่งวิทยาคม**. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: บริษัท พรักหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย. (2555). **แนวทางการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมาตรฐานสากล (ฉบับปรับปรุง)**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สุธานศ เพชรโปร และบรรจบ บรรณรุจิ. (2559). **ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา**. วารสารครูศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน พฤษภาคม – สิงหาคม, 2559 หน้า 60 – 72.
- Cronbach, L. J. (1970). **Essentials of Psychological Test (5th ed.)**. New York: Harper Collins.
- David Epstein. (2564). **Range วิชารู้รอบ**. กรุงเทพฯ: ซอลท์ พับลิชชิ่ง. สืบค้นจาก <https://www.aksorn.com/expertise>, สืบค้นเมื่อ 18 เมษายน 2565
- Gellerman Saul W. (1996). **The Management of Human Relations**. New York, Holt. Rubegart and Winston.
- Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1997). **On the use of content specialists in the Assessment of criterion-referenced test item validity**. Dutch Journal of Educational Research. 2, Pages: 49-60.
- Weber. M. (1978). **Economy and Society**. Berkeley: University of California Press.

การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ด้วยการเรียนรู้ผสมผสาน แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน
 โดยการเล่านิทาน สำหรับนักเรียนชั้นอนุบาล 3 โรงเรียนพระกุมารเยซูขอนแก่น
 The Promoting Creative Thinking by Using Blended learning by Storytelling
 for Kindergarten Level 3 Students of Infant Jesus School Khon Kaen

ศันสนีย์ สว่างวัฒนกุล¹ ประวิทย์ สิมมาทัน² ขจรพงษ์ ร่วมแก้ว³

Sansani Sawangwattanakul¹, Prawit Simmatun², Khajonpong Ruamkaew³

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Rajabhat Maha Sarakham University

Author for Correspondence: E-mail: sansniyswangwathnkul@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาปฏิบัติการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ด้วยการเรียนรู้ผสมผสานแบบสร้างสรรค์เป็นฐานโดยการเล่านิทาน 2) เพื่อศึกษาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนด้วยการเรียนรู้ผสมผสานแบบสร้างสรรค์เป็นฐานโดยการเล่านิทานและ 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ด้วยการเรียนรู้ผสมผสานแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน โดยการเล่านิทาน กลุ่มเป้าหมายการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นอนุบาล 3 โรงเรียนพระกุมารเยซูขอนแก่น จำนวน 26 คน ซึ่งเป็นการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ แบบบันทึกอนุทินของผู้เรียน แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ แบบบันทึกการจัดการเรียนรู้ ใบงานกิจกรรมเล่านิทาน และแบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน ร่วมกับการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานโดยการเล่านิทาน โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้มี 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) กระตุ้นความสนใจ 2) ตั้งปัญหาและแบ่งกลุ่มตามความสนใจ 3) ค้นคว้าและคิด 4) นำเสนอ 5) ประเมินผล โดยแต่ละขั้นตอนของกิจกรรมการเรียนรู้เป็นการสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ นำไปสู่การค้นคว้าหาความรู้ เชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองเพิ่มสูงขึ้น 2) ผลการศึกษาความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนพบว่า ผู้เรียนมีระดับความคิดสร้างสรรค์อยู่ในระดับมาก และ 3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในครั้งนี้อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.53, S.D. = 0.53)

คำสำคัญ: ความคิดสร้างสรรค์; การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน; การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน

Received:28/03/2566, Revised:22/07/2566, Accepted: 24/07/2566

Abstract

The purposes of the research were to 1) study the practice the promoting creative thinking by using blended learning by storytelling, 2) study the creativity of students with practice the promoting creative thinking by using blended learning by storytelling, and 3) study students' satisfaction with practice the promoting creative thinking by using blended learning by storytelling. The participants were 26 kindergarten level 3 students of Infant Jesus School Khon Kaen, the research design followed action research procedure. The apparatuses were used in the research: learning plan, learner record form, behavior observation form, creative test, learning management record, Activity Sheet: Storytelling and Satisfaction questionnaire. The statistics used in the research were average and standard deviation.

The research findings showed that 1) practice the promoting creative thinking by using blended learning by storytelling by organizing activities in 5 steps; 1) stimulating interest, 2) identify problems interest grouping, 3) research and thinking, 4) presentation and 5) evaluation. Each step of the learning activity is a student - centered teaching. It stimulates the interest of students, which leads to the discovery of knowledge and can be associated with things on their own. 2) The results of the study of students' creativity revealed that students had a high level of creativity. 3) the students were satisfied with this learning activity at a the highest satisfaction level. ($\bar{X}$ = 4.53, S.D. = 0.53)

Keywords: Creative Thinking; Blended Learning; Creativity-Based Learning

1. บทนำ

ปัจจุบันความคิดสร้างสรรค์มีความจำเป็นต่อคนทุกคนทั้งในด้านการเรียนรู้ การทำงาน การดำรงชีวิต รวมไปถึงสังคม และประเทศชาติเพราะโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากหลายด้าน โดยเฉพาะความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ซึ่งเป็นฐานในการแสวงหาความรู้ และนำมาซึ่งการสร้างสรรคงานใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ ความคิดสร้างสรรค์มิได้ติดตัวบุคคลมาตั้งแต่เกิด แต่สามารถพัฒนาได้ด้วยการฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอตั้งแต่เล็กจนโต และผู้ที่ทำหน้าที่ฝึกการคิดสร้างสรรค์โดยตรงส่วนใหญ่ก็คือ ครูผู้สอน เป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการจัดการเรียนรู้ และฝึกทักษะการคิด ให้ แก่ผู้เรียนทุกระดับ นักเรียนอนุบาลช่วง 6 ขวบแรกของชีวิต เป็นระยะที่มีจินตนาการสูง ศักยภาพด้านความคิดสร้างสรรค์กำลังพัฒนา หากได้รับการจัดประสบการณ์ หรือกิจกรรมที่เหมาะสมต่อเนื่องเป็นลำดับ ก็เท่ากับเป็นการวางรากฐานที่มั่นคง สำหรับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนในวัยต่อมา (เยาวยา เดชะคุปต์, 2542: 86) ตามทฤษฎีพัฒนาการของ กิลฟอร์ด (Guilford, 1959: 145-151, อ้างใน กรรณิการ์ สุขุม, 2533)

ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถทางสมอง ในการคิดหลายทิศทางซึ่งมีองค์ประกอบ ความสามารถในการริเริ่ม ความคล่องในการคิด ความยืดหยุ่นในการคิด และความสามารถในการแต่งเติมและให้คำอธิบายใหม่ ที่เป็นการติดตามหลักเหตุผลเพื่อหาคำตอบที่ถูกต้องเพียงคำตอบเดียว แต่องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของความคิดสร้างสรรค์คือ ความคิดริเริ่ม การฟังนิทานยังช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดการพัฒนาทางด้านภาษา ทั้งการฟัง การพูดและการอ่าน เกิดจากการพัฒนาทาง ด้านสังคมช่วยสร้างสัมพันธภาพที่ดีของผู้ฟังและผู้เล่า แม้กับลูก ครูกับศิษย์ ตลอดจนช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านอื่น ๆ อีกการจัดกิจกรรมเล่านิทานสำหรับเด็กปฐมวัย เป็นกิจกรรมที่สำคัญและใช้มากในการเรียนการสอนในระดับปฐมวัยเป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมความคิดช่วยให้เด็กคิดอย่างมีจินตนาการ ทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้ฟังมีความสุขสนุกสนานเพลิดเพลิน เป็นการพัฒนาทักษะทั้งการฟัง การพูด กล้าแสดงออกและเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดสร้างสรรค์อีกทั้งเป็นการสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้เล่าและผู้ฟังได้ดีที่สุด (สนหพันธ์ อรุณธาริ, 2542)

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการจัดการเรียนการสอนและสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนระดับชั้นอนุบาล 3/1 โรงเรียนพระกุมารเยซู จังหวัดขอนแก่น โดยใช้แบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ The Test for Creative Thinking Drawing Production (TCT-DP) ที่สร้างขึ้นโดย Jellen and Urban (1989: 78-86) ปรับปรุงโดย ขจรพงษ์ ร่วมแก้ว (2559) กับนักเรียน จำนวน 26 คน พบว่า ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์อยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง อีกทั้งกระบวนการเรียนการสอนมีการกระตุ้นความสนใจ ให้ผู้เรียนได้ใช้ความสามารถทางการคิด อยู่ในระดับควรเสริม ดังนั้นผู้วิจัยจึงตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าว และต้องการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการสร้างสรรค์สิ่งแปลกใหม่ สามารถคิดอย่างเป็นขั้นเป็นตอน มองลักษณะของเนื้อหาที่เรียนในหลากหลายมุม สร้างเทคนิคในการจดจำที่น่าสนใจได้ กระบวนการที่จะสามารถส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ได้ ต้องมีการกระตุ้นด้วยเหตุการณ์หรือสถานการณ์ปัญหาที่สามารถเข้าถึงผู้เรียนได้จริง ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติลงมือศึกษา ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับผลลัพธ์ดังกล่าวคือ การจัดการเรียนรู้ผสมผสานแบบสร้างสรรค์เป็นฐานโดยการเล่านิทาน การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานจะมีประสิทธิภาพมาก ยิ่งขึ้น ถ้ามีการอำนวยความสะดวกกับผู้เรียน โดยลดข้อจำกัดของการเรียนรู้ที่อยู่ภายในห้องเรียนเท่านั้น ซึ่งการจัดการ เรียนรู้แบบผสมผสานจะเป็นตัวสนับสนุนให้การศึกษา ค้นคว้าข้อมูลเปิดกว้างมากยิ่งขึ้น เป็นการรวมกันของการเรียนแบบ เฝื่อนหน้าแบบดั้งเดิมและการเรียนแบบออนไลน์ ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี เพราะมีการจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งผู้เรียนจะมีอิสระในการเรียนรู้ สามารถเข้าไปทบทวนบทเรียนได้ตามต้องการมีการใช้สื่อที่หลากหลายเช่นในรูปแบบ ออนไลน์ ผู้เรียนสามารถค้นคว้าแหล่งข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตได้อย่างอิสระ (ชีวิน ดินนังวัฒนะ, 2555: 89-96)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดในการจัดการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ด้วยการเรียนรู้ผสมผสานแบบสร้างสรรค์เป็นฐานโดยการเล่านิทาน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับนักเรียนอนุบาล การเล่านิทานทำให้นักเรียนมีความสุขสนุกสนาน เพลิดเพลิน และนิทานยังช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะทางการคิด กล้าแสดงออกและนิทาน จะสร้างสรรค์นิสัยรักการอ่าน เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดพัฒนาการที่ดีตามวัยของนักเรียน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สติปัญญาและสังคม โดยเฉพาะพัฒนาการด้านความคิด

อย่างสร้างสรรค์ และเป็นแนวทางเสริมสร้างศักยภาพนักเรียนอนุบาลให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ การพัฒนาการเรียน ส่งเสริมทักษะ ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักชื่นชม และมีทัศนคติที่ดี ให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ โดยมุ่งเน้นให้นักเรียนเรียนรู้ และค้นคว้าวิธีการด้วยตัวเอง เพื่อให้เกิดประสบการณ์ และนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้และอาจเป็นแนวทางสำหรับครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในระดับอนุบาลใช้สำหรับส่งเสริมนักเรียนอนุบาลให้มีความสามารถซึ่งเป็นฐานที่จะพัฒนาไป สู่ขั้นต่อ ๆ ไปได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.1 เพื่อศึกษาปฏิบัติการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ด้วยการเรียนรู้ผสมผสานแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน โดยการเล่นิทาน สำหรับนักเรียนชั้นอนุบาล 3 โรงเรียนพระกุมารเยซูขอนแก่น

1.2 เพื่อศึกษาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนด้วยการเรียนรู้ผสมผสานแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน โดยการเล่นิทาน

1.3 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ด้วยการเรียนรู้ผสมผสานแบบสร้างสรรค์เป็นฐานโดยการเล่นิทาน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนชั้นอนุบาล 3 โรงเรียนพระกุมารเยซูขอนแก่น สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 26 คน

3.2 ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น คือ การจัดการเรียนรู้ผสมผสานแบบสร้างสรรค์เป็นฐานโดยการเล่นิทาน

ตัวแปรตาม คือ ความคิดสร้างสรรค์และความพึงพอใจในการเรียนของนักเรียน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.3.1 แผนการจัดการเรียนรู้ผสมผสานแบบสร้างสรรค์เป็นฐานโดยการเล่นิทาน สำหรับนักเรียนชั้นอนุบาล 3 โรงเรียนพระกุมารเยซูขอนแก่น

3.3.2 แบบบันทึกอนุทินของผู้เรียน

3.3.3 แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน

3.3.4 แบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์

3.3.5 แบบบันทึกการจัดการเรียนรู้

3.3.6 แบบสอบถามความพึงพอใจ

1) แบบสังเกตพฤติกรรม โดยกำหนดขอบข่ายพฤติกรรมการเรียนรู้ มีการสังเกต 5 ประเด็น ดังนี้

1.1 ความกระตือรือร้นของผู้เรียน

1.2 การร่วมแสดงความคิดเห็นของผู้เรียน

1.3 ความรับผิดชอบของผู้เรียน

1.4 ความตรงต่อเวลาของผู้เรียน

1.5 สนุกสนานกับกิจกรรมของผู้เรียน

กำหนดเกณฑ์การวัดระดับพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยใช้มาตรา ส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 3 ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนและการแปลผล คือ

3 คะแนน หมายถึง พฤติกรรมอยู่ในเกณฑ์ ดี

2 คะแนน หมายถึง พฤติกรรมอยู่ในเกณฑ์ พอใช้

1 คะแนน หมายถึง พฤติกรรมอยู่ในเกณฑ์ ควรเสริม

สามารถนำคะแนนมาแปลความหมายได้ตามเกณฑ์ ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2547)

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.00 หมายถึง พฤติกรรมอยู่ในเกณฑ์ ดี

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง พฤติกรรมอยู่ในเกณฑ์ พอใช้

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง พฤติกรรมอยู่ในเกณฑ์ ควรเสริม

2) แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ TCT-DP ซึ่งลักษณะของแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์นี้ จะให้ผู้เข้ารับการทดสอบใช้กระดาษและดินสอ โดยใช้ทดสอบรายบุคคล ในการทดสอบจะมีระยะเวลา 15 นาที โดยผู้ทดสอบอ่านทำความเข้าใจ แล้วลงมือวาดภาพ โดยผู้วิจัยจะทำการจดบันทึกเวลา แสดงความสามารถทางการคิดอย่างมีสาระ ด้วยการต่อเติมภาพที่กำหนดให้ ซึ่งเป็นกรอบสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาดประมาณ 5x5 ตารางนิ้ว ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้ จะมีภาพเส้นและจุดอยู่ 5 แห่ง และอยู่นอกกรอบอีก 1 แห่ง รวมเป็น 6 แห่ง

กำหนดการวัดให้คะแนนแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์แบ่งเป็นเกณฑ์ 11 ข้อ ดังนี้

ลำดับ	รายการ	ประเด็นวัดความคิดสร้างสรรค์ (ตามทฤษฎีของ Jellen and Urban ปรับปรุงโดย ขจรพงษ์ ร่วมแก้ว)
1.	การต่อเติม (Cn : Continuations)	ความคิดละเอียดลออ
2.	ความสมบูรณ์ (Cm : Completions)	ความคิดละเอียดลออ
3.	ภาพที่สร้างขึ้นใหม่ (Ne : New Elements)	ความคิดละเอียดลออ
4.	การต่อเนืองด้วยเส้น (Cl : Connections made with Lines)	ความคิดละเอียดลออ
5.	การต่อเนืองที่ทำให้เกิดเรื่องราว (Cth : Connections made that Contribute to a theme)	ความคิดละเอียดลออ
6.	การข้ามเส้นกั้นเขตโดยใช้ชิ้นส่วนที่กำหนดให้นอกกรอบใหญ่ (Bid : Boundary Breaking Fragment- dependent)	ความคิดยืดหยุ่น
7.	การข้ามเส้นกั้นอย่างอิสระ โดยไม่ใช้ชิ้นส่วนที่กำหนดให้นอกกรอบใหญ่ (Bfi : Boundary Breaking being Fragment-dependent)	ความคิดยืดหยุ่น
8.	การแสดงความลึก ใกล้ - ไกล หรือมิติของภาพ (Pe : Perspective)	ความคิดยืดหยุ่น

9.	อารมณ์ขัน (Hu : Human)	ความคิดยืดหยุ่น
10.	การคิดแปลกใหม่ไม่ติดตามแบบแผน (Uc : Unconventionality)	ความคิดริเริ่ม
11.	ความเร็ว (Sp : Speed)	ความคิดคล่องแคล่ว

ความคิดริเริ่ม คะแนนเต็ม 12 คะแนน ความคิดคล่องแคล่ว คะแนนเต็ม 6 คะแนน ความคิดยืดหยุ่น คะแนนเต็ม 24 คะแนน และความคิดละเอียดลออ คะแนนเต็ม 30 คะแนน โดยคะแนนรวมของแบบทดสอบ วัดความคิดสร้างสรรค์ คือ 72 คะแนน

เกณฑ์การตัดสินระดับความคิดสร้างสรรค์ของแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ ดังนี้

คะแนนรวมต่ำกว่า 24 คะแนน หมายถึง มีความคิดสร้างสรรค์ในระดับต่ำ

คะแนนรวมอยู่ระหว่าง 25-48 คะแนน หมายถึง มีความคิดสร้างสรรค์ในระดับปานกลาง

คะแนนรวมอยู่ระหว่าง 49-72 คะแนน หมายถึง มีความคิดสร้างสรรค์ในระดับสูง

3) แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียนเพื่อประเมินความคิดเห็นและประเมินความพึงพอใจ โดยสร้างแบบวัดมาตรฐานประมาณค่า ตามวิธีลิเคิร์ตชนิด 5 ระดับ คือ (ไพศาล วรคำ, 2559) ระดับความพึงพอใจมากที่สุด ระดับความพึงพอใจมาก ระดับความพึงพอใจปานกลาง ระดับความพึงพอใจน้อย ระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มาวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจ โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยมีรายละเอียดการแปลผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยแบบวัดมาตรฐานประมาณค่า ตามวิธีลิเคิร์ตชนิด 5 ระดับ คือ

คะแนนเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง	มีระดับความพึงพอใจมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง	มีระดับความพึงพอใจมาก
คะแนนเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง	มีระดับความพึงพอใจปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง	มีระดับความพึงพอใจน้อย
คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง	มีระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด

3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ด้วยการจัดการเรียนรู้ผู้ผสมผสานแบบสร้างสรรค์เป็นฐานโดยการเล่านิทาน สำหรับนักเรียนชั้นอนุบาล 3 โรงเรียนพระกุมารเยซูขอนแก่น โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ตามแนวคิดของ Kemmis and McTaggart ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นการวางแผน (Plan) ขั้นปฏิบัติการ (Action) ขั้นสังเกตการณ์ (Observe) ขั้นสะท้อนผลการปฏิบัติการ (Reflect) มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

ตารางที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

วงรอบปฏิบัติการ	กิจกรรม	เครื่องมือ
ก่อนปฏิบัติการ แต่ละวงรอบ	1. ศึกษาสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น 2. กำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหา 3. วางแผนดำเนินการ และสร้างเครื่องมือ	1. แบบสังเกตการณ์จัดกิจกรรม 2. แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์
1	ขั้นการวางแผน (Plan) วางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ขั้นปฏิบัติการ (Action) 1. ดำเนินการจัดกิจกรรมตามแผนการจัดการเรียนรู้ 2. ทดสอบความคิดสร้างสรรค์ ขั้นการสังเกตการณ์ (Observe) 1. สังเกตการณ์ระหว่างดำเนินการจัดกิจกรรมในวงรอบ 2. ใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflect) 1. วิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ 2. สรุปปัญหาและแนวทางแก้ไขเพื่อปรับปรุงการจัดกิจกรรมในวงรอบถัดไป	1. แผนการจัดการเรียนรู้ 2. แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ 3. แบบบันทึกการจัดการเรียนรู้ 4. แบบบันทึกอนุทินของผู้เรียน 5. แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน 6. แบบสอบถามความพึงพอใจ (วงรอบสุดท้าย)

การวิจัยครั้งนี้มีระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัยสัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง ผู้วิจัยกระทำในชั้นเรียนในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษาที่ 2564 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ระยะเวลาการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล

กิจกรรม	ระยะเวลา (พฤษภาคม 2564 - กุมภาพันธ์ 2565)									
	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.
1. สังเกตและศึกษาสภาพปัญหาในชั้นเรียน	←									
2. ศึกษาค้นคว้าเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง		←								
3. ออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนและสร้างแผนการจัดการเรียนรู้			←							

4. ปฏิบัติการวงรอบที่ 1							←				
5. ปฏิบัติการวงรอบที่ 2								←			
6. สอบถามความพึงพอใจ								←			
7. สรุปผลการวิจัย								←			

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

3.5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ข้อมูลจากการบันทึกของผู้วิจัย เป็นข้อมูลที่ได้จากการบันทึกหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ แบบบันทึกอนุทินของผู้เรียน และใบงานที่มอบหมาย นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้น มาทำการวิเคราะห์ วิจารณ์ ตีความ สรุปผลและประเมินผล โดยจะถูกนำเครื่องมือเหล่านี้ไปใช้เก็บข้อมูลในการปฏิบัติการแต่ละวงรอบ เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาแล้วนำไปปรับปรุงใช้ในวงรอบถัดไป

3.5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

1) การวิเคราะห์หาคะแนนแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน โดยสถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าร้อยละ โดยมีเกณฑ์ในการแปลความหมายระดับของความคิดสร้างสรรค์ ดังนี้ (Jellen and Urban, 1989, อ้างถึงใน ขจรพงษ์ ร่วมแก้ว, 2559, น. 153)

คะแนนรวมต่ำกว่า 24 คะแนน หมายถึง มีความคิดสร้างสรรค์ในระดับควรเสริม

คะแนนรวมอยู่ระหว่าง 25-48 คะแนน หมายถึง มีความคิดสร้างสรรค์ในระดับปานกลาง

คะแนนรวมอยู่ระหว่าง 49-72 คะแนน หมายถึง มีความคิดสร้างสรรค์ในระดับสูง

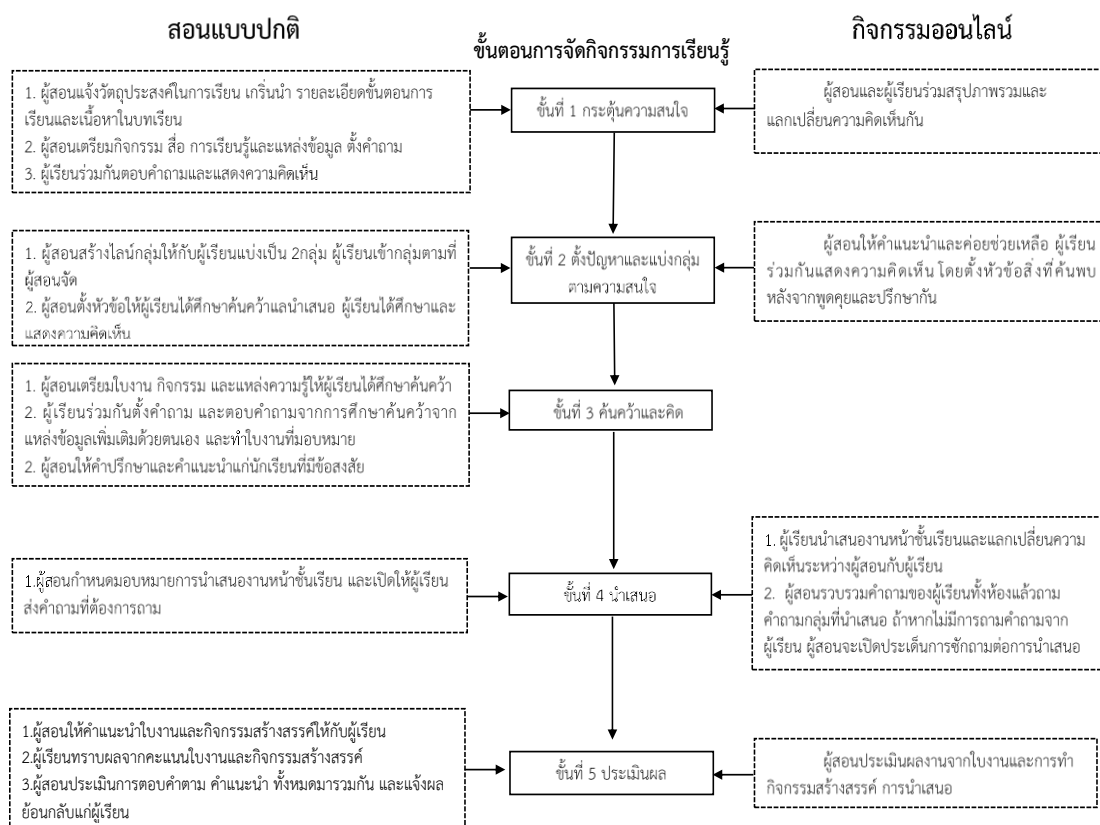
2) การวิเคราะห์หาระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้สถิติพื้นฐาน ใช้สถิติ คือ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) นำแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ผสมผสานแบบสร้างสรรค์เป็นฐานโดยการเล่านิทาน สำหรับนักเรียนชั้นอนุบาล 3 โรงเรียนพระกุมารเยซูขอนแก่น มาวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจ โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยมีรายละเอียดการแปลผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยแบบวัดมาตราประมาณค่า ตามวิธีลิเคิร์ตชนิด 5 ระดับ คือ

คะแนนเฉลี่ย	ความหมาย
4.51 – 5.00	มีระดับความพึงพอใจมากที่สุด
3.51 – 4.50	มีระดับความพึงพอใจมาก
2.51 – 3.50	มีระดับความพึงพอใจปานกลาง
1.51 – 2.50	มีระดับความพึงพอใจน้อย
1.00 – 1.50	มีระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด

4. สรุปผลการวิจัย

1. ผลของการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ด้วยการเรียนรู้ผสมผสานแบบสร้างสรรค์เป็นฐานโดยการเล่านิทาน

ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วง รอบปฏิบัติการที่ 1 และศึกษาหาแนวทางแก้ปัญหา เพื่อนำมาปรับปรุงแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในวง รอบปฏิบัติการที่ 2 เพื่อให้การเรียนรู้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยนำผลการศึกษาไปออกแบบและวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การออกแบบการจัดการเรียนรู้

จากภาพที่ 1 สรุปผลการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ด้วยการเรียนรู้ผสมผสานแบบสร้างสรรค์เป็นฐานโดยการเล่านิทาน โดยผู้วิจัยออกแบบและวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และสามารถจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ด้วยการเรียนรู้ผสมผสานแบบสร้างสรรค์เป็นฐานโดยการเล่านิทาน สำหรับนักเรียนชั้นอนุบาล 3 โรงเรียนพระกุมารเยซูขอนแก่น ได้ขั้นตอนการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ดังนี้ 1) กระตุ้นความสนใจ 2) ตั้งปัญหาและแบ่งกลุ่มตามความสนใจ 3) ค้นคว้าและคิดขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 4) นำเสนอ 5) ประเมินผล

2. ผลการศึกษาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ผสมผสานแบบสร้างสรรค์เป็นฐานโดยการเล่านิทาน

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลหลังจากที่ได้ทำการสอนครบทุกแผนการจัดการเรียนรู้ และได้ทำการทดสอบความคิดสร้างสรรค์ในแต่ละวง รอบปฏิบัติการของนักเรียนชั้นอนุบาล 3/1 จำนวน 26 คน โดยผู้วิจัยได้ทำการวัดความคิดสร้างสรรค์ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านความคิดริเริ่ม ด้านความคิดคล่องแคล่ว ด้านความคิดยืดหยุ่น และด้านความคิดละเอียดลออ ผลการศึกษานำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกันได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน

องค์ประกอบความคิด สร้างสรรค์	คะแนนความคิดสร้างสรรค์					
	วงรอบที่ 1			วงรอบที่ 2		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. ความคิดริเริ่ม	8.78	2.14	ระดับต่ำ	11.67	0.76	ระดับต่ำ
2. ความคิดคล่องแคล่ว	3.67	0.83	ระดับต่ำ	4.28	0.74	ระดับต่ำ
3. ความคิดยืดหยุ่น	6.31	4.16	ระดับต่ำ	12.47	2.13	ระดับต่ำ
4. ความคิดละเอียดลออ	17.67	5.49	ระดับต่ำ	21.72	4.37	ระดับต่ำ
รวม	36.43	3.15	ระดับปานกลาง	50.14	2.00	ระดับสูง

จากตารางที่ 1 ผลศึกษาการจัดการเรียนการสอนทั้ง 2 วงรอบปฏิบัติการ ผู้เรียนสามารถสร้างสรรค์ผลงานในวงรอบปฏิบัติการที่ 1 มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ ($\bar{x} = 36.43$, S.D.= 3.15) วงรอบปฏิบัติการ ที่ 2 มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับสูง เท่ากับ ($\bar{x} = 50.14$, S.D.= 2.00) ซึ่งในวงรอบปฏิบัติการที่ 2 เพิ่มขึ้นจากวงรอบปฏิบัติการที่ 1

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ด้วยการจัดการเรียนรู้ผสมผสานแบบสร้างสรรค์เป็นฐานโดยการเล่านิทาน

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ปฏิบัติการสอนครบทุกแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ได้ทำการวัดความพึงพอใจของนักเรียน จำนวน 26 คน ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ผสมผสานแบบสร้างสรรค์เป็นฐานโดยการเล่านิทานสำหรับนักเรียนชั้นอนุบาล 3 โรงเรียนพระกุมารเยซูขอนแก่น จำนวน 10 ข้อ

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียน

รายการ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ขนาด ตัวอักษร เหมาะสมสะดวกต่อการใช้	4.52	0.55	มากที่สุด
2. รูปภาพเหมาะสมกับเนื้อหา	4.61	0.50	มากที่สุด
3. ทักทายการฝึกสนุก ชวนติดตาม	4.48	0.62	มาก
4. เนื้อหาไม่ยาก ไม่ซับซ้อน เข้าใจง่าย	4.48	0.56	มาก
5. ให้ความรู้ความเข้าใจในการทำกิจกรรมยิ่งขึ้น	4.39	0.61	มาก
6. ช่วยให้เกิดความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมมากขึ้น	4.74	0.44	มากที่สุด
7. นักเรียนได้รับประโยชน์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์	4.48	0.50	มาก
8. นักเรียนสนุกสนานกับกิจกรรม	4.68	0.47	มากที่สุด
9. ความรู้ที่ได้จากการฝึก นำไปประยุกต์ใช้กับตนเอง	4.61	0.49	มากที่สุด
10. นักเรียนฝึก แล้วจับใจความได้	4.40	0.56	มาก
เฉลี่ยรวม	4.53	0.53	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน ร่วมกับการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.53$, S.D. = 0.53)

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย เรื่อง การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ด้วย การจัดการเรียนรู้ผสมผสานแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน โดย การเล่านิทาน สำหรับนักเรียนชั้นอนุบาล 3 โรงเรียนพระกุมารเยซูขอนแก่น มีข้อค้นพบที่สำคัญ ดังนี้

1. การศึกษาการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ด้วยการจัดการเรียนรู้ผสมผสานแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน โดยการเล่านิทาน สำหรับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนพระกุมารเยซูขอนแก่น พบว่า ความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนเกิดขึ้นจากการกระตุ้นความสนใจด้วยสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจในการศึกษาค้นคว้า แสวงหาคำตอบและสร้างสรรค์ผลงานจากการทำงานแบบกลุ่มแสดงให้เห็นว่าผู้เรียน แต่ละคน หรือแต่ละกลุ่มได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นแปลกใหม่ ถกปัญหา ช่วยเหลือกันและกัน เพื่อให้ได้ข้อสรุปหรือแนวคิดที่เหมาะสมที่สุด ซึ่งกระบวนการจัดการเรียนรู้มีการนำปัญหาใช้ในการดำเนินกิจกรรม ให้ผู้เรียนตั้งประเด็นปัญหาและแบ่งกลุ่มในการทำงานตามความสนใจ ทำให้ผู้เรียนรู้สึกพึงพอใจในสิ่งที่ต้องการศึกษา ที่สำคัญคือการให้อิสระในการเรียนรู้โดยผู้สอนจะไม่บอกว่าการคิดใดผิดหรือถูก แต่จะปล่อยให้ผู้เรียนได้ศึกษาและประมวลผลข้อมูลด้วยตนเองไม่จำกัดสถานที่และระยะเวลาผู้สอนให้กำลังใจผู้เรียนทุกความคิดที่เกิดขึ้นหากผู้เรียนมีข้อสงสัยหรือปัญหาสามารถสอบถามผู้สอนได้ตลอดเวลา สอดคล้องกับงานวิจัยของ (วิริยะ

ฤชัยพาณิชย์, 2558: 23-37) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน เป็นรูปแบบการสอนที่ได้ทำการวิจัยต่อยอด มาจาก PBL (Problem-based Learning) ซึ่งเป็นหนึ่งในแนวทางการสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเป็นการสอนแบบให้ผู้เรียนตื่นตัวในการค้นคว้าแทนที่จะรอรับการบรรยายแบบ เดิม ช่วยสร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้นความอยากรู้เปิดโอกาสให้ค้นหา รวบรวมข้อมูล แยกแยะและนำมาสร้างเป็นความรู้ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสหาทางแก้ปัญหาด้วยตนเองแล้วนำเสนอผลงานด้วยวิธีการต่าง ๆ ประกอบด้วยกระบวนการทั้งหมด 5 ขั้นตอนได้แก่ ขั้นที่ 1 กระตุ้นความสนใจ ขั้นที่ 2 ตั้งปัญหาและแบ่งกลุ่มตามความสนใจ ขั้นที่ 3 ค้นคว้าและคิดขั้นที่ 4 นำเสนอ และขั้นที่ 5 ประเมินผล เป็นไปในแนวทางเดียวกับ (อารี รังสินนท์, 2532) ได้กล่าวว่า การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เป็นการกระตุ้นและส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง ควรให้โอกาสและเตรียมการให้เด็กเรียนรู้ด้วยตนเอง และยกย่องเด็กที่มีการเรียนรู้ด้วยตนเองจะเห็นได้ว่า ผู้สอนได้นำการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานเข้ามา ร่วมสนับสนุนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการศึกษาค้นคว้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้และยึดหยุ่นในเรื่องของสถานที่และเวลาในการเรียนรู้

2. การศึกษาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ผสมผสาน แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน โดยการเล่านิทาน พบ ว่าการจัดการเรียนรู้ผสมผสานแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน โดยการเล่านิทานส่งผลให้ผู้เรียนมีคะแนนความคิดสร้างสรรค์อยู่ในระดับสูง ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละขั้นตอนนั้นช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการลงมือปฏิบัติ เพื่อศึกษาค้นคว้าหาคำตอบ นำความรู้ต่าง ๆ มาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน เชื่อมโยงความรู้เก่าและใหม่เข้าเพื่อสร้างเป็นความรู้ที่เข้าใจ ได้ง่ายขึ้น ซึ่งผู้สอนมีการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดอย่างอิสระ สร้างสรรค์สิ่งแปลกใหม่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจในความสามารถของตนเอง โดยจะคอยให้คำแนะนำและกำลังใจขณะดำเนินกิจกรรม รวมถึงการแสดงออกทาง ด้านการนำเสนอที่สามารถสร้างสรรค์ได้อย่างหลากหลายตามความต้องการของผู้เรียน อีกทั้งยังมีการสนับสนุนจากการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา หากมีข้อสงสัยหรือคำถามก็สามารถสอบถามผ่านทางกระดานสนทนาได้หรือหากผู้เรียนขาดเรียนหรือเรียนไม่ทันก็สามารถเรียนรู้ผ่านบทเรียนที่ผู้สอนกำหนดไว้ได้ตามความต้องการสอดคล้องกับงานผู้วิจัยที่กล่าวโดย (วิมลพรรณ จุฑะพงศ์ธรรม, 2561) ซึ่งศึกษาเรื่อง การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์โดยการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน ร่วมกับเว็บสนับสนุนรายวิชา วิชาการใช้งานโปรแกรมกราฟิก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนขอนแก่นวิทยายน ผลการศึกษาพบว่า ผู้เรียนมีระดับความคิดสร้างสรรค์ อยู่ในระดับสูง โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน ลงมือปฏิบัติฝึกคิดริเริ่มให้แตกต่างไปจากแนวคิดเดิม การคิดค้นหาคำตอบให้ได้หลายทิศทาง ในสิ่งที่ผู้อื่นมองไม่เห็นอย่างคล่องแคล่ว และยืดหยุ่นจนนำไปสู่การสร้างผลงานอย่างพิถีพิถันด้วยความละเอียดลอออย่างสร้างสรรค์เป็นไปในแนวทางเดียว กับ (มงคล เรียงณรงค์ และลัดดา ศิลาน้อย, 2558: 141-148) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้รูปแบบการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 รายวิชา ส 21103 สังคมศึกษา2ผลการวิจัยพบว่า ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่ง 1 ในทักษะนั้น ประกอบด้วยทักษะความคิดสร้างสรรค์โดยนักเรียน ร้อยละ 83.33 ผ่านเกณฑ์ และมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ

78.00 ทั้งนี้เพราะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน มีโครงสร้างหลักที่พัฒนามาจากการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ซึ่งเป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะที่จำเป็นต่ออนาคต เพื่อเตรียมตัวก้าวสู่งานใหม่ที่จะมาถึง ทำให้เกิดทักษะสำคัญโดย 1 ในนั้นคือทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ผสมผสานแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน โดยการเล่านิทาน พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ผสมผสานแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน โดยการเล่านิทาน อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.53) เนื่องจากผู้เรียนมีความคิดเห็นว่าการเรียนแบบและการจัดการเรียนรู้ผสมผสานแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน โดยการเล่านิทานเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของห้องเรียนและผู้เรียน ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถตั้งปัญหาจากสิ่งที่กำหนดให้ ศึกษาค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเอง มีความมั่นใจในการแสดงความคิดและความสามารถอย่างอิสระ แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างผู้เรียนและผู้สอนได้ตลอดเวลา เชื่อมโยงความรู้ทั้งเก่าและใหม่เพื่อสร้างเป็นความรู้ที่มีสามารถทำเข้าใจได้ง่ายขึ้นด้วยความคิดของตนเองและนำเสนอผลงานด้วยความคิดสร้างสรรค์ ร่วมกับการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ (สิริพัชร เจษฎาวิโรจน์, 2560: 1-8) ที่ทำการศึกษาเรื่อง กระบวนการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานในกระบวนการเรียน CEE2205 ผลการทำแบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อกระบวนการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานพบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจระดับมากที่สุดทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศภายในห้องเรียน ด้านการพัฒนาทักษะต่าง ๆ และด้านกระบวนการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน เพราะกระบวนการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน มีขั้นตอนการเรียนรู้ที่ชัดเจน และได้ปฏิบัติซ้ำบ่อย ๆ เป็นไปในแนวทางเดียวกับ (ชีวิน ดินนังวัฒนะ, 2555: 89-96) ได้ศึกษาเรื่อง ผลการใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) เรื่อง อาหารและสารอาหาร กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนมัธยมวัดสิงห์ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานสามารถให้นักเรียนค้นคว้าได้ด้วยตนเอง รูปแบบการนำเสนอที่น่าสนใจและช่วยแก้ปัญหาด้านความถนัดทางการเรียนรู้ที่แตกต่างกันได้ นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานอยู่ในระดับพอใจมาก

6. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย เรื่อง การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ด้วยการจัดการเรียนรู้ผสมผสานแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน โดยการเล่านิทาน สำหรับนักเรียนห้องเรียน ชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนพระกุมารเยซูขอนแก่นมีข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

6.1.1 ผู้สอนต้องศึกษาหลักการการจัดการเรียนรู้ผสมผสานแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน โดยการเล่านิทานขั้นตอนวิธีการจัดการเรียนรู้และการประเมินผู้เรียนให้ชัดเจน

6.1.2 ผู้สอนสามารถนำการจัดการเรียนรู้ผสมผสานแบบสร้างสรรค์เป็นฐานโดยการเล่านิทานไปส่งเสริมพฤติกรรมของผู้เรียนด้านอื่น ๆ ได้

6.1.3 การออกแบบกิจกรรมด้วยการจัดการเรียนรู้ผสมผสานแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน โดยการเล่า นิทานและการเตรียมสิ่งที่จะมาใช้กระตุ้นผู้เรียนให้เกิดความสนใจในการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นประเด็นคำถาม สื่อ หรืออุปกรณ์ ควรพิจารณาปัจจัยอื่นร่วมด้วย เช่น เนื้อหารายวิชา สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และความสามารถ เดิมของผู้เรียน เป็นต้น

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อทำการวิจัยครั้งต่อไป

6.2.1 ควรนำการจัดการเรียนรู้ผสมผสานแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน โดยการเล่า นิทาน ไปศึกษา ร่วมกับทักษะที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 เช่น ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการคิดแก้ปัญหา ทักษะด้านความร่วมมือ เป็นต้น

6.2.2 ควรศึกษาเปรียบเทียบผลของความคิดสร้างสรรค์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

6.2.3 ควรมีการพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานไปประยุกต์ใช้กับ เนื้อหาและรายวิชาอื่น ๆ

7. ข้อค้นพบจากการวิจัย

การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ด้วยการเรียนรู้ผสมผสานแบบสร้างสรรค์เป็นฐานโดยการเล่า นิทาน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับนักเรียนอนุบาล การเล่า นิทานทำให้นักเรียนมีความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และนิทานยังช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะทางการคิด กล่าวแสดงออกและนิทาน จะสร้างสรรค์ นิสัยรักการอ่าน เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดพัฒนาการที่ดีตามวัยของนักเรียน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สติปัญญาและสังคม โดยเฉพาะพัฒนาด้านการคิดอย่างสร้างสรรค์ และเป็นแนวทางเสริมสร้าง ศักยภาพนักเรียนอนุบาลให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ การพัฒนาการเรียน ส่งเสริมทักษะ ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักชื่นชม และมีทัศนคติที่ดี ให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ สรุปรูปได้ดังภาพ

ภาพที่ 1 การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์โดยการเล่านิทานของนักเรียนอนุบาล

8. บรรณานุกรม

- กรรณิการ์ สุขุม. (2533). การศึกษาความคิดสร้างสรรค์และความสามารถในการสังเกตของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการเล่นสร้างสรรค์สร้าง. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษาศึกษาปฐมวัย, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ขจรพงษ์ ร่วมแก้ว. (2559). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบเปิดตามแนวคิดคอนเนคตวิสต์ซิม เพื่อส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุณบัณฑิต, สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษา, คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ชีวิน ดินนังวัฒนะ. (2555). ผลการใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) เรื่องอาหารและสารอาหาร กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนมัธยมวัดสิงห์. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนมกราคม-มิถุนายน 2555, หน้า 89 - 96.
- ไพศาล วรคำ. (2559). การวิจัยทางการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 8). มหาสารคาม: ตักสิลาการพิมพ์.

- วิริยะ ฤชชัยพาณิชย์. (2558). การสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน Creativity-based Learning(CBL) .
วารสารนวัตกรรมการเรียนรู้, ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนกรกฎาคม-ธันวาคม 2558, หน้า 23 - 37.
- วิมลพรรณ จุฑะพงศธร. (2561). การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์โดยการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์
เป็นฐานร่วมกับเว็บสนับสนุนรายวิชา วิชาการใช้งานโปรแกรมกราฟิก สำหรับนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนขอนแก่นวิทยายน. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต,
สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษา, คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2547).วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย. (พิมพ์ครั้งที่ 6).กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- มงคล เรียงณรงค์ และลัดดา ศิลาน้อย. (2558). การวิจัยพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และ
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้รูปแบบการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBI) ของนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 1 รายวิชา ส 21103 สังคมศึกษา 2. ขอนแก่น: วารสารศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ปีที่ 38 ฉบับที่ 4 ประจำเดือนตุลาคม-ธันวาคม 2558, หน้า 141 - 148.
- เยาวพา เดชะคุปต์. (2542). การบริหารและการนิเทศการศึกษาปฐมวัย. กรุงเทพฯ:
เจ้าพระยาระบบการพิมพ์.
- สิริพัชร เจษฎาวิโรจน์. (2560). กระบวนการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานในกระบวนการวิชา CEE2205
(ความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็ก). วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์, ปีที่ 32 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน
พฤษภาคม-สิงหาคม 2560, หน้า 1 - 8.
- สันหพัฒน์ อรุณธาริ. (2542). นิทานสำหรับเด็กปฐมวัย. ภูเก็ต: โครงการตำราวิชาการราชภัฏเฉลิมพระเกียรติ.
โปรแกรมวิชาการศึกษาศึกษาปฐมวัย, คณะครุศาสตร์, สถาบันราชภัฏภูเก็ต.
- อารี รังสินันท์. (2532). ความคิดสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.
- Guilford, J. P. (1959). *Fundamental statistics in psychology and education*. New York:
McGraw-Hill,
- Jellen, H.G. & Urban, K.K. (1989). *Assessing Creative Potential World-wide: The First
cross - cultural Application of the Test for Creative Thinking-drawing
Production (TCT-DP)*. Gifted Education International, 6(2), p. 78 – 86.

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับคุณภาพผู้เรียนของ
โรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

Relationship between Strategic Leadership of School Administrators and
Student Quality School Management Worldclass Standard Schools
Under Loei Nong Bua Lam Phu Secondary Education Service Area Office

อาวุธ ดวงดาวพารัมย์, ชิชณพงษ์ ศรีจันทร์

Arwut Duangdoaparam, Chitsanaphong Sornchan

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

Mahamakut Buddhist University Srilanchang Campus

Author for Correspondence : E-mail: arwut.duandaoparam@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู 2) เพื่อศึกษาระดับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู และ 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนมาตรฐานสากล จำนวน 308 คน เครื่องมือที่ใช้การวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.97$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านผู้นำที่มีความคิดความเข้าใจระดับสูง ($\bar{X} = 4.01$) ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ และด้านการคาดหวังและสร้างโอกาสสำหรับอนาคต ($\bar{X} = 3.97$) ด้านการคิดเชิงปฏิกิริยา ($\bar{X} = 3.96$) และด้านการรวบรวมปัจจัยสู่การกำหนดกลยุทธ์ ($\bar{X} = 3.93$) ระดับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.79$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านความเป็นเลิศทางวิชาการ ($\bar{X} = 3.87$) ด้านร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคมโลก ($\bar{X} = 3.84$) ด้านผลิตงานอย่างสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 3.80$) ด้านล้าหน้าทางความคิด ($\bar{X} = 3.74$) และด้านสื่อสารสองภาษา ($\bar{X} = 3.69$) และภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนมาตรฐานสากล มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับปานกลาง ($r = .635$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์; คุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนมาตรฐานสากล; ผู้บริหารสถานศึกษา

Received:22/04/2566, **Revised:**06/06/2566, **Accepted:**07/06/2566

Abstract

The purposes of this research were; 1)to study the level of the strategic leadership of school administrators of world-class standard schools under the Secondary Educational Service Area Office Loei Nong Bua Lam Phu; to study the level of the learner quality of world-class standard schools under the Secondary Educational Service Area Office Loei Nong Bua Lam Phu; and to study the relationship between the strategic leadership of school administrators and the learner quality of world-class standard schools under the Secondary Educational Service Area Office Loei Nong Bua Lam Phu. The sample size was 308 school administrators and teachers in world-class standard schools. A research tool was questionnaires. The statistics for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation and Pearson correlation.

The results showed that the strategic leadership of school administrators of the world-class standard schools under the Secondary Educational Service Area Office Loei Nong Bua Lam Phu was overall at a high level ($\bar{X} = 3.97$). When considered separately, it was found that all items were at a high level as follows: the leaders with a high understanding ($\bar{X} = 4.01$), the vision formulation and the anticipation create opportunities for the future ($\bar{X} = 3.97$), the operational thinking ($\bar{X} = 3.96$) and the factor collection for strategy formulation ($\bar{X} = 3.93$). The level of the learner quality of world-class standard schools under the Secondary Educational Service Area Office Loei Nong Bua Lam Phu in overall was at a high level ($\bar{X} = 3.79$). When considered separately, it was found that all items were at a high level as follows: academic excellence ($\bar{X} = 3.87$), the world social responsibility ($\bar{X} = 3.84$), creative work production ($\bar{X} = 3.80$), advancement of thought ($\bar{X} = 3.74$) and bilingual communication ($\bar{X} = 3.69$). And the relationship between the strategic leadership of school administrators and the learner quality of world-class standard schools was moderate positive correlation ($r = .635$) with statistical significance at the 0.05 level.

Keywords: Strategic Leadership; Learner Quality of World-Class Standard Schools; School Administrators

1. บทนำ

การศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบันมีความแตกต่างจากอดีตเป็นอย่างมากทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนคนไทยทุกคนมีความรู้ความสามารถตรงตามความต้องการของสังคมโลก จึงเป็นหน้าที่หลักของกระทรวงศึกษาธิการที่จะทำการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการโลก โดยได้มีการมอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นองค์กรหลักในการขับเคลื่อนการศึกษาขั้นพื้นฐานปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรการศึกษาให้มีความเป็นสากลมากขึ้น ซึ่งได้มีความพยายามในการปรับปรุงกันอย่างต่อเนื่อง ประสบปัญหาทั้งทางด้านการสื่อสาร และการทำความเข้าใจให้ตรงกันในการพัฒนาได้เน้นการปฏิรูประบบการศึกษาและการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ไม่ใช่ส่วนใดส่วนหนึ่งของระบบอันได้แก่ ครู หลักสูตรสถานศึกษา กระบวนการสร้างและถ่ายทอดความรู้ การสร้างกลยุทธ์ใหม่ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ตอบสนองความต้องการของบุคคล สังคมไทย ผู้เรียนมีศักยภาพเพียงพอในการแข่งขันและร่วมมือสร้างสรรค์ในสังคมโลก การปฏิรูปการศึกษาจึงเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศอย่างยิ่งนับตั้งแต่มี พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 เป็นต้นมา และมีฉบับแก้ไข ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 กระทรวงศึกษาธิการได้ใช้ความพยายามปฏิรูปการศึกษาในทุกด้าน แต่ก็ยังไม่เป็นรูปธรรมและปฏิบัติได้ไม่จริงจังนัก ทั้งที่กระทรวงศึกษาธิการเองได้วางแผนการปฏิรูปโครงสร้างระบบการบริหารการศึกษาไว้ค่อนข้างชัดเจน แต่การดำเนินการต่าง ๆ ก็ยังนำไปสู่ความสับสนวุ่นวายที่ส่งผลบั่นทอนกำลังใจของบุคลากรทางการศึกษา นับตั้งแต่ความคับข้องใจในการรวมทบวงมหาวิทยาลัยเข้ามาอยู่ร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ หรือการรวมการศึกษาระดับมัธยมศึกษาไว้กับระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือการจัดให้สถานศึกษาระดับอาชีวศึกษารวมไว้ในกลุ่มการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญา เรื่องขวัญกำลังใจในการทำงานของครู ปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นจากตัวบุคคลหรือระบบการจัดการศึกษายังไม่มีใครบอกได้ แต่ที่แน่นอนไปกว่านั้นสิ่งเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่นำไปสู่ปัญหาด้านคุณภาพการจัดการศึกษาที่กำลังเป็นอยู่ในปัจจุบัน การศึกษาที่เน้นคนละบุคคลและการกระจายอำนาจ การปฏิรูปครูผู้สอน คณาจารย์ บุคลากรทางการศึกษาอย่างจริงจังจะทำให้ปัญหาต่าง ๆ ทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ผู้เรียนขาดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เทคโนโลยีไม่เพียงพอ ขาดคุณภาพ ผู้เรียนขาดคุณภาพ และจะนำไปสู่การจัดการศึกษาที่ไม่มีคุณภาพ เมื่อเป็นเช่นนี้ต่อไปให้ปฏิรูปการศึกษาเท่าไร คำว่า การศึกษาที่มีคุณภาพก็ยังคงเป็นปัญหาที่ต้องแก้ไขกันอย่างไม่มีที่สิ้นสุด (วีรวรรณ มีมัน และ มัทนา วังนอมศักดิ์, 2559: 112-121)

ทางสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้เล็งเห็นความจำเป็นอย่างรีบด่วนที่จะต้องเร่งหาวิธีการที่มีประสิทธิภาพ ในการที่จะพัฒนาทักษะและความสามารถทางด้านต่าง ๆ ดังกล่าวให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน เพื่อให้เป็นพื้นฐานที่จะเติบโตไปเป็นคนไทยที่มีความคิดเป็นสากล มีความสามารถในการร่วมมือกัน ทำงาน และแข่งขันกับนานาชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพจากนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ที่มีความมุ่งมั่นต่อการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา โดยการยกระดับโรงเรียนชั้นนำที่มีความพร้อมสู่โรงเรียนมาตรฐานสากล เพื่อให้เป็นโรงเรียนที่มีการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพตามเกณฑ์สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (OBECQA) และพัฒนาก้าวสู่มาตรฐานคุณภาพแห่งชาติ (TQA) ต่อไป

ส่งผลให้โรงเรียนมีการพัฒนาผู้เรียน หลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนการสอน แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อมและการจัดการเรียนรู้ที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีนิสัยใฝ่เรียนรู้ มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ แก้ปัญหา ริเริ่มสร้างสรรค์ มีคุณธรรมนำความรู้ รักความเป็นไทยและมีความสามารถก้าวไกลเป็นพลโลกที่มีคุณภาพจากสภาพปัญหาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เนื่องจากในสภาพปัจจุบันเกิดการปฏิรูปการศึกษา หลายด้าน ทำให้ในการบริหารการศึกษาในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงนี้ จำเป็นต้องมีส่วนร่วมหลายฝ่าย ทั้ง ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษา ชุมชน และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง อย่างมีอาจเลี้ยงได้ เปรียบเสมือนกุญแจสำคัญของสถานศึกษาที่จะขับเคลื่อนทุกฝ่ายให้ดำเนินงานของ สถานศึกษาเป็นไปตามเป้าหมายของสถานศึกษา นั่นคือผู้บริหารสถานศึกษา และคุณลักษณะสำคัญของ ผู้บริหารสถานศึกษาที่พึงมี คือภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่มีความสามารถในการมองไปในอนาคตและกำหนด วิสัยทัศน์ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้ รวมทั้งมีความสามารถกำหนดแผนกลยุทธ์ เพื่อให้ องค์กรมีทิศทางและเป้าหมายที่ชัดเจน รวมถึงใช้กระบวนการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาอย่าง เป็นระบบนำสู่การปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรมผลการปฏิบัติงานของสถานศึกษา ที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลจึงสะท้อนได้จากคุณภาพผู้เรียนทั้งในด้านผลสัมฤทธิ์ และ 8 คุณลักษณะ อันพึงประสงค์ที่จะเกิดแก่ผู้เรียน (วิรัตน์รัตน์ เสือจ้อย, 2564) อนึ่งจากการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ของผู้บริหารกับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนมาตรฐานสากลระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานศึกษาธิการ จังหวัดในภาคตะวันตก ซึ่งผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยโดยศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ตาม แนวคิดของ ดุบริน (Dubrin, 1998, อ้างในเยาวรินทร์ ยัมรอด, 2559) มี 5 ประการคือ 1) ผู้นำที่มีความคิด ความเข้าใจระดับสูง 2) ความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ 3) การมีความคาดหวัง และการสร้างโอกาสสำหรับอนาคต 4) วิธีการคิดเชิงปฏิวัติ และ 5) ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ ผลการวิจัย พบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในภาคตะวันตก โดย ภาพรวมและรายด้านอยู่ระดับมาก 2) คุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนมาตรฐานสากลระดับมัธยมศึกษา สังกัด สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในภาคตะวันตก โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ระดับมาก 3) ความสัมพันธ์ระหว่าง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงาน ศึกษาธิการจังหวัดในภาคตะวันตก โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .01 (เยาวรินทร์ ยัมรอด, 2559)

สรุปได้ว่า การศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบันมีความแตกต่างจากอดีตเป็นอย่างมากทั้งนี้เพื่อให้ ประชาชนคนไทยทุกคนมีความรู้ความสามารถตรงตามความต้องการของสังคมโลก จึงเป็นหน้าที่หลักของ กระทรวงศึกษาธิการที่จะทำการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่างๆ ทั้งนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้เล็งเห็น ความจำเป็นอย่างรีบด่วนที่จะต้องเร่งหาวิธีการที่มีประสิทธิภาพ ในการที่จะพัฒนาทักษะและความสามารถ ทางด้านต่าง ๆ ดังกล่าวให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนเพื่อให้เป็นพื้นฐานที่จะเติบโตไปเป็นคนไทยที่มีความคิดเป็นสากล

มีความสามารถในการร่วมมือกัน ทำงานและแข่งขันกับนานาชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ที่มีความมุ่งมั่นต่อการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา โดยการยกระดับโรงเรียนชั้นนำที่มีความพร้อมสู่โรงเรียนมาตรฐานสากล เพื่อให้เป็นโรงเรียนที่มีการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพตามเกณฑ์สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และพัฒนาก้าวสู่มาตรฐานคุณภาพแห่งชาติ ผู้วิจัยจึงสนใจทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู เพื่อใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศที่จะนำไปใช้ในการวางแผนพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาและเพื่อพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาตลอดจนปรับปรุงกระบวนการบริหารสถานศึกษาซึ่งจะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสถานศึกษา ชุมชน สังคม และผู้เรียนซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู
- 2.2. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู
- 2.3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 จัดเตรียมโครงการวิจัย เป็นการศึกษาปัญหา นิยามปัญหา ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เรียบเรียงผลงานเสนอขอความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินงานวิจัย เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือ ทดสอบ ปรับปรุง แก้ไข ข้อบกพร่องของเครื่องมือ แล้วนำไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างแล้วนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาตรวจสอบความถูกต้องทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติและแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 การรายงานผลการวิจัย ผู้วิจัยรวบรวมผลการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ปีการศึกษา 2564 จำนวนทั้งสิ้น 1,539 คน อนาคตกลุ่มตัวอย่างได้มาจากการเปิดตารางของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie, R.V., & D.W. Morgan, 1970) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 308 คน และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) (ธีระวุฒิ

เอกะกุล, 2544). เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้
ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งในปัจจุบัน และขนาดโรงเรียน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ตามแนวคิดของดูบริน (Dubrin) ประกอบด้วยข้อคำถามจำแนกตามตัวแปรดังนี้ 1) ผู้นำที่มีความคิดความเข้าใจระดับสูง (High-level cognitive activity) 2) ด้านการรวบรวมปัจจัยสู่การกำหนดกลยุทธ์ (Gathering multiple inputs to formulate strategy) 3) ด้านการคาดหวังและสร้างโอกาสสำหรับอนาคต (Anticipating and creating a future) 4) ด้านการคิดเชิงปฏิวัติ (Revolutionary thinking) และ 5) ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ (Creating a vision) เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราประมาณค่า (Rating scale) ตามแนวคิดของลิเคิร์ท (Likert rating scales) โดยกำหนดค่าคะแนน 5 ระดับ แต่ละระดับมีความหมาย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

ระดับ 5 คะแนน หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

ระดับ 4 คะแนน หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

ระดับ 3 คะแนน หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

ระดับ 2 คะแนน หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

ระดับ 1 คะแนน หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ประกอบด้วย ข้อคำถามจำแนกตามตัวแปรดังนี้ 1) เป็นเลิศทางวิชาการ 2) สื่อสารสองภาษา 3) ล้ำหน้าทางความคิด 4) ผลงานอย่างสร้างสรรค์ 5) ร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคมโลก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561) เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราประมาณค่า (Rating scale) ตามแนวคิดของลิเคิร์ท (Likert rating scales) โดยกำหนดค่าคะแนน 5 ระดับ แต่ละระดับมีความหมาย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

ระดับ 5 คะแนน หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

ระดับ 4 คะแนน หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

ระดับ 3 คะแนน หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

ระดับ 2 คะแนน หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

ระดับ 1 คะแนน หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

แบบสอบถามนี้ได้ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (content validity) และสำนวนการสื่อความด้วยเทคนิค IOC (index of item objective congruence) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ได้ค่าความสอดคล้องกับจุดประสงค์และเนื้อหาอยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00 ทุกข้อ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา .987 และนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 308 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient)

4. ผลการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู สรุปผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

ตารางที่ 4.1 ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

ข้อที่	ระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนมาตรฐานสากล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	ผู้นำที่มีความคิดความเข้าใจระดับสูง	4.01	.78	มาก
2.	การรวบรวมปัจจัยสู่การกำหนดกลยุทธ์	3.93	.80	มาก
3.	การคาดหวังและสร้างโอกาสสำหรับอนาคต	3.97	.81	มาก
4.	การคิดเชิงปฏิบัติ	3.96	.82	มาก
5.	การกำหนดวิสัยทัศน์	3.97	.81	มาก
รวม		3.97	.80	มาก

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.97$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ ด้านผู้นำที่มีความคิดความเข้าใจระดับสูง ($\bar{X} = 4.01$) ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ และด้านการคาดหวังและสร้างโอกาสสำหรับอนาคต ($\bar{X} = 3.97$) ด้านการคิดเชิงปฏิบัติ ($\bar{X} = 3.96$) และด้านการรวบรวมปัจจัยสู่การกำหนดกลยุทธ์ ($\bar{X} = 3.93$)

ตารางที่ 4.2 ผลการวิเคราะห์ระดับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

ข้อที่	ระดับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนมาตรฐานสากล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	ความเป็นเลิศทางวิชาการ	3.87	.85	มาก
2.	สื่อสารสองภาษา	3.69	.89	มาก
3.	ล้ำหน้าทางความคิด	3.74	.85	มาก
4.	ผลิตงานอย่างสร้างสรรค์	3.80	.82	มาก
5.	ร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคมโลก	3.84	.84	มาก

รวม	3.79	.85	มาก
-----	------	-----	-----

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ผลการวิเคราะห์ระดับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.79$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ ด้าน ความเป็นเลิศทางวิชาการ ($\bar{X} = 3.87$) ด้านร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคมโลก ($\bar{X} = 3.84$) ด้านผลงานอย่าง สร้างสรรค์ ($\bar{X} = 3.80$) ด้านล้าหน้าทางความคิด ($\bar{X} = 3.74$) และด้านสื่อสารสองภาษา ($\bar{X} = 3.69$)

ตารางที่ 4.3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับคุณภาพ ผู้เรียนของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

คุณภาพผู้เรียน ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์	ความเป็น เลิศทาง วิชาการ (Y ₁)	สื่อสาร สองภาษา (Y ₂)	ล้าหน้า ทาง ความคิด (Y ₃)	ผลงาน อย่าง สร้างสรรค์ (Y ₄)	ร่วมกัน รับผิดชอบ ต่อสังคม โลก (Y ₅)	รวม (SumY)
ผู้นำที่มีความคิดความ เข้าใจระดับสูง (X ₁)	.664*	.501*	.558*	.575*	.568*	.573*
การรวบรวมปัจจัยสู่ การกำหนดกลยุทธ์ (X ₂)	.688*	.548*	.595*	.604*	.618*	.611*
การคาดหวังและสร้าง โอกาสสำหรับอนาคต (X ₃)	.744*	.586*	.634*	.624*	.680*	.654*
การคิดเชิงปฏิบัติ (X ₄)	.796*	.631*	.676*	.654*	.685*	.688*
ด้านการกำหนด วิสัยทัศน์ (X ₅)	.756*	.556*	.629*	.639*	.669*	.650*
รวม (SumX)	.730*	.564*	.618*	.619*	.644*	.635*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับ คุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับปานกลาง ($r = .635$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่พบว่า คู่ที่มีความสัมพันธ์กันมากที่สุด ด้านการคิดเชิงปฏิบัติ (X_4) กับ ด้านความเป็นเลิศทางวิชาการ (Y_1) มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .796 รองลงมาคือ ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ (X_5) กับด้านความเป็นเลิศทางวิชาการ (Y_1) มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .756 และมีความสัมพันธ์สัมพันธ์ต่ำสุด คือด้านผู้นำที่มีความคิดความเข้าใจระดับสูง (X_1) กับด้านการสื่อสารสองภาษา (Y_2) มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .501

5. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเด็นดังนี้

5.1 ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู อภิปรายได้ดังนี้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.97$) สอดคล้องกับงานวิจัยของฉนวนย คงแป้น, สฤกษ์พงษ์ ลิ้มปิษฐ์ และ ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2558: 41-51) ได้ทำวิจัยเรื่องภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนในโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากล ระดับมัธยมศึกษา จังหวัดสงขลา พบว่า โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.80$) งานวิจัยของเยาวรินทร์ ยัมรอด (2559) ได้ทำวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนมาตรฐานสากล ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในภาคตะวันตก พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในภาคตะวันตก โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.32$) งานวิจัยของวิรัตน์รัตน์ เสือจอย (2564) ได้ทำวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.45$) และงานวิจัยของภาวิณี ร่มรวาย และพรศักดิ์ สุจริตรักษ์ (2564: 210-228) ได้ทำวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10 จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10 จังหวัดเพชรบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.98$)

5.2 คุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู อภิปรายได้ดังนี้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.79$) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเยาวรินทร์ ยัมรอด (2559) ได้ทำวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนมาตรฐานสากล ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในภาคตะวันตก พบว่า คุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนมาตรฐานสากลระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในภาคตะวันตก โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.90$) และงานวิจัยของวิรัตน์รัตน์ เสือจอย (2564) ได้ทำวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

มัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง พบว่า คุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.18$)

5.3 ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ผลการวิจัย พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยมีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับปานกลาง ($r = .635$) สอดคล้องกับงานวิจัยของเยาวรินทร์ ยัมรอด (2559) ได้ทำวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนมาตรฐานสากล ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในภาคตะวันตก พบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในภาคตะวันตก โดยมีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และงานวิจัยของภาวิณี ร่มรวาย และ พรศักดิ์ สุจริตรักษ์ (2564) ได้ทำวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10 จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10 จังหวัดเพชรบุรี โดยมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

6. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู มีข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยดังนี้

6.1 จากผลการวิจัยพบว่า ด้านภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีความพึงพอใจน้อยที่สุดคือ การรวบรวมปัจจัยสู่การกำหนดกลยุทธ์เรื่องผู้บริหรนำจุดแข็งหรือข้อได้เปรียบที่แตกต่างจากโรงเรียนอื่น ๆ ซึ่งจะเสริมให้การดำเนินการของโรงเรียนบรรลุวัตถุประสงค์มาพิจารณาเพื่อกำหนดกลยุทธ์ในการทำงาน ผู้บริหารสถานศึกษาควรศึกษาโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จด้านโรงเรียนมาตรฐานสากลเพื่อนำมาปรับปรุง พัฒนาให้เข้ากับบริบทของโรงเรียนตนเอง

6.2 จากผลการวิจัยพบว่า ด้านคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีความพึงพอใจน้อยที่สุดคือ สื่อสารสองภาษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรประสานความร่วมมือในการพัฒนา ด้านคุณภาพของผู้เรียนทางด้านการใช้ทักษะการสื่อสารสองภาษากับสถานศึกษาและองค์กรอื่น ๆ ร่วมกัน ผู้บริหารควรส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งองค์กรภายในประเทศและต่างประเทศ ผู้บริหารต้อง

แสดงบทบาทในการเป็นผู้ประสานความร่วมมือเป็นเครือข่ายในการพัฒนากลุ่มเครือข่ายสู่ความเป็นเลิศทางด้านภาษา ตามแนวทางการพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนและครู

6.2.1 บทบาทหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.)

- 1) กำหนดนโยบายการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ควรมีการกำหนดทิศทางให้ชัดเจนต่อเนื่อง ประชาสัมพันธ์ให้ทุกภาคส่วนได้รับทราบและเห็นความสำคัญ
- 2) จัดงบประมาณให้เพียงพอเหมาะสมในการพัฒนาบุคลากร หรือควรกำหนดวิธีการบริหารจัดการงบประมาณเป็นการเฉพาะเพื่อให้โรงเรียนมีความคล่องตัวในการบริหารงบประมาณ
- 3) จัดทำหลักสูตรพัฒนาผู้บริหารและครู ควรร่วมมือกับองค์กรที่มีความเชี่ยวชาญในการพัฒนาบุคลากรเฉพาะกับสถาบันทางการศึกษาชั้นนำ จัดทำโครงการความร่วมมือทางวิชาการพัฒนาผู้บริหารและครูสู่มาตรฐานสากล กิจกรรมที่สำคัญเช่น การฝึกอบรม ศึกษาดูงาน ฝึกประสบการณ์
- 4) จัดโรงเรียนเครือข่ายและแหล่งเรียนรู้ประจำในต่างประเทศเพื่อใช้เป็นแหล่งฝึกประสบการณ์
- 5) ประสานงานจัดส่งผู้บริหารและครูฝึกประสบการณ์ในโรงเรียนเครือข่ายในต่างประเทศ
- 6) จัดประชุมสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการบริหารจัดการโรงเรียนและการจัดการเรียนการสอนกับนานาชาติ จัดเวทีนำเสนอกรณีตัวอย่างที่เป็นแบบอย่างที่ดี
- 7) ส่งเสริม พัฒนาองค์กร กลไกทางการนิเทศการศึกษาให้มีประสิทธิภาพในการพัฒนาผู้บริหารและครูอย่างต่อเนื่อง
- 8) กำกับติดตาม ประเมินผลเพื่อการปรับปรุงพัฒนา ถ้ากรณีผลการประเมินยังไม่ได้มาตรฐานให้ดำเนินการพัฒนาต่อไป สำหรับที่ได้มาตรฐานแล้วส่งเสริมให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

6.3 จากผลวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ด้านที่มีความสัมพันธ์น้อยที่สุดคือด้านการรวบรวมปัจจัยสู่การกำหนดกลยุทธ์กับสื่อสารสองภาษา ผู้บริหารควรมีการกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาและส่งเสริมการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาต่างประเทศในชีวิตประจำวัน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และทักษะความสามารถในการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ดังนี้

- 1) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความสัมพันธ์กันมากที่สุด คือ ด้านการคิดเชิงปฏิกิริยา (X_4) กับด้านความเป็นเลิศทางวิชาการ (Y_1) ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการจัดการศึกษาให้สูงขึ้น
- 2) ควรมีการศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

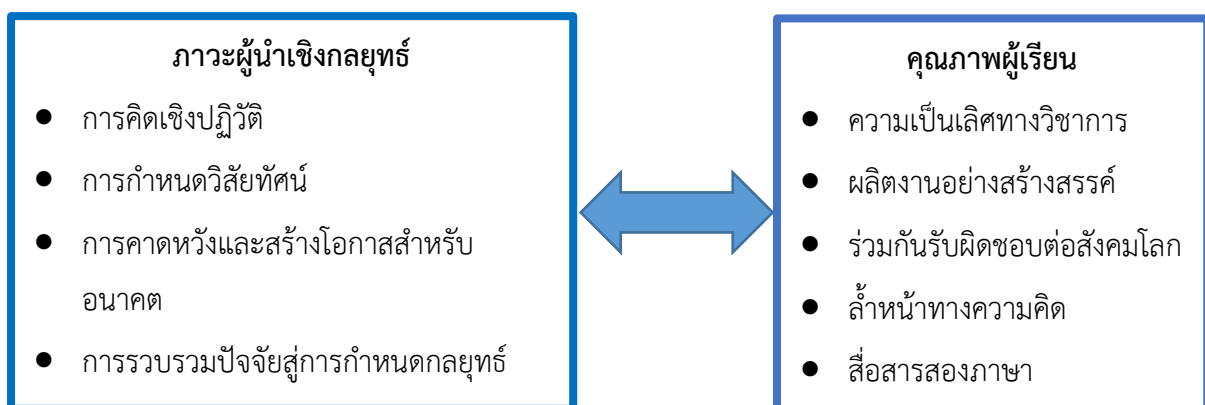
ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยดังนี้

1) ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพ เกี่ยวกับเรื่องภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา กับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู เพื่อเจาะลึกถึงสาเหตุ การแก้ไขปัญหา ให้ตรงกับการพัฒนาการด้านการศึกษา

2) ควรมีการศึกษาเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาและปัจจัยที่จะนำไปสู่ความสำเร็จสู่การเป็นโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู เพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับจากงานวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา กับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู องค์ความรู้ที่ได้รับจากงานวิจัย คือ ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์มีความสัมพันธ์กับคุณภาพผู้เรียน ดังแสดงตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์มีความสัมพันธ์กับคุณภาพผู้เรียน

สรุปผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ ด้านผู้นำที่มีความคิดความเข้าใจระดับสูง ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ และด้านการคาดหวังและสร้างโอกาสสำหรับอนาคต ด้านการคิดเชิงปฏิบัติ และด้านการรวบรวมปัจจัยสู่การกำหนดกลยุทธ์ ส่วนระดับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนมาตรฐานสากล โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ ด้านความเป็นเลิศทางวิชาการ ด้านร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคมโลก ด้านผลงานอย่างสร้างสรรค์ ด้านล้ำหน้าทางความคิด และด้านสื่อสารสองภาษา และยังพบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของ

ผู้บริหารสถานศึกษากับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับปานกลาง ($r = .635$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 คู่ที่มีความสัมพันธ์กันมากที่สุด คือ ด้านการคิดเชิงปฏิบัติกับด้านความเป็นเลิศทางวิชาการ รองลงมา คือ ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์กับด้านความเป็นเลิศทางวิชาการ และคู่ที่มีความสัมพันธ์ต่ำสุด คือ ด้านผู้นำที่มีความคิดความเข้าใจระดับสูงกับด้านการสื่อสารสองภาษา

8. บรรณานุกรม

- ฉลวย คงแป้น, สฤณีพงษ์ ลิ้มปิยะเชิธร และ ชูชาติ พ่วงสมจิตร. (2558). **ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนในโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากล ระดับมัธยมศึกษา จังหวัดสงขลา**. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย, ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนกรกฎาคม - ธันวาคม 2558, หน้า 41 - 51.
- ธีระวุฒิ เอกะกุล. (2544). **ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). อุบลราชธานี : วิทยาการพิมพ์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). **การวิจัยเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- ภาวิณี ร่มรวยและพรศักดิ์ สุจริตรักษ์. (2564). **ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10 จังหวัดเพชรบุรี**. วารสารสินธรปริทรรศน์, ปีที่ 22 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม - มิถุนายน 2564, หน้า 210 - 228.
- เยาวรินทร์ ยัมรอด. (2559). **ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนมาตรฐานสากล ระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในภาคตะวันตก**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิรัตน์รัตน์ เสือจอย. (2564). **ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพ ผู้เรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วีรวรรณ มีมัน, มัทนา วังถนอมศักดิ์. (2559). **ความสำเร็จของโรงเรียนมาตรฐานสากล**. วารสารบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร, ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนมกราคม - มิถุนายน 2559, หน้า 112 - 121.
- Krejcie, R.V., & D.W. Morgan. (1970). "Determining Sample Size for Research Activities". Educational and Psychological Measurement. 30(3): 607-610.

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์
เรื่อง การหารทศนิยม โดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขัน ของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสวนมะเดื่อ

The Development of Academic Achievement in Mathematics Subject Area “Dividing
Decimals” by Team Games Tournament Technique
of Prathomsuksa 6 Students at Ban Suan Madue School

ศิริลักษณ์ หึงประเสริฐ¹, ดร.กัญณภัทร หุ่นสุวรรณ,²

รองศาสตราจารย์ พิเศษ พลโท ดร.วีระ วงศ์สวรรค์³

Sirilak Hingprasert¹, Dr. Kannapat Hunsuwan²,

Associate Professor Lt. Gen. Dr. Weera Wongsan³

สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

Curriculum and Instruction Faculty of Education, Bangkokthonburi University

Author for Correspondence: Email: siriranikaa@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การหารทศนิยม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสวนมะเดื่อ โดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขัน 2) ศึกษาประสิทธิภาพการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การหารทศนิยม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสวนมะเดื่อ โดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขัน 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การหารทศนิยม โดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขัน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสวนมะเดื่อ ในการวิจัยครั้งนี้ศึกษาจากประชากร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนบ้านสวนมะเดื่อ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 จำนวน 14 คน เครื่องมือที่ใช้ในวิจัย ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้ 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 3) แบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีประสิทธิผล (E.I.)

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การหารทศนิยม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสวนมะเดื่อ โดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขัน สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 โดยผลสัมฤทธิ์หลังเรียน มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 15.93 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 79.64 2) ประสิทธิภาพการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การหารทศนิยม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสวนมะเดื่อ โดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขัน มีพัฒนาการสูงขึ้น โดยมีค่าดัชนีประสิทธิผล (E.I.) เท่ากับ 0.67 และ 3) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้

คณิตศาสตร์ เรื่องการหารทศนิยม โดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขัน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสวนมะเดื่อ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน; กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์; เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขันโรงเรียนบ้านสวนมะเดื่อ

Received:29/04/2566, Revised:08/06/2566, Accepted:12/06/2566

Abstract

The research objectives were : 1) to develop the academic achievement in Mathematics subject area “Decimal Division” for Prathomsuksa 6 students at Ban Suan Madue School by Team Games Tournament (TGT) technique; 2) to develop on the effectiveness of academic learning by Team Games Tournament technique and 3) to study the students' satisfaction after learning through Team Games Tournament technique. This research was Quasi-Experimental Research. Pre- and post-experimental tests were carried out. The population was Prathomsuksa 6 students, semester 2 of the academic year 2022, Ban Suan Madue School under the Lopburi Primary Educational Area Office, totaling 14 students. Research instruments included 1) learning plan; 2) academic achievement test; and 3) satisfaction questionnaire. The statistics used to analyze data included frequency, percentage, average, Standard Deviation and Effectiveness Index (E.I.).

The research results showed that: 1) the academic achievement in Mathematics subject area “Decimal Division” of Prathomsuksa 6 students at Ban Suan Madue School by the Team Games Tournament technique was higher than the threshold of 70 percent. The average score was 15.93 points or 79.64 percent; 2) the Effectiveness Index of Learning Mathematics subject area “Decimal Division” of Prathomsuksa 6 students at Ban Suan Madue School by Team Games Tournament technique was improved with E.I. the value of 0.67; and 3) students' satisfaction after learning mathematics subject area “Decimal Division” by Team Games Tournament technique of Prathomsuksa 6 students at Ban Suan Madue School overall was at the highest level.

Keywords: Academic Achievement; Mathematics; Team Games Tournament (TGT) Ban Suan Madue School

1.บทนำ

คณิตศาสตร์เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้หนึ่งที่มีระบบ แบบแผน มีกระบวนการและมีเหตุผลในการส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามารถคิดและวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาได้ ความสามารถในการแก้ปัญหาจึงจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคม เนื่องจากวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่าง

ๆ เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว สภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอยู่เสมอ และการดำเนินชีวิตในสังคมมีความสลับซับซ้อน อาจทำให้เกิดปัญหาที่หลากหลาย ดังนั้นความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพจึงเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องมี และเป็นสิ่งที่ต้องปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียน โดยอาศัยวิชาการแขนงต่าง ๆ ในการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความสามารถในการคิดแก้ปัญหาในศาสตร์นั้น ๆ ไปสู่การแก้ปัญหาอื่น ๆ เพื่อให้สามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

การพัฒนาการศึกษาถือเป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และประเทศ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 หมวด 4 มาตรา 22 ได้กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักนักเรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่านักเรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้นักเรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ และมาตรา 24 ได้กล่าวถึง การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของนักเรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้คิดเป็น ทำเป็น จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกทศนิยมทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนานักเรียนตามศักยภาพ รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่พึงปรารถนาและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ (ประภาศิริ ปราโมทย์, 2561 : 1)

การเรียนการสอนคณิตศาสตร์จึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมให้นักเรียนนำความรู้ที่ได้รับไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้ ดังที่สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2551 : 135) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนคณิตศาสตร์โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดการเรียนการสอนที่มีทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์เป็นสาระหลักที่จำเป็นสำหรับนักเรียนทุกคน ครูจึงต้องจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ ฝึกฝนทักษะต่าง ๆ และพัฒนาให้ความรู้และทักษะมากยิ่งขึ้น ซึ่งทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์เป็นความสามารถที่จะนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ที่จำเป็น และต้องการพัฒนาให้เกิดขึ้นกับนักเรียน ได้แก่ ความสามารถในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ความสามารถในการให้เหตุผล ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการเชื่อมโยงความรู้ที่ตนมี และการมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการจัดการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ผู้สอนต้องสอดแทรกทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์เข้ากับการเรียนการสอนด้านเนื้อหาด้วยการตั้งคำถามที่กระตุ้นให้นักเรียนคิด วิเคราะห์ อธิบาย และให้เหตุผล และให้นักเรียนได้ลงมือทำกิจกรรมด้วยตัวของนักเรียนเอง เช่น ให้นักเรียนแก้ปัญหาโดยใช้ความรู้ที่เคยเรียนมาแล้ว ให้นักเรียนใช้ความรู้ทางคณิตศาสตร์ในการอธิบายเกี่ยวกับสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน หรือกระตุ้นให้นักเรียนใช้ความรู้ทางคณิตศาสตร์ในการสร้างสรรค์ผลงานที่หลากหลายและแตกต่างจากคนอื่น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 45) ซึ่ง กิตติ พัฒนตระกูลสุข (2548 : 1) กล่าวว่า ครูจะต้องพยายามเปลี่ยนสิ่งที่เป็นนามธรรมในคณิตศาสตร์ให้เป็นรูปธรรมที่มองง่ายขึ้น และสามารถทำความเข้าใจได้อย่างรวดเร็วด้วยการ

นำกระบวนการจัดการเรียนรู้มาใช้ในการอธิบายด้วยเหตุผลทางคณิตศาสตร์ การเลือกใช้กิจกรรมจะต้องเลือกให้เหมาะกับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้และเหมาะสมกับวัยของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนได้เกิดความคิด สามารถสัมพันธ์ความคิดและสรุปข้อมูลได้ในที่สุด

ในปัจจุบันยังพบว่ามึนักเรียนจำนวนไม่น้อยประสบปัญหาในการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ซึ่งจากรายงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการที่ได้รายงานผลการทดสอบทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ระดับประเทศ ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมาในภาพรวม พบว่าปีการศึกษา 2562 นักเรียนได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 32.90 ปีการศึกษา 2563 นักเรียนได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 29.99 และปีการศึกษา 2564 นักเรียนได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 36.83 และผลการทดสอบทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของโรงเรียนบ้านสวนมะเดื่อ พบว่า ในปีการศึกษา 2562 นักเรียนได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 26.88 และปีการศึกษา 2564 นักเรียนได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 32.13 จะเห็นได้ว่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละของการทดสอบทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของโรงเรียนบ้านสวนมะเดื่อ มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าระดับประเทศ ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากหลายประการ เช่น ปัญหาจากเนื้อหา ปัญหาจากครูผู้สอนที่ไม่ใช้สื่อการสอนเพื่อช่วยให้เด็กเข้าใจ วิธีสอนของครูไม่น่าสนใจ ครูสอนโดยไม่เน้นการคิดแก้ปัญหา ไม่เน้นการทำกิจกรรมกลุ่ม และไม่เน้นการนำไปใช้ในชีวิตจริง หรืออาจจะรวมไปถึงนักเรียนไม่สนใจเรียน ขาดการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม การอยากช่วยเหลือกันเรียนรู้ และไม่มีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ (อิศระพงศ์ โสภานไฮ, 2560 : 2-3) และจากผลการวิจัยของ ปิยนาล สุทธิประภา (2560 : 94) พบว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขัน (TGT) ช่วยให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้น และมีความพึงพอใจในการเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ดังนั้นผู้วิจัยจึงวิจัยเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การหารทศนิยม โดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขัน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสวนมะเดื่อ เพื่อแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนสำหรับครูผู้สอนคณิตศาสตร์นำไปใช้พัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้นพอที่จะส่งผลถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติที่ดีต่อการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนให้สูงขึ้น

2.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การหารทศนิยม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสวนมะเดื่อ โดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขัน
- 2) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การหารทศนิยม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสวนมะเดื่อ โดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขัน
- 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การหารทศนิยม โดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขัน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสวนมะเดื่อ

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.1 ผู้วิจัยศึกษาเนื้อหา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่อง การหารทศนิยม

1.2 เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขัน เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่แบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่ม ๆ ละ 3 - 4 คน ความสะดวกด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเก่ง ปานกลาง อ่อน โดยมีขั้นตอนการจัดกิจกรรม 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นนำ ขั้นที่ 2 ขั้นสอน ขั้นที่ 3 ขั้นจัดทีม ขั้นที่ 4 ขั้นการแข่งขัน และขั้นที่ 5 ขั้นสรุปผล

2. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนบ้านสวนมะเดื่อ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 จำนวน 14 คน

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การหารทศนิยม โดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขัน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสวนมะเดื่อ

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

- 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การหารทศนิยม
- 2) ดัชนีประสิทธิผลการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การหารทศนิยม
- 3) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การหารทศนิยม โดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขัน

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยทำการวิจัยในกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ใช้ระยะเวลาในการทดลองจำนวน 5 ชั่วโมง

3.วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียน ที่ 2 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนบ้านสวนมะเดื่อ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 จำนวน 14 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การหารทศนิยม โดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขัน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 5 แผน ใช้เวลา 5 ชั่วโมง จากนั้นผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน มาหาค่าเฉลี่ย แล้วนำค่าเฉลี่ยมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์แล้วพบว่าความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมีความเหมาะสมมากที่สุด ($\mu = 4.64$, $\sigma = 0.29$)

2.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบปรนัย ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ จากการหาความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบแต่ละข้อกับ

จุดประสงค์การเรียนรู้ (Index of Item – Objective Congruence หรือ IOC) จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน พบว่ามีค่าอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และจากการนำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไปทดลอง (Try out) กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนที่มีสภาพบริบทใกล้เคียงกับโรงเรียนบ้านสวนมะเดื่อพบว่าค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.39-0.78 และค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.22-0.78 หลังจากนั้นนำข้อสอบ ที่หาค่าความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนกตามเกณฑ์ที่คิดไว้มาวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) แบบ KR-20 ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.84

2.3 แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การหารทศนิยม โดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขัน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 15 ข้อจากการหาความเที่ยงตรง (Validity) ด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างกับวัตถุประสงค์ (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน พบว่ามีค่าอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และจากการหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการหาสัมประสิทธิ์แอลฟาความเชื่อมั่นตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.83

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ดำเนินการขอหนังสืออนุญาตเข้าทำการเก็บทดลองจากคณะศึกษาศาสตร์ ดำเนินการขออนุญาตทำการทดลองและการวิจัยค้นคว้ากับทางโรงเรียนบ้านสวนมะเดื่อ

3.2 ปฐมนิเทศนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การหารทศนิยม โดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขัน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

3.3 ให้นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน ซึ่งเป็นแบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อเก็บข้อมูลคะแนนก่อนเรียน

3.4 ดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การหารทศนิยม โดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขัน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทั้ง 5 แผนตามลำดับ ในระหว่างนี้ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเรียนของนักเรียนไปด้วย

3.5 เมื่อดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนการสอนทั้ง 5 แผนแล้วให้นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน และตอบแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการเรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การหารทศนิยม โดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขัน เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ผลการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การหารทศนิยม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสวนมะเดื่อ โดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขัน ให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด (ร้อยละ 70) โดยการหาค่าเฉลี่ย (μ) และร้อยละของคะแนนการทดสอบหลังเรียน

4.2 การวิเคราะห์ค่าดัชนีประสิทธิผลการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การหารทศนิยม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสวนมะเดื่อ โดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขัน โดยการหาค่าดัชนีประสิทธิผล (E.I.)

4.3 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสวนมะเดื่อ ที่มีต่อการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การหารทศนิยมโดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขัน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) แล้วแปลความหมายข้อมูลตามเกณฑ์

4.ผลการวิจัย

1) การวิเคราะห์ผลการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การหารทศนิยม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสวนมะเดื่อ โดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขัน ให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด (ร้อยละ 70) ด้วยการหาค่าเฉลี่ยและร้อยละของคะแนนการทดสอบหลังเรียน ปรากฏผลดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 คะแนนสอบหลังเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การหารทศนิยม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสวนมะเดื่อ โดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขัน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และร้อยละโดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70

จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ร้อยละ
14	20	15.93	1.71	79.64

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การหารทศนิยม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสวนมะเดื่อ โดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขัน หลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 15.93 จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 79.64 มีค่ามากกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (ร้อยละ 70)

2) การวิเคราะห์ค่าดัชนีประสิทธิผลการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การหารทศนิยม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสวนมะเดื่อ โดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขัน ด้วยการหาค่าดัชนีประสิทธิผล (E.I.) ปรากฏผลดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ค่าดัชนีประสิทธิผลการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การหารทศนิยม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสวนมะเดื่อ โดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขัน

จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็มรวม	ผลรวมคะแนน		ดัชนีประสิทธิผล (E.I.)	แปลผล
		ทดสอบก่อนเรียน	ทดสอบหลังเรียน		
14	280	106	223	0.6724	ผ่านเกณฑ์

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าดัชนีประสิทธิผลการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การหารทศนิยม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสวนมะเดื่อ โดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขัน มีค่าเท่ากับ 0.6724 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.50 แสดงว่า นักเรียนมีความก้าวหน้าในการเรียนรู้คิดเป็นร้อยละ 67.24

3) การวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การหารทศนิยม โดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขัน ปรากฏผลดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การหารทศนิยม โดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขัน

รายการประเมิน	μ	σ	ระดับความพึงพอใจ
1. ด้านบรรยากาศ	4.59	0.56	มากที่สุด
2. ด้านกิจกรรมการเรียนรู้	4.54	0.53	มากที่สุด
3. ประโยชน์ที่ได้รับ	4.54	0.57	มากที่สุด
รวม	4.55	0.55	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสวนมะเดื่อ มีความพึงพอใจต่อการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การหารทศนิยม โดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.55$, $\sigma = 0.55$) เมื่อพิจารณาความพึงพอใจในแต่ละด้านพบว่า ความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านบรรยากาศ ($\mu = 4.59$, $\sigma = 0.56$) ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ($\mu = 4.54$, $\sigma = 0.53$) และด้านประโยชน์ที่ได้รับ ($\mu = 4.54$, $\sigma = 0.57$)

5.อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัย เรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การหารทศนิยม โดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขัน ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสวนมะเดื่อ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การหารทศนิยม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขัน มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขันได้ผ่านกระบวนการสร้างและพัฒนาอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากว่าเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนานักเรียนด้านทักษะในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงศักยภาพที่มีอยู่ในตนเอง ได้แสดงความคิดเห็นของตนเองให้เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น ได้ค้นหาคำตอบและเรียนรู้การแก้ปัญหาด้วยตนเอง จึงส่งผลให้ผลการเรียนก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยนาล สุทธิประภา (2560 : 59) ที่ได้ศึกษาวิจัย การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาเศรษฐศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

โดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 33.15 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 82.88 ซึ่งเกณฑ์ที่ตั้งไว้คือร้อยละ 80 ในงานวิจัยของ อิศระพงศ์ โสภาสัย (2560 : 69) ได้ศึกษาวิจัย การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม โดยใช้ การเรียนรู้ด้วยเทคนิค TGT สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมหาวิทยาลัยกุล ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้การเรียนรู้ด้วยเทคนิค TGT มีนักเรียนทั้งหมด จำนวน 23 คน มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคิดเป็นร้อยละ 83.06 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 และงานวิจัยของ อติวัฒน์ เรือนริน (2563 : 42) ได้ศึกษาวิจัย การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง จำนวนเต็ม ของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านหนองเค็ด โดยใช้วิธีการสอนแบบ TGT ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง จำนวนเต็ม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านหนองเค็ด โดยใช้วิธีการสอนแบบ TGT สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70

2. ค่าดัชนีประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การหารทศนิยม โดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขัน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสวนมะเดื่อ เท่ากับ 0.6724 ซึ่ง มีค่ามากกว่า 0.50 แสดงว่า นักเรียนมีความก้าวหน้าในการเรียนรู้คิดเป็นร้อยละ 67.24 จึงทำให้การเรียนการสอนโดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขันประสบผลสำเร็จ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากนักเรียนได้เข้ากลุ่มที่ละความสามารถ โดยมีนักเรียนที่เก่ง 1 คน ปานกลาง 1-2 คน และอ่อน 1 คน แต่ละกลุ่มได้ช่วยกันเรียนรู้ ทำกิจกรรม ทำใบงาน แลกเปลี่ยนความคิดและช่วยเหลือกันและกันของสมาชิกภายในกลุ่ม ทำให้นักเรียนมีความสนใจ ความกระตือรือร้น การเอาใจใส่ในการเรียนเพิ่มมากขึ้น มีการเตรียมความพร้อมในการเข้าแข่งขันกับสมาชิกกลุ่มอื่น เพื่อทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จ ได้รับรางวัล คำชมเชย จึงส่งผลให้นักเรียนมีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง และต่อกลุ่ม รู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน นักเรียนที่เรียนเก่งได้มีการช่วยเหลือ แนะนำเพื่อนที่เรียนอ่อนกว่า จึงทำให้นักเรียนมีความเชื่อมั่นในตนเองสูงขึ้น เห็นคุณค่าในตนเองมากขึ้น จึงทำให้มีโอกาสประสบผลสำเร็จในการเรียนสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับค่าดัชนีประสิทธิผล (E.I.) ในการวิจัยของ ปิยนดา สุทธิประภา (2560 : 59) จากการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT วิชาเศรษฐศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT เป็นการแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย ๆ ภายในกลุ่มมีการช่วยเหลือกันทำงานของตามที่แต่ละคนได้รับมอบหมาย การช่วยเหลือกันทำให้นักเรียนมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน และหลังจากที่เรียนจบแล้วมีการทำกิจกรรมเพื่อนำมาคิดเฉลี่ยเป็นคะแนนกลุ่ม จึงทำให้นักเรียนเกิดความพยายามที่จะช่วยเหลือกันภายในกลุ่ม นักเรียนที่เก่งมีการช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มปานกลางและอ่อนให้มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียน และในขณะเดียวกันนักเรียนกลุ่มปานกลางก็จะช่วยนักเรียนกลุ่มเก่งในการดูแลนักเรียนกลุ่มอ่อนให้มีความรู้ตามเนื้อหา เพื่อที่จะสามารถนำความรู้ไปใช้ในการทดสอบ เพื่อให้ได้ระดับคะแนนที่สูงขึ้น ซึ่งนักเรียนเหล่านี้มีความคาดหวังว่าถ้าสมาชิกในกลุ่มมีคะแนนที่สูง คะแนนของกลุ่มก็จะสูงตามไปด้วย

3. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การหารทศนิยม โดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขัน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.55

และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.55 เมื่อพิจารณาความพึงพอใจรายด้านพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจในด้านบรรยากาศมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.59 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.56 รองลงมา ได้แก่ ด้านกิจกรรมการเรียน มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.54 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.53 และด้านประโยชน์ที่ได้รับ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.54 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.57 แสดงว่าการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขันมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและถูกต้องตามหลักวิชาการ รวมทั้งมีความเหมาะสมกับนักเรียนตรงตามมาตรฐานและตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนมีความเหมาะสมกับเนื้อหาและนักเรียน รวมทั้งยังช่วยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นของนักเรียน ให้นักเรียนได้กล้าคิด กล้าตอบ กล้าแสดงออก และให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหามากขึ้น สนุกสนานไปกับการเรียน ผลปรากฏว่านักเรียนมีความพึงพอใจในการเรียนในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยนภา สุทธิประภา (2560 : 59) จากการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT วิชาเศรษฐศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนวิชาเศรษฐศาสตร์ โดยการจัดการเรียนแบบร่วมมือเทคนิค TGT โดยในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.59$, $\sigma = 0.13$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด คือนักเรียนสนุกสนานกับการร่วมมือกันเรียนรู้ โดยใช้เทคนิค TGT ($\mu = 4.78$, $\sigma = 0.42$) รองลงมาคือ มีสื่อในการเรียนรู้ที่น่าสนใจ ($\mu = 4.72$, $\sigma = 0.46$) มีสื่อของจริงในการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ จนทำให้นักเรียนเข้าใจดียิ่งขึ้น ($\mu = 4.72$, $\sigma = 0.46$) และงานวิจัยของ อติวัฒน์ เรือนริน (2563 : 42) ได้ศึกษาวิจัย การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง จำนวนเต็ม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านหนองเค็ด โดยใช้วิธีการสอนแบบ TGT ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านหนองเค็ด มีความพึงพอใจต่อการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง จำนวนเต็ม โดยใช้วิธีการสอนแบบ TGT โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.13$, S.D. = 0.75) โดยในด้านบรรยากาศของการเรียนการสอน นักเรียนมีความกระตือรือร้น สนุกสนาน และสนใจในการทำกิจกรรม ซึ่งนักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.30$, S.D. = 0.70) ในด้านกิจกรรมการเรียนการสอน นักเรียนกล้าคิด กล้าทำ กล้าตอบ และกล้าแสดงออก มีการแลกเปลี่ยนความรู้กันภายในกลุ่ม ซึ่งนักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.10$, S.D. = 0.78) และในด้านของประโยชน์ที่รับ นักเรียนได้ทั้งความรู้และความสนุกสนาน เพลิดเพลิน มีความรับผิดชอบต่องานตนเองและต่อส่วนรวม ซึ่งนักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.03$, S.D. = 0.77)

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 เนื่องจากในการจัดการเรียนการสอนบางเนื้อหา ใช้เวลา 1 ชั่วโมงไม่เพียงพอ ครูจึงควรออกแบบการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหา กิจกรรม และเวลาที่ใช้ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการเรียนรู้

1.2 เมื่อมีนักเรียนไม่ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมกลุ่ม ครูควรกระตุ้นให้นักเรียนมีความรับผิดชอบทั้งกับตนเองและส่วนรวม เพื่อให้การเรียนรู้และการทำกิจกรรมประสบความสำเร็จ

1.3 เมื่อมีนักเรียนดูเบื่อหน่าย ไม่มีความกระตือรือร้นในการเรียน การทำกิจกรรม ครูควรสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้มีความเหมาะสมกับการเรียน กับกิจกรรม เพื่อให้ให้นักเรียนสนุกสนานกับการเรียน และเกิดความกระตือรือร้นในการเรียน การทำกิจกรรม

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาตัวแปรอื่น ๆ ที่เกิดจากการเรียนการสอนโดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขัน เช่น แรงจูงใจในการเรียนรู้ ความคงทนในการเรียนรู้ เพื่อให้ให้นักเรียนมีแรงจูงใจ และมีความรู้ที่คงทนต่อไปเพื่อใช้ในอนาคต

2.2 ควรศึกษาผลกระทบที่เกิดจากการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคนิค เกมกลุ่มแข่งขันเพิ่มเติมในกลุ่มสาระอื่น ๆ

2.3 ควรศึกษาเทคนิคหรือสื่อการสอนอื่น ๆ เพิ่มเติม เพื่อให้มีการบูรณาการ การจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขันร่วมกับเทคนิคอื่น ๆ

7. ข้อค้นพบ/องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง การหารทศนิยม โดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขัน ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสวนมะเดื่อ พบว่า การจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขัน (TGT) เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้และลงมือปฏิบัติผ่านการทำกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งจะทำให้นักเรียนมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน กล้าแสดงออก ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและผู้อื่นซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ นักเรียนสามารถเข้าสังคมหรือทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น โดยในระหว่างการจัดการเรียนการสอนครูจะต้องกระตุ้นให้นักเรียนมีแรงจูงใจในการเรียน และเสริมแรงให้นักเรียนทุกคนได้มีกำลังใจในการเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน โดยจากการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคนิคเกมกลุ่มแข่งขัน นักเรียนมีความสนุกสนานและความกระตือรือร้นในการเรียน การทำกิจกรรมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะนักเรียนที่มีความสามารถในระดับอ่อนจะได้รับแรงกระตุ้นและความช่วยเหลือจากสมาชิกในกลุ่ม ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้น ส่วนในเรื่องของระยะเวลาในการทำกิจกรรมครูสามารถกำหนดเวลาตามความเหมาะสมของเนื้อหาได้ โดยเนื้อหาที่มีความซับซ้อนน้อยสามารถใช้เวลาในการจัดกิจกรรม 1 ชั่วโมงได้ เนื้อหาที่มีความซับซ้อนมากขึ้นอาจใช้เวลาในการจัดกิจกรรมเพิ่มขึ้นตามความเหมาะสม เพื่อไม่ให้นักเรียนเกิดความเครียด ความกดดันมากเกินไปจนส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้

8.บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553**. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, หน้า 45.
- กิตติ พัฒนตระกูลสุข. (2548). **บันทึกหลังการจัดการเรียนรู้สำหรับครูคณิตศาสตร์**, วารสารคณิตศาสตร์, ปีที่ 48 ฉบับที่ 54 ประจำเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม 2548, หน้า 1.
- ประภาศิริ ปราโทย์. (2561). **การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือควบคู่กับเกม เพื่อส่งเสริมผลการเรียนรู้และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, หน้า 1.
- ปิยนถ สุทธิประภา. (2560). **การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาเศรษฐศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน, คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, หน้า 59.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2551). **ทักษะ/กระบวนการทางคณิตศาสตร์**. กรุงเทพฯ: สถาบันฯ, หน้า 135.
- อดิวัฒน์ เรือนริน. (2563). **การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง จำนวนเต็ม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านหนองเค็ด โดยใช้วิธีการสอนแบบ TGT**. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาคณิตศาสตร์ศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร, หน้า 42.
- อิสระพงศ์ โสภไธ. (2560). **การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม โดยใช้การเรียนรู้ด้วยเทคนิค TGT สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมหาวิทยาลัยนุกูล**. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, หน้า 69.

การพัฒนารูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยหลักการมีส่วนร่วมของครู และผู้ปกครองโรงเรียนตระพังพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช

A Student Care System Model Development based on the Participation of
Teachers and Parents Traphang Pittayakom School Nakhon Si Thammarat Province

สุรัชชัย นุ่นเหลือ¹, เกศริน มนูญผล², ทิพนามาศ เสวตวรราชโชติ³

Surachai Nunlua, Kesarin Manoonphol, Tippamas Sawetvorrachot

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช

Mahamakut Buddhist University Srithammasokkarat Campus

Author for Correspondence: E-mail; Surachai010837@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยหลักการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครองโรงเรียนตระพังพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช จากกลุ่มประชากรทั้งหมด จำนวน 250 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามชนิดมาตรวัด 5 ระดับ มีค่า IOC เท่ากับ 92.15 และค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .94 โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2) ร่างรูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยหลักการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครอง โรงเรียนตระพังพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน และ 3) ประเมินรูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยหลักการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครองโรงเรียนตระพังพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 9 คน ใช้แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบใช้สถิติค่าความถี่และค่าร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยหลักการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครองโรงเรียนตระพังพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$) เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การส่งต่อ การป้องกันและการแก้ปัญหา การส่งเสริมนักเรียน และการคัดกรองนักเรียน 2) รูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยหลักการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครองโรงเรียนตระพังพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล (2) การคัดกรองนักเรียน (3) การส่งเสริมนักเรียน (4) การป้องกันและแก้ปัญหา และ (5) การส่งต่อ และ 3) ผลการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยหลักการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครองโรงเรียนตระพังพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยภาพรวมอยู่ในร้อยละ 95.95

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม; ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน; การพัฒนารูปแบบ

Received: 23/05/2566, Revised:02/07/2566, Accepted: 04/07/2566

Abstract

The purposes of this research were; 1) to study the condition of the student support system with the principle of participation of teachers and parents Trapang Pittayakom school Nakhon Si Thammarat province sample of 250 people, The instrument used was a 5-level questionnaire with an IOC value of 92.15 and a confidence value of .94 using basic statistics, including mean and standard deviation, 2) to draft a system for taking care of students with the participation of teachers and parents, Trapang Pittayakom school Nakhon Si Thammarat province by group discussion of 5 experts and 3) to assess the student support system model with the principle of participation of teachers and parents of Trapang Pittayakom school Nakhon Si Thammarat province The experts, namely 9 school administrators, used the suitability and feasibility assessment form.using frequency statistics.

The research findings were as follow; 1) the condition of the student support system with the principle of participation of teachers and parents of Trapang Pittayakom school Nakhon Si Thammarat province, it was found that overall and each aspect at a high level In descending order of average : knowing students individually, referring, preventing and solving problems. promoting students and student screening, 2) the model of the student care system with the participation of teachers and parents of Trapang Pittayakom school. Nakhon Si Thammarat province consists of 5 components: (1) Knowing students individually (2) Screening students (3) Student promotion (4) Prevention and problem solving (5) Referral, 3) The results of examining the suitability and feasibility of the student care system model with the participation of teachers and parents at Trapang Pittayakom school. Nakhon Si Thammarat province The overall picture is 95.95 percent.

Keywords: Participation; Student Support System; Model Development

1. บทนำ

การพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรมและวิถีชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมมุ่งหวังโดยผ่านกระบวนการทางการศึกษา หลักการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และแนวการจัดการศึกษายังให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนทุกคนโดยยึดหลักว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559)

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบโดยผู้ปกครองครูที่จะรับทราบและเข้าใจในการพัฒนาส่งเสริมการศึกษาของบุตรหลาน อันจะช่วยให้การศึกษาของบุตรหลานมีความก้าวหน้า มีคุณภาพที่ดีขึ้นและมีขั้นตอน ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน โดยมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน คณะครูและบุคลากรทุกคนในโรงเรียน การดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นทั้งในเรื่องของการส่งเสริมและการพัฒนาหรือการป้องกันและแก้ปัญหา ครูที่ปรึกษาสามารถทราบถึงปัญหาและหาวิธีในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน และมีการประสานงานระหว่างบ้านกับโรงเรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559) ดังนั้นการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจะต้องมีการดูแลอย่างทั่วถึงและครอบคลุมตลอดเวลาโดยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 1) ช่วงเวลาที่นักเรียนได้ทำกิจกรรมอยู่ภายในโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการเรียนการสอน การแสดงพฤติกรรมหรือเรื่องของกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนจากโรงเรียนซึ่งนักเรียนจะได้รับการดูแลและส่งเสริมจากครู 2) ช่วงเวลาที่นักเรียนได้ทำกิจกรรมหรือใช้ชีวิตอยู่กับผู้ปกครองที่บ้านของนักเรียน ในส่วนกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมหรือพัฒนา กิจกรรมนี้ก็ต้องได้รับการดูแลและควบคุมจากพ่อแม่หรือผู้ปกครองของนักเรียนโดยมีวิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจนมีมาตรฐานคุณภาพและมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ การดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นการส่งเสริมและพัฒนา ป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนจึงต้องมีการควบคุมกันไประหว่างครูและผู้ปกครองเพื่อให้นักเรียนเพื่อให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีภูมิคุ้มกันทางจิตใจที่เข้มแข็ง มีทักษะในการดำรงชีวิตและมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครอง จะมีบทบาทในการแก้ไขปัญหานักเรียนในด้านต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีองค์ประกอบต่าง ๆ ที่จะช่วยในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลการคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การพัฒนานักเรียน การป้องกันนักเรียน การแก้ไขปัญหานักเรียนและการส่งต่อนักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550 : 43 - 44) เพื่อการดำเนินงานพัฒนาและการแก้ไขปัญหานักเรียนของโรงเรียนตระพังพิทยาคมต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้วยหลักการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครอง โรงเรียนตระพังพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช

2.2 เพื่อร่างรูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้วยหลักการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครอง โรงเรียนตระพังพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช

2.3 เพื่อประเมินรูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้วยหลักการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครอง โรงเรียนตระพังพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีวิธีดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธี ตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยหลักการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครอง โรงเรียนตระพังพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช

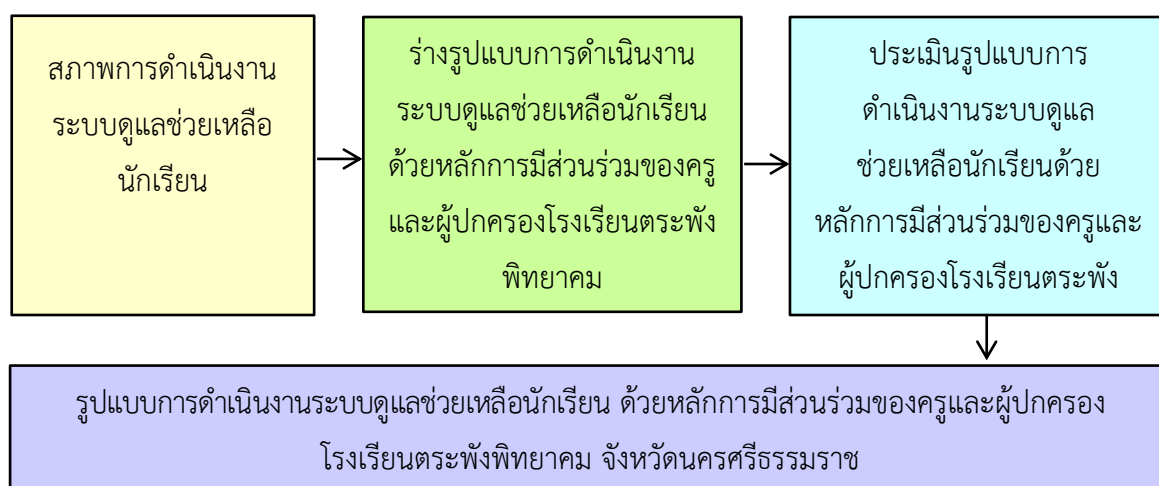
ขั้นตอนที่ 2 ร่างรูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยหลักการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครอง โรงเรียนตระพังพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินรูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้วยหลักการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครองโรงเรียนตระพังพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช

การวิจัยครั้งนี้มีประชากร คือ ครูและผู้ปกครองโรงเรียนตระพังพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 250 คน ผู้วิจัยได้เลือกการวิจัยโดยใช้ประชากรทั้งหมดในการวิจัย เน้นประชากรเป้าหมาย จำนวน 250 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของครูและผู้บริหารสถานศึกษา แบบสอบถามจำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 3 ตอน โดยมีรายละเอียดดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ ตอนที่ 2 สภาพระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยหลักการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครอง โรงเรียนตระพังพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเป็นแบบสอบถามตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับดังนี้ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเป็นการเขียนแสดงความคิดเห็น ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือผู้วิจัยแบ่งวิธีในการสร้างเครื่องมือออกเป็นลำดับขั้นตอน ดังนี้ 1) ศึกษาเอกสาร ตำรา บทความ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เช่น กิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม กิจกรรมต่อต้าน ยาเสพติด แล้วนำมาประมวลความรู้ที่ศึกษามาเป็นกรอบแนวคิด และกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม 2) นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาสร้างนิยามเชิงปฏิบัติการเพื่อร่างข้อคำถาม 3) นำร่างแบบสอบถามตามกรอบแนวคิดเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณาความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content validity) และความถูกต้องในการใช้ภาษา 4) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้ว เสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ที่มีคุณสมบัติเป็นผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อตรวจสอบพิจารณา ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) บันทึกผลการพิจารณาคำตอบแต่ละข้อของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำไปหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC : Index of Item Objective Congruence) พิจารณาแบบสอบถามข้อที่ตรงกับเนื้อหาโดยพิจารณาจากคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง ตั้งแต่ 0.6 – 1.00 5) นำเสนอแบบสอบถามที่ได้จากผู้ทรงคุณวุฒิ ชุดที่ 1 มาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขและ นำเสนอขอคำแนะนำ จากผู้ทรงคุณวุฒิ ชุดที่ 2 เพื่อปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้ถูกต้องเหมาะสม แล้วนำไป ทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มครูที่ปรึกษา ผู้ปกครอง และนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .94 และ 6) นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิและมีความสมบูรณ์นำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปโดยเลือกเฉพาะวิธีวิเคราะห์ข้อมูลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้ 1) สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC)

2) วิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครองในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนในโรงเรียนตระพังพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา อาชีพของผู้ปกครองและอายุของผู้ปกครอง โดยใช้ค่าความถี่และค่าร้อยละ 3) วิเคราะห์การดำเนินงานของสภาระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนด้วยหลักการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครอง โรงเรียนตระพังพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยใช้ค่าเฉลี่ย($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(S.D.) จากแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สังเคราะห์ตัวแปร พบว่า การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนต้องมียุทธศาสตร์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการ คือ 1) การรู้จักนักเรียนรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมพัฒนา 4) การป้องกันและแก้ไขปัญหา และ 5) การส่งต่อผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตาม 5 ขั้นตอนที่ได้กล่าวมาจึงพัฒนารูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยหลักการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครองโรงเรียนตระพังพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช และนำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

4. ผลการวิจัย

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการศึกษาสภาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยหลักการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครอง โรงเรียนตระพังพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า มียุทธศาสตร์ประกอบที่สำคัญ 5 องค์ประกอบดังนี้

1. ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$) โดยครูและผู้ปกครองมีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่ดีงาม แก่นักเรียน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาการดูแลนักเรียนไม่ให้มีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดหรือสิ่งเสพติดอื่น ๆ ส่วนการสนทนาสอบถามความทุกข์ – ความสุข ของนักเรียน เป็นปกติทุกวัน มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด

2. ด้านการคัดกรองนักเรียน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.30$) โดยครูและผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เกี่ยวกับการให้ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับตัวนักเรียนแก่ทางโรงเรียน เพื่อ

เป็นประโยชน์ในการดูแลพฤติกรรมนักเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาการติดตามการมาเรียน – การเข้าเรียน ของนักเรียนจากครูที่ปรึกษาหรือครูผู้สอน ส่วนการประสานงานกับโรงเรียนเกี่ยวกับการประเมินผลและ รายงานผลด้านสุขภาพนักเรียนระหว่างบ้านกับโรงเรียนและการดูแลความผิดปกติทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านอารมณ์และการเข้าร่วมกับสังคมภายนอก มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

3. ด้านการส่งเสริมนักเรียน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.31$) โดยครูและผู้ปกครองได้ ร่วมมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เกี่ยวกับการสนับสนุนให้นักเรียนได้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น มี ค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาการให้ขวัญและกำลังใจแก่นักเรียน ส่วนการส่งเสริมให้นักเรียนติดตามข่าวสาร สถานการณ์ การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

4. ด้านการป้องกันและแก้ปัญหา พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$) โดย ครูและ ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เกี่ยวกับการเข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือกับทาง โรงเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาการจัดสภาพที่อยู่อาศัยให้กับนักเรียนอย่างเป็นสัดส่วนและผู้ปกครองปฏิบัติ ตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้จ่ายประหยัด ส่วนการแนะนำนักเรียนให้รู้จักพิษภัยของอบายมุขและการคบหา สมาคมกับผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

5. ด้านการส่งต่อ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$) โดยครูและผู้ปกครองได้มีส่วนร่วม ร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยโรงเรียนชี้แจงให้ผู้ปกครองทราบถึงความจำเป็นที่จะต้องส่งต่อนักเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาโรงเรียนมีการติดตามผลการส่งต่อนักเรียนแล้วรายงานให้ผู้ปกครองทราบ กรณี นักเรียนมีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพทางกาย ทางโรงเรียนจะแจ้งให้ผู้ปกครองได้ทราบ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

ผลการพัฒนารูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยหลักการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครอง โรงเรียนตระพังพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$) รูปแบบระบบ ดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยหลักการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครองโรงเรียนตระพังพิทยาคม จังหวัด นครศรีธรรมราช มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล (2) การคัดกรองนักเรียน (3) การส่งเสริมนักเรียน (4) การป้องกันและแก้ปัญหา และ(5) การส่งต่อ

ผลการตรวจสอบรูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยหลักการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครอง โรงเรียนตระพังพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของของรูปแบบ ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยหลักการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครองโรงเรียนตระพังพิทยาคม จังหวัด นครศรีธรรมราช โดยภาพรวมอยู่ในร้อยละ 95.95

5. อภิปรายผล

ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยมาอภิปรายไว้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้วยหลักการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครอง โรงเรียนตระพังพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับ ค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การส่งต่อ การป้องกันและการแก้ปัญหา การ ส่งเสริมนักเรียนและการคัดกรองนักเรียน ที่เป็นเช่นนั้นอาจเนื่องมาจากโรงเรียนตระพังพิทยาคม มีการ

วางแผนสร้างความเข้าใจให้แก่ครูและผู้ปกครองในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยให้ความสำคัญในเรื่องของการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ครอบคลุม ทั้ง 5 ด้าน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของปิยนันท์ พิศสุราญเดช (2560 : 119 - 132) ได้กล่าวว่าความสำคัญของการมีส่วนร่วมระหว่างพ่อแม่ ผู้ปกครองและครูอาจารย์นั้นจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน เนื่องจากผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาที่เหมาะสมทั้งจากที่บ้านและทางโรงเรียนผู้เรียนจึงได้รับการพัฒนาที่สมบูรณ์และสอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการที่แท้จริง สอดคล้องกับแนวคิดของณัฐธิดา ชัยสงครามและยุทธพงษ์ ลีลากิจไพศาล (2560 : 81 - 98) ได้กล่าวว่าการมีส่วนร่วมนั้น จะเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานตั้งแต่เริ่มจนถึงสิ้นสุดการดำเนินงาน ไม่ว่าจะเป็นการร่วมกำหนดปัญหา วางแผนตัดสินใจ ระดมทรัพยากร บริหารจัดการติดตามประเมินผลและร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของชูชาติ มงคลเมฆ (2561 : 192 - 194) ได้ทำการวิจัย เรื่องการพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 พบว่า ผลการประเมินคุณภาพของรูปแบบจากผู้เชี่ยวชาญรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูแบบมีส่วนร่วมทุกองค์ประกอบมีค่าความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริงอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ดังนี้

1.1 ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล พบว่า โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$) โดยครูและผู้ปกครองมีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่ดีงาม แก่นักเรียน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาการดูแลนักเรียนไม่ให้มีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดหรือสิ่งเสพติดอื่น ๆ ส่วนการสนทนาสอบถามความทุกข์ - ความสุข ของนักเรียน เป็นปกติทุกวัน มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ที่เป็นเช่นนั้นอาจเนื่องมาจาก รูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยหลักการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครองโรงเรียนตระพังพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นการศึกษาและรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนเป็นรายบุคคล จัดเตรียมเครื่องมือเก็บข้อมูลนักเรียนรายบุคคล เก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบและทำการวิเคราะห์ข้อมูลของนักเรียนรายบุคคลอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับแนวคิดของณัฐธิดา แก้วจินดา (2560 : 118 - 131) ได้ศึกษาแนวทางในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อการเรียนร่วมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลเป็นกระบวนการในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อให้นักเรียนได้รับการช่วยเหลือทางการศึกษา นักเรียนมีคุณภาพและการจัดการศึกษามี

1.2 ด้านการคัดกรองนักเรียน พบว่า โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.30$) โดยครูและผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เกี่ยวกับการให้ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับตัวนักเรียนแก่ทางโรงเรียน เพื่อเป็นประโยชน์ในการดูแลพฤติกรรมนักเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาการติดตามการมาเรียน - การเข้าเรียนของนักเรียนจากครูที่ปรึกษาหรือครูผู้สอน ส่วนการประสานงานกับโรงเรียนเกี่ยวกับการประเมินผลและรายงานผลด้านสุขภาพนักเรียนระหว่างบ้านกับโรงเรียนและการดูแลความผิดปกติทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านอารมณ์และการเข้าร่วมกับสังคมภายนอก มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ที่เป็นเช่นนั้นอาจเนื่องมาจาก รูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยหลักการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครองโรงเรียนตระพังพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการจัดแบ่งกลุ่มนักเรียน ออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มพิเศษ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมี

ปัญหา เพื่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปอย่างมีระบบ สอดคล้องกับแนวคิดปรมารณ สนิ (2560 : 47 – 60) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับประถมศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี ด้านการคัดกรองนักเรียน พบว่า สถานศึกษามีการวิเคราะห์ข้อมูลของนักเรียนที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคลอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับแนวคิดของกนิษฐา แก้วจินดา (2560 : 118 – 131) ได้ศึกษาแนวทางในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนพิการเรียนร่วมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า การคัดกรองนักเรียน เป็นการพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนเพื่อการจัดกลุ่มนักเรียนซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการหาวิธีการที่เหมาะสมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ตรงกับสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นด้วยความรวดเร็วและถูกต้องแม่นยำในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.3 ด้านการส่งเสริมนักเรียน พบว่า โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.31$) โดยครูและผู้บริหารได้ร่วมมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เกี่ยวกับการสนับสนุนให้นักเรียนได้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาการให้ขวัญและกำลังใจแก่นักเรียน ส่วนการส่งเสริมให้นักเรียนติดตามข่าวสาร สถานการณ์ การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ที่เป็นเช่นนั้นอาจเนื่องมาจาก รูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยหลักการมีส่วนร่วมของครูและผู้บริหารโรงเรียนตระพังพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมของนักเรียนให้มีการพัฒนาตนเองให้เต็มตามศักยภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยกนิษฐา แก้วจินดา (2560 : 118 – 131) ได้ศึกษาแนวทางในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนพิการเรียนร่วมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า การส่งเสริมนักเรียน เป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนที่อยู่ในความดูแลของครูให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีความภาคภูมิใจในตนเอง การส่งเสริมและพัฒนานักเรียนมีหลายวิธีที่โรงเรียนสามารถดำเนินการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนได้แก่ การจัดกิจกรรมโฮมรูม การเยี่ยมบ้านการจัดประชุมผู้ปกครอง การจัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะการดำรงชีวิตและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

1.4 ด้านการป้องกันและแก้ปัญหา พบว่า โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$) โดยครูและผู้บริหารได้ร่วมมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เกี่ยวกับการเข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือกับทางโรงเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาการจัดสภาพที่อยู่อาศัยให้กับนักเรียนอย่างเป็นสัดส่วนและผู้บริหารปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้จ่ายประหยัด ส่วนการแนะนำนักเรียนให้รู้จักพิษภัยของอบายมุขและการคบหาสมาคมกับผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ที่เป็นเช่นนั้นอาจเนื่องมาจาก รูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยหลักการมีส่วนร่วมของครูและผู้บริหารโรงเรียนตระพังพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการประชุมวางแผนและให้คำปรึกษาเพื่อแก้ปัญหาให้กับนักเรียน ให้การช่วยเหลือเบื้องต้นและเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน สอดคล้องกับแนวคิดของกรณสพร ผ่องมาส (2561 : 8 – 10) การป้องกันและแก้ไขปัญหาคือ การติดตามดูแลช่วยเหลือนักเรียน กลุ่มเสี่ยงอย่างใกล้ชิด ต่อเนื่องอย่างเท่าเทียมและมีการติดตามชี้แนะนักเรียนให้ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง หรือพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ โดยมีการประสานงานกับผู้ปกครองนักเรียนใน

การแก้ปัญหาของนักเรียนในด้านต่าง ๆ โดยเก็บรักษาข้อมูลก่อนนักเรียนที่ได้รับการช่วยเหลือแก้ไขเป็นความลับ

1.5 ด้านการส่งต่อ พบว่า โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$) โดยครูและผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยโรงเรียนชี้แจงให้ผู้ปกครองทราบถึงความจำเป็นที่จะต้องส่งต่อนักเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาโรงเรียนมีการติดตามผลการส่งต่อนักเรียนแล้วรายงานให้ผู้ปกครองทราบ กรณีนักเรียนมีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพทางกาย ทางโรงเรียน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ที่เป็นเช่นนั้นอาจเนื่องมาจากรูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยหลักการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครองโรงเรียนตระพังพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการชี้แจงให้ผู้ปกครองทราบถึงความจำเป็นที่จะต้องส่งต่อนักเรียน และติดตามผลการส่งต่อนักเรียนแล้วรายงานให้ผู้ปกครองทราบอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับงานวิจัยของกนิษฐา แก้วจินดา (2560 : 118 – 131) ได้ศึกษาแนวทางในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนพิการเรียนร่วมในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน พบว่า การส่งต่อ อาจมีกรณีที่บางปัญหามีความยากต่อการช่วยเหลือ หรือช่วยเหลือแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้นก็ควรส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่อไปเพื่อให้ปัญหาของนักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกต้องและรวดเร็วขึ้น การส่งต่อแบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ การส่งต่อภายในและการส่งต่อนอก สอดคล้องกับแนวคิดของกรรณสพร ผ่องมาส (2561 : 8 – 10) การส่งต่อนักเรียน เป็นขั้นตอนการดำเนินการกับกลุ่มนักเรียน กลุ่มที่มีปัญหารุนแรง ที่ครูไม่สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาได้โดยลำพัง โดยการประสานงานกับผู้ปกครองและมีการประสานงานทั้งหน่วยงานภายในและภายนอกสถานศึกษา อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจำเป็นจะต้องได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสามารถช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

2. ผลการพัฒนารูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยหลักการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครอง โรงเรียนตระพังพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า รูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยหลักการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครองโรงเรียนตระพังพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล องค์ประกอบที่ 2 การคัดกรองนักเรียน องค์ประกอบที่ 3 การส่งเสริมนักเรียน องค์ประกอบที่ 4 การป้องกันและแก้ปัญหา องค์ประกอบที่ 5 การส่งต่อ ที่เป็นเช่นนั้นอาจเนื่องมาจากในการพัฒนารูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยหลักการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครองโรงเรียนตระพังพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่มีเนื้อหาครอบคลุม การพัฒนารูปแบบแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครองในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครองในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทั้งยังสังเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครองในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม สภาพการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครองในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน นำผลที่ได้จากการสังเคราะห์ร่างรูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยหลักการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครอง โดยการสนทนากลุ่ม (focus group) โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน เพื่อกำหนดเป็นขอบข่ายและเนื้อหาของรูปแบบการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครอง โรงเรียนตระพังพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช และตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของ

รูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยหลักการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครองโรงเรียนตระพังพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน ในการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของสอดคล้องกับทฤษฎี แนวคิด (2560 : 262 – 265) ได้กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง วิธีการและเทคนิคต่าง ๆ เข้าไปช่วยทำให้สภาพการดำเนินงานเป็นไปตามหลักการที่ยึดถือและได้รับการพิสูจน์แล้วว่ามีประสิทธิภาพสามารถใช้เป็นแบบแผนได้ สามารถนำมาพัฒนาความสามารถทั้งทางด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัยและทักษะพิสัยของกลุ่มเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ ของรูปแบบนั้น ๆ ลักษณะของรูปแบบที่ดีควรมีลักษณะ ตามข้อกำหนด ดังนี้ (1) รูปแบบต้องเป็นแนวทางที่นำไปสู่การทำนายผลที่ตามมา (Prediction) ซึ่งสามารถพิสูจน์และทดสอบได้เชิงประจักษ์ (2) โครงสร้างของรูปแบบต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Causal relationship) ซึ่งสามารถอธิบายปรากฏการณ์หรือเรื่องนั้น ๆ ได้ (3) รูปแบบต้องสามารถช่วยสร้างจินตนาการ (Imagination) ความคิดรวบยอด (Concept) และความสัมพันธ์ (Interrelations) รวมทั้งช่วยขยายขอบเขตของการสืบเสาะความรู้ (4)รูปแบบควรประกอบด้วยความสัมพันธ์ เชิงโครงสร้าง (Structure relationships) มากกว่า ความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง (Associative relationships)

3. ผลการตรวจสอบรูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยหลักการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครองโรงเรียนตระพังพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของของรูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยหลักการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครองโรงเรียนตระพังพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 95.95$) ที่เป็นเช่นนั้นอาจเนื่องมาจาก ในการพัฒนารูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยหลักการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครองโรงเรียนตระพังพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช ดำเนินการตามขั้นตอนการพัฒนารูปแบบ โดยการศึกษาวิเคราะห์สภาพการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครองในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบ เพื่อให้ครอบคลุมขอบเขตของการศึกษา และนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาสังเคราะห์สภาพการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครองในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน แล้วได้ดำเนินการร่างรูปแบบ โดยการสนทนากลุ่ม (focus group) โดยผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา จำนวน 5 คน นำรูปแบบที่ได้ร่างจากการสนทนากลุ่ม (focus group) พัฒนามาเป็นรูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยหลักการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครองโรงเรียนตระพังพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช ตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก สามารถนำไปใช้ในการพัฒนารูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยหลักการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครองโรงเรียนตระพังพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ตามวัตถุประสงค์ สอดคล้องกับแนวคิดของจุฑามาศ พันธ์วรรค์ (2562 : 2 – 17) การพัฒนารูปแบบ แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่การสร้างรูปแบบ และการหาความเที่ยงตรงของรูปแบบเพื่อความเหมาะสม และความเป็นไปได้ และสามารถยึดเป็นแนวทางในการบริหารจัดการศึกษา สอดคล้องกับไชยโคตรและฉลาด จันทรสมบัติ (2561 : 98 – 108) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 พบว่า การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของการพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับ

สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

6.1.1. สถานศึกษาต้องมีความตระหนักเห็นความสำคัญ และเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีบทบาท และมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างแท้จริง

6.1.2. สถานศึกษาต้องศึกษาทำความเข้าใจองค์ประกอบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยการมีส่วนร่วมของครูและผู้บริหารในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้ลึกซึ้งและดำเนินการอย่างเคร่งครัด

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยในครั้งต่อไป

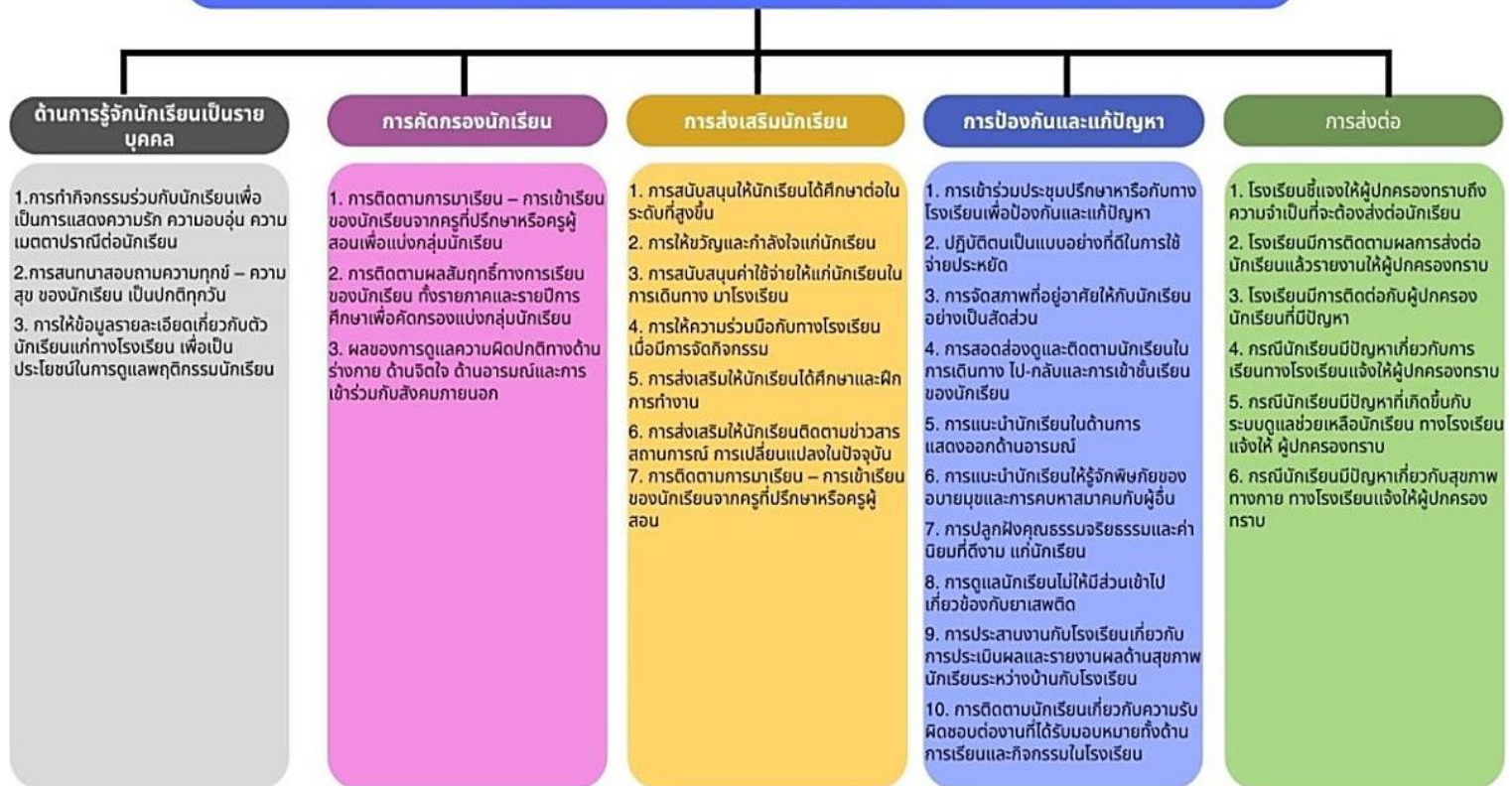
6.2.1. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการนำรูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยหลักการมีส่วนร่วมไปใช้ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการดำเนินงาน ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากขึ้น

6.2.2. ควรพัฒนารูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยหลักการมีส่วนร่วมของครูและผู้บริหารโรงเรียนตระพังพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยนำไปทดลองใช้ในภาคปฏิบัติและประเมินผลการนำรูปแบบไปใช้ เพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงรูปแบบให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

7. ข้อค้นพบจากการวิจัย

จากการพัฒนารูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยหลักการมีส่วนร่วมของครูและผู้บริหาร การดำเนินการดังกล่าว มีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดของครูและผู้บริหาร ซึ่งจะทำให้นักเรียนได้รับการดูแลอย่างทั่วถึงและแก้ปัญหาตรงตามสภาพปัญหา รวมไปถึงทำให้ครูและผู้บริหารมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ สรุปได้ดังนี้

การพัฒนารูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยหลักการมีส่วนร่วม ของครูและผู้ปกครองโรงเรียนตระพังพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาพที่ 2 รูปแบบระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้วยหลักการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครอง
โรงเรียนตระพังพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช

ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

8. บรรณานุกรม

- กนิษฐ์ ภา แก้วจินดา, ฉลอง ชาตรุประชีวิน. (2560). การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อการเรียนร่วมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย นเรศวร, ปีที่ 19 ฉบับที่ 3 กรกฎาคม – กันยายน 2560, หน้า 118 - 131.
- กรรณสพร ผ่องมาส. (2561). การศึกษาการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดตราด จันทบุรี และระยอง. วิทยานิพนธ์ปริญญา ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). คู่มือบริหารจัดการเวลา เรียน “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” ปีการศึกษา 2559. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

- จุฑามาศ พันสุวรรณ, ศิริมาศ โกศลพิพัฒน์, ชไมมน ศรีสุรักษ์. (2562). การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลนครเชียงใหม่. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม 2562, หน้า 2 – 17.
- ชูชาติ มงคลเมฆ. (2561). การพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- ไชยโคตร และฉลาด จันทรมบัติ. (2561). การพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, ปีที่ 14 ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน 2563, หน้า 98–108.
- ณัฐธิดา ชัยสงคราม และยุทธพงษ์ ลีลาภิไศย. (2560). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองสามพราณ จังหวัดนครปฐม. วารสารร่มพฤกษ์ มหาวิทยาลัยเกริก, ปีที่ 35 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม 2560, หน้า 81 – 98.
- ทิตนา แคมมณี. (2560). ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ : แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 262 - 265.
- ปิยนันท์ พชรสำราญเดช. (2560). การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนชุมชนวัดปุณณवास เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร. วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์, ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 มกราคม – มีนาคม 2560, หน้า 119 – 132.
- ปรมาภรณ์ สนิ, พิมลพรรณ เพชรสมบัติ. (2560). แนวทางการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับประถมศึกษาของโรงเรียนขนาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์, ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 (ฉบับวิสาขบูชา) พฤษภาคม – สิงหาคม 2562, หน้า 47 – 60.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2550). แนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา. กรุงเทพฯ : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, หน้า 43-44.

ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาฬสินธุ์

Digital Leadership of School Administrators under the Secondary
Educational Service Area Office Kalasin

ลัทธวรรณ วงษ์โพย¹, วิฑูล ทาชา²

Lattawan Wongpoy, Witoon Thacha

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

Mahamakut Buddhist University Isan Campus

Author for Correspondence: Email: wongpoylattawan@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาฬสินธุ์ และ 2) เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาฬสินธุ์ จำแนกตามเพศและประสบการณ์การทำงาน กลุ่มเป้าหมายการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวนทั้งหมด 70 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาฬสินธุ์ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการทำงานร่วมกัน ($\bar{X} = 4.48$) ด้านการพัฒนานวัตกรรม ($\bar{X} = 4.33$) ด้านวิสัยทัศน์ ($\bar{X} = 4.32$) ด้านการสื่อสาร ($\bar{X} = 4.30$) และด้านความเข้าใจในการใช้ดิจิทัล ($\bar{X} = 4.30$) 2) ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาฬสินธุ์ จำแนกตามเพศ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีเพศต่างกัน มีภาวะผู้นำดิจิทัลไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีภาวะผู้นำดิจิทัลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ; ดิจิทัล; ผู้บริหารสถานศึกษา

Received:06/06/2566, Revised: 09/07/2566,Accepted:10/07/2566

Abstract

The Purposes of this research were; 1) to study digital leadership of school administrators under the secondary educational service area office Kalasin and 2) to compare the digital leadership of school administrators under the secondary educational service area office Kalasin classified by gender and work experience. The data were collected from administrators totaling 70 persons by using the questionnaires and analyzed the data by frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test and one-way ANOVA.

The findings were as follows; 1) The digital leadership of school administrators under the secondary educational service area office Kalasin. Overall, the average was at high mean ($\bar{x} = 4.35$). While considering each aspect, it was found that high mean levels were Collaboration ($\bar{x} = 4.48$) Innovation ($\bar{x} = 4.33$), Vision ($\bar{x} = 4.32$) Communication ($\bar{x} = 4.30$) and Digital Literacy ($\bar{x} = 4.30$) respectively. 2) The comparison of digital leadership of school administrators under the secondary educational service area office Kalasin classified by gender, it was found that school administrators with different genders. There were no significant differences in digital leadership at 0.05 and classified by work experience, it was found that school administrators with different work experiences. There were differences in digital leadership at a statistical significance at 0.05

Keywords: Leadership; Digital; School Administrators

1. บทนำ

สังคมโลกในปัจจุบันกำลังก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 (21st Century) ซึ่งเป็นยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาโดยมีก้าวหน้าของโลกในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ฯลฯ โดยมีเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ทันสมัยเป็นตัวขับเคลื่อนเรียกโลกยุคนี้ว่ายุคดิจิทัลเปลี่ยนโลก (The new digital age) (Eric Schmidt, Jared Cohen, 2013) และเทคโนโลยีดิจิทัลมีความสำคัญกับการบริหารการศึกษา ซึ่งจะต้องมีผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารคือผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีภาวะผู้นำดิจิทัล มีความรู้มีความสามารถ และความเข้าใจมีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงโดยเข้ามามีบทบาทอิทธิพลต่อการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อนำพองค์การหรือหน่วยงานให้ไปสู่สถานศึกษาแห่งดิจิทัล จากการศึกษารายงานการวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลการประเมินตนเอง (Self-Assessment Report: SAR) ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาภาพสินธุ์ ประจำปีการศึกษา 2564 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษายังมีจุดที่ควรพัฒนาคือภาวะผู้นำดิจิทัล ควรมีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสื่อสาร การรับข้อมูลต่าง ๆ ให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในการ

บริหารศึกษาและมีการขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมอย่างต่อเนื่องเพื่อลงไปสู่ผู้เรียนโดยจัดหาเทคโนโลยีดิจิทัลสารสนเทศเพื่อกระบวนการบริหารจัดการการเรียนการสอน

ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลันธุ์ จึงพึงมีภาวะผู้นำดิจิทัลตามนโยบายโดยมีการส่งเสริมและพัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและจัดการศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อขับเคลื่อนสถานศึกษาให้เป็นตามนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลันธุ์และเพื่อนำไปพัฒนาในการบริหารจัดการสถานศึกษาในสังกัดให้เป็นสถานศึกษาแห่งดิจิทัล

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลันธุ์และเพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลันธุ์ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคำแนะนำในการวิจัยทางการบริหารการศึกษาต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลันธุ์

2.2 เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลันธุ์ จำแนกเพศและประสบการณ์การทำงาน

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เรื่อง ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลันธุ์ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลันธุ์ ปีการศึกษา 2564 จำนวน 70 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) จำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ได้แก่ เพศและประสบการณ์การทำงานของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลันธุ์ ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความเข้าใจในการใช้ดิจิทัล (Digital Literacy) 2) ด้านการพัฒนานวัตกรรม (Innovation) 3) ด้านการทำงานร่วมกัน (Collaboration) 4) ด้านวิสัยทัศน์ (Vision) และ 5) ด้านการสื่อสาร (Communication) ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ของลิเคอร์ท (Likert Scale) ดังนี้ ระดับมากที่สุด ระดับมาก ระดับปานกลาง ระดับน้อย และระดับน้อยที่สุด และหาคุณภาพเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เพื่อตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไข สำนวนภาษา ตลอดจนเนื้อหาให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการวัดตามนิยามศัพท์

เฉพาะโดยเลือกข้อคำถามที่มีดัชนีความสอดคล้องระหว่างคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวัดตามนิยามศัพท์เฉพาะตั้งแต่ 0.60-1.00 มาใช้เป็นข้อคำถามในแบบสอบถาม พบว่า ข้อคำถามจำนวน 23 ข้อ มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ ซึ่งสามารถนำข้อคำถามไปใช้ได้ทุกข้อและหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยการหาสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ซึ่งกำหนดความเชื่อมั่นไม่ต่ำกว่า 0.80 ขึ้นไป ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach, 1970) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.961 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว แล้วนำไปแปลผลเปรียบเทียบกับเกณฑ์เฉลี่ย 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับน้อยที่สุด

4. ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพหุสัณฐาน สรุปลผลการวิจัยได้ดังนี้

ตารางที่ 4.1 แสดงค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ของข้อมูลทั่วไปของกลุ่มเป้าหมาย (N=70)

สภาพผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	58	82.90
หญิง	12	17.10
รวม	70	100
2. ประสบการณ์การทำงาน		
น้อยกว่า 5 ปี	16	22.90
5-10 ปี	25	35.70
มากกว่า 10 ปี	29	41.40
รวม	70	100

จากตารางที่ 4.1 ผลการวิเคราะห์สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า เพศชาย จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 82.90 และเป็นเพศหญิง จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 17.10 เมื่อพิจารณาตามประสบการณ์

ทำงานของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ประสบการณ์การทำงาน มากกว่า 10 ปี มากที่สุด จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 41.40 รองลงมา ประสบการณ์การทำงาน 5-10 ปี จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 35.70 และ ประสบการณ์การทำงาน น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 16 คน คิดเป็น ร้อยละ 22.90 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.2 ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาฬสินธุ์ โดยรวม

ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา	ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการทำงานร่วมกัน	4.48	0.38	มาก
2. ด้านการพัฒนานวัตกรรม	4.33	0.39	มาก
3. ด้านวิสัยทัศน์	4.32	0.51	มาก
4. ด้านการสื่อสาร	4.30	0.54	มาก
5. ด้านความเข้าใจในการใช้ดิจิทัล	4.30	0.33	มาก
โดยรวม	4.35	0.32	มาก

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาฬสินธุ์ ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ที่ระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการทำงานร่วมกัน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.48 ด้านการพัฒนานวัตกรรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 ด้านวิสัยทัศน์ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 ด้านการสื่อสาร ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30 และด้านความเข้าใจในการใช้ดิจิทัล ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30

ตารางที่ 4.3 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาฬสินธุ์ จำแนกตามเพศโดยรวม

ภาวะผู้นำดิจิทัล ของผู้บริหารสถานศึกษา	เพศชาย		เพศหญิง		t	Sig.
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านการทำงานร่วมกัน	4.51	0.37	4.33	0.39	1.476	0.144
2. ด้านการพัฒนานวัตกรรม	4.33	0.40	4.37	0.29	-0.346	0.730
3. ด้านวิสัยทัศน์	4.33	0.50	4.26	0.59	0.391	0.697
4. ด้านการสื่อสาร	4.29	0.57	4.36	0.38	-0.360	0.720
5. ด้านความเข้าใจในการใช้ดิจิทัล	4.31	0.31	4.25	0.41	0.056	0.574
โดยรวม	4.36	0.31	4.30	0.37	0.510	0.611

จากตารางที่ 4.3 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลันธุ์ จำแนกตามเพศ โดยใช้สถิติทดสอบที (t-test) แบบ Independent Sample t-test พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลันธุ์ มีภาวะผู้นำดิจิทัลในภาพรวมและรายด้านทุกด้าน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 1

ตารางที่ 4.4 แสดงค่าเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลันธุ์ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน

ภาวะผู้นำดิจิทัล ของผู้บริหารสถานศึกษา	SV	SS	df	MS	F	Sig.
1. ด้านการทำงานร่วมกัน	ระหว่างกลุ่ม	.270	2	.135	.927	.401
	ภายในกลุ่ม	9.762	67	.146		
	รวม	10.032	69			
2. ด้านการพัฒนานวัตกรรม	ระหว่างกลุ่ม	1.059	2	.530	3.756*	.028
	ภายในกลุ่ม	9.445	67	.141		
	รวม	10.504	69			
3. ด้านวิสัยทัศน์	ระหว่างกลุ่ม	1.122	2	.561	2.182	.121
	ภายในกลุ่ม	17.230	67	.257		
	รวม	18.352	69			
4. ด้านการสื่อสาร	ระหว่างกลุ่ม	2.973	2	1.487	5.750*	.005
	ภายในกลุ่ม	17.321	67	.259		
	รวม	20.294	69			
5. ด้านความเข้าใจในการใช้ดิจิทัล	ระหว่างกลุ่ม	.571	2	.286	2.663	.077
	ภายในกลุ่ม	7.184	67	.107		
	รวม	7.756	69			
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	.699	2	.349	3.597*	.033
	ภายในกลุ่ม	6.510	67	.097		
	รวม	7.209	69			

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 4.4 แสดงค่าเปรียบเทียบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคพื้นใต้ โดยรวม พบว่า ค่า Sig = .033 หมายความว่า ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคพื้นใต้ ที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีภาวะผู้นำดิจิทัลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีความแตกต่างกัน จำนวน 2 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนานวัตกรรม ซึ่งการทดสอบความแตกต่างรายคู่ พบว่า มีจำนวน 1 คู่ ได้แก่ กลุ่มประสบการณ์การทำงาน 5-10 ปี กับ กลุ่มประสบการณ์การทำงานมากกว่า 10 ปี และ 2) ด้านการสื่อสาร ซึ่งการทดสอบความแตกต่างรายคู่ พบว่า มีจำนวน 2 คู่ ได้แก่ กลุ่มประสบการณ์การทำงานน้อยกว่า 5 ปี กับ กลุ่มประสบการณ์การทำงาน 5-10 ปี และกลุ่มประสบการณ์การทำงานน้อยกว่า 5 ปี กับ กลุ่มประสบการณ์การทำงานมากกว่า 10 ปี

5. อภิปรายผล

จากผลการวิจัยภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคพื้นใต้ สามารถนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

5.1 ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคพื้นใต้ โดยรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$) กล่าวคือ ภาวะผู้นำดิจิทัลเป็นการนำองค์การหรือหน่วยงานต่างๆ สามารถปรับตัวให้อยู่รอดในยุคดิจิทัลหรือยุคสมัยที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเป็นการขับเคลื่อนได้โดยต้องอาศัยทักษะภาวะผู้นำดิจิทัลผู้นำในยุคดิจิทัล ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีของซีวิน อ่อนละอ และคณะ (2563) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้ความสามารถมีภาวะผู้นำที่ก้าวหน้าต่อการเปลี่ยนแปลง โดยมีส่งเสริมการสื่อสารการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและความเชื่อมั่นในทักษะการใช้เทคโนโลยี มีความคิดต่อองค์ความรู้ใหม่สร้างสังคมแห่งปัญญาและพัฒนาความสามารถใหม่ ๆ มีการเต็มใจทดลองด้วยความอยากรู้อยากเห็นทางปัญญาและคิดค้นนวัตกรรมเพื่อให้เกิดการบริการใหม่ ๆ มีพัฒนาความคล่องตัวความเชี่ยวชาญสู่ความเป็นมืออาชีพทางดิจิทัล และมีการสร้างปรับเปลี่ยนวิสัยทัศน์และแผนกลยุทธ์ให้ก้าวหน้าการเปลี่ยนแปลงของโลกอนาคต สอดคล้องกับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมูฮำหมัดรุสสัน ลีอบากะลูติง และ นิรัน ตรีจุลทรัพย์ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ตรัง กระบี่ จากการวิเคราะห์ข้อมูลภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง กระบี่ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.25$) และสอดคล้องกับงานวิจัยของงานวิจัยของ ณัฏฐณิชา พรปทุมชัยกิจ และคณะ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ศรีสะเกษ ยโสธร ผลการวิจัย พบว่า ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.97$)

5.2 ด้านการทำงานร่วมกัน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.48$) กล่าวคือ ผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีการสร้างแรงบันดาลใจในการทำงานร่วมกับผู้อื่นมีการสนับสนุน

ให้เกิดสภาพแวดล้อมที่ร่วมกันทำงานมีการสร้างทีมการพัฒนาทีมและสร้างสัมพันธ์ภาพกับเพื่อนร่วมงาน รวมถึงมีการสร้างวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันมีการสร้างเครือข่ายในการทำงานและสามารถร่วมกันตัดสินใจ แก้ไขปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพโดยอาศัยการทำงานร่วมกันเป็นหลักและ มีการส่งเสริมแนวคิดการทำงานร่วมกันเพื่อขับเคลื่อนองค์กรให้ไปสู่เป้าหมายและมีผลลัพธ์ที่ชัดเจนและ สามารถปฏิบัติงานร่วมกันอย่างมืออาชีพซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ Staff Writer (2022) ได้กล่าวถึง การ ส่งเสริมการทำงานร่วมกัน ผู้นำดิจิทัลผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความสามารถในการรักษาความสัมพันธ์ และการมีส่วนร่วมในการทำงานอย่างเป็นทีมและมีความสามารถแบ่งงานให้เข้ากับความสามารถของแต่ละ บุคคลของคนในองค์กรและสอดคล้องกับทฤษฎีของ Esther Shein (2021) มีความชำนาญในการสร้างสัมพันธ์ คือความสามารถในการเข้าและการร่วมมือในการประสบความสำเร็จภายในองค์กรเป็นการสร้างความสัมพันธ์ มีวัฒนธรรมองค์กรและมีการปลูกฝังโดยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและการมีความรับผิดชอบร่วมกันและการมี ความสามารถในการปลูกฝังวัฒนธรรมการทำงานร่วมกัน มีการสร้างและส่งเสริมวัฒนธรรมของการทำงาน ร่วมกันโดย ส่งเสริมแนวคิดการปรับปรุงการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลในองค์กรมีการขับเคลื่อนมีเป้าหมาย ผลลัพธ์อย่างชัดเจนผู้นำดิจิทัลต้องมีความสามารถสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้และการทำงานร่วมกันอย่างมี ประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ Staff Writer (2022) การส่งเสริมการทำงานร่วมกัน (Encourage Collaboration) ผู้นำดิจิทัลจะต้องมีความสามารถในการรักษาความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมในการทำงาน อย่างเป็นทีมและมีความสามารถแบ่งงานให้เข้ากับความสามารถของแต่ละบุคคลของคนในองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุชิต โคมศรี และคณะ (2562) เรื่อง ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร สถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียนมาตรฐานสากลในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$)

5.3 ด้านการพัฒนานวัตกรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$) กล่าวคือ ผู้บริหารสถานศึกษามี ความสนใจและความกระตือรือร้นในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลใหม่ ๆ มาใช้ มีความคิดสร้างสรรค์และอยาก คิดค้นทดลองเทคโนโลยีใหม่ ๆ มีความเข้าใจกระบวนการของนวัตกรรมมีการสร้างโอกาสเปิดรับสิ่งใหม่ ๆ และ มีการยอมรับความเสี่ยงในการทดลองใช้เทคโนโลยีมีการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งสอดคล้องกับ ทฤษฎีของ Digital Marketing Institute (2018) ผู้นำที่อยู่ในยุคการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในยุคดิจิทัล ผู้นำต้องเต็มใจที่จะลองเทคโนโลยีใหม่ ๆ และปรับตัวได้มากขึ้นและยืดหยุ่นมากขึ้นในการสร้างสถานที่ทำงาน ดิจิทัลและการเปิดรับความเป็นไปได้ของเทคโนโลยีใหม่ ๆ ถือเป็นโอกาสอันยิ่งใหญ่สำหรับการเติบโตของ องค์กรและการรับความเสี่ยงคือการทดสอบการลองในเทคโนโลยีใหม่ ๆ และต้องมีความกล้าเสี่ยงในการผลที่ ได้มีการประกันความเสี่ยงในการการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้งานภายในองค์กรและยังสอดคล้องกับทฤษฎี ของ Pakorn AJ Leesakul (2018) คือ การทดลองซึ่งผู้นำดิจิทัลต้องเข้าใจความล้มเหลวของการทดลองเป็น ส่วนหนึ่งของนวัตกรรมต้องขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมเป็นหลักผู้นำดิจิทัลที่ดีต้องสร้างแรงบันดาลใจให้บุคลากร ตัดสินใจเลือกได้อย่างสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอนุชิต โคมศรีและคณะ (2562) ได้ทำการวิจัย

เรื่องภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมาตรฐานสากลในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$)

5.4 ด้านวิสัยทัศน์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$) กล่าวคือ ผู้บริหารสถานศึกษามีการมองการณ์ไกลในการสร้างกลยุทธ์และเป้าหมายระยะยาวโดยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลใหม่ ๆ มาใช้ มีการสร้างแรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยี มีการสร้างแรงบันดาลใจเป็นเข็มทิศในการชี้นำในการทำงาน รวมถึงมีการตัดสินใจเพื่อการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล มีความเข้าใจในเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนและสามารถถ่ายทอดวิสัยทัศน์รวมกับการแลกเปลี่ยนวิสัยทัศน์กับบุคลากรอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีและแนวคิด ของสฤกัญญา แซ่มซ้อย (2561) ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องสามารถถ่ายทอดวิสัยทัศน์ร่วมกับการแลกเปลี่ยนวิสัยทัศน์กับบุคลากร อื่น ๆ ได้สามารถนำการพัฒนาการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และการบูรณาการเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงในองค์กรและยกระดับความเป็นเลิศขององค์กรได้และยังสอดคล้องกับทฤษฎีและเอกสารของชีวิน อ่อนละอ และคณะ (2563) ซึ่งกล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีการพัฒนากลยุทธ์ในการบริหารสถานศึกษาที่มีการพัฒนาและมีการเปลี่ยนแปลงตามเทคโนโลยีดิจิทัลโดย ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐธิดา พรพทุมชัยกิจ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ศรีสะเกษ ยโสธร ผลการวิจัยพบว่า ด้านการวิสัยทัศน์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$) และสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐธิดา สงค์แก้ว (2565) ได้ทำการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$)

5.5 ด้านการสื่อสาร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.30$) กล่าวคือ ผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถในการสื่อสารที่มีวิธีการที่หลากหลายมีการเข้าใจถึงวิสัยทัศน์และกลยุทธ์และรูปแบบการสื่อสาร มีการอัปเดตข้อมูลและความทันสมัย มีความสามารถในการเจรจาพันธมิตรภายในและภายนอกมีวิธีในการจูงใจผู้อื่นในการทำงานรวมถึงมีการสร้างเครือข่ายในด้านการสื่อสารซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ GDS (2022) ผู้นำดิจิทัลต้องสามารถสร้างเครือข่ายการสื่อสารที่แข็งแกร่ง ผู้นำดิจิทัลต้องมีกลยุทธ์และเข้าใจการสื่อสารและสอดคล้องกับทฤษฎีของ Sheninger, E. (2013) โดยผู้บริหารสถานศึกษาสามารถสื่อสารได้หลายช่องทางและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุขญา โกมลวานิช (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะของครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ผลการวิจัยพบว่า ด้านการสื่อสารดิจิทัล โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.25$) และสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐธิดา สงค์แก้ว (2565) ได้ทำการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ด้านการสื่อสารดิจิทัล โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$)

5.6 ด้านความเข้าใจในการใช้ดิจิทัล โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.30$) กล่าวคือ ผู้บริหารสถานศึกษามีทักษะเฉพาะทางมีความรู้และมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมีความคิดสร้างสรรค์และมีความสามารถองค์ความรู้ใหม่ มีความเชี่ยวชาญและมีความคล่องตัวในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและมีความสามารถในการจัดการ สนับสนุนส่งเสริมเทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการภายในองค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุขญา โคมลวานิช (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะของครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ผลการวิจัยพบว่า ด้านการรู้ดิจิทัล โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$) และสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐिता สงค์แก้ว (2565) ได้ทำการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ด้านการรู้ดิจิทัล โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$)

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กาฬสินธุ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยของรายด้านตามแผนภาพสรุปดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 สรุปภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กาฬสินธุ์ โดยภาพรวมและรายด้าน

5.7 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาภาพสินธุ์ จำแนกตามเพศ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาภาพสินธุ์ ที่มีเพศต่างกัน มีภาวะผู้นำดิจิทัลไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเนื่องจากในทุกองค์กรมีการส่งเสริมศักยภาพ สิทธิ และโอกาสที่เท่าเทียมกันบุคลากรทุกคนโดยไม่จำกัดเพศสภาพเพศวิถี นอกจากนี้ในแต่ละองค์กรยังสร้างความสมดุลทางเพศในการทำงาน ยังกล่าวได้อีกว่า เพศชาย และเพศหญิงมีแนวทางปฏิบัติงานและกระบวนการที่ส่งเสริมและขยายความเท่าเทียมกันให้เป็นที่รับรู้ทั้งภายในและภายนอกองค์กรได้ ดังนั้นเพศชายและหญิงมีภาวะผู้นำดิจิทัลไม่แตกต่างกันและมีความสามารถขับเคลื่อนการทำงาน มีการสร้างศักยภาพองค์กรและสามารถส่งเสริมให้ทุกคนมีสิทธิในการแสดงออกถึงศักยภาพได้อย่างเต็มที่ ซึ่งได้สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐธินิชา พรปทุมชัยกิจ และคณะ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ศรีสะเกษ ยโสธร ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีเพศต่างกัน มีภาวะผู้นำดิจิทัลโดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

5.8 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาภาพสินธุ์ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์ ที่มีประสบการณ์การทำงานต่างต่างกัน มีภาวะผู้นำดิจิทัลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเนื่องจากประสบการณ์การทำงานมีผลต่อการมีภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหาร ซึ่งกล่าวได้ว่าอาจขึ้นอยู่กับมุมมอง ประสบการณ์ทำงานของคนแต่ละช่วงวัยที่มีความแตกต่างกันโดยมีความคุ้นเคยกับเทคโนโลยีและการใช้นาเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาและประสบการณ์ของแต่ละบุคคลที่ทำงานตามภารกิจนั้น ๆ ของสถานศึกษาที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐธินิชา พรปทุมชัยกิจ และคณะ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ศรีสะเกษ ยโสธร ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีภาวะผู้นำดิจิทัล โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาภาพสินธุ์ ผู้วิจัยขอเสนอแนะจากผลการวิจัยดังนี้

6.1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างภาวะผู้นำดิจิทัลให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในด้านการทำงานร่วมกัน ด้านการพัฒนานวัตกรรม ด้านวิสัยทัศน์ ด้านการสื่อสาร และด้านความเข้าใจในการใช้ดิจิทัลในการบริหารงานวิชาการ การจัดการเรียนการสอน การบริหารทรัพยากรบุคคล การบริหารอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม การบริหารกิจการนักเรียน และการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ซึ่งงานของสถานศึกษาในทุกด้านจะต้องมีระบบจัดการฐานข้อมูลของสถานศึกษาเพื่อการตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหาร

สถานศึกษาต้องใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ICT (Information and Communication Technology) มาใช้การเพื่อสร้างระบบฐานข้อมูลเพื่อการบริหารและการจัดการความรู้ในงานด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องภายใต้การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของเทคโนโลยีดิจิทัลและเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่สถานศึกษากำหนดที่ตรงตามนโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ยังสอดคล้องกับเป้าหมายพันธกิจตามนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลื่นธุ์ โดยการส่งเสริมและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและการจัดการศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและหน่วยงานต้นสังกัดสามารถนำข้อมูลสารสนเทศนี้ไปประยุกต์ใช้และทำให้เกิดการส่งเสริมและพัฒนาให้ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะนำดิจิทัลอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

6.1.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลื่นธุ์ สามารถนำผลของการวิจัยเป็นข้อมูลในการตัดสินใจและเป็นแนวทางในการวางแผนปรับปรุง แก้ไขและพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยคำนึงถึงความเกี่ยวข้องความสอดคล้องกับปัญหาและมีความเหมาะสมกับความต้องการของสถานศึกษา ตามนโยบายโดยมีการส่งเสริมและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและจัดการศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และมีการบริหารจัดการเชิงบูรณาการ มีการกำกับ ติดตาม ประเมินผล มีระบบข้อมูลสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพและการรายงานผลอย่างเป็นระบบใช้งานวิจัยเทคโนโลยีและนวัตกรรมในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ พันธกิจ และเป้าหมายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลื่นธุ์ และเพื่อเป็นแรงขับเคลื่อน ส่งเสริม สนับสนุนครู บุคลากรทางการศึกษารวมถึงผู้เรียนในด้านการจัดการเรียนการสอนโดยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารงานภายในสถานศึกษาและมีการสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อนำไปพัฒนาในการบริหารจัดการสถานศึกษาในสังกัดให้เป็นสถานศึกษาแห่งดิจิทัล

6.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

6.2.1 ควรมีการเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายหรือกลุ่มตัวอย่างจากผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่ครอบคลุมและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาพัฒนางานวิจัยต่อไป

6.2.2 ควรมีการนำเครื่องมือที่หลากหลายเพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น แบบสอบถาม การสนทนาหรือเสวนา การสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศได้รับทราบปัญหาหรือข้อควรพัฒนาเพิ่มเติมที่มีความครอบคลุมและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลต่อไป

7. ข้อค้นพบจากการวิจัย

ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา คือ การที่ผู้บริหารสถานศึกษามีการบริหารจัดการมีความรู้มีทักษะความสามารถในการกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับการบริหารงานภายในสถานศึกษาโดยมีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสนับสนุนสร้างสรรค์พัฒนานวัตกรรมสำหรับการจัดการเรียนการสอนและสร้างวัฒนธรรม

แห่งการเรียนรู้ดิจิทัลโดยผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำดิจิทัลจะต้องพัฒนาบุคลากรให้เข้าใจบทบาทในการใช้เทคโนโลยีที่ไวต่อการเปลี่ยนแปลงเพื่อเข้ามามีบทบาทในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุมุ่งหมายและนำไปสู่สถานศึกษาแห่งดิจิทัล ผู้วิจัยได้ศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ตามแนวคิดทฤษฎีของนักวิชาการในและต่างประเทศ จำนวน 15 แหล่ง ได้แก่ ญัฐวีร์ ตันตีสัจธรรม, ชัยพัชร เลิศรักษาวิกุล และคณะ (2564) ชีวิน อ่อนละอ และคณะ (2563) สุกัญญา แซ่มซ้อย (2561) GDS (2022) Anjan Pathak (2022) Staff Writer (2022) Esther Shein (2021) Pakorn AJ Leesakul (2018) Digital Marketing Institute (2018) Kane C. G. (2018) Sullivan, L. (2018) Hood, D. (2017) Zhu, P. (2014) Broadribb, K. (2014) Sheninger, E. (2013) จากการสังเคราะห์ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกความหมายเหมือนกันและคล้ายคลึงกันที่สุดและเลือกเฉพาะความถี่ตั้งแต่ระดับ 9 ขึ้นไป จำนวน 5 องค์ประกอบ โดยเรียงตามความถี่สูงสุด ได้แก่ 1) ด้านความเข้าใจในการใช้ดิจิทัล (Digital Literacy) 2) ด้านการพัฒนานวัตกรรม (Innovation) 3) ด้านการทำงานร่วมกัน (Collaboration) 4) ด้านวิสัยทัศน์ (Vision) และ 5) ด้านการสื่อสาร (Communication) โดยสรุปผลการสังเคราะห์องค์ประกอบของภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2 ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา
ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

8. บรรณานุกรม

- ชีวิน อ่อนละอ และคณะ. (2563). **ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลสำหรับนักบริหารการศึกษา**. สืบค้นจาก <https://casjournal.cas.ac.th/detiajournal.php?id=895&position3=1&position=10>, สืบค้นเมื่อ 19 มิถุนายน 2564.
- ณัฐธินิชา พรพุ่มชัยกิจ. (2564). **ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร**. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม - สิงหาคม 2564, หน้า 60 – 62.
- ณัฐธิดา สงค์แก้ว. (2565). **ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1**. สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา, มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). **การวิจัยเบื้องต้น**. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- มูฮำหมัดรุสสัน ลือบากะลูติง และ นิรันดร์ จุลทรัพย์. (2564). **ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตรัง**. รายงานการประชุมหาตใหญ่วิชาการระดับชาติ และนานาชาติครั้งที่ 13, มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- สุกัญญา แซ่ม้อย. (2561). **การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- สุขญา โกมลวานิช. (2563). **ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 23**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อนุชิต โฉมศรี. (2562). **ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน มาตรฐานสากลในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1**. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Cronbach, L. J. (1970). **Essentials of psychological testing**. 3rd ed. New York: Harper & Row.
- Digital Marketing Institute. (2018). **The Most In-Demand Skills in Digital Leadership**. สืบค้นจาก <https://digitalmarketinginstitute.com/blog/the-most-in-demand-skills-in-digital-leadership>. สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2564
- Esther Shein. (2021). **7 Skills of Successful Digital**. สืบค้นจาก [Leadershttps://www.cio.com/article/189078/skills-of-successful-digital-leaders.html](https://www.cio.com/article/189078/skills-of-successful-digital-leaders), สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2564.
- GDS. (2022). **What are Digital Leadership Skills**. สืบค้นจาก <https://gdsgroup.com/insights/article/what-is-digital-leadership/> สืบค้นเมื่อ 2 สิงหาคม 2564

Pakorn AJ Leesakul. (2018). **Leadership in Digital Era**. สืบค้นจาก <https://l1nq.com/WoM6K>, สืบค้นเมื่อ 25 สิงหาคม 2564

Staff Writer. (2022). **How to Achieve Five Competencies of Effective Digital Leaders**. สืบค้นจาก <https://www.smartsheet.com/content-center/executive-center/digital-transformation/how-achieve-five-competencies-effective-digital-leaders>, สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2564.

Schmidt, E., & Cohen, J. (2013). **The new digital age: Reshaping the future of people, nations and business**. London, UK: John Murray

**การพัฒนาแผนที่ความคิดแบบดิจิทัลร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน
เพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านจับใจความ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2**

**Development of Digital Mind Mapping with Collaborative Learning Activity to
Enhance Matthayomsuksa 2 Students' Reading Comprehension**

ปิยาภรณ์ หนูนเพ็ชร¹, รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพล รำไพ²

Piyaphorn Noonpetch¹, Associate Professor Nattaphon Rampai, Ed.D².

สาขาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์,

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Master of Educational Communications and Technology Major Faculty of Education Kasetsart
University

Author for Correspondence: Email: piyaphornnoon.sbw@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาแผนที่ความคิดแบบดิจิทัลร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านจับใจความ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ให้มีคุณภาพดีและมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังจากการใช้แผนที่ความคิดแบบดิจิทัลร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านจับใจความ 3) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการปฏิบัติงานของนักเรียนหลังได้รับการใช้แผนที่ความคิดแบบดิจิทัลร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านจับใจความ 4) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการใช้แผนที่ความคิดแบบดิจิทัลร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านจับใจความ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสระบุรีวิทยาคม ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จากจำนวนนักเรียน 670 คน ใช้วิธีสุ่มแบบแบบกลุ่ม ได้นักเรียนจำนวน 35 คน เนื่องจากประชากรมีความคล้ายคลึงกันระหว่างกลุ่ม ได้แก่ เพศ สถิติปัญหาที่มีความสามารถแตกต่างกัน คือ เก่ง กลาง และอ่อน เครื่องมือการวิจัยได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 3) แบบประเมินพฤติกรรมการปฏิบัติงาน 4) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่าที

ผลการวิจัยพบว่า 1) แผนที่ความคิดแบบดิจิทัลร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านจับใจความมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ มีค่าเท่ากับ 82.62/82.38 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังจากใช้แผนที่ความคิดแบบดิจิทัลร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านจับใจความสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3) พฤติกรรมการปฏิบัติงานของนักเรียนที่มีต่อแผนที่ความคิดแบบดิจิทัลร่วมกับ กิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเสริมสร้าง

ทักษะการอ่านจับใจความอยู่ในระดับมาก 4) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อแผนที่ความคิดแบบดิจิทัลร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านจับใจความอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: แผนที่ความคิดแบบดิจิทัล; การเรียนรู้ร่วมกัน; การอ่านจับใจความ

Received:25/06/2566, Revised:24/07/2566, Accepted:26/07/2566

Abstract

The objectives of this study are as follows: 1) to development of digital mind mapping with collaborative learning activity to enhance reading comprehension for Matthayomsuksa 2 students at efficiency 80/80 criteria, 2) to compare the learning achievement score with per-test score, 3) to study the students' behaviors to practice digital mind mapping with collaborative learning activity to enhance reading comprehension, and 4) to study the students' satisfaction with digital mind mapping with collaborative learning activities to enhance reading comprehension. The participants in the study were 35 Matthayumsuksa 2 students of Saraburi Witthayakhom School, Saraburi Province, in the second semester of 2023 school year. The students were selected by the cluster sampling. The research instruments were 1) the achievement test 2) learning management plans for teaching on 2 plans 3) questionnaire on behaviors to practice 3) questionnaire on satisfaction towards learning by using digital mind mapping with collaborative learning activities to enhance reading comprehension. The data were analyzed by mean, standard deviation, and t-test.

The results were as follow: 1) the efficiency of digital mind mapping with collaborative learning activity to enhance reading comprehension was at 82.62/82.38 that according to the criteria, 2) the learning achievement score was significantly greater than the pre-test score at 0.05 level, 3) the students' behaviors to practice digital mind mapping with collaborative learning activity to enhance reading comprehension were at a high performance level, and 4) the students' satisfaction with digital mind mapping with collaborative learning activities to enhance reading comprehension were at a the good performance level.

Keyword: Digital mind mapping; Collaborative learning; Reading comprehension

1. บทนำ

ความก้าวหน้าทางวิทยาการและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีเป็นส่วนหนึ่งที่จะนำไปสู่การมีศักยภาพของนักเรียนในยุคดิจิทัล ซึ่งสอดคล้องกับแผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา พ.ศ.2564 (ฉบับปรับปรุง) ที่มีเป้าประสงค์เพื่อยกระดับคุณภาพ การจัดการศึกษาและการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งสู่การเรียนรู้ฐานสมรรถนะ (ราชกิจจานุเบกษา, 2564) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเป็นสมรรถนะหนึ่งที่มี

ความจำเป็นสำหรับการศึกษาในปัจจุบันและจากฐานสมรรถนะหลักในหลักสูตรฐานสมรรถนะ สมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีม เป็นหนึ่งในสมรรถนะที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ตระหนักถึงความสำคัญของกระบวนการทำงานร่วมกันกับผู้อื่นและการอยู่ร่วมกันในสังคม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2), 2545) การเรียนร่วมกันเป็นการจัดกลุ่มนักเรียนจำนวน 3-5 คน โดยนักเรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเพื่อศึกษาในสิ่งที่สนใจเหมือนกัน ร่วมกันสร้างสรรค์ชิ้นงาน, นำเสนอความรู้โดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน คือความสำเร็จของกลุ่ม ซึ่งเป็นวิธีการจัดการเรียนที่เพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Myers John, 1991)

ปัญหาของการอ่านภาษาอังกฤษในบริบท EFL (English as Foreign Language) พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ประสบปัญหาการอ่านเพื่อหาใจความสำคัญ (Gani, Yusuf and Susiani, 2016) ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสรุปความในเนื้อเรื่องและการตอบคำถามให้ตรงกับจุดประสงค์ของเนื้อเรื่อง อ่านจับใจความมีหลากหลายรูปแบบและรูปแบบหนึ่งในการอ่านจับใจความที่มีความน่าสนใจคือ การอ่านจับใจความโดยใช้แผนที่ความคิดร่วมกับการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการพัฒนาการอ่านและการทำงานร่วมกันเพื่อเสริมสร้างความรู้ เป็นเป้าหมายในการเรียนรู้ในกลุ่มร่วมกัน แบ่งปันและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน (Johnson and D.W. John, 1987) การใช้แผนที่ความคิดดิจิทัลเป็นการจัดระเบียบความคิดอย่างมีระบบ เรียบเรียงความรู้ความจำผ่านระบบซอฟต์แวร์ ที่สามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวก รวดเร็วและมีประสิทธิภาพในการทำงานโดยใช้อุปกรณ์เชื่อมต่อ คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือหรือแท็บเล็ต นอกจากนี้ยังช่วยพัฒนาทักษะการสร้างภาพ เส้น สีและจินตนาการของนักเรียน (Dipak and Ramakanta, 2020)

จากสภาพปัญหาในการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสระบุรีวิทยาคม พบว่านักเรียนยังไม่มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมห้องโดยสังเกตจากการพูดคุยและการทำกิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างเรียน นักเรียนมีการโต้ตอบกับครูและเพื่อนร่วมห้องน้อยมาก นอกจากนี้ผลการวัดทักษะการอ่านของนักเรียนพบว่า นักเรียนยังไม่สามารถตอบคำถามและสรุปเรื่องจากสิ่งที่อ่านได้ ซึ่งทักษะการอ่านเป็นพื้นฐานของการเรียนหากนักเรียนไม่สามารถอ่านจับใจความได้แล้วนั้นจะส่งผลไปถึงผลสัมฤทธิ์ในการเรียนที่น้อยลงไปด้วย (Afflerbach, Pearson, and Paris, 2008)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการพัฒนาแผนที่ความคิดแบบดิจิทัลร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านจับใจความ เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อให้นักเรียนเกิดสมรรถนะหลักในด้านการรวมพลังทำงานเป็นทีมและส่งเสริมทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้แผนที่ความคิดดิจิทัลเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในรายวิชาภาษาอังกฤษให้สูงขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาแผนที่ความคิดแบบดิจิทัลร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านจับใจความ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ให้มีคุณภาพดี และมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังจากการใช้แผนที่ความคิดแบบดิจิทัลร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านจับใจความ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

3. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการปฏิบัติงานของนักเรียนหลังได้รับการใช้แผนที่ความคิดแบบดิจิทัลร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านจับใจความ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการใช้แผนที่ความคิดแบบดิจิทัลร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านจับใจความ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Pre-experimental Research) เรื่อง การพัฒนาแผนที่ความคิดแบบดิจิทัลร่วมกับการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านจับใจความ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสระบุรีวิทยาคม จังหวัดสระบุรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 นักเรียนทั้งหมด 670 คน ใช้วิธีสุ่มแบบแบบกลุ่ม ได้นักเรียนจำนวน 35 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 2 แผนการเรียนรู้ โดยหาคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาการสอนภาษาอังกฤษ จำนวน 3 ท่านและผู้เชี่ยวชาญด้านเครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศ จำนวน 3 ท่าน โดยประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จากรายการประเมินทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ สารสำคัญ มาตรฐานตัวชี้วัด เนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการจัดการเรียนรู้และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ พบว่าทุกรายการมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.50 – 1.00 ซึ่งอยู่ในระดับที่นำไปใช้ได้ 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 30 ข้อ โดยหาคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาการสอนภาษาอังกฤษ จำนวน 3 ท่าน ประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) พบว่า มีค่าระหว่าง 0.67-1.00 จากนั้นหาค่าความยากง่าย (p) เท่ากับ 0.20 – 0.83 ค่าอำนาจจำแนก (r) เท่ากับ 0.23 – 0.91 และค่าความเชื่อมั่นของข้อสอบอยู่ที่ 0.88 สามารถนำแบบทดสอบไปใช้ได้ 3) แบบประเมินพฤติกรรมการปฏิบัติงาน และ 4) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน โดยหาคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญด้านเครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาตามลักษณะของมาตราประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบลิเคิร์ต (Likert's type) ซึ่งรายการประเมินแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการเรียนรู้ร่วมกัน ด้านการอ่านจับใจความ และด้านการเขียนแผนที่ความคิดด้วยโปรแกรม Xmind สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบที แล้วนำไปแปลผลเปรียบเทียบกับเกณฑ์เฉลี่ย 5 ระดับ (รัตนภาพ, 2551: 31) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายถึง มากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายถึง มาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายถึง ปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง น้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายถึง น้อยที่สุด

4. ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาแผนที่ความคิดแบบดิจิทัลร่วมกับการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านจับใจความ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ตารางที่ 4.1 แสดงค่าหาประสิทธิภาพแผนที่ความคิดแบบดิจิทัลร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านจับใจความ

รายการ	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย	ร้อยละ
แบบฝึกหัดระหว่างเรียน	60	49.59	82.62
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	30	24.71	82.38

จากตารางที่ 4.1 พบว่า การทดลองใช้แผนที่ความคิดแบบดิจิทัลร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านจับใจความกับกลุ่มทดลองใช้ ผลปรากฏว่า แบบฝึกหัดระหว่างเรียนได้คะแนนเฉลี่ย 49.59 ร้อยละ 82.62 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้คะแนนเฉลี่ย 24.71 คะแนน ร้อยละ 82.38 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 ที่กำหนดไว้

ตารางที่ 4.2 ผลการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนการใช้แผนที่ความคิดแบบดิจิทัลร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านจับใจความ

คะแนน	n	$\bar{X}$	S.D.	t	sig
ก่อนการเรียน	35	10.94	3.01	26.50	0.00*
หลังการเรียน	35	22.46	2.55		

หมายเหตุ: * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภายหลังการใช้แผนที่ความคิดแบบดิจิทัลร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านจับใจความ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ โดยมีคะแนนเฉลี่ยของคะแนนหลังเรียน ($\bar{X} = 22.46$, S.D. = 2.55) ก่อนเรียน ($\bar{X} = 10.94$, S.D. = 3.01)

ตารางที่ 4.3 ผลการศึกษาพฤติกรรมการปฏิบัติงานของนักเรียนที่มีต่อการใช้แผนที่ความคิดแบบดิจิทัลร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านจับใจความ

ข้อ	รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ค่าระดับ	จัดอันดับ
1	ด้านการเขียนแผนที่ความคิดด้วย Xmind	4.51	0.54	มากที่สุด	1

2	ด้านการอ่านจับใจความ	3.80	0.84	มาก	2
3	ด้านการทำงานร่วมกัน	3.54	0.88	มาก	3
ค่าเฉลี่ยรวมทุกด้าน		3.95	0.75	มาก	

จากตารางที่ 4.3 พบว่า พฤติกรรมการปฏิบัติงานของนักเรียนภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.95, S.D. = 0.75) ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการเขียนแผนที่ความคิด ด้วย Xmind อยู่ในอันดับแรก ($\bar{X}$ = 4.51, S.D. = 0.54) ค่าระดับมากที่สุด รองลงมาด้านการอ่านจับใจความ ($\bar{X}$ = 3.80, S.D. = 0.84) และด้านการทำงานร่วมกัน อยู่ในอันดับสุดท้าย ($\bar{X}$ = 3.54, S.D. = 0.88) ค่าระดับมาก

ตารางที่ 4.4 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการใช้แผนที่ความคิดแบบดิจิทัลร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านจับใจความ

ข้อ	รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ค่าระดับ	จัดอันดับ
1	ด้านการเขียนแผนที่ความคิดด้วย Xmind	4.62	0.62	มากที่สุด	1
2	ด้านการเรียนร่วมกัน	4.51	0.75	มากที่สุด	2
3	ด้านการอ่านจับใจความ	4.39	0.75	มาก	3
ค่าเฉลี่ยรวมทุกด้าน		4.51	0.71	มากที่สุด	

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.51, S.D. = 0.71) เมื่อพิจารณาเป็นด้านพบว่า ด้านการเขียนแผนที่ความคิดด้วย Xmind อยู่ในอันดับแรก ($\bar{X}$ = 4.62, S.D. = 0.62) รองลงมาด้านการเรียนร่วมกัน ($\bar{X}$ = 4.51, S.D. = 0.75) ค่าระดับมากที่สุด และด้านการอ่านจับใจความอยู่ในอันดับสุดท้าย ($\bar{X}$ = 4.39, S.D. = 0.75) ค่าระดับมาก

5. อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาแผนที่ความคิดแบบดิจิทัลร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านจับใจความ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

5.1 ผลการพัฒนาแผนที่ความคิดแบบดิจิทัลร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านจับใจความ พบว่าแผนที่ความคิดแบบดิจิทัลมีคุณภาพและประสิทธิภาพเท่ากับ 82.62/82.38 เป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ แผนที่ความคิดแบบดิจิทัลสามารถช่วยในการเพิ่มประสิทธิภาพในการอ่านจับใจความ ช่วยในการจัดระเบียบความคิดและอำนวยความสะดวกในรูปแบบของการทำงาน นอกจากนี้แผนที่ความคิดแบบดิจิทัลยังเหมาะสมกับบริบทของการเรียนในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Mohammad (2018), Mahmoud (2021) และ Fahad and Arif (2021) ที่พบว่า การใช้แผนที่ความคิดแบบดิจิทัลร่วมกับ

การอ่านส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพทางการเรียน เชื่อมโยงความคิดในรูปแบบของข้อความ ภาพ สีและรูปร่างได้ตามความต้องการ

5.2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนจากการใช้แผนที่ความคิดแบบดิจิทัลร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านจับใจความพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการใช้แผนที่ความคิดแบบดิจิทัลสามารถช่วยในการสร้างเป็นข้อบ่งชี้ความรู้สรุปเป็นใจความสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ โชติกา เปรมสิงห์ชัย (2559) รุ่งตะวัน นวลแก้ว (2560) และ กรรภิรมย์ แก้ววัน (2564) ที่พบว่า เมื่อนักเรียนเข้าใจหลักการอ่านจับใจความและนำมาประยุกต์ใช้กับการเขียนเป็นแผนที่ความคิด ส่งผลให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในเรื่องและเกิดทักษะการคิดวิเคราะห์และความคิดสร้างสรรค์ร่วมไปด้วย กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ใช้สื่อการสอนที่หลากหลายสามารถสร้างความน่าสนใจแก่นักเรียน เช่น เล่นเกมออนไลน์ สื่อวีดิทัศน์ ซึ่งเป็นสื่อการสอนที่กระตุ้นความสนใจให้นักเรียนและช่วยให้เกิดการเตรียมความพร้อมสำหรับการอ่าน สอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งตะวัน นวลแก้ว (2560) พบว่า ก่อนเริ่มการอ่านเนื้อเรื่องควรเปิดประเด็นหัวข้อสำคัญเกี่ยวกับบทอ่านเพื่อกระตุ้นความสนใจ

การเรียนร่วมกันมุ่งส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการเข้าสังคม รู้จักการแก้ไขปัญหา สอดคล้องตามหลักแนวคิดของ ศยามล อินสะอาด (2561) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การเรียนร่วมกันเป็นการรวมกลุ่มทางสังคม ที่มุ่งให้นักเรียนได้รับประสบการณ์เชิงเหตุผล มีความพร้อมในการอภิปรายและประเมินตนเอง ในทำนองเดียวกันยังสอดคล้องกับ จินตวิรี คล้ายสังข์ (2563) ที่ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ร่วมกันช่วยกระตุ้นให้นักเรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและร่วมกันทำงานให้เสร็จตามที่ได้รับมอบหมาย

5.3 ผลการศึกษาพฤติกรรมการปฏิบัติงานของนักเรียนที่มีต่อการใช้แผนที่ความคิดแบบดิจิทัลร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านจับใจความ พบว่า พฤติกรรมการปฏิบัติงานของนักเรียนอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.95 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการใช้เครื่องมือต่าง ๆ ในแผนที่ความคิดดิจิทัล ด้วยโปรแกรม Xmind มีความหลากหลาย ไม่ซับซ้อน รวดเร็วและสามารถใช้งานได้ทุกที่ทุกเวลา ส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Mohmoud (2018) Dipak and Ramakanta (2020) และ Mahmoud (2021) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับผลของการใช้แผนที่ความคิดอิเล็กทรอนิกส์ต่อการอ่านจับใจความ พบว่าการนำแผนที่ความคิดอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการปฏิบัติงาน ส่งผลให้นักเรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว ปฏิบัติงานได้หลากหลายรูปแบบตามเครื่องมือการใช้งาน การอ่านจับใจความนักเรียนสามารถเรียนรู้คำศัพท์ สำนวนและเข้าใจโครงสร้างภาษาอย่างถูกต้องเหมาะสมจากการทำกิจกรรมการอ่านกับการเรียนร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Arik et al. (2020) พบว่า กลวิธีการอ่านแบบร่วมมือร่วมกันช่วยกระตุ้นและส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียน ทำให้พฤติกรรมในด้านความรับผิดชอบมีมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Ahmad Khoirul Anwar (2020) ที่

พบว่า ผลของการอ่านเชิงกลยุทธ์แบบร่วมมือ ส่งผลให้นักเรียนอ่านออกเสียงได้ดีขึ้นและมีทักษะการอ่านดีขึ้น กลยุทธ์การอ่านร่วมกันส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ดีในการทำงานร่วมกับเพื่อน

5.4 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการใช้แผนที่ความคิดแบบ ดิจิทัลร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านจับใจความ พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 อาจเนื่องมาจาก แผนที่ความคิดแบบดิจิทัลมีวิธีการใช้งานที่ง่ายและสะดวก นักเรียนสามารถใช้งานได้จากหน้าเว็บไซต์และไม่เสียค่าใช้จ่าย สามารถสร้างแผนที่ความคิดดิจิทัลได้อย่างไม่จำกัดจำนวนหน้า สอดคล้องกับงานวิจัยของ Fahad and Arif (2021) ที่ได้ทำการวิจัย พบว่าการใช้แผนที่ความคิดดิจิทัล (Xmind) สามารถช่วยในการจัดเรียงความคิดในแต่ละหัวข้อย่อย รวมถึงยังช่วยในการจดจำรายละเอียดปลีกย่อยต่าง ๆ ได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Mohmoud Adel (2021) พบว่า การใช้งานแผนที่ความคิดดิจิทัลมีวิธีการใช้งานที่ง่าย สะดวก ส่งเสริมให้มีการจัดระเบียบความคิด มีการใช้ภาพ เส้น สี ประกอบการใช้งาน นอกจากนี้กิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มยังช่วยให้นักเรียนมีการทำงานที่ง่ายขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ โชติกา เปรมสิงห์ชัย (2559) รุ่งตะวัน นวลแก้ว (2560) และ กรรภิรมย์ แก้ววัน (2564) ที่พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการอ่านโดยใช้แผนที่ความคิดร่วมกับการทำงานร่วมมือ นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก นักเรียนทำงานด้วยความตั้งใจและส่งผลให้นักเรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียน

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาแผนที่ความคิดแบบดิจิทัลร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านจับใจความ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผู้วิจัยขอเสนอแนะจากผลการวิจัยดังนี้

6.1.1 จากผลการวิจัยพบว่า แผนที่ความคิดแบบดิจิทัลร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านจับใจความ ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นกว่าก่อนเรียน จึงควรนำไปแนวทางในการปฏิบัติและการพัฒนาการเรียนการสอนที่ส่งเสริมทักษะด้านต่าง ๆ เช่น ทักษะการฟังโดยใช้พอดแคสต์ร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน หรือใช้แผนที่ความคิดแบบดิจิทัลกับการเรียนแบบโครงงาน เพื่อส่งเสริมทักษะการเขียน

6.1.2 จากผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการปฏิบัติงานนักเรียนยังไม่สามารถจับใจความจากเนื้อเรื่องได้ดีเท่าที่ควร ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรส่งเสริมกิจกรรมการอ่านให้นักเรียนเพิ่มขึ้นและสม่ำเสมอ อาทิเช่น กิจกรรมการอ่านเรื่องสั้น นิทาน ร้องเพลง และเล่นเกมส์ที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน หรือการออกเสียงควบคู่ไป เพื่อฝึกทักษะการอ่านและทำให้นักเรียนมีความรู้สึกรักการอ่านมากขึ้น

6.1.3 จากผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจอย่างมากต่อแผนที่ความคิดแบบดิจิทัลร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านจับใจความ ด้านการเขียนแผนที่ความคิดด้วยโปรแกรม Xmind เป็นสื่อการเรียนที่นักเรียนให้ความพึงพอใจมากที่สุด ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรนำสื่อการสอนที่เหมาะสมกับบริบทการเรียนในปัจจุบันที่มีอยู่อย่างมากมายนำมาใช้กับ

นักเรียน เช่น แอปพลิเคชัน Padlet ที่สามารถช่วยส่งเสริมทักษะการเชื่อมโยงความคิดจากการอ่านสู่การเขียน และการนำเสนอ

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

6.2.1 ควรนำกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันโดยใช้เทคนิคแผนที่ความคิดดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านจับใจความ ไปใช้พัฒนาทักษะทางภาษาในด้านอื่น ๆ เช่น การเขียน การฟัง และการพูด เนื่องจากเป็นทักษะพื้นฐานของการเรียนด้านภาษา และสามารถใช้ทักษะต่าง ๆ ควบคู่กันไปด้วย อาทิเช่น การฟังร่วมกับการเขียน การพูดร่วมกับการฟัง และการอ่านร่วมกับการเขียน เป็นต้น

6.2.2 ควรมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันโดยใช้เทคนิคแผนที่ความคิดดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านจับใจความ ร่วมกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ เช่น ภาษาไทย สังคมศึกษา และ วิทยาศาสตร์

6.2.3 ควรมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันโดยใช้เทคนิคแผนที่ความคิดดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านจับใจความ แบบคละระดับชั้น เช่น มัธยมศึกษาปีที่ 2 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 4 และมัธยมศึกษาปีที่ 5 เนื่องจากการเรียนแบบคละระดับชั้นเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ต่าง ประสพการณ์เรียนรู้และเป็นการสร้างประสบการณ์ในการอยู่ร่วมกันในสังคม

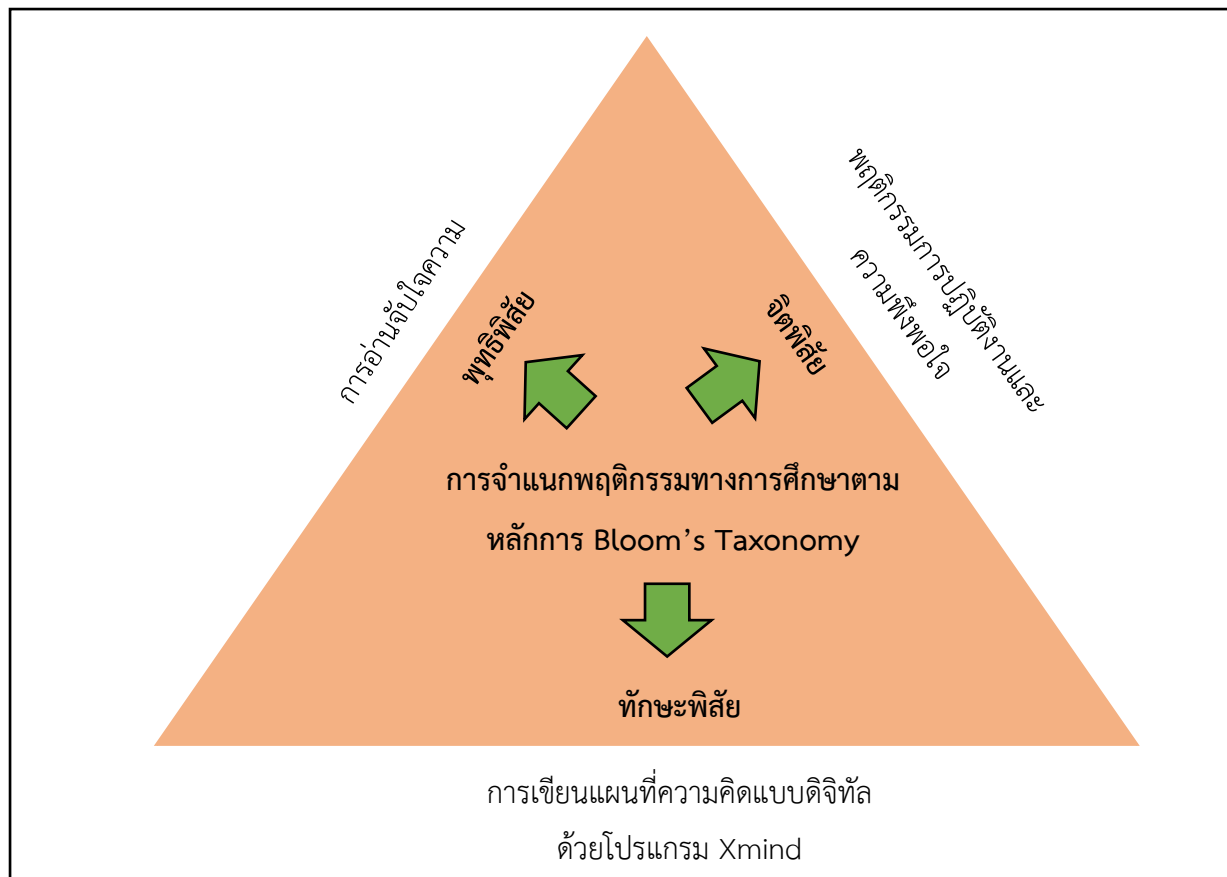
7. ข้อค้นพบจากการศึกษา

การพัฒนาแผนที่ความคิดแบบดิจิทัลร่วมกับการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถนำมาใช้ได้กับบริบทของนักเรียนในยุคปัจจุบัน โดยอาศัยเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้ ด้วยโปรแกรมเขียนแผนที่ความคิดแบบดิจิทัล Xmind การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันที่เน้นนักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติตามแนวทาง Active Learning ผสมผสานเนื้อหาการสอนที่สอดคล้องตามแนวทางของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่างานวิจัยที่ผู้วิจัยได้ศึกษาในครั้งนี้ ครอบคลุมถึงหลักการจำแนกพฤติกรรมทางการศึกษาทั้ง 3 ด้านของ Bloom's Taxonomy ซึ่งได้แก่

- 1) ด้านพุทธิพิสัย คือ การอ่านจับใจความ
- 2) ด้านจิตพิสัย ได้แก่ พฤติกรรมการปฏิบัติงานและความพึงพอใจ
- 3) ด้านทักษะพิสัย คือ การเขียนแผนที่ความคิดดิจิทัลด้วยโปรแกรม Xmind

อันจะส่งผลให้นักเรียนเกิดศักยภาพและพัฒนาการในการเรียนรู้อย่างแท้จริง สรุปได้ดังภาพ

ภาพที่ 1 การพัฒนาแผนที่ความคิดแบบดิจิทัลร่วมกับ
กิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านจับใจความ
ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

8. บรรณานุกรม

- กรรภิรมย์ แก้ววัน. (2564). ผลการใช้ชุดการสอนเพื่อฝึกทักษะการอ่านจับใจความ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค CIRC ร่วมกับ แผนผังความคิด (Mind Mapping) วิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. วารสารมนุษยสังคมสาร (มสส.), ปีที่ 19 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม - เมษายน 2564, หน้า 75-96.
- จินตวีร์ คล้ายสังข์. (2563). การผลิตและใช้สื่ออย่างเป็นระบบ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โชติกา เปรมสิงห์ชัย. (2559). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่านจับ

- ใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนโดยใช้แผนที่ความคิดกับการเรียนแบบปกติ. การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยระดับชาติครั้งที่ 3 ก้าวสู่ทศวรรษ ที่ 2: บูรณาการงานวิจัย ใช้องค์ความรู้สู่ความยั่งยืน, 17 มิถุนายน 2559, วิทยาลัยนครราชสีมา นครราชสีมา, หน้า 678 - 687 ราชกิจจานุเบกษา. (2564). เล่ม 135 ตอนพิเศษ 44 ง, 23 กุมภาพันธ์ 2564.
- รุ่งตะวัน นวลแก้ว. (2560). ผลของการสอนอ่านโดยใช้แผนผังความคิดที่มีต่อความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษและความพึงพอใจต่อการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านคลองวัง จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- รัตนา พรหมภาพ. (2551). ความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรของภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ปีการศึกษา 2550. รายงานการวิจัย. คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ศยามน อินสะอาด. (2561). การออกแบบบทเรียน e-Learning เพื่อพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง. กรุงเทพมหานคร: วี.พี. (1991).
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2). (2545). แผนการศึกษาแห่งชาติ (2545-2559) ฉบับสรุป. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- Afflerbach, P., Pearson, P.D., and Paris, S.G. (2008). Clarifying differences between reading skills and reading strategies. The Reading Teacher. Vol.61.,p. 634-373.
- Ahmad Khoirul Anwar. (2020). The effect of collaborative strategic reading toward students reading skill. Anglophile Journal 1(1): p. 21-28.
- Arik Susanti, Pratiwi Retnaningdyah, Ade Nila Puspita Ayu and Anis Trisusana. (2020). Improving EFL students' higher order thinking skills through collaborative strategic reading in Indonesia. International Journal of Asian Education. 1(2):p. 43-52.
- Dipak Bhattacharya and Ramakanta Mohalik. (2020). Digital Mind Mapping Software: A New Horizon in the Modern Teaching Learning Strategy. Advances in Education and Philosophy 4(10): p.400-406.
- Fahd Hamad Alqasham and Arif Ahmed Mohammed Hassan Al-Ahdal. (2021). Effectiveness of mind-mapping as a digital brainstorming technique in enhancing attitudes of Saudi EFL learners to writing

- skills.** Journal of Language and Linguistic Students 17(2): p. 1146 – 1156
- Gani, S.A., Yusuf, Y.Q. and R. Susiani. (2016). **Progressive outcome of collaborative strategic reading to EFL learners.** Kasetsart Journal of Social Sciences. Vol.37. No. 3 September-December, p. 144-149
- Johnson, F.P. and D.W. John. (1987). **Join Together: Group Theory and Group Skills.** Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.
- Mahmoud Adel Baghagho. (2021). **The effect of digital mind mapping on developing EFL reading comprehension skills among preparatory School Students.** Contemporary Curriculum and Educational Technology 2 (3): p. 33-58.
- Mohammad Mahmoud Talal Mohaidat. (2018). **The impact of electronic mind maps on students' reading comprehension.** English Language Teaching 11(4): p.32-42.
- Myers, John. (1991). **Cooperative Learning.** Retrieved from <http://www.city.londonmet.ac.uk/deliberations/collab.learn. ng/pa nitz2.html>,
Acceded on 21 July 2022.

รูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า ตำบลแม่วะ อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง

The Model to Build Strength Community According to Buddhist Approach of
Community Enterprise of Weaving Group at Meawa Subdistrict, Thoen District,
Lampang Province

พระครูประจักษ์นพกิจ¹, พระครูสิริธรรมบัณฑิต², สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์³

Phrakru Prajaknoppakit ¹, Phrakrusirithammabandit ², Somchan Sripraschayanon³

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Master of Buddhist Program, Nakornlampang Buddhist College,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Author for Correspondence: Email: sartsirin@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า ตำบลแม่วะ อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง 2) ศึกษากระบวนการการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า ตำบลแม่วะ อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง 3) เสนอรูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า ตำบลแม่วะ อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือ ได้แก่ การศึกษาข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 17 คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลวิจัยพบว่า 1) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าเกิดจากการร่วมตัวกันเป็นกลุ่มแล้วจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนโดยการอาศัยความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษในการทอผ้าลายชุมชน และนำมาดัดแปลงเป็นสินค้าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตนจนได้รับรางวัลคัดสรรการผลิตผ้าทอระดับ 4 ดาว ด้วยเทคนิคการทออาศัยธรรมชาติตามหลักภูมิปัญญาท้องถิ่น จนกลุ่มทอผ้าสามารถพึ่งพาตนเอง สร้างรายได้จากการผ้าทอที่มีลวดลายอัตลักษณ์เฉพาะของตนเอง

2) กระบวนการการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า มีอยู่ 6 ประการ ได้แก่ 1) การหาแนวร่วมทางความคิด 2) การจัดตั้งกลุ่มตามพระราชบัญญัติ 3) การบริหารจัดการกลุ่มให้เหมาะสมกับแต่ละบุคคล 4) การมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5) การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และ 6) ภาควิชาการช่วยกลุ่มผ้าทอ

3) รูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า ได้แก่ 1) รูปแบบการพึ่งพาตนเอง ได้แก่ (1.1) การผลิตและเครื่องมือตามภูมิความรู้ตนเอง (1.2) การถ่ายทอดความรู้สู่คนรุ่นหลัง (1.3) การส่งเสริมอาชีพผ้าทอเป็นอาชีพหลัก (1.4) การสร้างความร่วมมือ 2) รูปแบบการพึ่งพาตนเองตามหลักทฤษฎี TERMS ได้แก่ (2.1) ชุมชนใช้นวัตกรรมเพื่อช่วยการเพิ่มปริมาณและคุณภาพสินค้า (2.2) วิสาหกิจ

ชุมชนสามารถสร้างรายได้และพึ่งพาตนเอง (2.3) มีการผลิตผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (2.4) วิสาหกิจชุมชนมีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน (2.5) วิสาหกิจชุมชนเกิดความเข้มแข็งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและอารมณ 3) รูปแบบการส่งเสริมความเข้มแข็งตามหลักวิถีพุทธ ได้แก่ (3.1) สมาชิกกลุ่มรู้จักการเสียสละสิ่งของ ความรู้และการปฏิบัติตนที่ดี (2.2) สมาชิกใช้คำพูดสุภาพและให้กำลังใจกันและกัน (3.3) สมาชิกรู้จักการบำเพ็ญตนให้เกิดประโยชน์ทั้งตนเองและผู้อื่น (3.4) สมาชิกวางตัวเสมอต้นเสมอปลาย คอยช่วยเหลือและอนุเคราะห์กัน

คำสำคัญ: รูปแบบ; ชุมชนเข้มแข็ง; วิสาหกิจชุมชน

Received:04/08/2566, Revised: 22/08/2566,Accepted:26/08/2566

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the context of weaving group community enterprise in Mae Wa Subdistrict, Thoen District, Lampang Province; 2) to study the process of Buddhist building strength in communities of weaving community enterprises in Mae Wa Sub-district, Thoen District, Lampang Province; and 3) to propose a model for Buddhist strengthening communities of weaving community enterprises in Mae Wa Sub-district, Thoen District, Lampang Province. This study was a qualitative research method using documents tool and in-depth interviews with 17 key informants. Data were analyzed by descriptive content.

The finding were as follows; 1) Community enterprise of weaving group is established a community enterprise by using the local knowledge that has been passed down from ancestors in weaving community. The group has applied and adapted the products as their identity and was selected to get award for producing 4-star woven fabrics with unique techniques based on nature with local wisdom. It makes the weaving group able to rely on themselves and get income from woven fabric products with their own unique.

2) The process of Buddhist strengthening community are divided into 6 factors namely; 1) Finding an alliance with ideas; 2) Establish group under the Act on Promotion of Community Enterprises; 3) Management group is suitable for each other; 4) Participation of communities; 5) Support of government; and 6) network of weaving groups.

3) Models of Buddhist strengthening communities of weaving group community enterprises include: 1) the models with self-reliant as follows: (1.1) Production and tools appropriate to their own knowledge; (1.2) Knowledge transfer to the next; (1.3) Promoting weaving as a main occupation; and (1.4) Cooperation. 2) The self-reliance model according to the TERMS theory as follows: (2.1) the Communities use innovations to increase product

quantity and quality; (2.2) community enterprises can generate income and become self-reliant; (2.3) the community enterprises produce products as the sympathize with environment; (2.4) the Community Enterprise has a generous heart and sympathize with each other; and (2.5) the Community Enterprise has encouraged physically, mentally, socially and emotionally. 3) The Buddhist Model of strengthen promotion, namely: (3.1) the members of group know how to sacrifice things, knowledge and good behavior; (2.2) the members had spoken polite words and encourage each other; (3.3) the members know how to practice oneself for the benefit of themselves and others; and (3.4) the members are consistently posing to help and support each other.

Keywords: Model; Strength Community; Community Enterprise

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระแสความเปลี่ยนแปลงตามสังคมยุคโลกาภิวัตน์ทำให้สังคมไทยมุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว ส่งผลต่อวิถีความเป็นอยู่ที่จะทุกคนต่างเกิดการเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน ทั้งการผลิต การบริโภคทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม จนเกิดความเสื่อมเสียทางด้าน ศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม ชุมชนละเลยภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เคยเป็นแบบอย่างการปฏิบัติและแสดงให้เห็นอัตลักษณ์ของตนเอง จนกระทั่งก่อให้เกิดปัญหามากมายในสังคมไทย อาทิเช่น ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาครอบครัว ปัญหาเยาวชนติดยาเสพติด ปัญหาด้านค่านิยมแบบผิดๆ ปัจจุบันพื้นที่หลายแห่งหันมาวิเคราะห์ปัญหาและหาทางออกด้วยการสร้างชุมชนเข้มแข็งที่อาศัยการเรียนรู้ร่วมกัน ใช้ความรู้จากภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิตในชุมชนและใส่ใจต่อการเสริมสร้างทางด้านคุณธรรมและจริยธรรมของคนในชุมชนให้กลับมาสู่วิถีความเป็นอยู่อันสงบสุข และเป็นชุมชนต้นแบบหรือชุมชนเข้มแข็งต่อไป

พระมหาสุทิตย์ อาภากร (2548) ได้กล่าวถึง การเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งภายใต้บริบทชุมชนให้เกิดการรวมตัวและปลูกฝังจิตสำนึกเพื่อที่จะสานสายใยความสัมพันธ์ทางสังคมให้เกิดพลัง สามารถสนับสนุนเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และเป็นชุมชนที่พึ่งตนเองได้ในลักษณะ 4 ประการ ดังนี้

1. เป็นชุมชนเรียนรู้และพร้อมที่จะเรียนรู้ ไม่รอสูตรสำเร็จในการแก้ไขปัญหา ไม่นั่งรอความช่วยเหลือจากรัฐหรือภายนอก แต่ร่วมกันค้นหาทางออกจากปัญหาและพัฒนาศักยภาพของตนเอง
2. เป็นชุมชนที่ตัดสินใจได้อย่างเป็นอิสระ เป็นอิสระจากการครอบงำของคนอื่น สถาบันอื่น องค์กรอื่น ไม่ว่าจะเป็นนักการเมือง พ่อค้า ข้าราชการ อาจารย์ เอ็นจีโอ เป็นอิสระเพราะตัดสินใจด้วยข้อมูลและความรู้ที่ค้นหามาไม่ใช่ เพราะคนอื่นบอกหรือแนะนำ ซึ่งเมื่อเราผิดพลาดขาดทุนคนแนะนำไม่เคยรับผิดชอบอะไรเลย
3. เป็นชุมชนที่จัดการ “ทุน” ของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ ทุนซึ่งหมายถึงอะไรที่มากกว่าเงิน เป็นทุนทรัพยากร ความรู้ภูมิปัญญา ทุนโภชนาการและทุนทางสังคม ทำให้มีรากฐานมั่นคง มีหลักประกันชีวิตที่

ไม่ได้ฝากชีวิตไว้กับธุรกิจการค้าที่ชุมชนมักไม่มีความรู้ความชำนาญ แต่ฝากไว้กับระบบเศรษฐกิจชุมชนที่มั่นคงและพอเพียง

4. เป็นชุมชนที่มีธรรมาภิบาล โปร่งใสตรวจสอบได้ ชุมชนที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินงานเพื่อประโยชน์สุขแก่ส่วนรวม สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งต่างๆ ด้วยสันติวิธีแห่งภูมิปัญญา (เสรี พงศ์พิศ, 2548 : 51)

สุวัฒน์ คงแป้น (2541 : 7) ได้อธิบายการสร้างเสริมชุมชนเข้มแข็งจึงเป็นการสร้างภาพลักษณ์อันดีงามแก่สังคมให้สามารถขับเคลื่อนในการบริหารจัดการตนเองและพึ่งพาตนเองได้อย่างแท้จริง โดยการเชื่อมโยงหลักการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้ชุมชนได้เข้าใจในการอยู่ร่วมกัน ร่วมกันคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบและร่วมรับผลประโยชน์ โดยเฉพาะชุมชนที่ได้นำภูมิปัญญาและพัฒนาศักยภาพท้องถิ่นตนเองเพื่อสร้างรายได้ สามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จนสามารถที่จะผลักดันให้เกิดเป็นวิสาหกิจชุมชนที่มีความเข้มแข็ง สามารถแข่งขันทางการค้า และผลักดันให้สินค้าชุมชนไปสู่การเป็นผู้ประกอบการในระดับสูงขึ้นไป (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2548) ซึ่งยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ได้วางเป้าหมายในการพัฒนาชุมชนด้านผลิตภัณฑ์หรือวิสาหกิจชุมชนให้เกิดเป็นกลไกสนับสนุนการพึ่งพาของเกษตรกรได้อย่างแท้จริง ยิ่งในช่วงที่ประเทศไทยกำลังประสบภาวะวิกฤตเศรษฐกิจตกต่ำ รัฐได้เล็งเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นและศักยภาพท้องถิ่น เพื่อพัฒนาให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งด้วยการส่งเสริมขีดความสามารถวิสาหกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งและสามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืน (ชฎากาญจน์ เจริญรบ และคณะ, 2555 : 1 – 5) เพื่อช่วยแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนและเป็นแนวทางที่สร้างเศรษฐกิจ สังคม และชุมชนให้มีความยั่งยืน เพราะเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนรู้จักใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ทำให้พวกเขาสามารถพึ่งพาตนเองในระยะยาวได้อย่างมั่นคง

การทอผ้าในสังคมล้านนาถือได้ว่าเป็นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิตสินค้าเพื่อจำหน่ายและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน โดยชุมชนได้รวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อทำธุรกิจการค้าผ้าทอ ซึ่งการทอผ้าในสังคมล้านนาจะต้องอาศัยฝีมือประณีตเป็นพิเศษทั้งการยกเป็นลวดลายด้วยไหมสีสอดด้นเงินและทองจัดเป็นงานชั้นวิจิตรศิลป์ เป็นผ้าของเจ้านายและชนชั้นสูงนิยมลายแบบเรขาคณิต ลายดอกไม้เครือเถาและรูปสัตว์ต่าง ๆ โดยผ้าของล้านนามีอิทธิพลต่อราชสำนักในกรุงเทพมหานครเป็นอันมาก ปัจจุบันผ้าที่ใช้ในราชพิธีต่าง ๆ ก็ยังทอด้วยช่างที่สืบสายจากเจ้าล้านนาไทยถ้าเป็นผ้าพื้นเมืองของล้านนา ยกดอกลวดลายมีน้อยลายผ้ามีลักษณะเป็นแถบสีขั้วรอบตัวเห็นได้โดยทั่วไปทางภาคเหนือ ด้วยเหตุพื้นที่ของล้านนามีอาณาเขตติดต่อกับชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ทำให้ผ้าทอมีลักษณะที่เป็นอัตลักษณ์อันโดดเด่น และการทอผ้าต่างก็มีวิธีการและเทคนิคที่แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ บางแห่งมีการทอด้วยวิธีกลับด้ายหรือย้อมเส้นด้ายเรียกว่า ลายน้ำไหล ผ้าน่านิยมสอดด้นเงินและทองด้วย จากภาพจิตรกรรมฝาผนังที่วัดภูมินทร์จะเห็นประเพณีและวัฒนธรรมการแต่งกายด้วยผ้าชนิดต่าง ๆ ทั้งชายและหญิง

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้า ตำบลแม่เว อำเภอลำปาง เป็นวิสาหกิจชุมชนที่เกิดจากกลุ่มทอผ้าตามภูมิปัญญาชาวบ้านตั้งแต่สมัยปู่ย่า ตายาย ได้รับการสืบทอดกันมา โดยกลุ่มได้มีการจัดตั้งเมื่อปี พุทธศักราช 2543 เริ่มต้นด้วยมีสมาชิก 15 คน ทอผ้าด้วยกี่พื้นเมือง ทอถุงย่าม และผ้าตัดเสื้อไว้ใช้เอง กลุ่มได้รับการสนับสนุนจากศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตรแห่งจังหวัดลำปาง ศูนย์การศึกษานอกกระบวนตามอัธยาศัยและองค์การบริหารส่วนตำบลแม่เว แม้ว่าพื้นที่ที่ได้รับการช่วยเหลือและสนับสนุนด้านต่าง ๆ ในการผลักดันกลุ่มวิสาหกิจชุมชน แต่กระนั้นก็จะต้องหารูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งภายในกลุ่ม ตั้งแต่การผลิต การจำหน่าย และการพัฒนาให้เกิดความยั่งยืน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า ตำบลแม่เว อำเภอลำปาง เพื่อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีแก่ชุมชน เป็นการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นตั้งแต่บรรพบุรุษที่ได้ทำการทอผ้าและเป็นการเรียนรู้ สร้างความเข้าใจถึงวิถีชีวิต ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณีท้องถิ่นที่มีต่อองค์ความรู้ของท้องถิ่นที่ยึดถือและปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้เกิดการสร้างรายได้ที่มั่นคงตามนโยบายภาครัฐและเป็นการสืบสานอนุรักษ์ภูมิความรู้อันทรงคุณค่าให้อยู่คู่กับชุมชนตลอดไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาบริบทวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า ตำบลแม่เว อำเภอลำปาง
- 2.2 เพื่อศึกษากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า ตำบลแม่เว อำเภอลำปาง
- 2.3 เพื่อเสนอรูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า ตำบลแม่เว อำเภอลำปาง

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีขั้นตอนในการศึกษา ดังนี้

3.1 วิธีการวิจัย การศึกษาวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งประกอบด้วยการศึกษาเอกสารและการลงพื้นที่สัมภาษณ์ เพื่อเสนอรูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า ตำบลแม่เว อำเภอลำปาง ดังนี้

1. การศึกษาเอกสาร (Documentary Study) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารที่เพื่อนำไปสู่การสร้างเครื่องมือการวิจัย
2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้า กลุ่มผู้นำชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกลุ่มชุมชนในพื้นที่ เพื่อนำมาสู่การวิเคราะห์และประเมินผลรูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า ตำบลแม่เว อำเภอลำปาง

3.2 พื้นที่การวิจัย โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกพื้นที่ที่มีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่มทอผ้า ตำบลแม่วะ อำเภอดงเจน จังหวัดลำปาง

3.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 17 คน ได้แก่ 1) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้า 7 คน 2) กลุ่มผู้นำชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5 คน และ 3) กลุ่มชุมชนในพื้นที่ 5 คน

3.4 คณะผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยมีผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คนตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือการวิจัย เพื่อนำไปสู่การศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า ตำบลแม่วะ อำเภอดงเจน จังหวัดลำปาง

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย ดังนี้

1. เป็นการศึกษาเชิงเอกสารในการศึกษาเนื้อหา แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่รูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า ตำบลแม่วะ อำเภอดงเจน จังหวัดลำปาง

2. คัดเลือกเป้าหมายแต่ละพื้นที่แบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3. การขอหนังสือจากวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อนำลงไปขอความร่วมมือในพื้นที่หรือองค์กรกลุ่มเป้าหมายเชิงพื้นที่และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

4. การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อศึกษากระบวนการการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า ตำบลแม่วะ อำเภอดงเจน จังหวัดลำปาง

5. การสรุปองค์ความรู้จากการลงพื้นที่และการประมวลภาพนิ่ง

6. การเผยแพร่บทความวิจัยและจัดทำรายงานวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์

7. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้มีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร คณะผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ที่ได้จากการศึกษาเอกสาร เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีจากหนังสือ ตำราและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีความสอดคล้องกับการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า 2) การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อสรุปและนำเสนอรูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า ตำบลแม่วะ อำเภอดงเจน จังหวัดลำปาง

4. ผลการวิจัย

4.1 บริบทวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า ตำบลแม่วะ อำเภอดงเจน จังหวัดลำปาง พบว่า การทอผ้ากลุ่มทอผ้าบ้านแม่วะทำช่างได้ร่วมกันเป็นกลุ่มแล้วจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน โดยการอาศัยความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทอผ้าที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษในการทอผ้าลายชุมชนหรือลายผ้าเอกลักษณ์ ซึ่งทำให้ชุมชนสามารถนำมาสู่การประยุกต์และดัดแปลงเป็นสินค้าที่สามารถสร้างและแสดงเอกลักษณ์ ชาติพันธุ์ ความเชื่อที่เป็นวิถีชีวิตชุมชนที่อิงอาศัยธรรมชาติ จนทำให้ผลิตภัณฑ์ผ้าทอได้รับรางวัลคัดสรรระดับ 4 ดาว ที่มีเทคนิคและ

กรรมวิธีการผลิตที่มีรูปแบบเฉพาะตนเอง เช่น กรรมวิธีการย้อมสี กรรมวิธีการแช่ด้วยน้ำค่าง การต้มฝ้ายด้วยน้ำสีธรรมชาติ การให้เตี๊อดก่อนลงเอาด้ายลงต้ม เป็นต้น ซึ่งกระบวนการผลิตเป็นวิธีการเฉพาะและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมที่อาศัยธรรมชาติและภูมิปัญญาชาวบ้านมาประยุกต์ใช้ในการผลิตสินค้าที่มีลวดลายและอัตลักษณ์ตนเองชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างมั่นคง

4.2 กระบวนการการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า ตำบลแม่วะ อำเภอลำปาง พบว่า การเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า อาศัยปัจจัยปัจจัยในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอยู่ 6 ประการ ได้แก่

1) การหาแนวร่วม โดยการรวบรวมบุคคลที่มีความคิด ความเชื่อ ความรู้และความสามารถเข้ามาช่วยกันทำงาน และผลักดันให้เกิดกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตามพระราชบัญญัติได้กำหนดไว้

2) การจัดตั้งกลุ่ม โดยกลุ่มได้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พุทธศักราช 2548 เพื่อจัดตั้งเป็นกลุ่มในการผลิตผ้าทอที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้จากปู่ย่าตายายที่นำวัสดุทางธรรมชาติมาดัดแปลงเป็นเครื่องนุ่มห่ม และนำมาดัดแปลงเป็นสินค้าตามความต้องการของกลุ่มผู้บริโภค

3) การบริหารจัดการกลุ่มทอผ้า กลุ่มได้มีการจัดโครงสร้างการบริหารจัดการให้เหมาะสมกับแต่ละบุคคล เพื่อให้การดำเนินงานดำเนินการไปด้วยความเรียบร้อย

4) การมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เข้ามาช่วยเหลือตั้งแต่แรกเริ่มและผลักดันให้กลุ่มได้รับการพัฒนาทางด้านความรู้ พัฒนาศักยภาพการผลิตและการออกแบบ ตลอดจนการตัดแปรงสินค้าให้เหมาะสมกับยุคสมัยจนกลุ่มสามารถสร้างรายได้และพึ่งพาตนเอง

5) การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้รับการช่วยเหลือด้านความรู้ อุปกรณ์เครื่องมือ การประสานงาน และรูปแบบการผลิตสินค้าที่สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคบนการใช้ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของตนเอง

6) ภาวศึเครือข่ายกลุ่มผ้าทอ กลุ่มได้สร้างเครือข่ายผ้าทอมือในพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อช่วยในการผลิตสินค้าในกรณีมีจำนวนการสั่งซื้อมากและไม่ทันตามกำหนด และได้รับงานจากภาวศึเครือข่ายในกรณีนี้เช่นกัน เครือข่ายจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างงานและการผลิตสินค้าของกลุ่มได้เป็นอย่างดี

4.3 รูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า ตำบลแม่วะ อำเภอลำปาง พบว่า การเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าสามารถจำแนกรูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่

1) รูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งแบบพึ่งพาตนเอง โดยกลุ่มมีรูปแบบในการปฏิบัติงานตามขั้นตอนอยู่ 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1.1 การผลิตและเครื่องมือ ชุมชนอาศัยความรู้และเครื่องมือเหมาะสมตามภูมิความรู้ตนเอง และได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานหรือองค์กรภาครัฐเพื่อช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้น 1.2 การถ่ายทอดความรู้สู่คนรุ่นหลัง กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจะต้องถ่ายทอดความรู้ให้แก่อนุชนรุ่นหลัง เพื่อเป็นการสืบสานองค์ความรู้ สืบสานวิถีการทอผ้า สืบสานกรรมวิธีการผลิตสินค้าที่เป็นลายอัตลักษณ์ท้องถิ่น 1.3 การส่งเสริมอาชีพผ้าทอเป็นอาชีพหลัก แม้ชุมชนจะประกอบอาชีพเกษตรกรรม (ทำ

นา) แต่ปัจจุบันการทอผ้าสร้างรายได้และจำนวนผู้สั่งซื้อจำนวนมากจนไม่สามารถผลิตสินค้าได้ทันกำหนด ซึ่งทางชุมชนควรส่งเสริมให้เกิดการสร้างรายได้เพื่อชุมชนจะสามารถสร้างรายได้และรักษาผ้าทอที่เป็นอัตลักษณ์ชุมชน 1.4 การสร้างความร่วมมือกับกลุ่มชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระให้แก่กลุ่มในการผลิตสินค้า และเป็นการกระตุ้นชุมชนในพื้นที่และข้างเคียงเกิดการมีส่วนร่วม ตระหนักและเห็นคุณค่าการประกอบอาชีพผ้าทอที่สร้างรายได้ที่มั่นคงแก่ตนเองและชุมชน

2) รูปแบบการพึ่งพาตนเองตามหลักทฤษฎี TERMS พอสรุปได้ดังนี้ 2.1 ชุมชนใช้นวัตกรรมทางเทคโนโลยีเพื่อช่วยการเพิ่มปริมาณและคุณภาพสินค้าการผลิตจากผ้าทอ โดยใช้เครื่องมือการทอผ้าทั้งแบบเก่าและแบบใหม่ที่ใช้ก็กระทัดและใช้เส้นด้ายสังเคราะห์เข้ามาใช้ในการผลิตผ้าทอ เพื่อช่วยให้ประหยัดเวลาในการทอผ้าและสามารถเลือกสีเส้นด้ายตามความต้องการของผู้บริโภค 2.2 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกิดความรัก ความสามัคคีและสามารถยกระดับคุณภาพชีวิต ซึ่งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้รับสนับสนุนและช่วยเหลือจากองค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพด้านการผลิต การออกแบบ และการตลาดจนกลุ่มสามารถพึ่งพาตนเองได้ 2.3 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้ใช้ทรัพยากรและความรู้มาสู่การสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์ทอผ้าที่เป็นด้วยอัตลักษณ์ท้องถิ่นและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 2.4 ด้านจิตใจ การผลิตสินค้าผ้าทออาศัยภูมิปัญญาวัฒนธรรมในท้องถิ่นด้วยความรัก ความสามัคคี การมีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน จนเกิดความเสียสละ มีจิตอาสาและตระหนักถึงความสำคัญการอยู่ร่วมกัน 2.5 ด้านสังคมวัฒนธรรม การรวบรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกิดขึ้นบนพื้นฐานทางวัฒนธรรมท้องถิ่นการแต่งตัว เครื่องใช้ในครัวเรือน ฯลฯ และขับเคลื่อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นให้สามารถเลี้ยงตนเองได้ จนกลุ่มเกิดความเข้มแข็ง มีความมั่นคงด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและอารมณ์ สามารถสร้างรายได้อันเกิดจากมรดกทางปัญญาของชุมชน

3) รูปแบบการส่งเสริมความเข้มแข็งตามหลักวิถีพุทธ โดยอาศัยหลักการสงเคราะห์ชุมชนตามหลักสังคหวัตถุธรรม 4 ประการ ได้แก่ 3.1) ทาน สมาชิกกลุ่มรู้จักการเสียสละสิ่งของ ความรู้และการปฏิบัติตนที่ดี 2.2) ปิยวาจา สมาชิกเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่มีความเข้าใจอารมณ์และความรู้กันกันเป็นอย่างดี สามารถแลกเปลี่ยน พูดคุยด้วยน้ำคำอันสุภาพ และให้กำลังใจกันและกัน 3.3) อตถจริยา สมาชิกรู้จักการบำเพ็ญตนให้เกิดประโยชน์ทั้งตนเองและผู้อื่น มีความเสียสละกำลังกาย ความรู้ และอนุเคราะห์แก่เพื่อนสมาชิกด้วยกัน และ 3.4) สมานัตตตา สมาชิกวางตัวเสมอต้นเสมอปลาย คอยให้การช่วยเหลือและอนุเคราะห์กันอยู่ตลอดเวลา และปฏิบัติตัวเปรียบเสมือนญาติพี่น้องด้วยกัน

5. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง “รูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าตำบลแม่วะ อำเภอลำปาง” สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

5.1 การทอผ้าของกลุ่มบ้านแม่วะทำช่างได้ร่วมตัวกันเป็นกลุ่มแล้วจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน โดยการอาศัยความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทอผ้าที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ เพื่อประดิษฐ์หรือทำขึ้นมาใช้สอยในครัวเรือนที่มีวิถีกรรมตามภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการนำทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ให้เกิด

ประโยชน์ สอดคล้องกับ ณมน ธนินธยางกูร และคณะ (2561 : 23-34) ที่ศึกษาการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าฝ้ายบ้านหนองงูจาร์ยผาง กรณีศึกษา: กลุ่มถักทอไท บ้านหนองงูจาร์ยผาง ตำบลหนองเรือ อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า การทอผ้าเกิดจากการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าฝ้ายของชุมชนเพื่อใช้สอยภายในครอบครัวและได้รับประสบการณ์การทอผ้าฝ้ายจากการอบรมกลุ่มถักทอไท ซึ่งหลังจากเข้ารับการอบรมแล้วได้นำความรู้ที่ได้รับไปถ่ายทอดให้ชุมชนใกล้เคียงและพัฒนาการการทอผ้าให้มีความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านแม่ะท่าช้างก็มีการนำวัสดุทางธรรมชาติมาดัดแปลงใช้ในการทอผ้าเพื่อใช้ในครอบครัวก่อน และได้ออกแบบลายผ้าทอ คือ ลายผ้าเกล็ดเต่าจนเป็นอัตลักษณ์ผ้าลายที่มีความโดดเด่นในท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ เกศินี บัวดี (2560 : 55-84) ได้ศึกษาผ้าทอพื้นเมืองของชาวอีสาน ที่มีลักษณะการผลิตที่แตกต่างจากที่อื่นจนเป็นลวดลายผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ประจำจังหวัด มีเอกลักษณ์และมีความโดดเด่น และทำให้ผ้าทอเป็นมรดกอันล้ำค่า ซึ่งลายผ้าเกล็ดเต่าของกลุ่มถูกนำมาใช้ดัดแปลงเป็นสินค้าที่สามารถสร้างและแสดงเอกลักษณ์ ชาติพันธุ์ ความเชื่อของชุมชนจนทำได้รับรางวัลคัดสรรระดับ 4 ดาว ที่มีเทคนิคและกรรมวิธีการผลิตที่มีรูปแบบเฉพาะตนเอง ซึ่งสอดคล้องความเห็น นางช่าย แก้วแสนสาย (การสัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2566) ประธานกลุ่มทอผ้าบ้านแม่ะท่าช้าง ที่อธิบายถึง กรรมวิธีการผลิตผ้าทอที่มีวิธีการย้อมสี การแช่ด้าย การต้มฝ้ายด้วยน้ำสีธรรมชาติ เป็นต้น ซึ่งกระบวนการผลิตเป็นวิธีการเฉพาะกลุ่มจนทำให้ผลิตภัณฑ์ผ้าทอมีอัตลักษณ์เฉพาะจนได้รับรางวัลพระราชทาน แม้ว่าปัจจุบันจะมีการนำศาสตร์สมัยใหม่ผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นท้องถิ่นในการผลิตผ้า โดยการใช้ด้ายสังเคราะห์และกึ่งกระตุกเข้ามาช่วย เพื่อให้กลุ่มสามารถผลิตสินค้าให้ทันตามความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคและช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายในการผลิตอีกด้วย แต่กลุ่มก็ยังมีการผลิตสินค้าที่มีลวดลายและอัตลักษณ์ของชุมชนสืบต่อมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

5.2 กระบวนการการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า อาศัยปัจจัยปัจจัย การเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่อาศัยการมีแนวร่วมทั้งทางด้านคิด ความเชื่อ ความรู้และความสามารถ เพื่อร่วมกันจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตามที่พระราชบัญญัติว่าด้วยการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พุทธศักราช 2548 ได้กำหนดไว้ ซึ่งการรวบตัวของกลุ่มได้มีการบริหารจัดการโดยการจัดตั้งโครงสร้างการจัดการกลุ่มเพื่อช่วยเหลือและแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละฝ่าย เพื่อการผลิตผ้าทอที่เป็นอัตลักษณ์ชุมชนที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้จากปู่ย่าตายายที่คอยให้การอบรมสั่งสอนจากการนำวัสดุทางธรรมชาติมาดัดแปลงใช้ให้เกิดประโยชน์ สอดคล้องกับ ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ (2565 : 89 – 98) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าบ้านก้างปลา ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมือง จังหวัดเลย โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้นำภูมิปัญญาการทอผ้ามาสู่การสร้างรายได้ และคิดค้นลวดลายเฉพาะชุมชนเพื่อนำมาสู่การรูปผลิตภัณฑ์ มีการบริหารจัดการกลุ่มที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วม ผู้นำมีความเข้มแข็ง มีการพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่องและมีการสร้างเครือข่าย ความร่วมมือกับกลุ่มวิสาหกิจอื่น ๆ ในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ซึ่งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านแม่ะท่าช้างก็เช่นกัน ทางหน่วยงานภาครัฐและชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุนและช่วยเหลือกลุ่มให้ดำเนินพัฒนาศักยภาพการผลิตอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้กลุ่มได้นำภูมิปัญญาและลวดลายผ้าทอที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษนำมาแปรรูปเป็นสินค้าที่ทันสมัยตอบสนอง

ความต้องการแก่ผู้บริโภค สอดคล้องกับ ปารมี แก้วสีพันดอน และคณะ (2561 : 9 - 14) ได้ศึกษาบทบาทสตรีในการสืบทอดอาชีพการทอผ้าไหม บ้านสะผ่าย เมืองชะนะสมบูน แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่ผลิตสินค้าเพื่อรักษาความโดดเด่นและภูมิปัญญาจากการสืบทอดลวดลายผ้าทอโบราณ และการต่อยอดประดิษฐ์ลวดลายใหม่ที่มีความทันสมัยและตอบสนองต่อต้องการของลูกค้า นอกจากนี้ การผลิตสินค้าของกลุ่มบ้านแม่วะท่าช้างนั้นได้มีการสร้างภาคีเครือข่ายกลุ่มทอผ้าเพื่อช่วยเหลือสนับสนุนในกรณีที่มีการสั่งซื้อจำนวนมากและไม่สามารถผลิตผ้าได้ทันเวลา ทางกลุ่มก็จะให้ภาคีด้วยกันช่วยผลิตสินค้าให้ทันกำหนด ในทางกลับกันทางกลุ่มก็ได้รับงานการผลิตจากกลุ่มเครือข่ายในกรณีนี้เช่นกัน ซึ่งปัจจัยดังกล่าว ทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านแม่วะท่าช้าง สามารถสร้างรายได้และพึ่งพาตนเองได้เป็นอย่างดี

5.3 รูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า สามารถจำแนกรูปแบบการสร้างชุมชนเข้มแข็งออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่

1) รูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งแบบพึ่งพาตนเอง โดยกลุ่มได้มีการผลิตสินค้าผ้าทอด้วยกรรมวิธีที่ทันสมัยและอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อผลิตสินค้าในรูปแบบที่ตอบสนองความต้องการแก่ผู้บริโภคตามยุคสมัย แต่กระนั้น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนก็ประสบปัญหาด้านบุคลากรที่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุ ประสิทธิภาพในการทำงานอาจจะน้อยกว่าวัยหนุ่มสาว ซึ่งกลุ่มควรมีกระบวนการถ่ายทอดความรู้เพื่อให้เยาวชนและวัยหนุ่มสาวได้ตระหนักถึงคุณค่าการทอผ้า สอดคล้องกับ ปิรันธน์ ปุณณพระภา และคณะ (2561 : 159 - 168) ได้ศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาต่อภูมิปัญญาและการสืบทอดผ้าทอไทยพวน บ้านใหม่ จังหวัดนครนายก โดยกลุ่มประสบปัญหาด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่เด็กและเยาวชน เพราะจำนวนสมาชิกน้อยและเป็นผู้สูงอายุ เด็กและเยาวชนไม่ค่อยให้ความสนใจการสืบสานความรู้ทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งจะทำให้เอกลักษณ์การทอผ้าสูญหายไป การถ่ายทอดความรู้แก่นุชนรุ่นหลังควรเร่งด่วนเพื่อป้องกันและรักษาภูมิปัญญาด้านการผลิตผ้าทอและลายผ้าที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น โดยการส่งเสริมการทอผ้าให้เป็นอาชีพหลักสำหรับบุคคลที่ไม่ได้ประกอบอาชีพด้านกิจกรรมเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐควรให้การสนับสนุนกิจกรรมการทอผ้าอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการตระหนักรู้ถึงคุณค่าการทอผ้า สอดคล้องกับ ณัฐริกา บุตรศรี และคณะ (2563 : 56 - 67) ได้ศึกษาการถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านในการทอผ้าไหม บ้านหลุ่งประดู่ ตำบลหลุ่งประดู่ อำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา โดยแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าไหม จะต้องได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน เพื่อส่งเสริมกลุ่มทอผ้าใหม่ให้มีความยั่งยืนและการสนับสนุนกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยมีหลักสูตรการสอนทอผ้าเพื่อปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนเห็นคุณค่าภูมิปัญญา การบันทึกลวดลายผ้าไหม เพื่อเป็นหลักฐานและถ่ายทอดภูมิปัญญาอันล้ำค่าของบรรพบุรุษดำรงอยู่ต่อไป อีกทั้งยังเป็นการช่วยเหลือและแบ่งเบาภาระให้แก่กลุ่มผ้าทอ และเป็นการกระตุ้นชุมชนให้เห็นคุณค่าการทอผ้าที่สร้างรายได้ที่มั่นคงแก่ตนเองและชุมชน และเป็นการรักษาอัตลักษณ์ลวดลายผ้าทอของชุมชนสืบต่อไป

2) รูปแบบการพึ่งพาตนเองตามหลักทฤษฎี TERMS นั้น จะต้องเริ่มด้วยการมีความรู้และการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการผลิตสินค้า โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้นำความรู้ที่เป็นศาสตร์สมัยใหม่เข้ามา

ประยุกต์ใช้ควบคู่กับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดประโยชน์ด้านการผลิตและค่าใช้จ่าย และสามารถตอบสนองปัจจัยด้านการบริโภคของผู้ซื้อได้เป็นอย่างดี จนทำให้ระบบการจัดการภายในกลุ่มมีความสามัคคี มั่นคง และรักใคร่กลมเกลียวกัน และการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการผลิตสินค้าให้แก่กันและกันสอดคล้องกับ ภัทรานิษฐ์ สิทธิพันธ์ (2565 : 128 – 241) ที่ศึกษาการพัฒนาารูปแบบและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสิ่งทอชุมชนพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี โดยการพัฒนาลิขสิทธิ์จะสามารถเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์และตอบสนองความต้องการของตลาด รวมถึงการแสดงอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของผลิตภัณฑ์ด้วยการใช้เทคนิคการย้อมสีธรรมชาติและการตัดเย็บรูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ให้แก่สมาชิกวิสาหกิจชุมชน โดยทดลองย้อมสีธรรมชาติจากวัตถุดิบที่มีในท้องถิ่น ได้แก่ ใบมะม่วง, ใบขี้เหล็ก, ดอกอัญชัน ซึ่งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านแม่หวะทำช้างก็มีอัตลักษณ์การผลิตผ้าที่แตกต่างจากกลุ่มอื่น จนทำให้ผลิตภัณฑ์ผ้าทอมีความโดดเด่นและเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตนเอง จนทำให้กลุ่มสามารถสร้างรายได้ที่มั่นคงและสามารถพึ่งพาตนเองได้ อีกทั้งกลุ่มยังได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อเข้าช่วยเหลือและส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพบุคคลและการผลิตสินค้า โดยนำความรู้ที่เป็นวิทยาการสมัยใหม่เข้ามาใช้ให้เหมาะสมกับทรัพยากรทางธรรมชาติและสังคม ส่งผลให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกิดความเข้มแข็ง มีน้ำใจไมตรีต่อกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เกิดจิตอาสาและตระหนักถึงความสำคัญการอยู่ร่วมกัน ซึ่งทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือและสนับสนุนทั้งความรู้และการพัฒนาศักยภาพกลุ่มอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ อรณิชา ทศดา และคณะ (2563 : 88 – 99) ได้ศึกษาการถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านในการทอผ้าไหม อำเภอบึงสามพัน จังหวัดนครราชสีมา โดยการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมจะต้องได้รับการ สนับสนุนจากภาครัฐ เพื่อส่งเสริมกลุ่มทอผ้าไหมมีความยั่งยืนและต่อเนื่อง มีการจัดหลักสูตรการทอผ้าให้กับสถาบันการศึกษาและส่งเสริมการบันทึกจดหมายเหตุผ้าไหมเป็นคู่มือสำหรับการถ่ายทอดภูมิปัญญา ซึ่งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านแม่หวะทำช้างก็เช่นกัน แม้กลุ่มจะสามารถพึ่งพาตนเองทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม แต่กระนั้น ควรมีการส่งเสริมในรูปแบบของหลักสูตรการเรียนรู้สำหรับผู้สนใจเข้าไปศึกษากระบวนการและวิธีการทำผ้าทอไหม เพื่อให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถขับเคลื่อนอัตลักษณ์และคุณค่าผ้าทอที่เป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืนต่อไป

3) รูปแบบการส่งเสริมความเข้มแข็งตามหลักวิถีพุทธด้วยการสงเคราะห์ชุมชนตามหลักสังคหวัตถุธรรม โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนรู้จักการเสียสละสิ่งของ ความรู้ และการประพฤติปฏิบัติที่ดีต่อกัน ซึ่งบางครั้งอาจจะไม่มีงานแต่ก็มาอยู่ร่วมกันเพื่อพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น กินข้าวร่วมกัน หัวเราะและปลอบโยนกัน และกัน นางแดง อริยะดิบ (การสัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2566) สมาชิกชุมชนบ้านแม่หวะทำช้าง ได้กล่าวว่า สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุมีเวลาว่างมากและอยู่ลำพัง การเข้ามาร่วมกลุ่มทอผ้าทำให้ทุกคนมีจิตใจที่ดี รู้จัก คำนึง และกินข้าวร่วมกัน แม้บางครั้งบางคนอาจจะไม่มีอาหารมากินแต่ก็สามารถกินร่วมกันอย่างมีความสุข จนทำให้ทุกคนต่างเข้าใจซึ่งกันและกัน พุดจากกันด้วยความเป็นมิตร และรู้จักการบำเพ็ญตนให้เกิดประโยชน์ทั้งตนเองและผู้อื่น เสียสละและเกิดจิตอาสาในการทำงานร่วมกัน สอดคล้องกับ พระปลัดณรงค์ศักดิ์ วิสุทธิเมธี และสุชี มากมูลดี (2562 : 10 – 19) ที่ศึกษาเกี่ยวกับสังคหวัตถุองค์ธรรมแห่งการสังคมสงเคราะห์ โดยสมาชิกเกิดจิตอาสาเพื่อการพัฒนาสังคม ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อกัน รู้จักคุณค่าความเป็นมนุษย์ รู้จัก

การวางแผนและรู้จักการแบ่งปัน และการบำเพ็ญประโยชน์เป็นการช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละความสุขส่วนตัว เพื่อให้ผู้อื่นหรือส่วนรวมมีความสุข บำเพ็ญประโยชน์ตามโอกาสอันควรและควรปฏิบัติอยู่ตลอดเวลา ซึ่งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจึงมีการเกื้อกูลกันตลอดเวลา ทั้งคอยช่วยเหลือ คอยแบ่งเบาภาระงาน คอยอนุเคราะห์ซึ่งกันและกัน จนทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลายเป็นครอบครัวใหญ่ที่คอยสนับสนุนและช่วยเหลือกันอย่างเสมอมา

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้การสนับสนุนบุคลากรที่มีความสามารถในการซ่อมบำรุงอุปกรณ์การทอผ้าหรือการเรียนรู้วิธีการซ่อมจากกลุ่มที่มีความชำนาญในการซ่อมบำรุงก็กระตุกเพียงแค่ 1 คน เพื่อให้การดำเนินงานของกลุ่มสามารถผลิตสินค้าได้ตามความต้องการผู้บริโภค

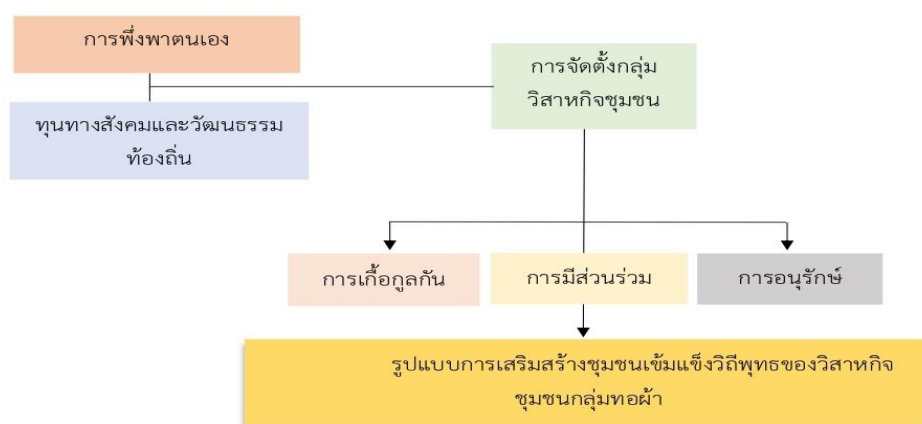
2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดทำคู่มือการทำผ้าทอของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อนำไปใช้เป็นคู่มือสำหรับการขยายกลุ่มในพื้นที่หรือสำหรับชุมชนใกล้เคียงที่มีความสนใจให้เห็นเป็นรูปธรรม

3) คณะสงฆ์และชุมชนควรร่วมกันสร้างเครือข่ายเข้ามาช่วยสนับสนุนสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อใช้ในทางพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อสร้างรายได้และการมีส่วนร่วมระหว่างวัดและชุมชน

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ควรมีการศึกษาการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ของศูนย์ทอผ้าชุมชนเพื่อปลูกจิตสำนึกแก่เด็ก เยาวชน และชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการสืบสานอัตลักษณ์และคุณค่าทางด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สามารถสร้างรายได้และความมั่นคงต่อเศรษฐกิจและสังคม ตลอดถึงเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนให้ดำรงชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุขและเป็นการเสริมสร้างสุขภาวะ 4 มิติ ได้แก่ มิติทางร่างกาย มิติทางจิตใจ มิติทางสังคม และมิติทางปัญญา ที่ทำให้เป็นชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืนอย่างแท้จริง

7. ข้อค้นพบจากการวิจัย

ภาพ 1 การเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า

จากการศึกษาบริบทวิสาหกิจชุมชน กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธ และรูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า ตำบลแม่เว อำเภอดงเจริญ จังหวัดลำปาง พบว่า มีปัจจัยที่สำคัญต่อการเสริมสร้าง ได้แก่

1. ปัจจัยการพึ่งพาตนเอง โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าตระหนักถึงการพึ่งพาตนเองให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข บนพื้นฐานทางด้านสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่นตนเอง

2. ปัจจัยด้านทุนทางสังคมและวัฒนธรรม โดยการนำทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและเป็นรากฐานมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยการสนับสนุนของหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นช่วยในการผลักดันทางด้านความรู้และความสามารถจนเกิดการก่อตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้

การก่อตั้งวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้ามีความเข้มแข็งและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตามหลักวิถีพุทธอาศัยปัจจัย 3 ประการ ได้แก่

1. การเกื้อกูลกัน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนอาศัยหลักสังคหัตถุธรรมในการช่วยเหลือ อนุเคราะห์ และเป็น การสานความสัมพันธ์อันดีภายในกลุ่ม มีความเห็นอกเห็นใจ เข้าใจความรู้สึกและรู้จักการแบ่งภาระความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานร่วมกัน จนกระทั่งความสัมพันธ์ภายในกลุ่มเปรียบเสมือนครอบครัวใหญ่ที่มีสมาชิกเปรียบเสมือนพี่น้องที่ต่างเข้าใจและรู้สึกถึงความต้องการภายในกลุ่ม

2. การมีส่วนร่วม โดยทางส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาสนับสนุนและช่วยเหลือให้กลุ่มสามารถพัฒนาศักยภาพด้านต่าง ๆ เช่น การให้ความรู้ด้านการผลิต การออกแบบ การใช้เทคโนโลยีการผลิต การประชาสัมพันธ์ และอื่น ๆ

3. การอนุรักษ์ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าถือเป็นหนึ่งกระบวนการที่ช่วยในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชน โดยการใช้มรดกทางปัญญาและเป็นการสร้างรายได้จนทำให้กลุ่มเกิดความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเอง

8. บรรณานุกรม

เกศินี บัวดิศ. (2560). ผ้าทอพื้นเมืองของชาวอีสาน. วารสารพื้นถิ่นโขง ชี มูล, ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม – มิถุนายน 2560, หน้า 55-84.

ชฎากาญจน์ เจริญรบ และคณะ. (2555). การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง. เอกสารข่าวสารงานวิจัยและพัฒนา, ปีที่ 11 ฉบับที่ 124 ประจำเดือนธันวาคม 2555, หน้า 1 - 5.

ณมน ธนินธยางกูร วรพจน์ พรหมจักร และสุภิกัฏร์ บุญแน่น. (2561). การอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าฝ้ายบ้านหนองงูจายผาง กรณีศึกษา: กลุ่มถักทอไท บ้านหนองงูจายผาง ตำบลหนองเรือ อำเภอนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, ปีที่ 12 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม – ธันวาคม 2561, หน้า 23-34.

- ณัฐริกา บุตรศรี และคณะ. (2563). การถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านในการทอผ้าไหม บ้านหลุ่งประดู่ ตำบลหลุ่งประดู่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดนครราชสีมา. *HUSO Journal of Humanities and Social Sciences*, ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม – เมษายน 2563, หน้า 56 - 67.
- ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ. (2565). แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าบ้านก้างปลา ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมือง จังหวัดเลย. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*, ปีที่ 17 ฉบับที่ 61 ประจำเดือนกรกฎาคม – กันยายน 2565, หน้า 89 - 98.
- นางขำ แก้วแสนสาย. (2566, 14 มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย พระประจักษ์ณพนกิจ [การบันทึกเสียง]. ประธานกลุ่มทอผ้าบ้านแม่ะท่าช้าง ตำบลแม่ะ อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง.
- นางแดง อริยะดิบ. (2566, 14 มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย พระประจักษ์ณพนกิจ [การบันทึกเสียง]. สมาชิกชุมชนบ้านแม่ะท่าช้าง ตำบลแม่ะ อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง.
- ปารมี แก้วสีพันดอน และคณะ. (2561). บทบาทสตรีในการสืบทอดอาชีพการทอผ้าไหม บ้านสะพ่าย เมืองชนะสมบุญ แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. *วารสารวิชาการการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม*, ปีที่ 5 ฉบับพิเศษ 2561, หน้า 9-14.
- ปิลันต์ ปุณณประภา และคณะ. (2561). ปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาต่อภูมิปัญญาและการสืบทอดผ้าทอไทยพวน บ้านใหม่ จังหวัดนครนายก. *วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม (The Journal of Social Communication Innovation)*, ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม – มิถุนายน, หน้า 159-168.
- พระปลัดณรงค์ศักดิ์ วิสุทธีเมธี และสุชี มากมูลดี. (2562). สังคหวัตถุองค์ธรรมแห่งการสังคมสงเคราะห์. *วารสารพุทธมคัศ ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวสุวิจิตราราม*, ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนกรกฎาคม-ธันวาคม 2562, หน้า 10 – 19.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอู่). (2548). *นวัตกรรมการเรียนรู้ : คน ชุมชน และการพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).
- ภัทรานิษฐ์ สิทธิพันธ์.(2565). การพัฒนารูปแบบและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสิ่งทอชุมชนพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี (วิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าพื้นเมืองลายโบราณบ้านสระบัวเก่า). *Journal of Community Development Research (Humanities and Social Sciences)*, ปีที่ 14 ฉบับที่ 4 ประจำเดือนตุลาคม - ธันวาคม 2565, หน้า 128 - 241.
- สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. (2548). *พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.
- สุวัฒน์ คงแป้น. *ชุมชนท้องถิ่นกำหนดอนาคตประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร : สำนักสื่อสารการพัฒนาสถาบันองค์กรชุมชน (องค์กรมหาชน), 2541, หน้า 7.
- เสรี พงศ์พิศ. (2548). *แนวคิดชุมชนเข้มแข็ง*. กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, หน้า 51.

อรณิชา ทศตา สุกัญญา ใจอดทน และศิริกาญจน์ พิลาบุตร.(2563). การถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านใน
การทอผ้าไหม อำเภอปรางค์ จังหวัดนครราชสีมา. วารสารวิชาการนอร์ทเทิร์น, ปีที่ 7 ฉบับที่ 1
ประจำเดือนมกราคม – มีนาคม 2563, หน้า 88 – 99.

ประสบการณ์การผ่านพ้นของผู้ติดสุรา กรณีศึกษาเจ้าหน้าที่ผู้ช่วยเหลือคนไข้
สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี

Experiences in Overcoming Alcohol Addiction: A case study of Ex-staffs
at Princess Mother National Institute on Drug Abuse Treatment.

ศิริดาภรณ์ สุนทรพฤกษ์, รองศาสตราจารย์ ดร.วิไลภรณ์ โคตรบึงแก

Siradaporn Soontornphruek, Associate Professor Wilaiporn Kotbungkair, Ph.D.

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Faculty of Social Administration, Thammasart University

Author for Correspondence: Email: a.buzxco@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจถึงประสบการณ์ในการก้าวข้ามผ่านปัญหาที่เกิดขึ้นในการพยายามหยุดดื่มสุรา พร้อมทั้งปัจจัยที่สามารถสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่ผู้ช่วยเหลือคนไข้สามารถหยุดดื่มสุราได้อย่างถาวร การศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยผ่านการสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยครั้งนี้ มีทั้งสิ้น 12 ราย แบ่งเป็นผู้ติดสุรา (เจ้าหน้าที่ผู้ช่วยเหลือคนไข้) จำนวน 4 ราย บุคคลใกล้ชิดผู้ติดสุรา จำนวน 4 ราย และเจ้าหน้าที่ผู้เคยดูแลผู้ติดสุรา จำนวน 4 ราย

ผลการศึกษาพบว่า ในการก้าวข้ามผ่านปัญหาที่กว่าจะมาประสบการณ์ในการผ่านพ้นของผู้ติดสุรานั้น ล้วนต้องเผชิญกับอุปสรรคที่เป็นเสมือนปัจจัยกระตุ้นที่ผลต่อความเปราะบางทางอารมณ์ อันสามารถก่อให้เกิดการอนุญาตให้ตนเองกลับไปดื่มสุราซ้ำ โดยปัจจัยที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมติดสุรานั้น สามารถแบ่งเป็นปัจจัยภายนอก ได้แก่ การดื่มเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหา การดื่มเพื่อทดแทนสารเสพติดอื่น และปัจจัยภายใน เช่น การดื่มเพื่อกลบเกลื่อนความเศร้า ผิดหวัง หรือเสียใจ ซึ่งการติดสุราได้ส่งผลกระทบในด้านต่าง ๆ ตามมา อันนำไปสู่การพยายามหยุดดื่มสุราที่มีสาเหตุมาจากการอยากฟื้นฟูสภาพร่างกาย การตระหนักรู้ถึงโทษของสุรา และการหลีกเลี่ยงความขัดแย้งในครอบครัว และการทำให้ครอบครัวสบายใจ หากแต่เมื่อหยุดสุราได้ไม่นาน ก็มีเหตุให้กลับไปดื่มซ้ำอันเกิดจากการใช้สารเสพติดอื่นทดแทน การเข้าใกล้ความเสี่ยง การขาดทักษะในการแก้ปัญหา และการจัดการความอยาก การไม่ยอมรับว่ามีปัญหาจากการดื่มสุรา การมีทัศนคติที่ดีต่อการดื่มสุรา การกลับไปคลุกคลีกับเพื่อนที่ดื่มสุรา และการขาดความรักจากครอบครัว หากแต่เมื่อการติดสุราเริ่มส่งผลกระทบที่มากขึ้นก็เป็นเหตุให้ผู้ติดสุราตั้งใจที่จะหยุดดื่มสุรา โดยมีจุดเปลี่ยนสำคัญ คือ ต้องการลบคำสบประมาท การรับรู้ว่าคุณค่าตนเองมีคุณค่า และการยอมรับความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นจากการติดสุรา และสิ่งที่เป็นแรงผลักดันให้สามารถหยุดดื่มสุราอย่างต่อเนื่องนั้น ได้แก่ การเรียนรู้จากประสบการณ์ การรับรู้คุณค่า การมีเป้าหมายในชีวิต การยอมรับข้อผิดพลาดและให้อภัยตนเอง อีกทั้งการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว บุคลากรทางการแพทย์ และ

เครือข่ายอื่น ๆ ยังถือเป็นสิ่งหนึ่งที่สามารถช่วยกระตุ้นให้ผู้ติดสุรามีความพยายามในการเปลี่ยนแปลงตนเองจนสามารถหยุดดื่มสุราได้อย่างถาวร

คำสำคัญ: ประสบการณ์การผ่านพ้น; การติดสุรา; เจ้าหน้าที่ผู้ช่วยเหลือคนไข้

Received: 05/08/2566, **Revised:**20/09/2566, **Accepted:**20/09/2566

Abstract

The purpose of this study is to understand the study participant experiences in overcoming obstacles and the factors contributing to the permanent cessation of alcohol. This qualitative research employs a paper-based approach and a field study collecting data from research participants through in-depth interviews and observations. The 12 participants were selected based on the predefined criteria.

The study found common difficulties encounters by the participants in overcoming alcohol addiction: all alcoholics are faced with obstacles evoking the emotional vulnerability which contributing to self-authorization to consuming alcohol. The identified factors contributing to alcohol addiction are: anticipation of a positive effect on alleviating suffering, life obstacle avoidance, substitution for other drugs use. Alcohol addiction negatively affects. These led to attempt to stop drinking alcohol with the desire to recover from the negative impacts. Realization that alcohol consumption could not permanently assist them in coping with the encountered difficulties along with the desire for their families' peace of mind.

However, after a short period of suspension, participants returned to alcohol consumption from factors are as follow: using other drugs as substitution, being in high temptation situation, lack of craving management, lack of necessary skills in coping with difficulties, denial of being an alcoholic, and having positive perception on alcohol consumptions, mingling with friends and the environment where alcohol was consumed including the lack of other life fulfillment and family supports.

As alcohol addiction begins to have a greater impact, he inflection points are as follow: to challenge the insults/stigmas from others, recognition of self-worth and potential for self-transformation, acknowledging the illness caused by alcoholism. The driving force behind commitment to stop drinking alcohol are: learning from past experiences, awareness of one's own values and setting life goals, acceptance of past mistakes and self-forgiveness.

The social support is also a contributing factor to overcoming alcohol addiction, whether from family, friends, religion/spiritual beliefs, hospital staffs and substance abuse

network resources. These empowers alcoholics to take the next step in the face of difficulties until finally able to stop drinking alcohol permanently.

Keywords: Experiences in Overcoming Alcohol addiction; Relapse; Ex-staffs

1. บทนำ

สถานการณ์ปัญหาด้านสุรายังคงเป็นวิกฤตการณ์สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสังคม นานับการ ถือเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งในการทำลายกำลังทรัพยากรบุคคล อันเป็นเหตุให้เกิดปัญหา ความไม่มั่นคงและความปลอดภัยของมนุษยชาติ ซึ่งถึงแม้ว่าที่ผ่านมารัฐบาลต่างให้ความสำคัญกับการแก้ไข ปัญหาด้านสุรา โดยการกำหนดให้ปัญหาด้านสุราเป็นวาระแห่งชาติ มีการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านนโยบาย สาธารณะที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลเพื่อประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมก็ตาม หากแต่ปัญหา สุรายังคงมีแนวโน้มที่ทวีความรุนแรงและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ดังสถิติรายงานการให้บริการด้านการบำบัดรักษา ผู้ป่วยในสถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี ระหว่างปี 2560-2564 ที่มีผู้ป่วย เข้ารับการบำบัดรักษาจำนวน 5,589 คน, 6,199 คน, 5,638 คน, 5,540 คน และ 5,398 คน ตามลำดับ ซึ่งถึงแม้ว่าจำนวนผู้เข้ารับการรักษาในแต่ละปีจะมีจำนวนที่ลดลง แต่สัดส่วนของผู้เข้ารับการรักษาที่แยกเป็น รายเก่าและรายใหม่นั้น กลับมีข้อสังเกตว่าผู้ป่วยรายเก่ามีอัตราการเข้ารับการรักษานี้ใหม่ในปี 2560 - 2564 ที่ สูงมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากร้อยละ 20.18 เป็นร้อยละ 18.85, 20.22, 20.96 และ 22.14 ตามลำดับ (สถาบัน บำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี, 2564) ซึ่งสถิติเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงสถานการณ์ เชิงลบของปัญหาความรุนแรงในการใช้สารเสพติดที่เพิ่มมากขึ้นในแต่ละปี

โดยสุราถือเป็นสารเสพติดที่มีการหวนกลับไปเสพซ้ำมากเป็นอันดับต้น ๆ ของการบำบัดรักษา ทั้งยังคงที่มีอัตราการเข้ารับการบำบัดรักษาซ้ำ ในปี 2563 - 2564 มากขึ้นถึงร้อยละ 46.20 และร้อยละ 48.98 ของผู้ป่วยสุราทั้งหมด (สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี, 2562) และ พบว่าอัตราการเสพซ้ำในปี 2560 - 2564 ของผู้ป่วยสุราที่รักษาในชั้นบำบัดด้วยยาสูงกว่าในระยะฟื้นฟู สมรรถภาพถึงร้อยละ 12.45, 11.32, 10.15, 12.23 และ 12.58 ตามลำดับ (สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี, 2564)

จากสถิติในช่วงต้นนี้ สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของกระบวนการบำบัดรักษาในระยะฟื้นฟู สมรรถภาพที่สามารถช่วยลดโอกาสในการดื่มสุราซ้ำของผู้ป่วยลงได้ แต่ทั้งนี้เราไม่อาจปฏิเสธได้ว่า ปัญหา การดื่มสุราซ้ำนั้น สามารถเกิดขึ้นได้กับทุกคน ไม่ว่าจะเป็นผู้ป่วยโดยทั่วไปหรือแม้กระทั่งผู้ช่วยเหลือคนไข้ที่เคย ผ่านการบำบัดรักษาและมีโอกาสได้บรรจุเป็นเจ้าหน้าที่ในสถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติ บรมราชชนนีนี้ด้วยก็ตาม ซึ่งจากการรวบรวมสถิติการดื่มสุราซ้ำอย่างไม่เป็นทางการระหว่างปี 2560 - 2564 ของผู้ช่วยเหลือคนไข้ที่เข้ารับการบำบัดรักษาสุราพบว่า มีผู้ช่วยเหลือคนไข้ที่หวนกลับไปดื่มสุราซ้ำ คิดเป็น ร้อยละ 12.25 ต่อปี อีกทั้ง ในฐานะที่ผู้ศึกษาเป็นนักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติงานอยู่ในงานเตรียมการและ ติดตามการรักษา ซึ่งทำงานกับผู้ช่วยเหลือคนไข้ที่หวนกลับไปดื่มสุราซ้ำโดยตรง พบว่า สาเหตุของการหวน

กลับดื่มสุราซ้ำส่วนใหญ่มาจากการที่อนุญาตให้ตนเองดื่มได้เล็กน้อย เพื่อช่วยให้เกิดการผ่อนคลายความเครียด ความเหนื่อยล้าจากการทำงาน ซึ่งการอนุญาตให้ตนเองดื่มเพียงเล็กน้อยนี้ มีฐานความคิดมาจากความเชื่อที่ว่า ตนเองจะสามารถควบคุมปริมาณในการดื่มได้ หากแต่เมื่อบุคคลไม่สามารถควบคุมการดื่มได้ตามที่คาดหวังก็จะส่งผลต่ออารมณ์ ความคิด ความรู้สึกผิดที่มีทั้งต่อตนเองและคนรอบข้างตามมา โดยส่วนมากมักจะรู้สึก อับอาย ไม่กล้าสู้หน้า และคิดว่าตนเองไม่มีคุณค่า จึงเลือกที่จะดื่มมากขึ้นเพื่อปลดปล่อยตนเองจากความทุกข์ เศร้า หากแต่พวกเขายังคงคาดหวังว่าตนเองจะสามารถหยุดดื่มสุราได้ในสักวัน และได้รับการให้อภัย การยอมรับ การเคารพจากครอบครัวและบุคคลรอบข้าง โดยไม่ถูกกล่าวหาหรือตัดสินว่าเป็นคนขี้เหล้าหรือ เป็นภาระของสังคมอีกต่อไป

ซึ่งในเส้นทางในการเลิกหรือหยุดดื่มสุราของบุคคลหนึ่ง ๆ นั้น ถือเป็นกระบวนการผ่านพ้นในช่วงสำคัญของชีวิตที่บุคคลจำเป็นต้องใช้ทั้งพลังแรง พลังกาย พลังใจในการต่อสู้กับปัญหาและอุปสรรคทั้งปวง ซึ่งแต่ละบุคคลล้วนมีจุดแข็งและจุดอ่อนในการเผชิญกับปัญหาที่แตกต่างกัน แม้บางคนจะมีประสบการณ์ในการบำบัดรักษามาเป็นระยะเวลานาน แต่ก็ไม่ได้เป็นสิ่งที่รับประกันว่าบุคคลเหล่านั้นจะสามารถหยุดดื่มสุราได้อย่างถาวร ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งในการเผชิญปัญหาและกระบวนการปรับเปลี่ยนตนเองของผู้ช่วยเหลือคนไข้ที่มีประสบการณ์ในการติดสุราซ้ำ และมีความพยายามในการเลิกสุรามากกว่า 1 ครั้ง ว่าพวกเขามีการนำเอาแนวทางหรือสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกระบวนการบำบัดรักษาไปปรับประยุกต์ใช้ในการดูแลตัวเองอย่างไร รวมถึงมีทรัพยากรเครือข่ายใดบ้างที่ช่วยเหลือ สนับสนุน และส่งเสริมให้พวกเขาสามารถหยุดการใช้สุราได้อย่างถาวร เนื่องจากการศึกษาเกี่ยวกับผู้ติดสุราซ้ำส่วนใหญ่มักมีการฉายภาพซ้ำในเชิงสาเหตุและปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่ทำให้บุคคลหวนกลับไปติดซ้ำ หากแต่การทำความเข้าใจต่อปรากฏการณ์เหล่านั้น ล้วนมักต้องมีการแสวงหาข้อมูลในเชิงคุณภาพเพื่อนำมาทำความเข้าใจต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยมีผู้ติดสุราซ้ำเป็นศูนย์กลางในการศึกษาและเข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัย เป็นเสมือนผู้สะท้อนประสบการณ์ในอดีตผ่านการย้อนรอยความคิดของตนเองไปในช่วงเวลาต่าง ๆ เพื่อให้สามารถเข้าถึงและเกิดความเข้าใจในตัวตนของผู้ติดสุราซ้ำได้มากขึ้น นอกจากนี้ ผู้ติดสุราซ้ำเองก็จะได้มีโอกาสในการกลับมาทำความเข้าใจตนเองเกี่ยวกับความคิด ความรู้สึกของตนเองต่อประสบการณ์และสิ่งที่ได้เรียนรู้ในอดีต ซึ่งไม่ว่าในอดีตพวกเขาจะมีวิธีการต่อสู้กับปัญหาที่เหมาะสมหรือไม่ อย่างไร แต่เรื่องราวในอดีตเหล่านั้นได้ถูกหล่อหลอม ชัดเจน จนเกิดเป็นประสบการณ์ที่ทำให้พวกเขากลับมามีความเข้มแข็งทั้งกายและใจจนได้รับการยกย่อง ชื่นชมให้เป็นต้นแบบในการเลิกสุราจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งการศึกษาแนวทางในการหยุดดื่มสุราของแต่ละบุคคลนั้น สามารถนำมาพัฒนาเป็นรูปแบบการบำบัดรักษาที่เหมาะสมแก่ผู้ติดสุราซ้ำ พร้อมทั้งยังเป็นการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการสนับสนุนทางสังคมโดยใช้ครอบครัวเป็นฐานในบริบทที่เหมาะสม สอดคล้องกับสภาวะปัญหาอันก่อให้เกิดสัมพันธภาพอันดีระหว่างผู้ติดสุราซ้ำและครอบครัวที่จะนำไปสู่ความร่วมมือในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิต ทั้งยังช่วยให้ผู้ติดสุราซ้ำสามารถหยุดการดื่มสุราได้อย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อทำความเข้าใจประสบการณ์ในการก้าวข้ามผ่านปัญหาและปัจจัยที่สนับสนุนให้สามารถหยุดดื่มสุราได้อย่างถาวรของเจ้าหน้าที่ผู้ช่วยเหลือคนใช้ที่มีประสบการณ์ในการติดสุรา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มุ่งเน้นการศึกษาเกี่ยวกับประสบการณ์ในการก้าวข้ามผ่านปัญหาและปัจจัยที่สนับสนุนให้สามารถหยุดดื่มสุราได้อย่างถาวรของเจ้าหน้าที่ผู้ช่วยเหลือคนใช้ที่มีประสบการณ์ในการติดสุราผ่านรูปแบบการวิจัยแบบเรื่องเล่า มีการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ต้องเป็นเจ้าหน้าที่ผู้ช่วยเหลือคนใช้ที่เคยมีประสบการณ์ในการเลิกสุราอย่างน้อย 1 ครั้งขึ้นไป ทั้งที่เป็นการพยายามเลิกด้วยตนเองและที่เข้ารับการรักษาในสถานพยาบาล และต้องเป็นผู้ที่สามารถหยุดดื่มสุราได้อย่างน้อย 5 ปีขึ้นไป โดยใช้วิธีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง (Purpose sampling) ผ่านการประชาสัมพันธ์รับอาสาสมัครที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์และยินดีเข้าร่วมเป็นกลุ่มตัวอย่างของงานวิจัย ทั้งนี้ เนื่องจากการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยาเป็นระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพที่ทำการศึกษาเพื่อค้นหาความหมายของปรากฏการณ์ที่เป็นประสบการณ์ชีวิตของบุคคลในวิธีการดำเนินชีวิตของบุคคลและมุ่งที่จะศึกษาในประเด็นของการรับรู้และให้ความหมายต่อประสบการณ์นั้น ๆ ว่าเป็นอย่างไร จำนวนผู้ติดสุรา (ผู้ให้ข้อมูลหลัก) จึงจะพิจารณาจากความอึดตัวของข้อมูลที่เพียงพอที่จะสามารถอธิบายความหมายของประสบการณ์ที่เกิดขึ้นได้เป็นสำคัญ นอกจากนี้ ผู้ศึกษายังให้ความสำคัญกับความคิดเห็นและคำบอกเล่าของบุคคลผู้ใกล้ชิด และเจ้าหน้าที่ผู้ที่เคยดูแลผู้ให้ข้อมูลหลัก คนละ 2 ราย เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาสนับสนุนให้เห็นถึงความเข้มแข็งในการก้าวข้ามผ่านภาวะวิกฤตในสถานการณ์ต่าง ๆ ของผู้ติดสุรา รวมมีกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยทั้งสิ้น 12 ราย แบ่งเป็น 1) กลุ่มผู้ติดสุราหรือผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 4 ราย 2) กลุ่มบุคคลใกล้ชิดของผู้ติดสุรา จำนวน 4 ราย และ 3) เจ้าหน้าที่ผู้เคยดูแลผู้ติดสุรา จำนวน 4 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก ที่เป็นคำถามปลายเปิดที่ให้ผู้สามารถบอกเล่าเรื่องราว แสดงความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนแง่มุมทัศนคติต่าง ๆ ได้อย่างอิสระ ซึ่งแนวคำถามในการสัมภาษณ์นั้นแบ่งออกเป็น 3 ชุดตามกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน ซึ่งข้อคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์นั้นได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านยาเสพติด 3 ท่าน ประกอบด้วย จิตแพทย์ พยาบาลวิชาชีพ และนักสังคมสงเคราะห์ เพื่อนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ โดยมีค่า IOC ที่ได้จากการตรวจสอบความตรงของเนื้อหานั้นอยู่ที่ 0.77 และมีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า โดยใช้การเปรียบเทียบคำตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์ของแต่ละบุคคลว่ามีความสอดคล้องเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ และนำเสนอข้อมูลที่ได้ออกมาในรูปแบบของการพรรณนา

ทั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ขอจริยธรรมการวิจัยในคนของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รหัสโครงการวิจัยที่ 124/2563 รหัสหนังสือรับรองเลขที่ 115/2563 และสถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรม

ราชชนนี ซึ่งเป็นพื้นที่ในการศึกษา รหัสโครงการวิจัยที่ 64023 เอกสารใบรับรองที่ 006/2565 รวมถึงไม่ใช้อำนาจของการเป็นนักสังคมสงเคราะห์มาบังคับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยเพื่อให้ข้อมูลแต่อย่างใด

4. ผลการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ สามารถจำแนกผลการศึกษาออกเป็น 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ (1) ประวัติชีวิตของผู้ติดสุรา (2) ประสบการณ์ในการติดสุรา และ (3) ประสบการณ์ในการก้าวข้ามผ่านปัญหาจากการติดสุรา โดยแต่ละส่วนมีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 ประวัติชีวิตของผู้ติดสุรา

เป็นส่วนที่สะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบความสัมพันธ์พื้นฐานตามประวัติชีวิตของผู้ติดสุราแต่ละท่านที่มีความคล้ายคลึงกัน และสามารถนำมาใช้ในการอภิปรายถึงสาเหตุในการติดสุราหรือปัจจัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จในการก้าวข้ามผ่านปัญหาของผู้ติดสุราได้ โดยการศึกษาในครั้งนี้ ได้รับการถ่ายทอดเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับชีวิตในการติดสุราจากเจ้าหน้าที่ผู้ช่วยเหลือคนไข้ที่เคยผ่านประสบการณ์ในการติดสุราและสามารถหยุดดื่มสุรได้นานกว่า 5 ปีขึ้นไป จำนวน 4 ราย ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักมีเพศสภาพเป็นเพศชาย 2 ราย เพศหญิง 1 ราย และเป็นผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ 1 ราย มีอายุระหว่าง 41 – 58 ปี มีภูมิลำเนาจากภาคเหนือ 1 ราย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 1 ราย และภาคกลาง 2 ราย โดยมีระยะเวลาในการติดสุราที่ไม่สามารถหยุดดื่มได้ของทั้งสี่ท่านเฉลี่ยอยู่ที่ 18.5 ปี ทั้งนี้ ผู้ติดสุรามีความตั้งใจและความพยายามในการเลิกสุราอย่างจริงจังและประสบความสำเร็จในการหยุดดื่มได้ชั่วคราวสูงสุดอยู่ที่จำนวน 5 ครั้ง และต่ำสุดที่ 2 ครั้ง ปัจจุบันมีผู้ติดสุราที่สามารถหยุดดื่มสุราได้ระยะเวลานานสุดที่ 15 ปี และน้อยสุดที่ 5 ปี

ส่วนที่ 2 ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการดื่มสุรา

เป็นการกล่าวถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการดำเนินชีวิต ทักษะ ทักษะ ความเชื่อของผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีต่อการดื่มสุราเรื่อยมาจนถึงช่วงเริ่มติดสุรา เพื่ออธิบายให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งผู้ติดสุราแต่ละท่านนั้นมีเรื่องราวชีวิตที่แตกต่างกันออกไปตามรายละเอียดดังนี้

2.1) ทักษะและมุมมองของตนเองที่มีต่อการดื่มสุรา จากข้อมูลด้านทักษะและมุมมองของตนเองที่มีต่อการดื่มสุรา พบว่า ผู้ติดสุราทั้ง 4 ราย มีมุมมองต่อการดื่มสุราที่สามารถแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ มุมมองต่อการดื่มสุราว่าเป็นเรื่องปกติและมุมมองต่อการดื่มสุราว่าเป็นเรื่องไม่ดี โดยผู้ติดสุรา 3 ใน 4 ราย ต่างมีทักษะและมุมมองต่อการดื่มสุราว่าเป็นเรื่องปกติของสังคมไทย เนื่องจากสุราเสมือนเป็นเครื่องหมายของสิ่งที่ใช้เข้าสู่สังคมที่ผู้คนทั่วไปมักนิยมดื่มกินกันตามเทศกาล งานรื่นเริงเพื่อเฉลิมฉลองในโอกาสพิเศษ และสร้างบรรยากาศที่สนุกสนานเพลิดเพลินให้แก่ผู้ร่วมงาน “..ผมมองว่าเหล้า เบียร์เป็นเรื่องธรรมดาที่ทุกคนสามารถดื่มกินได้ เพราะทางภาคอีสานจะมีเทศกาลงานบุญที่จะมีคนเอาเหล้ายามาดื่มกินกันเพื่อความสนุกสนานเฮฮา..” (นายแทนไท, สัมภาษณ์, 7 ธันวาคม 2564)

อย่างไรก็ตาม ก็ยังมีผู้ที่มีมุมมองว่าการดื่มสุราเป็นเรื่องที่ไม่ดี เนื่องจากมีประสบการณ์ในแง่ลบเกี่ยวกับการดื่มสุรา เพราะครอบครัวเคยต้องเผชิญกับปัญหาทะเลาะวิวาท ยักยอกทรัพย์สิน ที่มีสาเหตุมาจากการติด

สุราของสมาชิกในครอบครัว “..หนูเกลียดคนกินเหล้า ตอนแรกไม่กินเหล้า เพราะน้ำชาขิดเหล้า ขิดจนสติไม่ดี มีปัญหาทะเลาะกับญาติพี่น้องไปทั่ว เงินทองของยายก็หายไปหมด จึงไม่ชอบ เกลียดคนกินเหล้า..” (น้องช้อยนาง, สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2564)

2.2) จุดเริ่มต้นการดื่มสุรา เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงจุดเริ่มต้นของบุคคลในการตัดสินใจที่จะดื่มสุราเป็นครั้งแรกของชีวิตว่ามีสาเหตุเกิดขึ้นจากสิ่งใด ซึ่งแม้ว่าผู้ติดสุราแต่ละท่านจะมีทัศนคติและมุมมองต่อการดื่มสุราที่แตกต่างกัน หากแต่ทั้ง 4 ท่านกลับต้องเผชิญต่อเหตุการณ์ที่สามารถนำพาตนเองไปสู่จุดเริ่มต้นของการดื่มสุราได้เช่นเดียวกัน โดยจุดเริ่มต้นในการดื่มสุราสามารถแบ่งออกเป็น 2 สาเหตุ คือ (1) การถูกเพื่อนชักชวน ซึ่งเพื่อนถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลในช่วงวัยรุ่น เนื่องจากเป็นวัยของการเรียนรู้ทางสังคม อยากมีอิสระและมีประสบการณ์แปลกใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม “..ผมได้ลองกินเหล้าครั้งแรกเมื่อตอนอายุประมาณ 14 เพราะเพื่อนมันชวนให้ลอง..” (นายแทนไท, สัมภาษณ์, 7 ธันวาคม 2564) และ (2) การอนุญาตให้ตนเองดื่มเพื่อเข้าสังคม เพราะการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมนั้นถือเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องมีการปรับตัวเข้าหากันเป็นอย่างมาก ดังนั้นบุคคลจึงจำเป็นต้องแสวงหาเครื่องมือเพื่อสร้างความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น และสุรามักเป็นหนึ่งในเครื่องมือที่ผู้คนมักเลือกในการสร้างความสัมพันธ์

2.3) พฤติกรรมการดื่มในช่วงก่อนติดสุรา พฤติกรรมการดื่มสุราของแต่ละคนนั้นสามารถช่วยอธิบายให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของรูปแบบการใช้ชีวิต อารมณ์ ความรู้สึกของตนเองที่มีต่อการดื่มสุรา ซึ่งพบว่าผู้ติดสุราต่างมีพฤติกรรมการดื่มสุราในช่วงก่อนติดสุราที่แตกต่างกันออกไป บ้างก็อนุญาตให้ตนเองดื่มสุราเป็นประจำเมื่อมีโอกาส เพราะชื่นชอบบรรยากาศในการที่ได้นั่งร่วมวงดื่มสุรากับเพื่อน บ้างก็อนุญาตให้ตนเองดื่มสุราเฉพาะเมื่อมีงานเลี้ยงสังสรรค์ เพื่อช่วยให้กล้าแสดงออกและพูดคุยสนุกเพียงเท่านั้น ซึ่งโดยมากมักจะดื่มเพียงเล็กน้อย มิได้ดื่มจนเมามาย สุราเป็นเพียงสิ่งที่ช่วยให้กล้าแสดงออกและเข้าสังคมได้เพียงเท่านั้น

2.4) จุดเริ่มต้นและพฤติกรรมการติดสุรา ผู้ติดสุราล้วนมีความคาดหวังต่อฤทธิ์เชิงบวกของสุราที่คล้ายคลึงกัน คือ เพื่อช่วยลบเลือนความทุกข์เศร้า เป็นเสมือนการคาดหวังผลเชิงบวกจากฤทธิ์ของสุราให้เข้ามาคลายอารมณ์เชิงลบที่เข้ามาบั่นทอนทางความคิดและจิตใจของตนเอง โดยผู้ติดสุราโดยมากมักมีความคุ้นชินกับการดื่มสุราเพื่อคาดหวังผลดังกล่าว ดังเช่น “..พอมันรู้สึกเจ็บช้ำก็เลยต้องดื่มเพื่อระบายออกใช้เหล้าเป็นเพื่อนช่วยให้ลืม ให้หลับไปซะ จะได้ไม่ต้องตื่นมาพบความทุกข์..” (นางพื่อนเมือง, สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2564) ทั้งการดื่มเพื่อช่วยระบายปัญหาก็ถือเป็นอีกสาเหตุสำคัญของการติดสุรา เสมือนเป็นการติดกับดักของความสุขทางอารมณ์และเรียนรู้ที่จะใช้สุราเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาที่สร้างความทุกข์เศร้า “..ตอนนั้นก็เครียดนะ แต่ก็ไม่รู้จะทำยังไง ก็พึ่งเหล้านี้ละให้จบ ๆ ไป..” (นายแทนไท, สัมภาษณ์, 7 ธันวาคม 2564)

นอกจากนี้ การดื่มสุราเพื่อทดแทนการใช้สารเสพติดอื่นก็ถือเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ผู้ติดสุรานำมาใช้เป็นการชดเชยความรู้สึกที่ขาดหายไปของตนเอง “..เพื่อนบอกกินเหล้าดีกว่า เมาเหมือนกัน หาง่าย ถูกกฎหมาย ผมก็เอากินเหล้าก็ดีนะ จะได้ไม่ต้องดิ้นรนหาความสุข ดื่มแล้วร่อยกว่า สนุกกว่า เมาเพลินกว่าความสุขา..” (นายต้นคุณ, สัมภาษณ์, 28 ธันวาคม 2564)

2.5) ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการติดสุรา โดยธรรมชาติของผู้ที่มีภาวะติดสุรามักมีปัญหา ด้านการควบคุมพฤติกรรม การดื่มที่อาจก่อให้เกิดปัญหาตามมาในหลากหลายด้าน ทั้งทางด้านร่างกายที่ ก่อให้เกิดอาการทางกายหรือความเจ็บป่วยต่าง ๆ เช่น การอาเจียนเป็นเลือด การสูญเสียการทรงตัว กล้ามเนื้อ ปลายประสาทอ่อนแรง ลมชัก และตับอ่อนอักเสบเฉียบพลัน ส่วนทางด้านสุขภาพจิตนั้น ก็ส่งผลกระทบต่อ สภาพจิตใจ การควบคุมอารมณ์ที่ทำให้ผู้ติดสุราไม่สามารถควบคุมอารมณ์ของตนได้ บ้างก็ไว้วางใจ ก้าวร้าว อาละวาด บ้างก็รู้สึกซึมเศร้า และด้อยคุณค่าในตนเอง ซึ่งนอกจากสุราจะส่งผลกระทบต่อผู้ดื่มสุราโดยตรงแล้ว นั้น ยังส่งผลกระทบต่อสมาชิกในครอบครัวที่ก่อให้เกิดปัญหาด้านความสัมพันธ์ ทั้งในด้านความขัดแย้ง ความ ไม่เชื่อใจที่นำไปสู่การหย่าร้างและการกระทำความรุนแรงในครอบครัวตามมา ทั้งยังส่งผลต่อด้านหน้าที่การ ทำงาน การตัดสินใจที่อาจก่อให้เกิดการทำงานผิดพลาดและมีปัญหากับผู้ร่วมงานได้ ซึ่งเมื่อการทำงานมีปัญหา ก็ย่อมส่งผลกระทบต่อด้านเศรษฐกิจและการเงิน เพราะผู้ติดสุราส่วนใหญ่เป็นผู้มีฐานะปานกลางที่มักมีรายรับที่ ไกลเคียงกับรายจ่าย ซึ่งเมื่อมีการใช้สุราเพิ่มขึ้นก็จะส่งผลกระทบต่อค่าใช้จ่ายที่สูงมากขึ้น ทำให้มีรายได้ไม่เพียงพอต่อ การครองชีพ จนก่อให้เกิดความเครียดและหวนกลับไปดื่มสุราเพื่อคลายเครียดเช่นเดิม และเมื่อผู้ติดสุราไม่ สามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ ก็จะสร้างความเดือดร้อน รำคาญให้แก่ผู้อื่นที่นำมาซึ่งความขัดแย้ง และการตีตรา รวมถึงการผลักไสออกจากสังคมตามมาด้วยเช่นกัน

2.6) สาเหตุที่ทำให้อยากเลิก/หยุดดื่มสุรา การย้อนกลับมาทบทวนตนเองของผู้ติดสุราได้นำไปสู่ สาเหตุของความรู้สึกในการอยากหยุดดื่มสุราที่แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้ (1) อยากฟื้นคืนสภาพร่างกาย เป็นการตระหนักรู้ได้ถึงผลกระทบของการดื่มสุราที่มีต่อสภาพร่างกายและจิตใจของตนเอง โดยเชื่อว่าถ้าหาก หยุดดื่มสุราระยะหนึ่งจะช่วยให้ร่างกายกลับมาแข็งแรงดังเดิม (2) อยากเปลี่ยนแปลงตัวเองให้ดีขึ้น เพราะรับรู้ ถึงสิ่งที่คนอื่นมองตนเองในแง่ลบ จึงอยากเปลี่ยนแปลงตนเองเพื่อให้ได้รับการยอมรับมากขึ้น และ (3) อยาก เลิกสุราเพื่อครอบครัว เพื่อแก้ไขที่ทำให้ครอบครัวเสียใจและต้องการคืนความสุขให้แก่ครอบครัวอีกครั้งหนึ่ง

2.7) วิธีการและความพยายามที่ใช้ในการเลิกสุรา การเลือกใช้วิธีการในการพยายามเลิกสุรานี้ มีความแตกต่างกันขึ้นกับบริบท ประสบการณ์ และความเชื่อของตนเอง โดยสามารถแบ่งออกเป็น 3 วิธี คือ (1) การใช้ความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนา โดยเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นผู้ที่มีอำนาจดลบันดาลให้เกิด ความเจริญรุ่งเรืองหรือล้มเหลวในชีวิต ดังนั้นหากผิดคำสัญญาที่หามั่นไว้กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์แล้วอาจทำให้เกิด ความโชคร้ายกับตัวเอง รวมถึงการออกบวชเพื่อช่วยให้ห่างจากการดื่มสุราด้วยเช่นกัน (2) การหักดิบด้วย ตนเอง เป็นเสมือนวิธีที่ทำลายต่อความอดทนอดกลั้น จากทั้งความอยากและอาการทรมานทั้งทางร่างกายและ จิตใจที่เป็นผลมาจากการติดสุรา “..ตลอดเวลา 8-9 เดือน พยายามมาก ช่วงแรก ๆ มันก็จะหงุดหงิด มือสั่น ตัวสั่น แต่เราก็คอดทนเอา เพื่อลูก..” (นางพื่อนเมือง, สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2564) และ (3) การบำบัดรักษา ในสถานพยาบาล ที่เป็นวิธีการรักษาภายใต้การดูแลของบุคลากรทางการแพทย์ที่สามารถบำบัดรักษา ให้คำแนะนำ ปรับเปลี่ยนกระบวนการคิด พฤติกรรม และจัดการปัญหาต่าง ๆ อย่างเป็นองค์รวม

2.8) เหตุผลพลั้งที่ ทำให้กลับไปดื่มสุราซ้ำ สาเหตุที่ทำให้กลับไปดื่มซ้ำของผู้ติดสุรา สามารถแบ่ง ออกเป็นประเด็นได้ดังนี้ (1) การใช้สารเสพติดทดแทน เพราะคาดหวังฤทธิ์เชิงบวกที่ส่งผลต่ออารมณ์และ

ความรู้สึกที่คลาญคลึงต่อการดื่มสุรา ซึ่งการใช้สารเสพติดทดแทนนั้นก่อให้เกิดการขาดสติจากคามมึนเมาและอนุญาตให้ตนเองกลับมาดื่มสุราซ้ำได้ในที่สุด “..ตอนที่ใช้ยาบ้า มันทำให้ล้มค่าสาบาน กลับมากินเหล้า ไม่ได้กลัวแล้วความตาย..” (นายแทนไท, สัมภาษณ์, 7 ธันวาคม 2564) (2) การมีความมั่นใจว่าตนเองสามารถเลิกสุราได้แล้ว ความมั่นใจที่มากเกินไปว่าตนสามารถควบคุมพฤติกรรมการดื่มของตนได้นั้นทำให้เกิดการอนุญาตตัวเองให้เข้าใกล้ความเสี่ยงและวางใจต่อสิ่งแวดล้อมที่เป็นตัวกระตุ้นที่นำไปสู่เหตุการณ์ของการดื่มซ้ำได้ในที่สุด (3) การขาดการจัดการความอยาก เมื่อผู้ติดสุราเข้าใกล้ตัวกระตุ้นหรือต้องเผชิญกับความคิด ความอยากสุราแล้วไม่มีวิธีการจัดการความอยากที่ถูกต้องก็จะนำไปสู่การพลาดพลั้งและกลับไปดื่มซ้ำได้ในที่สุด (4) การคาดหวังฤทธิ์เชิงบวกและมีทัศนคติที่ดีต่อการใช้ยา ด้วยฤทธิ์เชิงบวกของสุราทำให้ผู้ติดสุราเรียนรู้ว่าเมื่อต้องการหลีกเลี่ยงจากความทุกข์เศร้าหรือมีความสุข การพึ่งพิงสุรานี้สามารถทำให้บรรลุเป้าหมายตามต้องการ (5) การคลุกคลีกับเพื่อนที่ดื่มสุรา การอยู่ในสภาพแวดล้อมและมีบุคคลใกล้ชิดดื่มสุราเป็นประจำนั้นถือเป็นปัจจัยกระตุ้นให้กลับไปดื่มสุราซ้ำได้จากความเคยชิน (6) การขาดการจัดการปัญหาที่ถูกวิธี เมื่อผู้ติดสุรามีปัญหาให้ต้องเผชิญ แต่ไม่สามารถแก้ไขหรือตั้งรับได้ก็จะให้สุราเข้ามาทดแทน “..พอเราน้อยใจเสียใจอะไรมา นึกอะไรไม่ออกก็ดื่ม..” (นางพื่อนเมือง, สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2564) (7) การขาดการเติมเต็มความรักจากครอบครัวที่แท้จริง การถูกทอดทิ้ง ขบไล่ หรือไม่ไว้วางใจจากบุคคลที่เรารักนั้นก่อให้เกิดเป็นปัญหาของชีวิตที่ซ่อนอยู่เบื้องลึกภายในจิตใจที่สามารถทำให้เกิดเป็นความรู้สึกเจ็บช้ำและคิดว่าไม่มีใครต้องการตนเองได้ จึงต้องหาที่พึ่งทางใจด้วยการดื่มสุราชดเชย

ส่วนที่ 3 ประสบการณ์ในการผ่านพ้นวิกฤตจากการติดสุรา

เป็นการสรุปประเด็นเกี่ยวกับเรื่องราวชีวิตของผู้ติดสุราในช่วงเวลาของการพยายามฟันฝ่าปัญหาและอุปสรรคที่เป็นเหตุสืบเนื่องมาจากการดื่มสุรา ตั้งแต่ช่วงชีวิตตอนติดสุราเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน เพื่อให้เห็นถึงรูปแบบการก้าวข้ามผ่านปัญหาของผู้ติดสุรามีรูปแบบในการเผชิญปัญหาที่ทำให้หยุดดื่มสุราจนถึงปัจจุบันได้อย่างไร โดยสามารถสรุปเป็นแต่ละประเด็นได้ดังนี้

3.1) จุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้ตัดสินใจเลิกสุราถาวร สิ่งที่ทำให้ผู้ติดสุราตัดสินใจเลิกสุราถาวรนั้นสามารถแบ่งเป็นประเด็นได้ดังนี้ (1) ความต้องการลบค่าสบประมาณ ผู้ติดสุรามักเป็นผู้ที่ถูกกระทำทางสังคมในรูปแบบของการตีตรา การกีดกันทางสังคม และด้วยคุณค่าผ่านถ้อยคำหรือการกระทำที่ตัดสินให้ผู้ติดสุรากลายเป็นคนไม่ดี ซึ่งค่าสบประมาณนี้เปรียบเหมือนปลายมีดกรีดใจให้บอบช้ำและแปรเปลี่ยนเป็นแรงผลักดันในการเปลี่ยนแปลงตนเอง “..แต่ก่อนคนมักพูดว่า “มันเลิกไม่ได้หรอก ตายแล้วเกิดใหม่ก็เลิกไม่ได้ เราห้ามเขาไม่ได้ เราแค่พิสูจน์ตัวเอง” (นายแทนไท, สัมภาษณ์, 7 ธันวาคม 2564) (2) การรับรู้ว่ามีคุณค่าที่มากขึ้น ผู้ติดสุรามีการปรับเปลี่ยนมุมมองที่มีต่อตนเอง ผ่านการเสริมพลังอำนาจ การให้ความเชื่อมั่น การให้ความรักความเข้าใจจากครอบครัว “..จากคนสิ้นหวัง ทุกอย่างเป็นศูนย์ ก็มาได้กำลังใจจากคนใกล้ชิด ผมเลยแค่ต้องการทำให้ตัวเองมีคุณค่า ให้เขาเห็นว่าเราทำได้ก็พอ..” (นายทนคุณ, สัมภาษณ์, 28 ธันวาคม 2564) (3) การยอมรับความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นจากการดื่มสุรา ถือเป็นสิ่งที่ทำให้ตระหนักได้ว่าการดื่มสุราส่งผลกระทบต่อ

ตนเองในอดีตอย่างไร “..เราต้องยอมรับความจริงว่า เราเป็นโรคติดสุรา ถ้าเราไม่เข้าใจตัวเอง ไม่เข้าใจรอยโรค หมกมุ่นกับความทุกข์เศร้า ก็กลับไป relapse ได้..” (นายทันคุณ, สัมภาษณ์, 28 ธันวาคม 2564)

3.2) การเปลี่ยนแปลงตนเองที่นำไปสู่ความสำเร็จในการเลิกสุรา ผู้ติดสุราได้เรียนรู้ถึงความสำคัญของปัจจัยภายในที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงตนเอง ดังนี้ (1) การยอมรับในความผิดพลาด การให้อภัย และความพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงตนเอง การยอมรับเป็นเสมือนปัจจัยแรกเริ่มสำคัญที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตในการดื่มสุรา เปิดใจและแก้ไขจุดบกพร่องของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ “บางทีการยอมรับในสิ่งที่ เป็นปัญหาจากตัวเราก็คือเป็นเรื่องยาก แต่ถ้าเรายอมรับ มันจะเปลี่ยนความรู้สึก แล้วพฤติกรรมก็จะเปลี่ยนเอง..” (นางพื่อนเมือง, สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2564) (2) การเรียนรู้จากประสบการณ์ในอดีต การเรียนรู้เงื่อนไขชีวิตผ่านประสบการณ์ในอดีตนั้นจะช่วยให้ผู้ติดสุราเกิดการตระหนักรู้ถึงสาเหตุปัญหาและพยายามเปลี่ยนแปลงตนเองไปในทางที่ดีขึ้น “..ต่อให้ไม่ว่าอะไรรอบตัวจะตายหรือหายไป ผมก็จะไม่มีวันทำร้าย ไม่มีวันกลับไปใช้ เหล้า เพราะเรื่องนี้สอนผมแล้วว่าต่อให้มันโอดครวญ กินเหล้าให้ตาย ก็ไม่ได้ทุกอย่างที่มันหายไปกลับคืนมา..” (นายแทนไท, สัมภาษณ์, 7 ธันวาคม 2564) (3) การรับรู้ว่าคุณค่าและรับรู้ในความสามารถแห่งตน การรับรู้ว่ามีตนเองก็คุณค่า มีประโยชน์ต่อคนอื่นนั้นเป็นเสมือนแรงผลักดันที่ทำให้ผู้ติดสุราอยากจะพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นต่อไป “..เวลาใครยกให้พี่เป็นต้นแบบ พี่รู้สึกดี ฉันททำได้ และก็ยังภูมิใจที่เห็นบางคนทีเล็กได้ จริง ๆ เหมือนเราช่วยเหลือเขาได้ด้วย..” (นางพื่อนเมือง, สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2564) (4) การมีเป้าหมายของชีวิต เป็นเสมือนเข็มทิศนำทางที่จะช่วยให้ผู้ติดสุรารู้สึกมีความหวัง มีความตั้งใจที่จะนำไปสู่การเติบโตตามแผนที่วางไว้ (5) การมีบทบาทหน้าที่/ความรับผิดชอบ การที่ผู้ติดสุราได้ก้าวขึ้นเป็นเจ้าหน้าที่ผู้ช่วยเหลือคนใช้ ที่มีหน้าที่ในการดูแลผู้ป่วยที่ติดสุราและยาเสพติด ย่อมทำให้พวกเขาได้ตระหนักถึงบทบาทความรับผิดชอบ และการทำตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีเพื่อสร้างแรงจูงใจให้ผู้ป่วยได้เห็นผลเชิงบวกของการเปลี่ยนแปลงเหมือนดัง เช่นที่พวกเขาเองก็มีตัวแบบในการดูแลตนเองมาจากรุ่นพี่ที่เป็นเจ้าหน้าที่ผู้ช่วยเหลือคนใช้ด้วยเช่นกัน

3.3) อุปสรรคต่อการพยายามหยุดดื่มสุราถาวร จากประสบการณ์ที่ผ่านมาผู้ติดสุราทั้งสี่ท่านได้ เล็งเห็นถึงอุปสรรคสำคัญในการพยายามหยุดดื่มสุราของตนเองได้ดังนี้ (1) อุปสรรคจากการจัดการอารมณ์และ ความรู้สึก การมีภาวะอารมณ์ที่ไม่สมดุล ไม่ว่าจะทุกข์เกินไปหรือสุขเกินไปก็ล้วนเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้เกิดอาการ อยากรับประทานได้ทั้งสิ้น “..แม้ชีวิตจะดีขึ้น แต่โรคสมองติดยาที่ยังหมุนกลับมาเสมอ รักมาก เกล็ดมาก ต้อง ระวังมันเป็นความเสี่ยง..” (นายทันคุณ, สัมภาษณ์, 28 ธันวาคม 2564) (2) อุปสรรคจากความประมาทของ ตนเอง เกิดจากความมั่นใจในตนเองมากเกินไป จนยอมอนุญาตให้ตัวเองสามารถดื่มสุราได้แม้เพียงเล็กน้อยก็ ตาม “..อย่างของพี่ตัวกระตุ้น คือ ความประมาท อยากรองดู ซึ่งการดื่มเพียงเล็กน้อยก็อาจทำให้หยุดดื่มไม่ได้ ประมาทกับความมั่นใจมันอยู่ใกล้กันนิดเดียว..” (นางพื่อนเมือง, สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2564)

3.4) แหล่งทรัพยากรที่สนับสนุนและส่งเสริมในการเลิกสุรา แรงสนับสนุนทางสังคมที่เข้ามาช่วยให้ ผู้ติดสุราสามารถก้าวข้ามผ่านปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพมีดังนี้ (1) ครอบครัว แม้ผู้ติดสุรามักมีปัญหา แรกเริ่มที่เกิดขึ้นจากการกระทำของบุคคลในครอบครัว หากแต่ในขณะเดียวกันครอบครัวก็ยังคงสามารถ เป็นพลังเชิงบวกที่เข้ามาเติมเต็มความรู้สึกที่ขาดหาย และเมื่อผู้ติดสุราได้รับรู้ถึงความรัก ความห่วงใย

ความปรารถนาดีก็สามารถผลักดันให้เกิดเป็นพลังในการต่อสู้กับปัญหาที่ถาโถมเข้ามาในช่วงของการพยายามหยุดดื่มสุราได้อย่างถาวร (2) เจ้าหน้าที่ในสถานพยาบาล ถือเป็นผู้ที่คอยสนับสนุนความรู้ กำลังใจ และดูแลผู้ติดสุราอย่างใกล้ชิดตลอดระยะเวลาของการบำบัดรักษา “..เจ้าหน้าที่ที่สำคัญ คอยใส่ใจทำให้รู้สึกเหมือนพี่น้อง เหมือนครอบครัว สอนให้เรียนรู้ถึงการฟื้นคืนสภาพ..” (น้องช้อยนาง, สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2564) (3) กระบวนการบำบัดรักษาตามรูปแบบ FAST Model เป็นการปรับประยุกต์กิจกรรมต่าง ๆ เข้ามาสอดแทรกในการรักษา เพื่อให้ผู้ติดสุราได้เรียนรู้ถึงการดูแลตนเองอย่างต่อเนื่อง รู้เท่าทันความเสี่ยง และสามารถปรับตัวตามกฎหมายแบบแผนที่สังคมกำหนดไว้ได้ (4) สมาคมผู้ติดยาเสพติดนิรนาม หรือกลุ่ม Narcotics Anonymous (NA) ที่ก่อตั้งขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือให้สมาชิกได้รู้จักถึงการเรียนรู้ การแบ่งปันวิธีการในการหยุดใช้สารเสพติด ผ่านการแลกเปลี่ยนความคิดในการใช้ชีวิตที่ปลอดภัย โดยอาศัยรูปแบบการให้ความช่วยเหลือแบบเพื่อนช่วยเพื่อน (5) เพื่อนและบุคคลรอบข้าง การที่ผู้ติดสุราสัมผัสได้ถึงความห่วงใย การให้ความสำคัญ และการถูกยอมรับในสังคมอย่างจริงใจจากบุคคลรอบข้างนั้นเป็นเสมือนอีกแรงใจหนึ่งที่ช่วยให้ผู้ติดสุราเข้มแข็งสู้กับภาวะความยากลำบากในการหยุดดื่มสุรา “..นอกจากครอบครัว ก็มีพี่แขกแก้วที่คอยช่วยเหลือทุกอย่าง ไม่ใช่แค่เรื่องเหล้า เขาลักดันให้เราเติบโต แข็งแกร่งขึ้นจนวันนี้..” (นางพื่อนเมือง, สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2564) (6) ศาสนาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจและด้านจิตวิญญาณ ช่วยให้ม่สับสนในการดำเนินชีวิตและเป็นที่พึ่งพาเวลามีปัญหา ซึ่งจะมีการใช้หลักธรรมที่ต่างกันไปตามความเชื่อของแต่ละบุคคล

5. อภิปรายผล

ในการศึกษาครั้งนี้ สามารถสรุปและอภิปรายผลการศึกษาโดยแบ่งออกเป็น 3 ประเด็นหลัก คือ (1) ประวัติชีวิตของผู้ติดสุรา (2) ประสบการณ์ในการติดสุรา และ (3) ประสบการณ์ในการก้าวข้ามผ่านปัญหาจากการติดสุรา ดังนี้

ส่วนที่ 1 ประวัติชีวิตของผู้ติดสุรา

เพศ อายุ การศึกษา ภูมิภูมิลำเนานั้น มิได้ทำให้เกิดรูปแบบการติดสุราหรือหยุดดื่มสุราที่แตกต่างกัน หากแต่เป็นสิ่งที่น่าสังเกตว่า 3 ใน 4 ของผู้ติดสุรา เป็นพี่คนโตของครอบครัว และอีกหนึ่งท่าน แม้จะเป็นบุตรคนเดียว แต่ก็ถูกบิดามารดาทอดทิ้ง จึงต้องไปอาศัยอยู่กับญาติ โดยได้รับบทเป็นพี่คนโตของครอบครัวเช่นกัน ซึ่งการเป็นพี่คนโตนั้นล้วนต้องแบกรับภาระ ความคาดหวังในการรับผิดชอบหน้าที่ต่าง ๆ ภายในบ้าน และมักถูกละเลยการเอาใจใส่จากครอบครัว เนื่องจากเห็นว่าโตแล้ว ดูแลตนเองได้ โดยครอบครัวมักให้ความสนใจกับน้อง ๆ คนอื่นมากกว่าตน ซึ่งส่งผลให้ผู้ติดสุราคิดว่าตนเองถูกละเลย ไม่ได้รับความรักจากครอบครัว อีกทั้ง 4 ท่าน ยังเติบโตมากับครอบครัวที่มีผู้ดูแลหลักเป็นผู้หญิง คือ นายแทนไทและน้องช้อยนางเติบโตมากับมารดาเลี้ยงเดี่ยว ส่วนนางพื่อนเมืองและนายทันคุณเติบโตกับป้าที่เป็นญาติฝั่งมารดา ซึ่งผู้ดูแลหลักทุกคนมีลักษณะคล้ายกันคือ ปกป้อง ใจอ่อน และรู้เท่าทันพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุตรหลานได้ค่อนข้างน้อย เนื่องจากมีความไว้วางใจว่าบุตรสามารถดูแลตนเองได้

ส่วนที่ 2 ประสบการณ์ในการติดสุรา

จากประสบการณ์ในการติดสุราของผู้ติดสุราแต่ละท่านนั้น ได้สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยภายนอกที่มีความเชื่อมโยงต่อกัน ไม่ว่าจะเป็นทั้งการมีทัศนคติต่อการดื่มสุราว่าเป็นเรื่องปกติ จากการเรียนรู้ตามค่านิยมทางสังคม วัฒนธรรม และความคุ้นชินที่พบเห็นตัวแบบในครอบครัวหรืออิทธิพลของกลุ่มเพื่อน โดยการติดสุราเป็นภาวะที่เกิดขึ้นได้จากทั้งปัจจัยทางกายภาพและทางด้านจิตใจ ซึ่งสาเหตุในการเสพติดสุราของผู้ติดสุราแต่ละท่านนั้น มีสาเหตุมาจากการดื่มเพื่อคาดหวังฤทธิ์เชิงบวกของสุราในการลบเลือนความทุกข์เศร้า รวมทั้งเป็นการดื่มเพื่อทดแทนสารเสพติดอื่น เนื่องจากสุราเป็นสิ่งที่หาง่ายและถูกกฎหมาย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของเพ็ญพักตร์ ดารากร ณ อยุธยา (2556) ที่พบว่าสาเหตุการดื่มสุราส่วนหนึ่งเกิดจากการดื่มเพื่อบรรเทาความเครียดจากปัญหาความผิดหวัง เพราะสุรามีผลต่อ Dopamine และ Serotonin ที่ทำให้เคลิบเคลิ้ม บุคคลจึงดื่มซ้ำ ๆ เพื่อคาดหวังผลของความสุข ลดความวิตกกังวล และบรรเทาความทุกข์เศร้าต่าง ๆ ลง

หากแต่เมื่อติดสุราไปได้สักระยะหนึ่งแล้วนั้น ก็ย่อมส่งผลกระทบต่อทั้งร่างกาย จิตใจ ครอบครัว หน้าที่การงาน สถานะทางเศรษฐกิจที่กระตุ้นให้ผู้ติดสุราจำเป็นต้องใช้ความพยายามในการหยุดดื่มสุรา โดยการตัดสินใจในการเลิกสุรานั้นได้รับอิทธิพลมาจากปัจจัยภายในบุคคล ได้แก่ อยากฟื้นคืนสภาพร่างกายให้แข็งแรงขึ้น เนื่องจากการดื่มสุราทำให้เจ็บป่วยทรุดโทรม และอยากเปลี่ยนแปลงวิถีในการช่วยทำให้ตัวเองดีขึ้น เนื่องจากได้เรียนรู้แล้วว่า การดื่มสุราไม่ใช่เป็นการจัดการกับปัญหาที่ถูกต้อง แม้จะช่วยให้เกิดความสบายใจในช่วงระยะเวลาหนึ่ง แต่ก็อาจทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงได้ในระยะยาว ในส่วนปัจจัยภายนอกที่ส่งผลให้อยากเลิกสุรานั้น มีสาเหตุมาจากการอยากที่ทำเพื่อครอบครัวมีความสุข มีความสบายใจ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของโสภณสิริ ยุทธวิสุทธิ (2559) ที่พบว่า การตระหนักรู้ถึงผลกระทบของสุราที่มีต่อสุขภาพ เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ติดสุราตั้งเป้าหมายในการหยุดดื่มเพื่อให้มีสุขภาพและฟื้นคืนร่างกายให้ดีขึ้น เช่นเดียวกับการศึกษาของเพ็ญพักตร์ ดารากร ณ อยุธยา (2556) ที่พบว่า ครอบครัวเป็นปัจจัยผลักดันหนึ่งที่ทำให้ผู้ติดสุราอยากเลิกสุรา โดยมีสาเหตุมาจากการรับรู้ถึงความรู้สึกของคนในครอบครัว การตระหนักในความรัก ความห่วงใย และไม่ต้องการให้ครอบครัวเสียใจหรือได้รับผลกระทบจากการดื่มสุราของตนเอง

ซึ่งวิธีในการพยายามเลิกสุราที่ผู้ติดสุราแต่ละคนเลือกใช้ขึ้นนั้น อาจมีความแตกต่างกันขึ้นกับบริบทประสบการณ์ วัฒนธรรม ความเชื่อของตนเองและครอบครัวที่มีต่อวิธีการนั้น ๆ ซึ่งมีทั้งการพยายามเลิกสุราด้วยการหักดิบ การออกบวช การดื่มน้ำสาบานต่อหน้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ รวมทั้งการเข้ารับการบำบัดรักษาในสถานพยาบาล โดยระยะเวลาในการพยายามหยุดดื่มสุราแต่ละครั้งนั้น อาจมีความแตกต่างกันขึ้นกับความคาดหวัง การจัดการพฤติกรรม และการอนุญาตให้ตนเองดื่มสุราด้วยเหตุผลต่าง ๆ ส่วนปัจจัยกระตุ้นที่ทำให้เกิดการกลับไปดื่มสุราซ้ำนั้น มีสาเหตุที่เกิดจากปัจจัยภายใน ทั้งการใช้สารเสพติดอื่นทดแทนเพราะคาดหวังฤทธิ์เชิงบวกชดเชยจากสารเสพติดนั้น ๆ การมีความมั่นใจว่าและอนุญาตให้ตนเองเข้าใกล้ความเสี่ยง การขาดการจัดการความอยาก การมีทัศนคติที่ดีต่อการใช้ยา การขาดทักษะในการจัดการปัญหา และการไม่ยอมรับว่าตนเองมีปัญหาจากการติดสุรา ซึ่งหากบุคคลไม่ยอมรับในความเจ็บป่วยนี้ก็จะส่งผลให้ผู้ติดสุราขาด

ความตระหนักในการเปลี่ยนแปลงตนเอง จนส่งผลให้เกิดพฤติกรรมกลับไปดื่มซ้ำได้ในที่สุด สอดคล้องกับการศึกษาของสุภา อัจฉรินทร์ (2559) ที่พบว่า การที่ผู้ติดสุราส่วนใหญ่ไม่มีโรคประจำตัวก็จะทำให้ไม่ตระหนักถึงโทษของการดื่มสุราที่มีต่อร่างกาย จึงส่งผลให้มีความตั้งใจในการเลิกสุราต่ำ ส่วนปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการหวนกลับไปติดซ้ำนั้น เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้จากการกลับไปคลุกคลีกับสิ่งแวดล้อมที่มีการดื่มสุราและความรู้สึกที่ขาดการเติมเต็มความรักจากคนในครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพิมณลักษณ์ ปัญญา (2555) ที่พบว่า ปัจจัยด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม อันได้แก่ อิทธิพลของสมาชิกในสังคมหรือสิ่งแวดล้อมถือเป็นปัจจัยที่สามารถกระตุ้นให้ผู้ติดสุราหวนกลับไปดื่มซ้ำได้ อันเนื่องมาจากความต้องการยอมรับ การปลดปล่อยอารมณ์ และสังสรรค์ในกลุ่มเพื่อน อีกทั้งปัญหาความขัดแย้งกับสมาชิกภายในครอบครัวก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้ติดสุราหวนกลับไปดื่มสุราซ้ำ

ส่วนที่ 3 ประสบการณ์ในการก้าวข้ามผ่านปัญหาจากการติดสุรา

ในการพยายามก้าวข้ามผ่านปัญหาที่เกิดขึ้นจากการติดสุราเพื่อนำไปสู่การฟื้นคืนสภาพและสร้างตัวตนใหม่ของบุคคลที่สามารถหยุดดื่มสุราได้ถาวรนั้น ล้วนต้องอาศัยความมุ่งมั่น ตั้งใจในการฟันฝ่าอุปสรรคทั้งปวง ซึ่งในกระบวนการของการพยายามแก้ไขและเผชิญหน้ากับปัญหานั้นถือเป็นกลไกที่มีความสัมพันธ์กับทั้งปัจจัยภายในและภายนอกบุคคลที่ต้องมีการทำงานร่วมกันเสมือนเป็นสิ่งที่หนุนนำให้เกิดการก้าวเดินไปสู่เป้าหมายได้อย่างสมดุล โดยสิ่งที่เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้ผู้ติดสุราตัดสินใจเลิกสุราถาวรนั้น ได้แก่ ความต้องการลบค่าสับสนประมาทที่ผู้คนมักตีตรา ด้อยค่า และกีดกันทางสังคมให้ผู้ติดสุราตกไปอยู่ชายขอบของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของศโรชา บุญยัง (2562) และเพ็ญพักตร์ ดารากร ณ อยุธยา (2556) ที่พบว่า ความต้องการเอาชนะต่อค่าสับสนประมาทหรือคำดูถูกดูแคลนจากผู้อื่นนั้น เป็นเสมือนแรงผลักดันที่ทำให้ผู้ติดสุรามีความมุ่งมั่นที่จะเอาชนะคำพูดที่คอยกดทับให้ผู้ติดสุรารู้สึกต่ำลง และเมื่อผู้ติดสุราสามารถหยุดดื่มสุราได้แล้วก็จะช่วยให้ผู้ติดสุราเข้าใจบริบทของปัญหา มีกระบวนการคิดที่เป็นเหตุเป็นผลที่ทำให้รับรู้ถึงแท้จริงแล้วตนเองก็มีคุณค่า มีศักยภาพ และสามารถก้าวเดินต่อไปได้เมื่อมีความตั้งใจและให้อภัยในความผิดพลาดของตนเอง และสิ่งสำคัญอีกประการคือ การยอมรับความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นจากการดื่มสุราของตนเอง เพราะการที่ผู้ติดสุราตระหนักรู้ว่าการดื่มสุราของตนเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไข รวมทั้งมีความพร้อมทางด้านร่างกายก็จะช่วยให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการหยุดดื่มสุราที่เป็นไปได้ง่ายมากขึ้น (โคภินสิริ ยุทธวิสุทธิ, 2559)

สำหรับปัจจัยภายในที่ช่วยให้เกิดการหยุดดื่มสุราได้อย่างถาวรนั้น ได้แก่ การเรียนรู้จากประสบการณ์ในอดีต การรับรู้ถึงตนเองมีคุณค่า มีความสามารถ มีบทบาทหน้าที่ มีเป้าหมายของชีวิต การยอมรับในข้อผิดพลาด ให้อภัย และพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของจิตภณัท กมลรัตน์ (2562) ที่พบว่า การมีเป้าหมายในชีวิตจะช่วยให้การหยุดดื่มสุรามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากความตั้งใจที่จะให้ได้ผลสัมฤทธิ์ตามแรงปรารถนาจึงเกิดเป็นกระบวนการฝึกฝน พัฒนา และกำกับตนเองให้สามารถชำระล้างซึ่งพฤติกรรมที่จะนำไปสู่การตอบสนองต่อเป้าหมายของตนเองได้

ส่วนปัจจัยภายนอก อย่างทรัพยากรทางสังคมก็ถือว่าเป็นปัจจัยเกื้อหนุนต่อการหยุดดื่มสุรา กล่าวคือ การที่ผู้ติดสุราได้รับการสนับสนุนทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นจากครอบครัว เจ้าหน้าที่ในสถานพยาบาล กระบวนการบำบัดรักษา เพื่อน ศาสนา/สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และทรัพยากรเครือข่าย อย่างสมาคมผู้ติดยาเสพติด นิรนามนั้น ล้วนมีส่วนช่วยให้ผู้ติดสุราประสบความสำเร็จในการหยุดดื่มสุราได้อย่างถาวร ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของนุชรินทร์ อินทร์รัตน์ (2558) ที่พบว่า ครอบครัวมีบทบาทสำคัญมากในการดูแลผู้มีปัญหาสุขภาพจิตจากการติดสุรา โดยถือเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุรา อีกทั้งเพ็ญพักตร์ ดารากร ณ อยุธยา (2556) ก็พบว่า กระบวนการรักษาในสถานพยาบาลที่มีกฎระเบียบ มีการให้ความรู้ และมีการฝึกทักษะชีวิตที่ช่วยให้สามารถจัดการต่ออาการอยากและความเสี่ยงต่าง ๆ ได้เมื่อกลับออกไปสู่สังคม โดยการที่ผู้ติดสุราได้รับการรักษาในสถานพยาบาลนั้นมีข้อดีที่จะมีเจ้าหน้าที่ดูแลใกล้ชิดและให้กำลังใจ ให้คำแนะนำ และช่วยสนับสนุนให้ประสบความสำเร็จในการเลิกสุรา ซึ่งอุดมชัย อมาตยกุลและคณะ (2562) พบว่า การใช้หลักพุทธธรรมเข้าในการมาช่วยแก้ปัญหาที่เกิดจากการดื่มสุราผ่านการพัฒนาจิตใจ โดยการเจริญสติจะสามารถช่วยแก้ปัญหาและทำให้ผู้ติดสุราเกิดความตระหนักรู้ในโทษภัยของสุรา มีจิตสำนึกที่ดี มีคุณธรรมในการดำเนินชีวิตต่อไป

โดยรูปแบบในการให้การสนับสนุนทางสังคมนั้นมีความแตกต่างกันออกไปตามแต่สภาพปัญหาของแต่ละบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนด้านความรู้ที่หมายรวมถึงการให้คำปรึกษาทั้งรายกลุ่ม รายบุคคล และการใช้เครื่องมือบ้านตามกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมแบบ FAST Model มาประยุกต์ใช้ในการปรับพฤติกรรมเพื่อเสริมแรงทางบวกและเสริมแรงทางลบ แทนการลงโทษ เพื่อให้ผู้ติดสุราได้เรียนรู้กระบวนการจัดการปัญหาและฟื้นคืนศักยภาพของตนเองเมื่อพลาดพลั้งกระทำการใด ๆ ผิดพลาดไป จนเกิดเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาที่เหมาะสมกับตนเองในการเลิกสุรา ทั้งนี้การสนับสนุนด้านอารมณ์จากครอบครัว นักบำบัด เพื่อน สังคมรอบข้างที่คอยให้ความรัก ให้กำลังใจ ให้การยอมรับและเข้าใจ ไม่ตอกย้ำซ้ำเติมเวลาผิดพลาดก็เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ติดสุราได้รู้สึกว่าเขาเองก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคมและพยายามปรับเปลี่ยนตนเองเพื่อเป็นต้นแบบที่ดี (Role Model) แก่ผู้อื่นต่อไป นอกจากนี้การสนับสนุนด้านทรัพยากร ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของเงิน สิ่งของ บริการ หรือการช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ ที่ตรงต่อความต้องการและสภาพปัญหาของผู้ติดสุรา รวมทั้งการสนับสนุนด้านการเสริมพลังอำนาจที่ช่วยให้ผู้ติดสุรามีความเชื่อมั่น มีความมั่นใจ และเห็นคุณค่าในตนเองที่นำไปสู่การพยายามใช้ศักยภาพของตนเองในการจัดการปัญหา เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกนั้น ก็ถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการก้าวข้ามผ่านปัญหาจากการติดสุราด้วยเช่นกัน

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยเรื่อง ประสบการณ์การผ่านพ้นของผู้ติดสุรา กรณีศึกษา เจ้าหน้าที่ผู้ช่วยเหลือคนใช้สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี ผู้ศึกษาขอเสนอแนะจากผลการวิจัยดังนี้

6.1.1 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติงานต่อบทบาทนักสังคมสงเคราะห์ ในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์กับผู้ติดสุรานั้น ควรให้ความสำคัญกับการจัดการอารมณ์ การจัดการความคิด และการจัดการความเสี่ยง

ที่อาจเกิดขึ้นจากทั้งตัวกระตุ้นภายในและภายนอกของผู้ติดสุรา รวมทั้งควรมีการวางแผนติดตามการรักษาหลังจำหน่ายร่วมกับผู้ติดสุราและครอบครัวอย่างต่อเนื่อง โดยให้ความสำคัญกับการดูแลผู้ติดสุราอย่างเป็นองค์รวมทั้งด้านกาย จิต สังคม พร้อมทั้งดำเนินการสนับสนุนทางจิตใจผ่านการพูดคุยและให้คำปรึกษาตามกระบวนการจิตสังคมบำบัด ด้วยการชวนให้ผู้ติดสุราได้สะท้อนมุมมองความคิด ความเชื่อของตนเองที่มีต่อปัญหาจากการดื่มสุรา (Core beliefs) เพื่อก่อให้เกิดการตระหนักรู้ตามความคิดอัตโนมัติของตนเอง (Automatic thoughts) ที่เชื่อมโยงกับอารมณ์ อันจะนำไปสู่แนวทางในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและแก้ไขปัญหาคือเป็นความเสี่ยงต่อการกลับไปดื่มสุราซ้ำของแต่ละบุคคล ซึ่งในการให้คำปรึกษานั้นควรมีทั้งรูปแบบของการให้คำปรึกษารายบุคคลและการให้คำปรึกษารายครอบครัว เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวเกิดความเข้าใจในธรรมชาติและความเสี่ยงของผู้ติดสุรามากขึ้น โดยอาจนำผลการศึกษามาปรับประยุกต์ใช้เข้ากับโปรแกรมการติดตามการรักษาในปัจจุบัน ผ่านการสนับสนุนให้ผู้ที่สามารถหยุดดื่มสุราได้เข้ามามีโอกาสในการถ่ายทอดเผยแพร่ความรู้และประสบการณ์ในการเลิกสุราให้แก่บุคคลอื่น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการตระหนักรู้ในคุณค่าและความสามารถของตนเองที่จะนำไปสู่การดูแลตนเองภายหลังการบำบัดอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นต่อไป

6.1.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติงานต่อหน่วยงาน จากผลการวิจัยสามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้เป็นโปรแกรมในการติดตามดูแลต่อเนื่องแก่ผู้ช่วยเหลือคนไข้ (Ex-staff) เพื่อให้เกิดการเฝ้าระวังการติดสุราซ้ำและให้ความช่วยเหลืออย่างทันท่วงที อีกทั้งควรมีการพัฒนา รูปแบบการติดตามการรักษาแก่ผู้ผ่านกระบวนการบำบัด โดยให้ผู้ช่วยเหลือคนไข้ได้ก้าวเข้ามามีบทบาทหลักในการถ่ายทอดความรู้ผ่านประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเฝ้าระวังการกลับไปดื่มซ้ำ เพื่อให้ส่งเสริมให้ผู้ช่วยเหลือคนไข้ได้เกิดความภาคภูมิใจ รับรู้ว่าตนเองมีคุณค่า มีศักยภาพ และเฝ้าระวังเพื่อทบทวนตนเองเสมือนเป็นเกราะป้องกันไปควบคู่กัน ทั้งนี้หน่วยงานควรมีการจัดกลุ่มให้คำปรึกษาแก่ผู้ช่วยเหลือคนไข้เพื่อติดตามชีวิตความเป็นอยู่และดูแลสุขภาพปัญหาความเสี่ยงที่อาจนำไปสู่การติดสุราซ้ำ โดยอาจสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มพูดคุย ปรึกษา และเสริมพลังซึ่งกันและกันในรูปแบบเพื่อนช่วยเพื่อนต่อไป

6.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

6.2.1 ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับประสิทธิผลของกระบวนการบำบัดรักษาในปัจจุบันว่ามีจุดแข็งหรือโอกาสพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทแวดล้อมปัจจุบันในสังคมอย่างไร พร้อมทั้งควรมีการศึกษาถึงปัจจัยเชิงลึกที่ทำให้ผู้มีประสบการณ์ในการติดสุราหรือติดสารเสพติดประเภทอื่น ๆ สามารถหยุดใช้สารเสพติดนั้น ๆ ได้ เพื่อนำไปพัฒนาแนวทางหรือโปรแกรมในการบำบัดรักษาให้แก่ผู้ติดสุราที่เข้ามารักษาในสถานพยาบาลอย่างเหมาะสมตามสภาพปัญหาและความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นอย่างเป็นองค์รวมต่อไป

6.2.2 ควรมีการศึกษาปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรทางการแพทย์ในแต่ละสาขาวิชาชีพที่ให้การบำบัดรักษาผู้ติดสุรา โดยมุ่งเน้นการศึกษาถึงกระบวนการบำบัดรักษาและการให้บริการของแพทย์ พยาบาล นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา นักกิจกรรมบำบัด และวิชาชีพอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องว่ามีผลต่อการเปลี่ยนแปลง อารมณ์ ความคิด และพฤติกรรมของผู้ติดสุราอันนำไปสู่ประสบการณ์ในการผ่านพ้นวิกฤตของการติดสุราหรือช่วยให้หยุดดื่มสุราได้หรือไม่ อย่างไร

7. ข้อค้นพบจากการวิจัย

จากการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า ความสำเร็จในการพยายามเลิกสูบบุหรี่ของผู้ติดสูบบุหรี่นั้นมิใช่เรื่องง่าย ผู้ติดสูบบุหรี่ต้องอาศัยความพยายามเป็นอย่างมากในการดูแลตนเอง เพื่อให้สามารถออกห่างจากการพึ่งพาหรือหยุดติ่มสูบบุหรี่ได้อย่างถาวร โดยผู้ติดสูบบุหรี่ทั้งสี่ท่านล้วนเคยผ่านประสบการณ์ในการเลิกสูบบุหรี่ที่ล้มเหลวมาแล้วหลายครั้ง หากแต่ความมุ่งมั่น ตั้งใจ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคเป็นสิ่งที่ทำให้สามารถฝ่าฟันต่อปัญหาและอุปสรรคที่ถาโถมเข้ามาได้ ซึ่งแม้ในการเข้ารับการบำบัดรักษาในครั้งสุดท้ายของพวกเขาอาจไม่ใช่ว่าการบำบัดรักษาที่เกิดขึ้นจากความตั้งใจที่แท้จริงของทุกท่านเสียทั้งหมด หากแต่ตลอดระยะเวลาการรักษาในครั้งสุดท้ายนั้นทุกท่านก็ได้เรียนรู้ที่จะเปิดใจ ยอมรับปัญหาที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง รับฟังและเรียนรู้จากผู้อื่นมากขึ้น จนทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนมุมมองและทัศนคติที่มีนำไปสู่ความมุ่งมั่นและตั้งใจที่ต้องการจะบรรลุเป้าหมายในการเลิกสูบบุหรี่อย่างถาวร

8. บรรณานุกรม

- จิตภรณ์ กมลรัตน์. (2562). ผลของโปรแกรมการควบคุมตนเองร่วมกับการมีส่วนร่วมของครอบครัวต่อพฤติกรรมการติ่มสูบบุหรี่ในผู้ติดสูบบุหรี่. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช, คณะพยาบาลศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- น้องช้อยนาง (นามสมมติ). (2564, 17 ธันวาคม). สัมภาษณ์โดย ศิริดาภรณ์ สุนทรพฤกษ์ [การบันทึกเสียง].
เจ้าหน้าที่ผู้ช่วยเหลือคนไข้ สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี
จังหวัดปทุมธานี
- นางพื่อนเมือง (นามสมมติ). (2564, 16 ธันวาคม). สัมภาษณ์โดย ศิริดาภรณ์ สุนทรพฤกษ์ [การบันทึกเสียง].
เจ้าหน้าที่ผู้ช่วยเหลือคนไข้ สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี
จังหวัดปทุมธานี
- นายพันคุณ (นามสมมติ). (2564, 28 ธันวาคม). สัมภาษณ์โดย ศิริดาภรณ์ สุนทรพฤกษ์ [การบันทึกเสียง].
เจ้าหน้าที่ผู้ช่วยเหลือคนไข้ สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี
จังหวัดปทุมธานี
- นายแทนไท (นามสมมติ). (2564, 7 ธันวาคม). สัมภาษณ์โดย ศิริดาภรณ์ สุนทรพฤกษ์ [การบันทึกเสียง].
เจ้าหน้าที่ผู้ช่วยเหลือคนไข้ สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี
จังหวัดปทุมธานี
- นุชจรินทร์ อินทร์รัตน์. (2558). บทบาทของคนในครอบครัวในการดูแลผู้ที่มีปัญหาสุขภาพจิตจากแอลกอฮอล์: ศึกษาเฉพาะกรณีโรงพยาบาลสวนปรุง เชียงใหม่. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- พิมณูลักษณ์ ปัญญา. (2555). **ประสบการณ์การกลับเป็นซ้ำของผู้สูงอายุที่เป็นโรคติดสุรา**. วิทยานิพนธ์
พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เพ็ญพักตร์ ดารากร ณ อยุธยา. (2556). **ความสำเร็จในการเลิกสุราของผู้ป่วยสุราที่มีโรคร่วมทางจิตเวช**.
วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต, ปีที่ 27 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม - เมษายน
2556, หน้า 1-15.
- ศโรชา บุญยัง, เพ็ญพักตร์ อุทิศ และสุนิศา สุขตระกูล. (2562). **ประสบการณ์การตีตราตนเองในผู้ติด
แอลกอฮอล์**. วารสารแพทยนาวิ, ปีที่ 46 ฉบับที่ 3 ประจำเดือน กันยายน - ธันวาคม 2562, หน้า
640-652.
- โสภณสิริ ยุทธวิสุทธิ, อริญญา บุญธรรม, มงคล ส่องสว่างธรรม, กมลณิชา อนันต์, ฉันทพร บัวเหลือง, และ
ศรีสกุล เฉียบแหลม. (2559). **การปรับพฤติกรรมการดื่มสุราในชุมชน**. วารสารวิทยาลัยพยาบาล
พระปกเกล้า จันทบุรี, ปีที่ 27 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม - ธันวาคม 2559 หน้า, 160-168.
- สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี. (2562). **สถิติการบำบัดรักษาผู้ป่วยใน
ปีงบประมาณ 2557-2562**. (อัดสำเนา).
- สุภา อัครจันทร์, ดวงใจ วัฒนสินธุ์, และภรภัทร เสงอุดมทรัพย์. (2560). **ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความตั้งใจใน
การหยุดดื่มของผู้ติดสุราที่กลับไปดื่มซ้ำ**. วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีกรุงเทพ, ปีที่ 33
ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม - เมษายน 2560, หน้า, 17-28.
- อุดมชัย อมาตยกุล. (2562). **การแก้ไขปัญหการดื่มสุราเชิงพุทธบูรณาการ**. คุุณวินิพนธ์พุทธศาสตร์คุุณ
บัณฑิต, สาขาพระพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การสร้างเครือข่ายบนพื้นที่ทางสังคมสู่การพัฒนาทางด้านจิตใจและปัญญาในจังหวัดลำปาง

Networking on Social Space to Mental and Wisdom Development in Lampang Province¹

สมจันทร ศรีปรัชยานนท์¹, ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์², ปาณิสรา เทพรักษ์³, ธวัช คิตอ่าน, นัตรชัย อุประเสน Somchan Sripraschayanon¹, Silawat Chaiwoong², Panisara Theprak³, Tawat Kid-arn⁴, Chatchai Uprasan⁵

วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Nakornlampang Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Author for Correspondence: Email: sartsirin@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมทางสังคมเพื่อการพัฒนาจิตใจและปัญญา 2) เพื่อพัฒนาระบบสร้างสรรค์ที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาจิตใจและปัญญา 3) เพื่อสร้างเครือข่ายบนพื้นที่ทางสังคมสู่การพัฒนาทางด้านจิตใจและปัญญา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือจากการศึกษาเอกสาร การสนทนากลุ่มย่อย การมีส่วนร่วมและปฏิบัติการ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพจากการศึกษาเอกสาร การประชุมกลุ่มย่อยและปฏิบัติการ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากสนทนากลุ่ม 18 คน และกลุ่มเป้าหมายเชิงปฏิบัติการจำนวน 36 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและกระบวนการสร้างเครือข่ายบนพื้นที่ทางสังคมเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. การพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมทางสังคมเพื่อการพัฒนาจิตใจและปัญญามีกระบวนการทำงาน ดังนี้ 1) การได้ความรู้หลักสูตรการปรีชาเชิงจิตวิทยาแนวพุทธ เข้าใจสภาพจิตใจของผู้อื่น 2) การเชื่อมโยงโครงการวัด บ้าน ประชาธิปไตยสร้างสุข ตามนโยบายคณะสงฆ์ 3) การพัฒนาพื้นที่ด้วยทุนทางภูมิวัฒนธรรมในพื้นที่สร้างสรรค์ และ 4) การจัดตั้งศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญาประจำจังหวัด เพื่อรองรับและให้บริการแก่ผู้ที่ประสบความทุกข์ในการดำเนินชีวิต

2. การพัฒนาระบบกลไกเพื่อรับบริการจากศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญามีรูปแบบ 3 อย่าง ได้แก่ 1) การเข้ารับบริการในพื้นที่สำหรับกิจกรรมและหลักคำสอนที่ 2) ระบบกลไกการรับบริการผ่านสถานีวิทยุ เพื่อให้แง่คิด คำชี้แนะ หลักความเชื่อและจารีตประเพณีต่างๆ และ 3) ระบบกลไกการรับบริการผ่านธรรมะในสวนที่ขับเคลื่อนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชนและท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง

3. การสร้างเครือข่ายบนพื้นที่ทางสังคมสู่การพัฒนาทางด้านจิตใจและปัญญาแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้ 1) การสร้างเครือข่ายด้วยกิจกรรมในพื้นที่ เพื่อทำกิจกรรมการขับเคลื่อนศูนย์ 2) การสร้างเครือข่ายตามพลังแห่ง บวร. ร่วมกับคณะสงฆ์ หน่วยงานภาครัฐ เอกชนและทุกภาคส่วน เพื่อให้เกิดเป็นชุมชนคุณธรรม

¹ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างสุขภาพ (สสส.) ภายใต้โครงการพัฒนาระบบจัดการพื้นที่และเครือข่ายองค์กรสุขภาวะตามแนวพระพุทธศาสนา

พึ่งพาอาศัยกันและกัน 3) การสร้างเครือข่ายด้วยระบบกลไกที่มีผลต่อการขับเคลื่อนศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญา เช่น กลไกด้านการส่งเสริมความรู้ กลไกด้านการให้บริการและกลไกด้านเครือข่ายทางสังคมที่สามารถช่วยบรรเทาทุกข์หรือแก้ปัญหาแก่ผู้เข้ามาขอรับบริการในพื้นที่

คำสำคัญ: เครือข่าย;พื้นที่ทางสังคม;การพัฒนาจิตใจและปัญญา

Received:09/11/2566, Revised: 28/11/2566, Accepted: 29/11/2566

Abstract

The objectives of this study are to: 1) to develop space and social activities for mental and wisdom development; 2) to develop a creative system for facilitation to mental and wisdom development; and 3) to create a network on social space for mental and wisdom development. This study was the qualitative research based on documents, focus group, participation and action. There are 18 key informants to be used in focus groups, and 36 person to be used of workshops and descriptive analysis of content data and network building processes on social space.

The research results revealed that

1. The development of space and social activities for mental and wisdom development has the following the processes as: 1) Acquiring knowledge of a Buddhist psychological counseling course for understanding the feeling of others; 2) Linking to the Wat Baan Pracharath Sang Suk project that is a Sangha policy; 3) development of areas with geo-cultural capital in creative areas; and 4) establishment of provincial mental and wisdom development centers for supporting and providing the services to those who experience suffering in their lives.

2. Developing a mechanism system to for facilitative services from the Mind and Wisdom Development Center were divided into three types as: 1) the services in the area for providing activities and regarding Buddhist teaching; 2) Mechanisms for receiving services on radio that provides ideas, advice, principles of belief and various customs; and 3) Mechanism system for receiving services Dhamma in the Garden that is mobilized together with government agencies, private and businesses in Lampang province.

3. Creating a network on a social space to develop mentally and wisdom divided into three types as follows: 1) Creating a network with activities in the area for activities to mobilize the center; 2) Creating a network based on the power of Borvon together with the Sangha, government agencies, private sector and all sectors, it creates a moral community and support each other and be reconciled; and 3) Creating a network with a mechanism system that affects

the mobilizing of the Mind and Wisdom Development Center, such as mechanisms for promoting knowledge, service mechanism and social networking mechanisms that can help alleviate suffering or solve life problems for those who come to request services in the area.

Keywords: Network; Social Space; Mental and Wisdom Development

1. บทนำ

สังคมเกิดขึ้นในอดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบันได้แสดงให้เห็นถึงสังคมมีรูปแบบที่หลากหลายแตกต่างกันไป บ้างก็เป็นสังคมที่มีความเรียบง่ายที่ผู้คนอาศัยอยู่ในป่า อาศัยแหล่งทางธรรมชาติเป็นแหล่งอาหาร ดำรงชีพกันอย่างพออยู่พอกินตามฐานะตนเอง ในขณะที่บางสังคมมีความสลับซับซ้อนที่ผู้คนเคยชินกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้การที่สังคมมีความแตกต่างกันนั้นสืบเนื่องจากการให้ความหมายและการกำหนดพื้นที่นั้นๆ แตกต่างกันไป ซึ่งอาจจะเรียกพื้นที่นั้นว่า “พื้นที่ทางสังคม (Social Space)”

พื้นที่ (Space หรือ Sphere) โดยทั่วไป หมายถึง อาณาบริเวณที่ซึ่งสมาชิกในสังคมสามารถสรรสร้างหรือแลกเปลี่ยนความคิด เป็นพื้นที่ในโลกทางสังคมซึ่งปัจเจกบุคคลมาพบปะพูดคุยและอภิปรายกันอย่างเสรีในประเด็นปัญหาทางสังคมการเมืองและเศรษฐกิจ ประเด็นจากการอภิปรายโต้เถียงปัญหา ข้อมูลข่าวสารต่างๆ จะถูกตีแผ่แลกเปลี่ยนกันในพื้นที่สาธารณะ ก่อให้เกิดการรับรู้ร่วมกันและนำไปสู่การตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมและกิจกรรมทางการเมืองของสาธารณชน (ชวิตรา ตันติมาลา, 2560 : 92 – 103)

คำว่า “พื้นที่ (Space)” หมายถึง ปริมาตร รูปทรง พื้นที่ ระนาบ ซึ่งเป็นสองมิติหรือสามมิติ โดยถูกจำกัดอยู่ในการมองว่ามองในลักษณะรูปทรง (Form) โครงสร้าง (Structure) หรือ ให้ความหมายของพื้นที่ในการเป็นสิ่งที่สามารถจับต้องได้ทางกายภาพ ทั้งนี้ การให้ความหมายทางด้านสถาปัตยกรรมและผังเมือง พื้นที่ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการออกแบบในทุกๆระดับ ซึ่งมีการจัดประเภทของการใช้สอยพื้นที่ในรูปแบบต่างๆ เช่น พื้นที่สาธารณะ (Public Space) พื้นที่เชิงพาณิชย์กรรม (Commercial Space) พื้นที่อยู่อาศัย (Residential Space) พื้นที่การเกษตร (Agricultural Space) เป็นต้น (ลลิตทิพย์ รุ่งเรือง, 2555 : 14 – 32)

พื้นที่ที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่เกิดตามสภาพความจริง กล่าวคือ พื้นที่ไม่ได้แบ่งประเภทตามความหมายสมของการจัดวางองค์ประกอบด้านพื้นที่เพียงอย่างเดียว แต่พื้นที่อาจจะเป็นสิ่งที่ถูกกระทำจากผู้ผลประโยชน์ที่มีความหลากหลายและแตกต่างกันออกไป Henri Lefebvre ให้ความหมายของพื้นที่ โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่

1. พื้นที่ทางกายภาพ (Physical Space) หมายถึง พื้นที่ที่เป็นกายภาพ เช่น จักรวาล
2. พื้นที่ในจิตใจ (Mental Space) หมายถึง พื้นที่ตามทัศนะของนักปราชญ์และนักคณิตศาสตร์ ซึ่งเป็นการรับรู้พื้นที่ในจิตใจ เช่น ความรู้สึกที่ผูกพันกับพื้นที่ ความรู้สึกสะดวกสบาย ฯลฯ

3. พื้นที่ทางสังคมและปฏิบัติการ (Social Space & Social Practice) หมายถึง พื้นที่ที่ถูกประกอบสร้างขึ้นด้วยกิจกรรม ปฏิบัติการ โครงการต่างๆ การใช้สัญลักษณ์การสร้างสังคมอุดมคติ (Utopia) รวมถึงการทำให้เป็นปริณพทล (Sphere) ซึ่งในความสุดท้ายนี้จะครอบคลุมขอบเขตอย่างกว้างขวางนับตั้งแต่การใช้พื้นที่ในเมืองที่ทำให้เขตบางเขตกลายเป็นเขตธุรกิจ เช่น บริเวณถนนสีลม ทำให้ที่ดินมีมูลค่ามหาศาลไปจนกระทั่งถึงอาณาบริเวณที่มีการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสาร เช่น ในจอโทรศัพท์ ที่มีพื้นที่ทางกายภาพไม่กี่นิ้วแต่ในแง่สังคมโทรศัพท์กินอาณาบริเวณกว้างขวางนับตั้งแต่พื้นที่ของอวัยวะภายในร่างกายของคนไปจนกระทั่งถึงจักรวาล (เมธี พิริยการนนท์ และนพดล ตั้งสกุล, 2564 : 134 – 158)

อย่างไรก็ตาม สภาวะทางสังคมยุคใหม่ที่เต็มไปด้วยวิทยาการและเทคโนโลยีเครื่องอำนวยความสะดวกแก่การดำเนินชีวิตแก่นมนุษย์กลายเป็นตัวแปรสำคัญที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม ศีลธรรม การศึกษา เศรษฐกิจการเมือง ทำให้สังคมที่เคยเป็นสังคมเกื้อกูล ช่วยเหลือกันและกันกลายเป็นสังคมที่เห็นแต่ผลประโยชน์ส่วนตัวท่ามกลางกระแสการผันแปรทางด้านความคิดและทัศนคติ ซึ่งมีความแตกต่างจากในอดีตที่มีการจัดการพื้นที่ให้เป็นศูนย์กลางการรวมตัวที่คอยพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและปัญญา มีการสร้างสรรค์กิจกรรม นันทนาการและการปฏิบัติร่วมกันด้วยความรักและความสามัคคีนอกจากนั้น การพัฒนาพื้นที่ทางสังคมแต่ก่อนยังสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่า ความเป็นศูนย์กลางทางสังคมที่แสดงถึงความรัก ความสามัคคี แสดงอัตลักษณ์ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น และทุกคนเกิดความรับผิดชอบต่อสังคม รักและหวงแหนพื้นที่ทางสังคมนั้นๆ อีกด้วย โดยเฉพาะพื้นที่จังหวัดลำปางที่มุ่งพัฒนาเชิงพื้นที่จากพื้นที่สาธารณะเป็นพื้นที่ทางสังคมที่กลุ่มบุคคลได้เข้ามารวมตัวกันทำกิจกรรมหรือการพูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันอีกด้วย

วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง เป็นพื้นที่จำนวนประมาณ 50 ไร่ ตั้งอยู่ถนนสายพหลโยธิน และเคยเป็นพื้นที่ของราชพัสดุมาก่อน โดยสภาพทั่วไปเป็นพื้นที่ทุ่งนาและแห้งแล้ง และมีพื้นที่หลายแห่งภายในวิทยาลัยสงฆ์ที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาให้เป็นพื้นที่ทางสังคม โดยเฉพาะบริเวณริมสระน้ำด้านหลังอาคารที่เป็นพื้นที่สันทนาการที่มีความเหมาะสมสำหรับพักผ่อน ออกกำลังกาย การพูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และใช้เป็นพื้นที่ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทั้งกิจกรรมภายในและภายนอกองค์กร และเหมาะสำหรับการจัดตั้งศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญาประจำจังหวัดลำปาง อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่รกร้างให้เกิดประโยชน์ในการช่วยเหลือและให้คำปรึกษาผู้อื่นได้ดำเนินชีวิตตามพระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้อง

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการสร้างเครือข่ายบนพื้นที่ทางสังคมสู่การพัฒนาทางจิตใจและปัญญาในจังหวัดลำปาง เพื่อให้เกิดการพัฒนาเชิงพื้นที่และกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ การจัดตั้งศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญา การพัฒนาระบบที่เอื้อต่อการเข้าถึงศูนย์ฯ และการสร้างเครือข่ายที่จะช่วยทำให้เกิดการขับเคลื่อนพื้นที่ทางสังคมไปสู่การพัฒนาทางด้านจิตใจและปัญญา อีกทั้งเป็นพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ที่วิทยาลัยสงฆ์นครลำปางสามารถใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการช่วยเหลือ ส่งเสริม และชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตตามหลัก

พระพุทธศาสนาท่ามกลางกระแสสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างมีความสุข และเป็นการพัฒนาพื้นที่ที่จะสร้างสาธารณประโยชน์ให้แก่สังคมได้อย่างแท้จริง

2.วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมทางสังคมเพื่อการพัฒนาจิตใจและปัญญา
2. เพื่อพัฒนาระบบสร้างสรรค์ที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาจิตใจและปัญญา
3. เพื่อสร้างเครือข่ายบนพื้นที่ทางสังคมสู่การพัฒนาทางด้านจิตใจและปัญญา

3.วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีขั้นตอนในการศึกษา ดังนี้

1. วิธีการวิจัย การศึกษาวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งประกอบด้วยการศึกษาเอกสาร การประชุมกลุ่มย่อยและปฏิบัติการ เพื่อสร้างเครือข่ายบนพื้นที่ทางสังคมสู่การพัฒนาทางด้านจิตใจและปัญญาดังนี้

1.1 การศึกษาเอกสาร (Documentary Study) เป็นการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การสร้างเครือข่ายบนพื้นที่ทางสังคมสู่การพัฒนาทางด้านจิตใจและปัญญาในจังหวัดลำปาง

1.2 การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group discussion) โดยคณะผู้วิจัยได้ทำการรวมกลุ่มจิตอาสาของวิทยาลัยสงฆ์และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจอันจะเป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการประชุมกลุ่มย่อยจำนวน 36 คน ได้แก่ 1) กลุ่มคณาจารย์และเจ้าหน้าที่วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง 20 รูป/คน 2) กลุ่มนิสิตจิตอาสา 13 รูป/คน 3) กลุ่มภาคี/กลุ่มหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 3 คน ซึ่งเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาพื้นที่ทางสังคม พัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ พัฒนาระบบที่เอื้ออำนวยต่อศูนย์การพัฒนาจิตใจและปัญญา

1.3 การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) การขับเคลื่อนกิจกรรมโดยการนำความรู้ความเข้าใจสู่การพัฒนาเชิงพื้นที่ทางสังคมและกิจกรรมสร้างสรรค์ ระบบอำนวยความสะดวกและเครือข่ายในการพัฒนาจิตใจและปัญญาของสังคม

2. พื้นที่การวิจัย โดยคณะผู้วิจัยได้คัดเลือกพื้นที่เชิงพัฒนาและกิจกรรมทางสังคม ระบบสร้างสรรค์ที่เอื้ออำนวย และการสร้างเครือข่ายการสร้างสรรค์พื้นที่ทางสังคมในครั้งนี้ ได้แก่ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความพร้อมทางด้านบุคลากร สถานที่ และการตอบสนองต่อนโยบายคณะสงฆ์ เพื่อให้เกิดเป็นศูนย์การพัฒนาจิตใจและปัญญาประจำจังหวัดลำปาง

3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญการสนทนากลุ่ม 18 คน และกลุ่มเป้าหมายเชิงปฏิบัติการจำนวน 36 คน

4. เครื่องมือการวิจัย คณะผู้วิจัยใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญการสนทนากลุ่ม เพื่อวางแผนและพัฒนาเชิงพื้นที่ กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ และสิ่งเอื้ออำนวยต่อศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญา 18 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงปฏิบัติการ ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ที่มีบทบาทในการพื้นที่ทางสังคม พัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ พัฒนาระบบที่เอื้ออำนวยต่อศูนย์การพัฒนาจิตใจและปัญญา 36 คน ได้แก่ 1) กลุ่มคณาจารย์และเจ้าหน้าที่วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง 20 รูป/คน 2) กลุ่มนิสิตจิตอาสา 13 รูป/คน 3) กลุ่มภาคี/กลุ่มหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 3 คน

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

5.1 ศึกษาเชิงเอกสารในการศึกษาเนื้อหา แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การสร้างเครือข่ายบนพื้นที่ทางสังคมสู่การพัฒนาทางด้านจิตใจและปัญญา

5.2 คัดเลือกเป้าหมายแต่ละพื้นที่แบบเจาะจง (Purposive Sampling)

5.3 การเข้ารับฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการของกลุ่มจิตอาสา และการขอหนังสือจากวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือในพื้นที่หรือองค์กรกลุ่มเป้าหมายเชิงพื้นที่และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

5.4 การสนทนากลุ่มกับกลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มจิตอาสา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ กิจกรรม สิ่งอำนวยต่อการเข้ารับบริการ และการสร้างเครือข่ายศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญาประจำจังหวัดที่เหมาะสม

5.5 การสรุปองค์ความรู้จากการลงพื้นที่และการประมวลภาพนิ่ง

5.6 การเผยแพร่บทความวิจัย

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้มีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร คณะผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ที่ได้จากการศึกษาเอกสาร เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีจากหนังสือ ตำราและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีความสอดคล้องกับพัฒนาการจัดการเรียนรายวิชาพื้นฐาน 2) การวิเคราะห์ข้อมูลการสนทนากลุ่มและปฏิบัติการ โดยสรุปเนื้อหาและกระบวนการดำเนินงานการเครือข่ายบนพื้นที่ทางสังคมสู่การพัฒนาทางด้านจิตใจและปัญญาในจังหวัดลำปาง

4.ผลการวิจัย

1. การพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมทางสังคมเพื่อการพัฒนาจิตใจและปัญญาของกลุ่มพระสงฆ์และกลุ่มจิตอาสา มีกระบวนการขับเคลื่อน ดังนี้

1.1 การให้ความรู้ โดยกลุ่มได้รับความรู้ตามหลักสูตร TIR : โครงสร้างพื้นฐานของการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบพุทธ (Process of Tir: A Basic model of Buddhist Counseling and Psychotherapy Process) เพื่อให้มีความรู้ เข้าใจสภาพจิตใจของผู้อื่น คอยรับฟังปัญหาผู้อื่นและเป็นที่ปรึกษาภาวะทางจิตใจ รวมถึงการหาวิธีการแก้ปัญหาด้วยเหตุและผลที่สอดคล้องกับการใช้ชีวิตในสังคมยุคปัจจุบัน

1.2 การเชื่อมโยงโครงการวัด บ้าน ประชากรรัฐสร้างสุข ตามนโยบายคณะสงฆ์ โดยพระสงฆ์จังหวัดลำปาง เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจชุมชนให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งสัปป

ปายะตามหลัก 5 ส คือ สะสาง สะดวก สะอาด สร้างมาตรฐาน และสร้างวินัย ที่มีเหมาะสำหรับพุทธศาสนิกชน เพื่อให้เกิดการตระหนักรู้ ตื่นตัว เกิดความหึงเห่นพื้นที่ทางสังคม รู้จักแบ่งปันความทุกข์และสุข และทำงานร่วมกับเครือข่ายต่างๆ ในพื้นที่จังหวัดลำปาง

1.3 การพัฒนาพื้นที่ด้วยทุนทางภูมิวัฒนธรรมในพื้นที่สร้างสรรค์ โดยวิทยาลัยสงฆ์นครลำปางเป็นแหล่งพัฒนาเชิงพื้นที่ที่มีต้นทุนทางภูมิวัฒนธรรม ทั้งทางด้านกายภาพ สถานศึกษา บุคลากรปฏิบัติงาน และกลุ่มนิสิตที่เป็นพระสงฆ์ประจำจังหวัดลำปาง ที่สามารถขยายผลแก่นิสิตจิตอาสาไปสู่การพัฒนาชุมชนตนเองในการเยียวยาและบรรเทาความทุกข์แก่ศรัทธาประชาชนอีกด้วย

1.4 การจัดตั้งศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญาประจำจังหวัด เพื่อรองรับและให้บริการแก่ผู้ที่ประสบความทุกข์ในการดำเนินชีวิต คอยให้ข้อมูล ข่าวสาร และเป็นสถานที่ให้คำปรึกษา ซึ่งการจัดตั้งศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญาจะเกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของกลุ่มบุคคลในพื้นที่ สมาชิกในพื้นที่เกิดจิตอาสาและสร้างความรับผิดชอบแก่สังคมในการบำเพ็ญประโยชน์สุขให้แก่ผู้อื่น

2. การพัฒนาระบบกลไกเพื่อรับบริการจากศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญา สามารถจำแนกรูปแบบการให้บริการอยู่ 3 อย่าง ได้แก่

2.1 การเข้ารับบริการในพื้นที่ โดยสามารถใช้บริการได้อยู่ 2 ลักษณะ คือ 1) การให้บริการในพื้นที่สำหรับกิจกรรมต่างๆ เช่น การเรียนการสอน กิจกรรมจิตอาสาหรือนันทนาการต่างๆ 2) การเข้ารับบริการด้านหลักคำสอน โดยกลุ่มพระสงฆ์และกลุ่มจิตอาสาเป็นผู้ให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวทางการใช้ชีวิตและคอยเป็นผู้บรรเทาความทุกข์สำหรับผู้เข้ามาใช้บริการ

2.2 ระบบกลไกการรับบริการผ่านสถานีวิทยุ โดยกลุ่มพระสงฆ์ได้จัดรายการผ่านสถานีวิทยุเพื่อการศึกษาประจำวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง คลื่นความถี่ FM 106.50 MHZ และสถานีวิทยุคลื่นสีขาวคลื่นความถี่ FM 88.7 MHZ เพื่อให้แง่คิด คำชี้แนะ หลักความเชื่อและจารีตประเพณีต่างๆ ที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่เหมาะสมสำหรับการนำไปประยุกต์ใช้แก่ผู้รับฟัง

2.3 ระบบกลไกการรับบริการผ่านธรรมะในสวน โดยกลุ่มพระสงฆ์และกลุ่มจิตอาสาเป็นผู้ขับเคลื่อนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชนและท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง จัดกิจกรรม “ธรรมะในสวน” เพื่อแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และเสนอแนวทางการใช้ชีวิตในมิติใหม่ที่เหมาะสมกับสังคมยุคปัจจุบัน เช่น มิติทางด้านวิถีชีวิต มิติทางด้านสังคม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น มิติทางด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยี ฯลฯ และสามารถเข้ารับบริการทุกวันอาทิตย์ช่วงเวลา 07.00 – 09.00 น. ณ บริเวณกาดนั่งก้อม บริเวณหนองกระทิง ตำบลบ่อแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง และผ่านช่องทางออนไลน์ FACEBOOK ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง

3. การสร้างเครือข่ายบนพื้นที่ทางสังคมสู่การพัฒนาทางด้านจิตใจและปัญญา สามารถดำเนินและบรรลุตามเป้าหมายด้วยการสร้างเครือข่ายแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

3.1 การสร้างเครือข่ายด้วยกิจกรรมในพื้นที่ โดยกลุ่มนิสิตทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์มีจิตอาสาได้เข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการ สร้างองค์ความรู้ ความเข้าใจถึงความรู้สึกผู้ที่มีความทุกข์ และภายหลังการอบรมเชิงปฏิบัติได้ดำเนินการร่วมมือกับเครือข่ายภายในวิทยาลัยในการดำเนินการพัฒนาศูนย์ประจำจังหวัดลำปาง คือ

(1) ความร่วมมือกับเครือข่ายภายในเพื่อพัฒนาเชิงพื้นที่ โดยมีผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตนักศึกษาได้พัฒนาศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญาภายในวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง และทำกิจกรรมการขับเคลื่อนศูนย์ เช่น การสร้างสัญลักษณ์พื้นที่ทางสังคม กิจกรรมการปรับและถมดิน การพัฒนาทัศนียภาพและกิจกรรมการเรียนการสอน ฯลฯ

(2) ความร่วมมือกับเครือข่ายภายในเพื่อพัฒนากิจกรรมในพื้นที่ทางสังคม เพื่อใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์ในการขับเคลื่อนและสร้างสรรค์กิจกรรมต่าง ทั้งกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมการปฏิบัติธรรม กัมมัฏฐานประจำปี กิจกรรม Big Cleaning กิจกรรมปฏิบัติธรรมกัมมัฏฐาน ฯลฯ ซึ่งเป็นการพัฒนาเชิงพื้นที่ให้เกิดประโยชน์ สร้างจิตอาสา และผลักดันให้เกิดการพัฒนาทางด้านจิตใจและปัญญา

(3) ความร่วมมือกับเครือข่ายในพื้นที่เพื่อรองรับและพัฒนาศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญา ประจำจังหวัดลำปาง โดยกลุ่มพระสงฆ์เป็นผู้ที่มีบทบาทในการให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา และเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาแก่ผู้ที่เข้ามาใช้บริการ และให้หน่วยงานต่างๆ เข้ามาใช้พื้นที่หรือจัดกิจกรรมที่เป็นการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์

3.2 การสร้างเครือข่ายตามพลังแห่ง บวร. โดยอาศัยกลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มจิตอาสาและกลุ่มเจ้าหน้าที่สาธารณสุขได้ทำงานร่วมกับคณะสงฆ์ หน่วยงานภาครัฐ เอกชนและทุกภาคส่วน เพื่อให้เกิดเป็นชุมชนคุณธรรมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข พึ่งพาอาศัยกันและกัน เกื้อกูล สมานฉันท์ ประองตอง และสร้างขวัญกำลังใจต่อกันท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

3.3 การสร้างเครือข่ายด้วยระบบกลไกการพัฒนาจิตใจและปัญญา โดยกลุ่มแกนนำชุมชน ผู้นำชุมชนและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านหรือ อสม. มีระบบกลไกที่สำคัญต่อการขับเคลื่อนศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญาอยู่ 3 อย่าง ได้แก่

(1) กลไกด้านการส่งเสริมความรู้ศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญา อาศัยความร่วมมือกับทุกภาคส่วน เพื่อให้มีบุคลากรในพื้นที่ตั้ง เพื่อให้ความรู้คอยบรรเทาทุกข์ สร้างขวัญกำลังใจและให้แนวทางแก้ไขปัญหาแก่ผู้ให้บริการ

(2) กลไกด้านการให้บริการ โดยพระสงฆ์คอยให้คำปรึกษาในพื้นที่ตั้งวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง และออนไลน์ผ่านช่องทางคลื่นวิทยุ เพื่อให้ผู้รับบริการสามารถนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม

(3) กลไกด้านเครือข่ายทางสังคม กลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มจิตอาสาและกลุ่มสาธารณสุขชุมชน ร่วมกับเครือข่ายทางสังคม ได้แก่ 1) เครือข่ายกลุ่มพระสงฆ์ที่ทำงานร่วมกับองค์กรในท้องถิ่น 2) เครือข่ายตามบทบาทของศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญา เพื่อให้ข้อมูล ข่าวสาร กิจกรรมต่างๆ ที่สามารถช่วยบรรเทาทุกข์หรือเป็นแนวทางการแก้ปัญหาชีวิตสำหรับผู้ที่เข้ามาขอรับบริการในพื้นที่

5.อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง “การสร้างเครือข่ายบนพื้นที่ทางสังคมสู่การพัฒนาทางด้านจิตใจและปัญญาในจังหวัดลำปาง” สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 การพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมทางสังคมโดยกลุ่มพระสงฆ์และกลุ่มจิตอาสาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนโครงการการพัฒนาบริหารจัดการพื้นที่และเครือข่ายองค์กรสุขภาวะตามแนวพระพุทธศาสนาในจังหวัดลำปาง ซึ่งการพัฒนาดังกล่าวนั้นกลุ่มแกนนำจะต้องได้รับการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้ทั้งทางด้านสุขภาพ ความรู้และเทคนิคการช่วยเหลือผู้อื่น เพื่อให้แกนนำได้เข้าใจถึงสภาพปัญหา เป็นผู้คอยรับฟังปัญหาต่างๆ และเป็นที่พึ่งพาทางด้านจิตใจ รวมถึงการเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหที่เหมาะสมกับสังคมยุคใหม่ที่เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านวิถีชีวิต สังคมและวัฒนธรรม สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของพระศรีรัตนวิมล (2563 : 183 – 195) ที่ศึกษาการให้คำปรึกษาเยาวชนตามหลักภาวนาเพื่อเป็นการให้คำปรึกษาและมุ่งเน้นให้ผู้รับคำปรึกษาได้ฝึกจิตให้ความเข้มแข็ง มีสมาธิในการเผชิญกับปัญหา ความทุกข์ที่ตนได้ประสบ รู้เท่าทันความคิดมิให้กิเลสครอบงำ เพราะการควบคุมความประพฤติทางกาย ทางวาจา ทางใจ อันเป็นจริยธรรมขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ และเป็นตัวชี้วัดถึงความเจริญงอกงามทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญาและเชื่อมโยงนโยบายหรือกติกาในชุมชนช่วยในการพัฒนาให้เกิดขึ้นเป็นพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ที่อำนวยความสะดวกและสัปปายะตามหลัก 5 ส คือ สะสาง สะดวก สะอาด สร้างมาตรฐาน และสร้างวินัย ทำให้ผู้เข้าใช้รู้สึกตื่นตัว เกิดความหึงเห่นพื้นที่ทางสังคม รู้จักแบ่งปันความทุกข์และสุข

การสร้างพื้นที่ทางสังคมตามระเบียบแบบแผนชุมชนนั้น ปัจจัยทางด้านทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าว โดยเฉพาะทุนทางภูมิวัฒนธรรมทั้งทางด้านกายภาพ บุคลากร สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ซึ่งจะทำให้เป้าหมายการดำเนินงานสามารถประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของกนกวรรณ คชสิทธิ์ และเอกรินทร์ อนุกุลยุทธธน (2562 : 6 – 18) ที่ได้ศึกษามิติการใช้พื้นที่สาธารณะและบทบาทความเป็นชุมชนดั้งเดิมในเมืองเชียงใหม่ที่ได้ทำการปรับปรุงพื้นที่ทางกายภาพทั้งการจัดแบ่งพื้นที่ การจัดแบ่งช่วงเวลา การแบ่งหน้าที่ การรวมกลุ่ม และการสร้างศูนย์รวม โดยใช้วัดเป็นทั้งพื้นที่ทางกายภาพ ทางสังคม ทางใจและทางวัฒนธรรม มีกลุ่มภูมิปัญญา กลุ่มศรัทธาวัด และกลุ่มคนดั้งเดิมใช้พื้นที่สาธารณะจนกลายเป็นความสัมพันธ์เชิงสังคม โดยพื้นที่ทางกายภาพสนับสนุนให้เกิดความสัมพันธ์ส่วนพื้นที่ทางสังคมในชุมชน และเกิดความพิเศษที่สื่อถึงความรู้สึกร่วมกัน การจัดตั้งศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญาประจำจังหวัดเพื่อเป็นการพัฒนาพื้นที่ให้เกิดเป็นพื้นที่ทางสังคมเพื่อใช้รองรับและบริการแก่ผู้ที่ประสบความสำเร็จ คอยเป็นผู้ให้ข้อมูล ข่าวสาร และเป็นสถานที่ให้คำปรึกษา รวมถึงการสร้างกิจกรรมให้เกิดจิตอาสาที่จะสร้างความรับผิดชอบแก่สังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของวัฒนพล อยู่สวัสดิ์ พงศ์ตะวัน นันทศิริ และวิบูลพร วุฒิคุณ (2564 : 65 – 76) ได้ศึกษาแนวทางการออกแบบเพื่อส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่สาธารณะย่านเมืองเก่าเชียงราย ที่มุ่งพัฒนาพื้นที่ให้เกิดเป็นสวนสาธารณะ และจัดกิจกรรมประจำปี และให้เกิดการใช้ประโยชน์ในพื้นที่สาธารณะของทั้งคนในและนอกเขตพื้นที่ ซึ่งจะทำให้พื้นที่ก่อให้เกิดประโยชน์และสร้าง

ความสัมพันธ์เชิงสังคมแก่ผู้ใช้ประโยชน์ได้เป็นอย่างดี ดังนั้น การพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมทางสังคมที่ขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดเป็นพื้นที่ทางสังคมสำหรับการดูแล ให้คำปรึกษา และช่วยเหลือแก่ผู้ประสบความทุกข์นั้น จำเป็นจะต้องมีการขับเคลื่อนจากแกนนำในพื้นที่ที่มีความรู้ทั้งเชิงทฤษฎีและปฏิบัติการที่สามารถเชื่อมโยงกับนโยบายต่างๆ ของสังคม โดยการอาศัยทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่นในการพัฒนาและขับเคลื่อนกิจกรรมที่จะสร้างพื้นที่ทางสังคมที่จะก่อประโยชน์แก่บุคคลในพื้นที่และนอกพื้นที่ และคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งพื้นที่ทางสังคมและกิจกรรมถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้เข้ารับบริการเกิดจิตอาสาและมีความรับผิดชอบต่อสังคม และเป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนาพื้นที่และจิตใจของกลุ่มแกนนำที่ขับเคลื่อนกิจกรรมดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างแท้จริง

ตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 การพัฒนาระบบกลไกเพื่อรับบริการจากศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญาประจำจังหวัดลำปาง สำหรับเป็นพื้นที่ช่วยขัดเกลาจิตใจหรือเป็นพื้นที่สำหรับการให้คำปรึกษาผู้ที่กำลังมีความทุกข์ เป็นพื้นที่ที่คอยรับฟังปัญหาต่างๆ รวมถึงการเป็นพื้นที่ที่ใช้จัดกิจกรรมสาธารณประโยชน์ เช่น การเรียนการสอน กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมการสร้างจิตอาสา และตอบสนองกิจกรรมของหน่วยงานต่างๆ ที่ขอความอนุเคราะห์เข้ามาขอใช้พื้นที่ทางสังคม ซึ่งพื้นที่ทางสังคมเป็นพื้นที่ที่มีความสะดวก ปลอดภัย และสามารถยกระดับคุณภาพของผู้เข้าใช้ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยกระดับคุณภาพทางด้านจิตใจและเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ คลายปัญหาต่างๆ ได้ สอดคล้องกับการวิจัยของ จิรัฐฎ์ ปรัชญาแก้วใส (2563 : 949 – 964) ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาพื้นที่ว่างใต้ทางด่วนเพื่อ ประโยชน์สาธารณะกรณีศึกษา : ทางด่วนฉลองรัช (บริเวณบึงพระราม 9) ผลวิจัยพบว่า การวางแผนและออกแบบพื้นที่ใช้สอยให้ประโยชน์ต่อประชากร เป็นพื้นที่ปลอดภัยจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนในพื้นที่ โดยเฉพาะการใช้พื้นที่รองรับกิจกรรมสาธารณะให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนโดยรอบ ทั้งด้านกิจกรรมการพักผ่อนในลักษณะการออกกำลังกาย และการพักผ่อนในลักษณะสงบที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งการพัฒนาโครงการรับบริการสามารถทำได้หลากหลายรูปแบบ ทั้งในรูปแบบของการเข้ารับบริการในพื้นที่จริงสำหรับการใช้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ หรือการเข้ารับบริการให้คำปรึกษาจากกลุ่มแกนนำที่มีความรู้ความสามารถในการหาแนวทางการแก้ไขปัญหา และช่วยบรรเทาความทุกข์สำหรับผู้เข้ามาใช้บริการ สอดคล้องกับการวิจัยของ พสุ วัฒนันท์ และนางนภาพค์ โพธิ์โพธิ์ (2564 : 10 - 18) ได้ศึกษาแนวทางการให้คำปรึกษาตามทฤษฎีพฤติกรรมนิยมที่เกิดจากการผู้ให้การศึกษาและผู้รับการศึกษาได้มีปฏิสัมพันธ์เพื่อจะช่วยเหลือแก่ผู้รับการปรึกษาที่กำลังประสบความยุ่งยากใจหรือมีความทุกข์ และต้องการความช่วยเหลือ ซึ่งผู้ให้คำปรึกษาจะต้องเป็นผู้ที่มีทักษะและหาทางออกเพื่อลดหรือขจัดความทุกข์ ลดความวิตกกังวลลดความกลัวที่ไม่สมเหตุผล และช่วยให้บุคคลมีสุขภาพจิตและสุขภาพกายที่ดีขึ้น และเป็น การปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ของกลุ่มพระสงฆ์ในฐานะเป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณอีกด้วย

นอกจากนั้น การให้บริการสามารถติดต่อหรือเข้ารับบริการได้ด้วยการจัดรายการผ่านสถานีวิทยุที่ถือได้ว่าเป็นการเข้าถึงกลุ่มประชาชนได้ดีและเป็นการเผยแผ่หลักธรรมที่ทันสมัยตามกาลเวลา โดยกลุ่มพระสงฆ์เป็นผู้คอยให้แง่คิด หลักธรรม จาริตประเพณีและเนื้อสาระความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้รับฟังให้ทันสมัย รอบรู้ เข้าใจคติโลกและคติธรรมไปพร้อมๆ กัน เกิดการอนุรักษ์อัตลักษณ์รากเหง้าทางสังคมและวัฒนธรรมอันดีงาม

ให้แก่ชุมชนและผู้รับฟัง รวมถึงการมีส่วนร่วมของหน่วยงานหรือภาคีต่างๆ ในการพัฒนาพื้นที่ทางสังคม โดยกลุ่มพระสงฆ์ได้เข้าไปร่วมในกิจกรรมลานธรรมหรือธรรมะในสวน เพื่อใช้เป็นพื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเสนอแนวทางการใช้ชีวิตในมิติใหม่ที่เหมาะสมกับสังคม สอดคล้องกับกิตติ เชาวนะ และคัทลียา จิระประเสริฐกุล (2560 : 1701 – 1719) ที่ได้ศึกษาข้อสังเกตจากการศึกษาเรื่องปรากฏการณ์ของพื้นที่สาธารณะในหมู่บ้านศิรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่กล่าวถึงการสร้างพื้นที่สาธารณะที่เกิดจากการแก้ปัญหาาร่วมกันเป็นพื้นที่สำหรับการทำกิจกรรม เป็นกลไกในการแก้ไขปัญหาของสมาชิก และเป็นของพื้นที่แห่งการเรียนรู้ ดังนั้น การให้บริการของศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญาจึงมีความเหมาะสมและกับกาลสมัยที่มีการใช้สื่อดิจิทัลเพื่อช่วยให้แ่งมุม ความรู้ และแนวทางการดำเนินชีวิตทั้งในมิติด้านวิถีชีวิต มิติด้านสังคม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น มิติทางด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยีฯ โดยผู้เข้ารับบริการสามารถเข้ามาเรียนรู้ในพื้นที่จริงหรือติดตามผ่านระบบออนไลน์ทางสถานีวิทยุที่พระสงฆ์เป็นผู้ให้คำปรึกษา คอยให้กำลังใจ และชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิต ซึ่งกระบวนการปฏิบัติงานดังกล่าวถือได้ว่าเป็นกลไกการให้บริการที่เหมาะสมกับสังคมยุคปัจจุบัน

ตามวัตถุประสงค์ข้อ 3 การจัดตั้งศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญาจะก่อให้เกิดมีประสิทธิภาพในการเป็นพื้นที่ทางสังคมสำหรับการให้คำปรึกษา พื้นที่สำหรับการใช้ประโยชน์ และพื้นที่สำหรับการพัฒนาจิตใจและปัญญาผู้ที่กำลังประสบปัญหาในการดำเนินชีวิตนั้น จำเป็นจะต้องมีการพัฒนาทางด้านเครือข่ายเพื่อช่วยเหลือ ผลักดัน และขับเคลื่อนการทำงานให้มีประสิทธิผลและประสิทธิผลยิ่งขึ้น โดยศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญามีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจ ทำให้ผู้เข้ารับบริการมีปัญหา รอบรู้และเข้าใจสภาพความเป็นจริงของชีวิตและสังคมท่ามกลางสภาพความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรมในยุคปัจจุบัน สอดคล้องกับงานวิจัยพระมนตรี ปญญาทีโป (2526 : 1 – 14) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาปัญญา: ทำไมต้องมีการพัฒนาปัญญา ที่มีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในยุคโซเซียลมีเดีย ทำให้เกิดวิชาความรู้และปัญญา มีทัศนะความเชื่อ ค่านิยมที่ถูกต้อง สามารถควบคุมตนเองและสภาวะต่างๆ ที่กระทบเข้ามาสู่ชีวิตได้เป็นอย่างดี มีจิตใจที่สงบ รู้เท่าทันสภาพของจิตใจของตน โดยไม่ให้ตกเป็นทาสสิ่งที่ยั่วยวนใจอันจะนำไปสู่ความเสื่อมในชีวิตและปฏิบัติตนให้อยู่แต่ในสิ่งที่เป็นกุศลธรรมตลอดไป การสร้างเครือข่ายจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาปัญญาเป็นอย่างยิ่ง เพราะเครือข่ายจะช่วยให้กิจกรรมหรืองานที่กระทำอยู่สามารถบรรลุผลได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของชลวิทย์ เจียรจิตต์ และคณะ (2565 : 1 – 14) ที่ศึกษานวัตกรรมทางสังคมกับแนวทางการพัฒนาเครือข่าย สัมมาชีพชุมชนอย่างยั่งยืน โดยเครือข่ายเป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จที่ให้องค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้การบริหารกลุ่มอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งการสร้างเครือข่ายจำเป็นจะต้องอาศัยการเรียนรู้เพื่อเข้าใจพื้นที่ การปรับใช้เทคโนโลยีนวัตกรรมที่เหมาะสม โดยเฉพาะนวัตกรรมเครือข่ายทางสังคมที่มุ่งสู่การพัฒนาเพื่อการเปลี่ยนแปลงเชิงสร้างสรรค์ การสร้างเครือข่ายจำเป็นจะต้องมีกิจกรรมที่เป็นตัวเชื่อมโยงให้เกิดพื้นที่ทางสังคมและการใช้ประโยชน์อย่างแท้จริง โดยกิจกรรมจะต้องได้รับความร่วมมือกับเจ้าของพื้นที่ในการทำกิจกรรมที่ตรงกับเป้าหมายของพื้นที่นั้นๆ เช่น ความร่วมมือจากผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต

นักศึกษาได้พัฒนาศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญาภายในวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง และทำกิจกรรมการเรียนรู้การสอน กิจกรรมการปฏิบัติธรรมกัมมัฏฐานประจำปี กิจกรรม Big Cleaning ฯลฯ

การจัดทำกิจกรรมที่สอดคล้องกับเป้าหมายพื้นที่ทางสังคมเพื่อรองรับการให้บริการร่วมกับหน่วยงานต่างๆ เข้ามาใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์นั้น กิจกรรมที่ดำเนินมีการสอดแทรกหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา เพื่อช่วยขัดเกลาและพัฒนาจิตใจแก่ผู้เข้ารับบริการ สอดคล้องกับ พุทธทศวัต เพ็งตะโก (2561 : 186 – 201) ได้ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมกับกิจกรรมนันทนาการ เพื่อพัฒนาจิตใจของวัยรุ่นในสังคมไทย ที่ทำกิจกรรมนันทนาการที่ประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาจิตใจของวัยรุ่น ช่วยให้เด็กสามารถควบคุมตนเอง มีวินัย มีสติ รู้ดีชั่ว รู้ผิดถูก จิตใจมั่นคงแน่วแน่และกิจกรรมนันทนาการช่วยพัฒนาจิตใจ ซึ่งกิจกรรมต่างๆ นอกจากจะเป็นการตอบสนองเป้าหมายของพื้นที่แล้ว ปัจจัยสำคัญสำหรับการขับเคลื่อนเครือข่าย บวร. ตามนโยบายบ้าน วัด ประชา รัฐสร้างสุข ที่มุ่งการพึ่งพาอาศัยกันและกัน สมานฉันท์ ประองตอง สร้างขวัญกำลังใจ และชุมชนแห่งความสุข โดยมีกลไกการทำงานร่วมกันของกลุ่มแกนนำชุมชน ผู้นำชุมชนและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านหรือ อสม. คือ 1) กลไกการเป็นศูนย์ให้ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร 2) กลไกการให้บริการแก่ผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือทั้งในพื้นที่และออนไลน์ และ 3) กลไกด้านเครือข่ายทางสังคมที่กลุ่มพระสงฆ์ที่ทำงานร่วมกับองค์กรในท้องถิ่นและการแสดงบทบาทของศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญาที่จะให้ข้อมูล ข่าวสาร กิจกรรมต่างๆ ที่สามารถช่วยบรรเทาทุกข์แก่ผู้เข้าขอรับบริการในพื้นที่

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

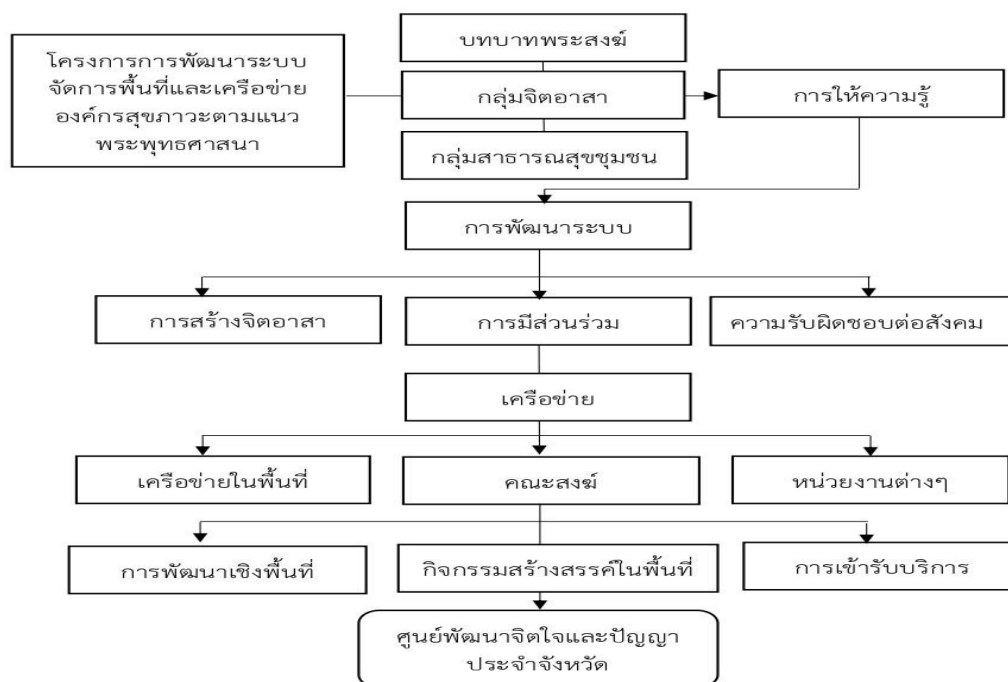
1.1) วิทยาลัยสงฆ์นครลำปางควรมีแผนปฏิบัติการเพื่อพัฒนาเชิงพื้นที่ที่ต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาพื้นที่ให้เกิดประโยชน์และเป็นพื้นที่ทางสังคมที่สามารถรองรับความต้องการแก่ผู้เข้ารับบริการ และใช้ประโยชน์ตามแผนปฏิบัติการประจำแต่ละปีงบประมาณ

1.2) วิทยาลัยสงฆ์นครลำปางควรทำ MOU กับหน่วยงานต่างๆ เพื่อขับเคลื่อนพื้นที่ทางสังคมให้เกิดประโยชน์ และเป็นพื้นที่ที่สามารถแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และคอยบรรเทาความทุกข์ให้แก่คนในพื้นที่และประชาชนทั่วไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยการพัฒนากิจกรรมและโปรแกรมการให้คำปรึกษาที่สัมพันธ์กับทุนทางภูมิวัฒนธรรมท้องถิ่นและศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อสร้างกระบวนการบรรเทาปัญหาและการให้คำปรึกษาการใช้ชีวิตในสังคมยุคดิจิทัล ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างสัมพันธภาพชุมชนได้อย่างเหมาะสม

7.ข้อค้นพบจากการวิจัย

ภาพ 1 การสร้างเครือข่ายบนพื้นที่ทางสังคมสู่การพัฒนาทางด้านจิตใจและปัญญา

การสร้างเครือข่ายบนพื้นที่ทางสังคมสู่การพัฒนาทางด้านจิตใจและปัญญาในจังหวัดลำปางมุ่งเน้นกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มพระสงฆ์ 2) กลุ่มจิตอาสา และ 3) กลุ่มสาธารณสุขหรือ อสม. ภายหลังจากการเข้าร่วมปฏิบัติการด้านความรู้แล้ว กลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มจิตอาสาและกลุ่มสาธารณสุขชุมชนจะต้องนำมาสู่การพัฒนาในพื้นที่ตนเอง เพื่อให้เกิดการพัฒนาระบบและการปฏิบัติร่วมกันชุมชนอยู่ 3 ประการ คือ 1) การสร้างจิตอาสา เพื่อให้เกิดการแบ่งปัน คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม สร้างจิตอาสา มี 2) การมีส่วนร่วม เพื่อคอยช่วยเหลือและสนับสนุนให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 3) ความรับผิดชอบต่อสังคม เมื่อเกิดจิตอาสาและการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมย่อมส่งผลต่อการขัดเกลาจิตใจให้ผู้ที่เข้าร่วมเกิดความรักความห่วงใยและมีความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อการขับเคลื่อนโครงการพัฒนาระบบจัดการพื้นที่และเครือข่ายองค์กรสุขภาวะตามแนวพระพุทธศาสนา ที่อาศัยการขับเคลื่อนเชิงพื้นที่ กิจกรรม และสิ่งอำนวยความสะดวกเข้าถึงด้วยเครือข่าย 3 ข่าย ได้แก่ 1) เครือข่ายในพื้นที่ที่ใช้ทุนบุคคล ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่ 2) เครือข่ายคณะสงฆ์ที่มีบทบาทเป็นแกนนำชุมชนและรับนโยบายในการช่วยเหลือ บรรเทาความทุกข์แก่ชุมชน 3) เครือข่ายหน่วยงานต่างๆ ที่มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์เดียวกัน ย่อมทำการขับเคลื่อนสามารถดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิผล

การสร้างเครือข่ายบนพื้นที่ทางสังคมสู่การพัฒนาทางด้านจิตใจและปัญญาในจังหวัดลำปางส่งผลให้กลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มจิตอาสาและกลุ่มสาธารณสุขชุมชนสามารถนำความรู้และกระบวนการสู่การพัฒนา ได้แก่ ๑) การพัฒนาเชิงพื้นที่ เพื่อให้เกิดพื้นที่สปีปายะเหมาะสำหรับการพัฒนาจิตใจและปัญญาแก่ผู้เข้ารับบริการ ๒) กิจกรรมสร้างสรรค์ในพื้นที่ เพื่อให้เกิดกระบวนการทำงานและการขับเคลื่อนผ่านกิจกรรมที่จะช่วยบรรเทา

ความทุกข์และให้แนวทางการใช้ชีวิตได้อย่างเหมาะสม และ ๓) การเข้ารับบริการ โดยหาช่องทางที่อำนวยความสะดวก การเข้าถึงการรับบริการทั้งการให้บริการในพื้นที่และการให้บริการผ่านออนไลน์

8.บรรณานุกรม

- กนกวรรณ คชสีห์ และเอกรินทร์ อนุกุลยุทธธน. (2562). **มิติการใช้พื้นที่สาธารณะและบทบาทความเป็นชุมชนดั้งเดิมในเมืองเชียงใหม่**. วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่, ปีที่ 20 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม – มิถุนายน 2562, หน้า 6 - 18.
- กิตติ เขาวนะ และศุภิสยา จิระประเสริฐกุล. (2560). **ข้อสังเกตจากการศึกษาเรื่องปรากฏการณ์ของพื้นที่สาธารณะในหมู่บ้านศิริวง จังหวัดนครศรีธรรมราช**. ฉบับภาษาไทย มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนกันยายน – ธันวาคม 2560, หน้า 1701 – 1719.
- จิรัฐภูมิ ปรัชญาแก้วไสล. (2563). **แนวทางการพัฒนาพื้นที่ว่างใต้ทางด่วนเพื่อประโยชน์สาธารณะกรณีศึกษา: ทางด่วนฉลองรัช (บริเวณบึงพระราม 9)**. วารสารสารศาสตร์, ปีที่ 3 ฉบับที่ 4 ประจำเดือนกันยายน – ธันวาคม 2563, หน้า 949 - 964.
- ชลวิทย์ เจียรจิตต์ และคณะ. (2565). **นวัตกรรมทางสังคมกับแนวทางการพัฒนาเครือข่าย สัมมาชีพชุมชนอย่างยั่งยืน**. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนมีนาคม – เมษายน 2565, หน้า 1 – 14.
- ชวิตรา ตันติมาลา. (2560). **พื้นที่สาธารณะและการผลิตพื้นที่: ความหมายใหม่ของความสัมพันธ์ทางสังคม**. วารสารบรรณศาสตร์ มศว, ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม – มิถุนายน 2560, หน้า 92 - 103.
- พระมนตรี ปณญาทีโป. (2526). **การพัฒนาปัญญา: ทำไมต้องมีการพัฒนาปัญญา**. วารสารวิชาการ สถาบันพัฒนาพระวิทยากร, ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม – มิถุนายน 2526, หน้า 1 – 14.
- พระศรีรัตนวิมล. (2563). **การให้คำปรึกษาเยาวชนตามหลักภาวนา**. Journal of Roi Kaensarn Academi, ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนกรกฎาคม – ธันวาคม 2563, หน้า 183 – 195.
- พฤตภักดิ์ เพ็งตะโก. (2561). **การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมกับกิจกรรมนันทนาการ เพื่อพัฒนาจิตใจของวัยรุ่นในสังคมไทย**. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, ปีที่ 14 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนพฤษภาคม – สิงหาคม 2561, หน้า 186 – 201.
- พสุ วุฒินันท์ และนาฏนภางค์ โพธิ์ไพจิตร. (2564). **แนวทางการให้คำปรึกษาตามทฤษฎีพฤติกรรมนิยม**. วารสารพุทธจิตวิทยา, ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม – มิถุนายน 2564, หน้า 10 – 18.
- เมธี พิริยการณนธ์ และนพดล ตั้งสกุล. (2564). **ปริทัศน์บทความ: เรื่องพื้นที่สาธารณะ พื้นที่ทางวัฒนธรรม และพื้นที่สาธารณะทางวัฒนธรรม**. วารสารหน้าจั่ว ว่าด้วยประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมไทย, ปีที่ 18 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม – มิถุนายน 2564, หน้า 134 - 158.

ลลิตทิพย์ รุ่งเรือง. (2555). **ที่ว่าง ที่สร้างให้เกิดความยั่งยืนทางสังคม : กรณีศึกษาความสัมพันธ์ของพื้นที่ว่าง และการปฏิบัติการทางสังคมของพื้นที่เมืองเก่าลำพูน**. วารสารวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมิถุนายน – พฤศจิกายน 2555, หน้า 14 - 32.

วัฒนพล อยู่สวัสดิ์ พงศ์ตะวัน นันทศิริ และวิบูลพร วุฒิคุณ. (2564). **แนวทางการออกแบบเพื่อส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่สาธารณะย่านเมืองเก่าเชียงราย**. วารสารวิชาการ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, ปีที่ 14 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม – มิถุนายน 2564, หน้า 65 - 76.

